

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**OSMANLI KADIN DERGİLERİNE
BİR ÖRNEK: MÜRÜVVET**

Neslihan KILIÇ

**GAZETECİLİK
BİLİM DALI**

HAZİRAN 2014

**OSMANLI KADIN DERGİLERİNE
BİR ÖRNEK: MÜRÜVVET**

Neslihan KILIÇ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

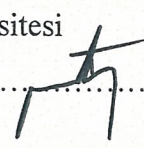
HAZİRAN 2014

Neslihan KILIÇ tarafından hazırlanan “Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Başkan: Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

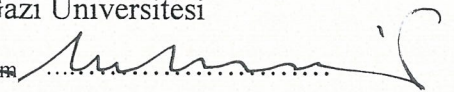
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Y. Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Doç. Dr. Mehmet Can DOĞAN

Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Y. Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

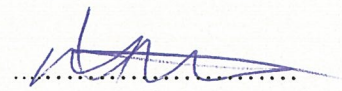

Üye: Doç. Dr. Çetin Murat HAZAR

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Gazi

Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Y. Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 17/06/2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Neslihan KILIÇ

28/05/2014

OSMANLI KADIN DERGİLERİNE BİR ÖRNEK: MÜRÜVVET
(Yüksek Lisans Tezi)

Neslihan KILIÇ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Haziran 2014

ÖZET

Tanzimat dönemi, Osmanlı Devleti'nin yeniden yapılandığı bir dönemdir. Etkisini pek çok alanda gösteren bu değişim ve dönüşümün Osmanlı basın tarihine de çeşitli derecelerde yansması olmuştur. Bu çerçevede ilk gazete ve dergiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal hayatta sesini duyuramayan Osmanlı kadını basın aracılığıyla bu imkânı bulmuştur. İlk kadın gazete ve dergilerinden olan Mürüvvet dergisi Osmanlı basın tarihinde kısa süreli olmasına rağmen sembolik öneme sahip bir dergidir. Muhafazakar bir çizgide yayın yapan Mürüvvet, mizanpaj vb. teknik özellikleriyle dikkat çekmiş bir süreli yayındır.

Bilim Kodu : 1165. 2. 045

Anahtar Kelimeler : Osmanlı basını, kadın dergileri, mürüvvet gazetesi, mürüvvet dergisi, tanzimat dönemi, Mehmed Ziyâüddin, Mahmud Celaleddin.

Safya Adedi : 270

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nurettin GÜZ

AN EXAMPLE TO OTTOMAN WOMAN MAGAZINES: MÜRÜVVET
(M.Sc. Thesis)

Neslihan KILIÇ

GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

June 2014

ABSTRACT

Tanzimat period was a period of restructuring of Ottoman Empire. The impact of these changes and transformation which indicating in many areas has been reflected in the Ottoman Press in various degrees. In this context, first newspapers and magazines began to emerge. Ottoman woman that cannot be heard in the social life have found this opportunity through the press. Although short-term, Mürüvvet magazine which is the one of the first female newspapers and magazines has a symbolic significance in the Ottoman history of the press. Mürüvvet which was publishing in the conservative line draw attention with its page layout and so on technical specifications.

Science Code : 1165. 2. 045

Key Words : Ottoman Press, Woman Magazine, Mürüvvet Magazine, Mürüvvet Journal, The Period of Tanzimat (Legislation), Mehmed Ziyâüddin, Mahmud Celaleddin.

Page : 270

Supervisor : Prof. Dr. Nurettin GÜZ

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla, beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışmanım Prof. Dr. Nurettin GÜZ'e ve ayrıca ders döneminde kendilerinden istifade ettiğimiz değerli hocalarıma ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL OLARAK TÜRK TOPLUMUNDA KADIN VE OSMANLIDA KADIN DERGİLERİ.....	5
2.1. Türk Toplumunda Kadın.....	5
2.1.1. Eski Türk geleneğinde kadın	5
2.1.2. İslâm'ın kabulünden sonra Türklerde kadın.....	7
2.1.3. Tanzimat dönemi Osmanlı toplumunda kadın	9
2.2. Derginin Yayınlandığı Dönemde Osmanlıda Siyasi Durum, Genel Olarak Basın ve Kadın Dergileri.....	14
2.2.1. Derginin yayınlandığı dönemde Osmanlıda siyasi durum	14
2.2.2. Osmanlıda genel olarak basın.....	18
2.2.3. Osmanlıda kadın dergileri	25
3. GENEL OLARAK <i>MÜRÜVVET</i>	33
3.1. <i>Mürüvvet</i> 'in Kimlik Bilgileri	33
3.1.1. <i>Mürüvvet</i> 'in yayınlandığı dönem	33
3.1.2. Kurucu kadrosu	35
3.1.3. Amacı	36
3.1.4. Yayın politikası	39
3.1.5. Hedef kitle ve okur profili	42
3.1.6. Yazar kadrosu.....	43

	Sayfa
3.1.7. <i>Mürüvvet</i> 'in haber kaynakları.....	46
3.1.8. Derginin kısa süreli olmasının sebebi.....	47
3.2. <i>Mürüvvet</i> 'in Teknik Bilgileri	47
3.2.1. Sayfa	47
3.2.2. Mizanpajı.....	48
3.2.3. Ebadı.....	49
3.2.4. Ücreti	50
3.2.5. Yayın Sıklığı veya Periyodu.....	51
3.2.6. Reklam ve İlanlar	51
4. <i>MÜRÜVVE</i> T'İN İÇERİK ÖZELLİKLERİ.....	53
4.1. Birinci Kısım: Bend-i Mahsûs	53
4.2. İkinci Kısım: Havâdis-i Dâhiliyye	57
4.3. Üçüncü Kısım: Havâdis-i Hâriciyye	66
4.4. Dördüncü Kısım: Edebiyat.....	69
4.5. Beşinci Kısım: Terbiye ve Ahlak	74
4.6. Altıncı Kısım: Fünûn.....	77
4.7. Yedinci Kısım: Mütenevvîa	80
4.8. Sekizinci Kısım: Teferruk	84
4.9. Dokuzuncu Kısım: İlânat	85
5. SONUÇ.....	89
KAYNAKLAR	93
EKLER.....	96
Ek-1. <i>Mürüvvet</i> Dergisi.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	270

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. <i>Mürüvvet</i> dergisinin yayınlandığı tarihler	34
Çizelge 3.2. <i>Mürüvvet</i> dergisinin nüshalarının sayfa aralığı ve sayfa sayısı	48

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu, Osmanlı’da Tanzimat döneminden sonra yayınlanmış bir kadın dergisi olan *Mürüvvet*’tir.

“Cömertlik, mertlik, yiğitlik” gibi anlamlara gelen *Mürüvvet*, *Mürüvvet* gazetesinin “nüs- hası” olarak 28 Şubat – 23 Nisan 1888 tarihleri arasında haftalık periyotta yayınlanmıştır.

Kadının Osmanlı basın dünyasında kalem sahibi olması gerçek anlamda kadın dergileri ile mümkün olabilmıştır. Çünkü o güne kadar babalarının ve kocalarının isimlerinden oluşan müstear isimlerle çeşitli gazetelerde yazı yazan Osmanlı kadını, kadın dergileriyle birlikte kendi imzasını kullanmıştır. Bu yayınlar her kesimden kadının yazma ürkekliğini ve çekimserliğini gidermede, taleplerini iletmede önemli işlev görmüştür.¹

Bu çalışmanın amacı Tanzimat sonrası modernleşme sürecinde, Osmanlı kadınının sosyal hayatta “nesne”den “özne”ye dönüşümünün bir göstergesi olan kadın dergilerinden *Mürüvvet*’in yayın politikasını, yazar kadrosunu, içeriğini, teknik özelliklerini ortaya koymak ve eski harflerle yazılmış derginin, tüm sayılarının yeni harflere çevirisini yapmaktır.

III. Selim ile başlayıp 1839 Tanzimat Fermanıyla hız kazanan Osmanlı modernleşme hareketlerinin Osmanlı basın dünyasına çeşitli düzeylerde yansımaları olmuştur. Bu yansımaların tezahürlerinden biri de kadın dergilerinin yayınlanmaya başlamasıdır.

19. yy. Osmanlı kadın dergileri Osmanlı sosyal ve entelektüel tarihi açısından önemli bir başvuru kaynağı olma niteliğini taşımaktadır. Bu dergiler dönemin sorun ve tartışmalarına halkın bakış açısını ortaya koymakla kalmamış aynı zamanda yeni tartışma ve fikir akımları için de bir zemin oluşturma özelliği taşımışlardır.

Türk basın tarihinde ilk kez bu dönemde ortaya çıkan kadın dergilerinin incelenmesi dönemin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesine katkıda bulunacaktır. Bu nedenle, dönem dergilerinden biri olan *Mürüvvet*’in incelenmesi önem arz etmektedir.

¹ Çakır, S. (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi (2. Baskı)*. İstanbul: Metis Yayınları, 23.

Mürüvvet'ten, daha önce yapılmış başka çalışmalarda da söz edilmektedir. Bunlardan biri Serpil Çakır tarafından yazılan Osmanlı *Kadın Hareketi* kitabıdır. Çakır bu eserinde *Mürüvvet*' i II. Abdülhamid'in destek ve teşvikini alan bir yayın organı olarak tanıtmış ve derginin eğitime ağırlık vererek kadınların kültürel düzeylerini yükseltmeyi amaçladığını belirtmiştir.²

Mürüvvet isminin geçtiği bir diğer çalışma ise Zehra Toska ve Serpil Çakır'ın birlikte hazırladığı ve Metis Yayınları arasından çıkan "*İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*"'dır. Kitapta *Mürüvvet* dergisinde yer alan makalelerin yalnızca indeksi verilmiştir. Dolayısıyla bu kitaptan, makale başlıklarına bakarak *Mürüvvet* hakkında ancak genel bir malumat edinebilmekteyiz. Bu tez eski harfle basılmış olan *Mürüvvet*'in yeni harflere çevrilip, bir kadın dergisi olarak başlı başına ve ayrıntılı bir şekilde incelendiği ilk çalışma olması açısından da önemlidir.

Çalışmanın kapsamı *Mürüvvet* dergisidir. Derginin yayınlanan bütün sayıları çalışmanın kapsamındadır. Dergi nitel ve nicel analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın sınırlılığı da bu derginin yayın hayatında olduğu 28 Şubat - 23 Nisan 1888 tarihsel kesitidir. Bu tez çerçevesinde Osmanlı'da yayınlanan diğer kadın dergileri de belki daha ayrıntılı incelenebilirdi. Ancak çalışma yüksek lisans tezi olduğu için *Mürüvvet*'le sınırlı tutulmuştur.

Çalışmamızın temel varsayımı, *Mürüvvet* dergisinin kadınların eğitim ve kültürel düzeyini artırmak amacıyla yayınlanarak önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Çalışmamız bir iletişim/basın tarihi çalışmasıdır. Dönemin kadın dergileri içerisinde yer alan *Mürüvvet*'le ilgili durum tespiti/betimleme çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada bir süreli yayına (*Mürüvvet* dergisine) iletişimci gözüyle bakılmaktadır. Dolayısıyla basın tarihinden özellikle yararlanılmıştır. Bununla birlikte, çok disiplinli ve disiplinler arası bir yaklaşım hedeflenmiştir. Diğer bir ifadeyle dergi ele alınırken, toplumsal bilimlerin (özellikle sosyoloji ve tarihin) bulgularından yararlanılmıştır. Ancak bu yararlanma bir alanın diğerini gölgelemeyeceği şekilde ve kendi içinde dengeli ve gerektiği oranda olmuştur. Çalışma konusunun bir kadın dergisi olması sebebiyle modernleşme süreci, kadının sosyal hayattaki konumu, kadın hareketleri gibi konuları inceleyen sosyolojiden ve *Mürüvvet*'in

² Çakır, age., 27.

Osmanlı'nın son dönemlerinde yayınlanan bir dergi olması sebebiyle de tarih ilminden yararlanılmıştır. Bilindiği üzere "İletişimin" disiplinler arası niteliği bu açıdan bir avantaj sayılabileceği gibi, aynı zamanda bu türden bir beslenmeyi de zorunlu kılmaktadır.

"Kaynaklar" mümkün olduğu kadar geniş tutulmuştur. Derginin incelenmesinde Milli Kütüphanede bulunan orijinal (Osmanlıca) dergi nüshaları temel alınmıştır. Bu nüshalardan başka *Mürüvvet*'ten söz eden ikincil kaynaklara da ulaşılmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca dönemin basın-yayın dünyası hakkında bilgi alınabilecek temel kaynaklardan da (genel basın tarihleri, süreli yayınlar üzerine yapılmış monografiler, kataloglar ve hatıralar) beslenilmiştir.

Bu çalışma "Giriş" ve "Sonuç" bölümleri ile birlikte toplam beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın konusu bir kadın dergisi olduğu için ikinci bölümde öncelikle tarihi süreç içinde Türk toplumunda "kadın" konusu ele alınmış ve ardından Osmanlı'da genel olarak basın ve kadın dergileri incelenmiştir. Üçüncü bölüm, *Mürüvvet*'in, yayınlandığı dönem, kurucu kadrosu, amacı, yayın politikası gibi kimlik bilgileri ile mizanpajı, ebadı ve ücreti gibi teknik bilgilerine ayrılmıştır. Çalışmanın en hacimli kısmını oluşturan dördüncü bölüm, dergi içeriğinin tanıtımına ve tahliline ayrılmıştır. Arap harfli metinlerdeki Batı kökenli kelimeleri okunduğu gibi yazılması bazı okuma zorluklarına sebep olmuştur. Yabancı kelimelerin orijinaline ulaşmaya çalışılmıştır. Okunmayan durumlarda kelimenin okunuşu aynen yazılmıştır. Çalışmanın metin bölümü, bulguların değerlendirildiği beşinci bölüm olan "Sonuç" kısmıyla son bulmaktadır. Çalışmamızın ekinde ise *Mürüvvet*'in dokuz sayısının Latin harflerine çevirisi yer almaktadır.

2. GENEL OLARAK TÜRK TOPLUMUNDA KADIN VE OSMANLI-DA KADIN DERGİLERİ

2.1. Türk Toplumunda Kadın

Türk toplumunda kadının konumunu ele alırken konu bütünlüğünün sağlanması açısından öncelikle eski Türk geleneğinde kadının konumu üzerinde durulmuştur. Türklerin İslam'ı kabulünden sonraki süreç, Tanzimat'a kadar bir bütün halinde ele alınmıştır. Tanzimat'ın, Osmanlı tarihi için bir dönüm noktası olması dikkate alınarak Tanzimat öncesi durum ayrı bir başlık altında işlenmemişken Tanzimat sonrası Osmanlı toplumunda kadın müstakil bir başlık altında incelenmiştir.

2.1.1. Eski Türk geleneğinde kadın

Bütün uygarlıklar gibi eski Türkler de varoluş süreçlerini mitolojik birtakım efsanelerle açıklamışlardır. Türk destanlarında bunun ayrıntılı öyküsünü bulmak mümkündür. Bu destanlarda kadına diğer uygarlıklardan daha farklı bir değer verilmiş olduğu görülmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri, *Oğuz Kağan Destanı* gibi Türk destanlarının yanı sıra *Orhon Yazıtları*, *Çince Yıllıklar*, *Kutadgu Bilig*, *İbn Batuta Seyahatnamesi* ve *Marko Polo Seyahatnamesi* gibi çok ve çeşitli kaynaklarda eski Türklerde kadının toplumsal hayattaki konumu hakkında bilgilere rastlamaktayız. Eski Türk uygarlıkları üzerinde yapılan araştırmalara göre tarih sahnesine çıktığı ilk dönemlerden itibaren pek çok milletten farklı olarak Türkler'de kadın, büyük ölçüde erkekle eşittir. Türk geleneğinde kadın-erkek ayrımı yoktur ve kadın erkeğin tamamlayıcısı olarak kabul edilmiştir. Bütün Türk devletlerinde devletin başı hakanın, eşi hatunla birlikte devleti yönetmiş olması bunu destekler niteliktedir.³

İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde yani Hunlar, Göktürkler ve Uygurlarda kadın sosyal hayata oldukça yoğun bir şekilde katılmış, üretimde olduğu kadar savaş ve siyaset gibi konularda da etkin roller üstlenmiştir. Çanak çömlek yapımından dokumacılığa, tarımdan

³ Halilova, H. (2004). *Tarihten Bugüne Türk Kadını*. Ankara: İlke Emek Yayınları, 11.

ev içi uğraşılara kadar çok çeşitli sorumlulukları bulunan kadın, aynı zamanda erkek tipine yakın olarak ata binmiş, ok atmış ve karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katılmıştır.⁴

Dede Korkut Hikâyeleri 'nde kadının aile içindeki yeri namus, misafirperverlik, güzellik ve kahramanlık gibi hasletlerle anılmıştır. Bu hikâyelerin incelenmesiyle elde edilen bilgilere göre kadın, o dönemin koşullarına göre oldukça özgürdür. Kadın ve erkek aile mallarından birlikte yararlanmışlardır.⁵

Destanlarda anlatılanlara uygun olarak, eski Türklerde kadın sosyal hayatta üstün ve saygı-değer konumdadır. Kadın bazen aile reisi, bazen de evinin direğidir. Türklerde erkeğin vefalı arkadaşı olan kadın, her şeyden önce evlatlarının saygıdeğer anasıdır.⁶ Tarihi metinlerde kadından bu kadar sıklıkla söz edilmesi Türk toplumunda kadınların hem önemini hem de rolünü ortaya koyması bakımından önemlidir.⁷

“Türk kadınlarının, erkekleri gibi olduğunu” söyleyen el-Câhız’a göre, Türkler’de kadınlar, haklardan mahrum olmayıp ev içinde hâkim bir durumdadır.⁸

Sosyal alanda erkekle eşit durumda olan Türk kadını, dini inançlarında da hürdü. İlhanlı hükümdarlarından Hulâgü Han’ın Kerait kabilesinden olan annesi Surgaktuna Hatun gibi aynı kabilede olan büyük karısı Tokuz Hatun da Nastûrî Hristiyan mezhebini bulmuştu. Hulâgü Han’ın Aladağ’daki yaylasında kilise bulunmakta ve çan çalınmaktaydı.⁹

1300’lü yılların ilk yarısında Türk ülkelerini dolaşan ünlü seyyah İbn-i Batûta (1304-1369) Kıpçak Türkleri’nin kadına verdiği değere ve kadının toplum içindeki yerine dikkat çekmekte ve bu durumun kendisini hayrette bıraktığını ifade etmektedir.¹⁰

Türk tesirinin fazla olduğu Türk-Moğol imparatorluklarında da kadının önemi büyüktür. Cengiz Han’ın annesi Uluneke ve hanımı Börte, sarayda büyük nüfuz sahibiydiler. Kadın-

⁴ Altındal, M. (1994). *Osmanlı’da Kadın*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları, 9.

⁵ Ögel, B. (1971). *Türk Mitolojisi I*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 87.

⁶ Sevinç, N. (1987). *Eski Türklerde Kadın ve Aile*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 11.

⁷ Roux, J. (1989). *Oyma Yazı Metinlerine Göre Kadın*. (çev. Gönül Yılmaz). *Erdem*, (5). 203.

⁸ Uydu, M. (1995). *Türk-İslam Bütünleşmesi*. İstanbul: Hamle-Basın Yayın Organizasyon, 152.

⁹ Togan, Zeki V. (1970). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları, 248.

¹⁰ İbn Batuta, (1993). *İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler*. (Hazırlayan. İsmet Parmaksızoğlu). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 79-80.

lar Cengiz Han'ın kurultay çalışmalarına da katılır, alınacak siyasi ya da askeri kararlarda faal rol oynarlardı.¹¹

2.1.2. İslâm'ın kabulünden sonra Türklerde kadın

M.S. 9. yy'da Türklerin İslamiyet'i benimsemeye başlamasıyla birlikte Türk toplum hayatında da büyük değişimler yaşanmıştır. İslamiyet'in uhrevi olduğu kadar dünya hayatını da düzenleyen bir din olması bu değişimin yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Eski Arap toplumlarında istenmeyen kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi gibi insanlık dışı muameleler İslamiyet'in kabulüyle hızla ortadan kalkmıştır. Kadına sosyal bir statü verilmiş, pek çok hadiste annelere duyulması gereken saygı üzerinde durulmuştur. İslam öncesi Arap toplumlarının kadınlara yönelik ilkel tutumları göz önünde bulundurulursa, İslamiyet bu alanda başlı başına devrim niteliğinde düzenlemeler yapmıştır.¹²

İslam Hukuku'nda kadın tam ehliyeteye sahiptir. Kendi şahsî malları üzerinde mutlak tasarruf hakkı mevcuttur. Cinsiyet farkı ehliyeti daraltan veya engelleyen bir sebep olarak gösterilmemiştir. Kadından vâsi tayin edilebildiği gibi ayrıca erkek çocuğunun yedi yaşına kadar, kız çocuğunun da evleninceye kadar velayeti kadına verilmiştir.¹³ İslam Hukuk Sisteminde kadına nafaka isteme hakkı tanınmış böylece kocaya, karısına ve karısından doğmuş çocuğuna bakma mükellefiyeti getirilmiştir. Serveti ne olursa olsun kadın evinin masraflarına da katılmak zorunda değildir.¹⁴

İslam'da boşanma hakkı yaygın inanışın aksine sadece kocaya ait değildir. Kadın da evlilik akdinde şart koşması durumunda veya geçimsizlik ve hastalık gibi hallerde boşanma hakkına sahiptir.¹⁵

Kadının ayrıca miras hakkı da vardır. Erkek ve kız kardeşler arasındaki ikili birli paylaşım dışında mirasta da eşitlik esastır.¹⁶

¹¹ Yakubovskiy, A. (1976). *Altınordu ve Çöküşü*. (Çev. Hasan Eren). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 106.

¹² Kırkpınar, L. (2001). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 85.

¹³ Cin, H. (1988). *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Konya: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 175.

¹⁴ Cin, age., 196.

¹⁵ Yaman, A. (2002). *İslam Aile Hukuku*. Konya: Yediveren Yayınları, 25.

İslam'a göre kadın kanuni bir işi veya ticareti herhangi bir sınırlama olmadan yapabilir.¹⁷

Türkler'in İslamlaşması Talas Savaşı'ndan (750) sonra başlamıştır. İslamlaşma süreci yaklaşık 1000'li yıllara kadar devam etmiş ve bu tarihlerde Selçuklu Devleti kurulmuştur. Selçuklu Devleti, Türkler'in İslamlaşmasından sonra kurduğu en büyük organizasyondur ve bu yeni devlette İslam belirleyici bir unsurdur.

Türkler, Selçuklulardan önce de çeşitli devletler kurmuşlardır. Ancak Selçuklu Devleti ile göçebe toplum hayatından yerleşik düzene geçiş ciddi bir disiplin kazanmış, Selçuklular göçebe unsurların büyük çoğunluğunu kendi devletlerinin egemenliği altında bir araya getirebilmişlerdir.

Göçebelikten yerleşik hayata geçen toplumda kadının önceki statüsü ve görevleri de farklılaşmıştır. Artık ok atan, kılıç sallayan kadından bağ, bahçe işlerine doğru evrilen ve gidecek evine kapanan bir kadın profili karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kadının sosyal hayattaki konumu farklılaşmıştır. Bu farklılaşmanın bir tezahürü olarak eski Türk aile yapısı ve bu yapının içinde kadının durumu da değişmiştir.¹⁸

Gerek Selçuklular gerekse Tanzimat'a kadarki süreçte Osmanlılar'da sosyal hayat hızlı bir değişim göstermemiştir.¹⁹ 13. yy'ın üretim teknikleriyle 17. yy'ın üretim teknikleri arasında veya 14. yy'ın tüketim alışkanlıklarıyla 16. yy'ın tüketim alışkanlıkları büyük farklılıklar içermemektedir. Dolayısıyla 12. yy. Selçuklu toplumunda kadının konumu ile 16. yy. Osmanlı toplumunda kadının konumu arasında belirgin bir değişim yaşanmamıştır.²⁰ Ancak özellikle batıda 16. yy'da başlayan Rönesans ve Reform hareketleri ve sonrasında Sanayi Devrimi büyük bir değişime yol açmış, bu değişimden Osmanlı toplumu da nasibini almıştır.²¹

III. Selim ile başlayan bu etki sonrasında Tanzimat ve Islahat Fermanları ile hızlanarak devam etmiştir.

¹⁶ Cin, age., 221.

¹⁷ Cin, age., 244.

¹⁸ Sevinç, age., 18.

¹⁹ Koca, K. (1998). *Osmanlıda Kadın ve İktisat*, İstanbul: Beyan Yayınları, 68.

²⁰ Koca, age., 54.

²¹ Sayar, A. (1986). *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması*. İstanbul: Der Yayınları, 17.

2.1.3. Tanzimat dönemi Osmanlı toplumunda kadın

Reform, Rönesans ve Sanayi Devriminin ardından hızla modernleşen ve güçlenen Avrupa karşısında, yaşadığı çalkantıların da etkisiyle zayıflayan Osmanlı Devleti, ülkeyi içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak için batıyı örnek alarak yenilikler yapma yoluna gitmiştir.²²

III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde ordunun askeri teknoloji ve eğitim alanlarında modernizasyonu ile başlayan yenilik hareketleri,²³ Batı'yla giderek artan ilişkilerin de etkisiyle yalnız askeri teknoloji ve eğitim alanlarında değil, sosyal ve politik örgütlenme alanlarında da gözlemlenmiştir.²⁴

18. yy.da başlayan modernleşme hareketlerinde esas dönüm noktası 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile yaşanmıştır. Tanzimat dönemi (1839-1871), Sultan Abdülmecit'in imzasını taşıyan Gülhane Hattı Hümayunu'nun, Mustafa Reşit Paşa tarafından okunmasıyla başlamıştır. “Batılılaşma ve Modernleşme” çabaları döneme damgasını vurmuş ve etkileri Cumhuriyet döneminden sonra da günümüze kadar devam etmiştir.

Tanzimat döneminde, diğer reform hareketlerinin yapıldığı dönemlerden farklı olarak askeri ve bürokrasi alanlarının haricinde toplumsal ve siyasal alanlarda da reform hareketleri yaşanmıştır. Bu yönüyle Tanzimat, devletin adeta kabuk değiştirdiği bir dönemdir. Özellikle idari alanda merkezileşme çabaları, eğitimde tek düzeliğin sağlanması ve geniş kitlelere devlet eliyle sunulması, modern okulların kurulmasına hız verilmesi ve kanunlaştırma hareketleri reformların en önemli unsurları olmuştur.²⁵

Kelime anlamı itibarıyla düzenleme, nizam verme gibi anlamlara gelen “tanzim” sözcüğünün çoğulu olan Tanzimat, esasen köklü ve radikal bir değişimi ifade etmektedir. Bu dönemde yapılan yenilikler, bir taraftan eski dönemin egemen kurumlarının sarsılmalarına

²² Sayar, age., 6.

²³ Lewis, B. (1984). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. Metin Kırıatlı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 75.

²⁴ Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 41.

²⁵ Berkes, age., 214.

yol açarken diğer taraftan sosyal hayata ilişkin kimi düzenlemelere gitmek zorunluluğunu doğurmuştur.²⁶

Tanizmat Dönemi modernleşme hareketlerinin Osmanlı kadınına olan etkisini İlber Ortaylı şu şekilde tanımlamaktadır;

*“Osmanlı kadının hayatı ayrı bir renge bürünmüştür. Bu renk değişikliğini sadece moda-
dan, günlük yaşamdan, tüketim kalıplarındaki farklılaşmalardan, yabancı dil öğrenmek
veya piyano çalmak gibi yeni zevklerden ibaret görmemek gerekir. 19. yy.da Osmanlı ülke-
lerinde tarımda, eğitimde görülen bazı yapısal değişimler ve bütün dünyanın yaşadığı ha-
berleşme ve teknolojiye devrimin Osmanlı topraklarına da yansması, klasik aile yapısını
büyük şehir kadar, kırsal alanda da yavaş yavaş değişim geçirmeye zorlayacaktır.”*²⁷

Ortaylı'nın da belirttiği üzere toplumsal hayattaki birtakım değişikliklerin kadın ve aile hayatına da yansması uzun sürmemiştir. Kadın ve kadının eğitimi, kadının cemiyet ve aile hayatındaki yeri konusu gündeme gelmiş, kadınların sosyal hayata katılmaları doğrultusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Böylece ev içi ve ev dışına ilişkin olarak yapılan düzenlemeler ile birlikte kadınların yaşamında önemli değişiklikler olmuş ve kadınlar da artık toplumda statü kazanmaya başlamışlardır.²⁸

Osmanlı'yı değiştirmek ve Batılılaştırmak için harekete geçen çevreler “kadının mevcut konumunu” geri kalmışlığın simgesi olarak kabul ederek çareyi, Batı'da Avrupalı kadınlara tanınan hakların Osmanlı kadınına da tanınmasında bulmuşlardır.²⁹

Bu döneme damgasını vuran hâkim zihniyete göre batılı kadının her alandaki üstünlüğü kendilerine tanınan haklar sayesinde, toplumu değiştirmek ancak kadını değiştirmek ile mümkündür.³⁰

Bu dönemde yapılan düzenlemelerle 1847 yılında kölelik ve cariyelik kaldırılmış, 1858 yılında ise Arazi Kanunu'yla birlikte, önceden yürürlükte olan erkek varis olması halinde

²⁶ Berkes, age., 213.

²⁷ Ortaylı, İ. (1984). *Osmanlı Toplumunda Aile*. Ankara, 86.

²⁸ Ortaylı, age., 78.

²⁹ Caporal, B. (1982). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 50.

³⁰ Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 8.

kadınları mirastan alıkoyan yahut nispi bir miktar veren uygulamaya son verilmiş ve kadınlar da mirasa ortak kılınmışlardır.³¹

1881 Sicill-i Nüfus Nizamnâmesi ile birlikte devlet, tarihinde ilk kez evlilik kurumuna müdahale ederek evliliğe resmi bir boyut kazandırmıştır. Nizamnâme'den önce evlilik sivil bir kurum olarak imamlar tarafından tescil edilmekte ve resmi bir statü arz etmemektedir. Böylece evliliğin bu statüsü değiştirilmiştir. Çiftlerin evlilik için resmi izin alması şartı koşulmuş ve imamlara nikâh memuru olarak resmi sıfat verilmiştir.³²

Bütün bu reformların yanında eğitim alanında da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu çerçevede kadının eğitimiyle ilgili tartışmalar Osmanlı kamuoyunu meşgul etmiş ve II. Mahmut döneminden itibaren modern kız okulları açılmaya başlanmıştır. 1842'de Avrupa'dan getirilen ebelerin, Osmanlı kızlarına vermeye başladığı eğitimle meslek edindirme faaliyetleri diğer alanlara da yansımıştır.³³

1868 Meârif-i Umûmiye Nizamnâmesi (Kamu Eğitimi Kanunu) ile 6-11 yaşları arasındaki tüm kız çocuklarının ilkokul eğitimi almaları öngörülmüş, 1876 tarihli Kanun-i Esasi'de ise kadın erkek tüm Osmanlı nüfusunun ilkokul eğitimi alması zorunlu kılınmıştır.³⁴

1862'den itibaren kız öğrencilerin ortaöğretim görmeye başlamaları kimi araştırmacılar tarafından Tanzimat'ın eğitim alanındaki en büyük başarısı olarak kabul edilmektedir.³⁵ Önceki dönemlerde sadece sıbyan mekteplerinde, belli çevrelerde ve sınırlı sayıda kadının eğitimi söz konusuken bu düzenlemelerle birlikte devlet eliyle kadınlara eğitimin kapısı açılmıştır. Açılan yeni okullarla birlikte kadın öğretmen ihtiyacı doğmuş, bu ihtiyacın bir sonucu olarak da 1870 yılında Dârü'l-Muallimât (Kız Öğretmen Okulu) açılmıştır.³⁶

Bu okullarla birlikte kadınlara meslek sahibi olma imkânı da sağlanmıştır. 1873 yılında ise ilk kez bir kadın öğretmen tayini yapılmıştır.³⁷

³¹ Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Ankara: Vadi Yayınları, 88.

³² Çaha, age., 88.

³³ Çaha, age., 88.

³⁴ Çaha, age., 89.

³⁵ Berkes, age., 231.

³⁶ Tekeli, Ş. (1985). Kadın Maddesi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. cilt.5, İstanbul: İletişim Yayınları, 1190-1204.

³⁷ Berkes, age., 231.

Osmanlı kadınının eğitim sonucu sahip olduğu ilk resmi meslek, öğretmenlik olmuştur.³⁸ Böylece kadınlara kamusal alanda istihdam yolu açılmış ancak tüm bu gelişmeler hem kent kadınının çok sınırlı bir bölümünü kapsamış, hem de kadınların, yalnızca kadınlar için bugün de “kadınsı” diye isimlendirilen alanlarda çalışmaya başlamalarından öte bir anlam taşımamıştır.³⁹

Tüm bu gelişmeler batılı yaşam biçimini sembolize ederken aynı zamanda da önceden kadına atfedilen yaşam alanlarının giderek toplumsallık ve görünürlük kazanmasını da sağlamıştır. Ancak bu kurumlardan sadece üst sınıfa mensup ve büyük kentlerde yaşayan ailelerin kızları yararlanmıştır.⁴⁰

Tanzimat döneminde kadının eğitimi konusunda başlatılan olumlu faaliyetlerin meyveleri daha çok Meşrutiyet Dönemi’nde alınmıştır. Nitekim belirli bir disipline sahip eğitimden geçen kadın sosyal hayatın her alanında önceki dönemlerle mukayese edilemeyecek bir mesafe kat etmiştir. Bunun neticesinde de gazete ve dergilerle basın hayatında, bir takım derneklerle de sosyal hayatta söz sahibi olmaya başlamıştır.⁴¹

Modern Türk düşüncesinin temellerinin atıldığı Tanzimat döneminde özellikle Voltaire, Montesquieu, Fenelon, Fontenelle ve Volney gibi Fransız yazarlardan yapılan çevirilerin Osmanlı toplumuna çeşitli derecelerde etkisi olmuştur. Esasen “Tercüme Odaları” daha ziyade Osmanlı entellektüelleri üzerinde sınırlı bir etkiye sahipken başta edebiyat olmak üzere çeşitli alanlarda yapılan çeviriler Osmanlı toplumunun geneli üzerinde etkisini hissettirmiştir. Özellikle roman, öykü ve piyes türündeki edebi ürünler Osmanlı kamuoyunda büyük yankı bulmuştur.⁴²

Dönemin önde gelen mütefekkirlerinden Namık Kemal, Recâizade Ekrem, Şemseddin Sâmî, Abdülhak Hamid, Nabizâde Nazım ve Şinasi eserlerinde kadının kötü konumunu iyileştirmeye yönelik mesajlar vererek bu konuda bir kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır. Örneğin Şinasi *Şair Evlenmesi* adlı eserinde görücü usulü ile evlenmenin sakıncalarına

³⁸ Kaplan, age., 8.

³⁹ Çiftçi, O. (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye’de Kamu Görevlisi Kadınlar*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, 221.

⁴⁰ Kurnaz, Ş. (1990). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 39-44.

⁴¹ Kurnaz, age., 62.

⁴² Caporal, age., 56, 57.

vurgu yapmış, Namık Kemal *İbret* ve *Tasvir-i Efkâr* gazetelerinde kadın haklarını savunan yazılar yazmıştır.⁴³

Abdülhak Hamid'in *Târık* adlı eserinde yazdığı “*Bir milletin kadınları, ilerleme derecesinin ölçüsüdür*” sözü Meşrutiyet devri kadın dergilerinde bir vecize gibi tekrarlanmıştır.⁴⁴

Hukukçu, tarihçi ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım, yazdığı yazılarla bu dönemin fikir hayatına katılan ilk kadın yazar olmuştur. Aynı zamanda ilk kadın romancımız olarak da kabul edilen Fatma Aliye, *Nisvân-ı İslam* (İslam Kadınları) adlı eseriyle Türk kadının cemiyetteki konumu hakkındaki tartışmalara kadın gözüyle ayrı bir boyut kazandırmıştır. Fatma Aliye bu eserinde konaklarına sorular sormak üzere gelen hanımlarla aralarında geçen tartışmalara yer vermiştir. Sorular o günün Osmanlı toplumunun gündemini meşgul eden Osmanlı kadının boşanması, örtünmesi ve teaddüd-i zevcât (çok eşlilik) gibi konular üzerinedir.⁴⁵

Dönemin aydınları, kadınların iyi bir eğitim almalarını savunurken, kadının öncelikle iyi bir “ev kadını” olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Görüşleri arasındaki farklılıklara rağmen, hepsinde İslami bakış açısı mevcut olup, cehalete karşı aynı karşı duruşu sergilemişlerdir.⁴⁶

Tanzimat'la birlikte aydın kesimlerin de etkisiyle çizilen ideal kadın profili, İslam'ı bilinçli bir şekilde yaşayan, ancak aldığı eğitimle zamanın koşullarına da uyum sağlayabilen kadın şeklinde olmuştur.⁴⁷ Bunun arka planında ise kadının annelik rolüne sahip olması dolayısıyla gelecek nesiller üzerinde oluşturacağı etki vardır. Çocukları yetiştirecek nesillerin yüksek meziyet ve kültüre sahip olmalarının topluma daha fazla yarar sağlayacağı düşüncesi aydın kesim arasında yaygın olarak kabul görmüştür.

Tanzimat döneminde dikkat çekici diğer bir husus da kadınların kurduğu dernekler olmuştur. Kadın dergileri, kadınların kendilerini birey olarak ifade etmelerini sağlarken, kurulan

⁴³ Kırkpınar, age., 97.

⁴⁴ Kurnaz, age., 74.

⁴⁵ Kurnaz, age., 83.

⁴⁶ Doğan, S. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Aydın Kadınlar; Şair ve Yazarlar (1850-1950)*. İstanbul: Akademik Kitaplar, 41.

⁴⁷ Doğan, age., 41.

dernekler, bu bireysel talepleri örgütlü birliklere dönüştürmüştür.⁴⁸ Böylelikle çeşitli sorunlara ilişkin önerilen çözümler hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Kadın dernekleri yayın ve konferanslar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşip amaçlarını onlara benimsetmeye çalışmışlardır.

Bu dönem kadın derneklerinin çoğu yardım amacıyla kurulmuş yardım dernekleridir.⁴⁹ Mezhep ayrımı gözetmeksizin tüm Osmanlı kadınlarına açık olan bu dernekler, kimsesiz kadınlara ve onların çocuklarına yardım etmeyi amaçlamıştır. 1898 yılında Emine Semiye'nin Selanik'te kurduğu “Şefkat-i Nisvân”, yine Selanik'te 1908 yılında kurulan “Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi” yardım cemiyetlerine birer örnektir.⁵⁰ Özellikle Balkan ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında bu tür yardım derneklerinin sayısı artmıştır.

Yardım amacıyla kurulan ilk kadın derneklerinden sonra kadınlar, eğitimi yaygınlaştırma, kadınların çalışabileceği işyerleri açma ve böylelikle kadının geçim sorununa çözüm getirme, kültürel faaliyetleri duyurma ve yayma, ülke sorunlarına çözüm bulma, siyasal partilerin kadın kollarında faaliyetlere katılma, ülke savunmasına yönelik çalışmalarda bulunma, feminist faaliyetleri yürütme gibi çok çeşitli ve farklı amaçlarla dernekler kurmuşlardır.⁵¹

2.2. Derginin Yayınlandığı Dönemde Osmanlıda Siyasi Durum, Genel Olarak Basın ve Kadın Dergileri

2.2.1. Derginin yayınlandığı dönemde Osmanlıda siyasi durum

Mürüvvet, Osmanlı tarihinin en dikkat çeken ve üzerinde en çok tartışılan dönemlerinden biri olan II. Abdülhamid döneminde yayınlanmıştır.

Anayasaya dayalı meşruti bir idare kurmak isteyen ve bu yüzden Abdülaziz ile V. Murad'ı tahttan indiren Mithat Paşa ve arkadaşlarıyla anlaşılan II. Abdülhamid, 31 Ağustos 1876

⁴⁸ Çakır, age., 43.

⁴⁹ Kaplan, age., 8.

⁵⁰ Çakır, age., 45.

⁵¹ Kurnaz, age., 55.

Perşembe günü tahta çıkmış ve saltanatı süresince kendi şahsına münhasır bir yönetim anlayışı sergilemiştir.⁵²

II. Abdülhamid'in tahta çıktığı yıllarda devlet, en buhranlı günlerini yaşamaktaydı. Abdülaziz devrinde başlamış olan Bosna-Hersek ve Bulgar ayaklanması isyanına V. Murad devrinde Sırbistan ve Karadağ muharebeleri de eklenmişti. Bu isyanları kışkırtan ve destekleyen Rusya "Şark Meselesi"ni halletmek üzere fırsat kollarken, mali imkânsızlıklar yüzünden devlet, isyanları bastıramıyordu. Avrupa kamuoyu ise Osmanlı'nın aleyhine dönmüş durumda idi.⁵³

Bu şartlar içinde Abdülhamid büyük bir iyi niyet gösterisi ile işe başladı. Osmanlı tarihinde o zamana kadar görülmemiş birtakım hareketlerle kısa sürede ordunun ve halkın gönlünü kazandı. Mesela Seraskerlik Kapısı'nda subaylarla yemek yiyen padişah, tersaneye giderek bahriyelilerle birlikte sofraya oturup asker yemeği yedi. Haydarpaşa Hastanesi'nde Balkan cephelerinden gelen yaralıları teker teker ziyaret ederek onlara hediyeler dağıttı. Sadrazam ve diğer nazırlarla birlikte camileri dolaşarak halk içinde namaz kıldı.⁵⁴

Yeni padişahın buna benzer jestleri halk ve ordu mensupları arasında memnunluk uyandırdı. Herkeste ve özellikle orduda bir moral düzelmesi görüldü. Sırplar'la yapılan savaşlarda Türk ordusu önemli başarılar elde etti. Fakat Rusya'nın derhal savaşa son verilmesi konusundaki ultimatomu üzerine Sırbistan ile üç aylık ateşkes imzalandı.

İngiltere "Şark Meselesi"ni ele almak ve Balkan ülkelerindeki anlaşmazlıkları çözmek için İstanbul'da bir konferans toplanmasını istedi. Rusya, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya ve Osmanlı Devleti'nin katıldığı konferansın açıldığı 23 Aralık 1876 günü, II. Abdülhamid söz verdiği üzere Kanun-i Esasi'yi ilan ederek Osmanlı'da Meşrutiyet dönemini başlattı. Konferansa katılan ülkeler Bosna ve Hersek ile Bulgaristan'a özerklik verilmesini talep ettiler. Bu öneri Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmeyince konferans dağıldı.⁵⁵

⁵² Berkes, age., 318

⁵³ Imbert, P. (2007). *Osmanlı'da Yenilenme ve Türkiye'nin Sorunları*. (Yayına Hazırlayan. Muammer Sarıkaya). İstanbul: Profil Yayıncılık, 141

⁵⁴ Küçük, C. II. *Abdülhamid Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 1. İstanbul, 216.

⁵⁵ Imbert, age., 142

II. Abdülhamid konferansın çok çabuk ve sonuçsuz bir şekilde sona ermesinden Mithat Paşa'yı sorumlu tutup onu sadrazamlıktan alarak yurtdışında başka bir göreve göndermiş ve ardından ülkeyi Kanun-i Esasi'nin doğrultusunda yönetmeye başlamıştı. Mebus (milletvekili) seçimleri yapıldı ve Mebuslar Meclisi toplandı.⁵⁶

Aynı dönemde Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş açmasına engel olmak için Londra'da bir konferans toplanmıştı. II. Abdülhamid bu konferansta alınan kararları Mebuslar Meclisi'ne getirdi. Meclis bu kararları kabul etmeyince Rusya 1877'de Osmanlı'ya savaş ilan etti. Rus orduları Romanya ve Kafkasya üzerinden Türk topraklarına saldırdılar. Türk kuvvetleri, Balkanlar'da ve Doğu Anadolu'da yer yer çok başarılı savaşlar yaptılar. Plevne'yi savunan Gazi Osman Paşa, düşmana büyük kayıplar verdirdi. Fakat Rusların İstanbul önlerine kadar ilerlemelerine engel olunamadı. Ordu geri çekilirken, Türk halkı da büyük ölçüde göç etmeye başladı.⁵⁷

O zamana kadar Meclisin kararları doğrultusunda hareket eden II. Abdülhamid, bu olay üzerine Rusya'dan barış istemek zorunda kaldı. Öte yandan bu bozgunun sorumlusu olarak gördüğü Mebuslar Meclisi'ni de 1878'de süresiz olarak kapattı. Bundan sonra gerek ülkenin iç yönetiminde ve gerekse dış politikada kendi başına hareket etmeye başladı.⁵⁸

Bu sırada İngiliz donanması Marmara'ya girmiş, Ruslar ise Ayastafanos'ta (Yeşilköy) karargâhlarını kurmuşlardı. Burada Ruslarla Ayastafanos Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre Karadağ, Sırbistan ve Romanya'ya bağımsızlık verilecek, özerk Bulgaristan Prensliği kurulacak, Bosna ve Hersek'te ıslahat yapılacak, doğuda ise Kars, Ardahan, Batum ve Doğubayazıt Ruslara bırakılacaktı.

İngiltere ve Avusturya bu anlaşmaya karşı çıktılar. Aralarına Almanya'yı da alarak Berlin'de bir kongre toplanmasını Rusya'ya kabul ettirdiler. Bir ay süren görüşmelerden sonra Berlin Anlaşması imzalandı. Buna göre Ayastafanos Anlaşmasının bütün hükümleri olduğu gibi kabul edilirken sadece Bulgar Prensliğinin kurulmasından vazgeçilecekti. Doğu Rumeli ve Makedonya Osmanlı Devleti'ne bırakılacak ancak burasını padişahın atadığı bir Hristiyan vali yönetecek ve ıslahat yapılacaktı.

⁵⁶ Berkes, age., 336

⁵⁷ Küçük, age., 217

⁵⁸ Imbert, age., 147

II. Abdülhamid, son derece ağır olan bu anlayıştan sonra ülkeyi tamamen kendi düşüncesine göre yönetmeye başladı. Dış politikada uysal, kurnazca ve barışçı bir yol izledi. Fakat iç politikada sert ve ödünsüz davrandı. Fikri hakların arttırılmasıyla birlikte ülkede baş gösteren kargaşa durumu onun bu konulara tutucu yaklaşmasına sebep oldu.⁵⁹

Abdülaziz zamanında ortaya çıkan Yeni Osmanlılar Hareketi, bu dönemde İttihat ve Terakki adıyla bir dernek haline geldi. Bu dernek basında ve okullarda kışkırtıcı çalışmalar yapınca, II. Abdülhamid buraları gözaltında bulundurma ihtiyacı duydu. Gittikçe şiddetlenen bu denetim, izleme ve baskı politikasına dönüştü. Bu yüzden zor durumda kalanlar Avrupa'ya kaçmak zorunda kaldılar. Ülkede geniş bir haber alma örgütü kuruldu. II. Abdülhamid aleyhinde çalışanlar hakkında haber getirenlere ödüller verildi. Dozu zaman zaman aşırıya kaçan bir baskı rejimi kuruldu. İçerdeki şikâyetlere karşılık dışarda Osmanlı'nın bu müthiş haber alma ağı hayranlıkla izlendi.⁶⁰

II. Abdülhamid bu yolla otuz üç yıl boyunca İngiltere'den Hindistan'a ihtiyaç duyduğu her bölgeden en derin devlet sırlarına dahi vakıf olmayı başardı.

Tüm bu baskılar bazı paradoksları da içinde barındırmıştır. Bunun en güzel örneğini basın alanında görmekteyiz. Düşün özgürlüğünün yasaklandığı bu dönemde basın faaliyetleri Tanzimat dönemine göre çok daha fazla gelişmiştir. Bab-ı Âli Caddesi'nin basın bölgesi olarak gelişmeye başlaması bu yıllara rastlar. Matbaalar çoğalmış, çevirmenlik gelişmeye hızlanmaya başlamıştır. Popüler serüven, seyahat ve fen konularından sonra cinayet ve polisiye romanlar moda olmuş II. Abdülhamid'in kendisi de bu romanların iyi bir müşterisi olmuştur.⁶¹

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde II. Abdülhamid dönemi siyasi ve resmi görünüşünde bir durgunluk ve karanlık dönemi gibi gözükse de bu görünüşün arkasında değişimler, yenilikler durmamıştır.

⁵⁹ Imbert, age., 148

⁶⁰ Maden, F. (2014). *II. Abdülhamid Dönemi*. İstanbul: Tarihçi Kitapevi, 27

⁶¹ Berkes, age., 369

2.2.2. Osmanlıda genel olarak basın

Osmanlı'da ilk matbaa 1495'te Yahudiler tarafından kurulmuştur. Avrupa'da soykırıma tabi tutulan Yahudiler Osmanlı'ya sığınmışlar ve beraberlerinde getirdiği matbaayı İstanbul'da çalıştırmaya başlamışlardır. Ardından Ermeniler 1567'de, Rumlar ise 1627'de matbaalarını kurmuşlardır.⁶²

Bu gelişmelerle birlikte Osmanlı'da basın teknolojisinin topluma kesin bir şekilde mal edilmesi Sultan III. Ahmet döneminde yaşanan Lale Devri'nde İbrahim Müteferrika'nın girişimleriyle gerçekleşmiştir.⁶³ Aslen bir Macar olan İbrahim Müteferrika'nın 1727 yılında İstanbul'da kurduğu matbaa, Osmanlı'da ilk Türkçe harfli matbaa olmuştur.⁶⁴

Osmanlı'da ilk Türkçe harfli matbaanın geç kurulmasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bunlar arasında en yaygın görüş, tutucu çevrelerin matbaaya bir takım ön yargılardan dolayı karşı çıkmaları şeklindedir. Ancak Niyazi Berkes matbaanın geç kurulmasını yaygın görüşün aksine tutucu çevrelerin muhalefetinden ziyade Osmanlı devlet sistemine özgü lonca sınırlamalarına bağlamaktadır.⁶⁵

Matbaanın gecikmesinin önemli sebeplerinden biri de devletin aleyhine basılan bir takım yayınların geniş kitlelere çabuk bir şekilde ulaşmasıdır. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti birçok din, mezhep ve etnik grubu bünyesinde barındırmıştır. Matbaanın gerek devlet aleyhine gerekse bu farklı gruplar arasında karşıt görüş ve propagandaya yönelik kullanılma endişesi devletin matbaaya soğuk bakmasındaki bir diğer sebeptir.⁶⁶

Avrupa'da ilk günlük gazetenin 1660 yılında çıkarılmasına karşın Osmanlı'da ilk gazetenin yayınlanması 1820'li yıllara rastlamaktadır. Bu gecikme büyük oranda matbaanın geç benimsenmiş olmasından kaynaklanmıştır.

Osmanlı yönetiminin, 18. yüzyılın ortasından itibaren Avrupa'daki gazetelerin varlığından haberdar olmasına rağmen ilgisi sadece siyasi düzeyde kalmıştır. Fransız Devrimi sırasında İstanbul'da Fransız Büyükelçiliğince çıkarılan (İstanbul 1795) *Bulletin des Nouvelles (Ha-*

⁶² Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. İstanbul: İletişim Yayınları, 13.

⁶³ İnuğur, N. (2002). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları, 153.

⁶⁴ İnuğur, age., 155.

⁶⁵ Berkes, age., 58.

⁶⁶ Güz, N. (2000). *Osmanlı Basını*. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. (3). Konya, 2.

berler Bülteni) ile Napoleon'un Mısır'ı işgali sırasında (1798) yayınlattığı gazetelerle de siyasi düzeyde ilgilenmiş bundan doğan gereksinimle Bâbîâli'de Tercüme Bürosu kurulup Avrupa gazetelerinin çevrilmesine başlanmıştır.⁶⁷

1820'li yıllar Osmanlı topraklarında hem basımevi hem de basın açısından bir canlanmanın hissedildiği yıllardır. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa 1820'de Kahire'de Bulak Matbaasını kurmuştur.⁶⁸ Bu matbaada ilkin Türkçe ve Arapça eserler basılmış, 1828'de ise ilk Türkçe Gazete olan *Vekâyi-i Mısriye* yayınlanmaya başlanmıştır.⁶⁹

Yenileşme hareketlerine büyük önem veren II. Mahmut'un emriyle ve devlet eliyle 1 Kasım 1831 tarihinde çıkarılmaya başlanan *Takvim-i Vakayi*'nin basın tarihimizde ayrı bir önemi vardır. Haftalık olarak yayınlanan gazete, devletin yaptığı icraatları halka doğru bir şekilde haber vermiş ve devletin görüşlerini uluslararası kamuoyuna duyurmuştur.⁷⁰

Türk basın tarihinin ilk yarı resmi Türkçe gazetesi olarak kabul edilen *Ceride-i Havâdis* ise İngiliz bir tüccar olan William Churchill tarafından 1840'ta yayınlanmıştır.⁷¹ Türk okuyucusunun dünyadaki gelişmelere ilgi ve merakı bu gazete ile uyanmaya başlamış, özellikle Kırım Savaşı sırasında gazete yayınladığı eklerle okur kitlesini arttırmıştır.⁷² İç ve dış ilanlara geniş yer verilen gazetede ilk kez ölüm ilanları yer almıştır.⁷³

Özel girişimle yayınlanan ilk Türkçe gazete 21 Ekim 1860'ta yayınlanan *Tercümân-ı Ahvâl* olmuştur. Ağâh Efendi ve Şinasi Efendi'nin kurduğu gazete halkın anlayabileceği bir Türkçe kullanmıştır. İmzalı başyazı geleneği *Tercümân-ı Ahval* ile başlamış, tefrika ve tartışmalar da yine ilk kez bu gazetede yayınlanmıştır.⁷⁴ Resmi konuların dışında başka konulara da yer vermesi, halkın dertlerini dile getirmesi gibi özellikleriyle gazete büyük ilgi görmüştür.⁷⁵

1862'de yayın hayatına başlayan *Tasvîr-i Efkâr* ise kamuoyunun önemini her şeyin üstünde tutan ilk gazetedir. Osmanlı toplumu içinde Türk unsurunun haklarını savunmuş, Yeni

⁶⁷ Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 34.

⁶⁸ Topuz, age., 13.

⁶⁹ Koloğlu, age., 24.

⁷⁰ Güz, agm., 6.

⁷¹ Berkes, age., 260.

⁷² Tanpınar A. H. (1988). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Basımevi, 147.

⁷³ İnuğur, age., 183.

⁷⁴ İnuğur, age., 187.

⁷⁵ Koloğlu, age., 45.

Osmanlılar Cemiyeti'nin sözcüsü durumuna gelmiştir. Kurucusu Şinasi ve Namık Kemal olan *Tasvîr-i Efkâr*'ın eğitim ve edebiyat alanlarında da yeni bir yaklaşım oluşturduğu kabul edilmektedir. Halk dilini ön plana çıkarması ve sade anlatımı gazetenin önemli özelliklerindendir. *Tasvîr-i Efkâr* 9 Mart 1867'de "İnsanları kandırarak hükümete karşı kışkırtması" gerekçesiyle kapatılmış, gazete yazarları arasında yer alan Ziya Paşa, Namık Kemal ve Ali Suavî Paris'e kaçmışlardır.⁷⁶

Muhbir, Ali Suavî tarafından 1867'de Londra'da çıkarılmıştır. Ardından 1868'de Londra'da Reşat Bey ve Namık Kemal *Hürriyet*'i çıkarmış ve bu gazete Türkiye'deki yabancı postaneler aracılığıyla ülkenin her yerine ulaştırılmıştır.⁷⁷

Osmanlı'da 1864 yılında yapılan yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeler çerçevesinde eyalet sistemi kaldırılıp yerine vilayet sistemi getirilmiştir. Sırasıyla Tuna, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne, Trablusgarp vilayetleri kurulmuştur. Her vilayette kendi gereksinimlerini karşılamak için bir de basımevi kurulması, o döneme kadar sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bölgelerin bu açıdan gelişmesini de sağlamıştır. Temelde valiliklerin kırtasiye ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan bu basımevlerinde özel kişilerin yayın yapmalarına da müsaade edilmiştir. Bunun sonucu olarak bir yandan Vilayet Salnâmeleri (yıllıkları) gibi bir gelenek yerleştirilirken bir yandan da resmi vilayet gazetelerinin yayını yoluna gidilmiştir.⁷⁸

Vilayet gazeteleri merkezi hükümetin görüş ve kararlarını bölgeye sağlıklı bir şekilde iletmenin dışında Osmanlı toplumunda artan ayrılıkçı eğilimleri dengeleme görevini de üstlenmişlerdir. Avrupa'da özellikle Araplara yönelik olarak sayıları artan Arapça süreli yayınlarının etkisini bastırmak isteği de vilayet gazetelerinin çıkarılmasında etkili olmuştur.⁷⁹

Tuna Valisi Mithat Paşa'nın 1864 yılında Rusçuk'ta çıkardığı *Tuna* ilk vilayet gazetesidir. Bu gazeteyi 1867'de Erzurum'da yayınlanmaya başlayan *Envâr-ı Şarkîyye* izlemiştir.⁸⁰ Bursa'da *Hüdâvendigar*, Diyarbakır'da *Diyarbakir*, Konya'da *Konya* gibi gazeteler bu dönemde yayınlanan vilayet gazetelerinden bazılarıdır.

⁷⁶ Topuz, age., 22.

⁷⁷ Koloğlu, age., 49.

⁷⁸ Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 32.

⁷⁹ Koloğlu, age., 31.

⁸⁰ Topuz, age., 386.

Osmanlı Devleti'nde Türkçe-dışı basının en önemli kısmı gerek sayı gerekse etkinlik açısından Fransızca gazetelerdir. Osmanlı topraklarında 1908'e kadar 150 Fransızca gazete yayınlanmıştır.⁸¹ Bu gazetelerin yayım dilinin Fransızca olması bunların hepsinin Fransız çıkarlarına hizmet ettiği anlamına gelmemelidir. Osmanlı topraklarında çok sayıda Fransızca eğitim yapan okulun bulunması, her şeyden önce kültürel açıdan iç piyasada bu gazetelere ihtiyacı doğurmuştur.

Bu gazeteler, Avrupa'daki ve daha ziyade Fransa'daki modern yaşamı anlatmalarıyla ve tam boy sayfa reklam yayınlamalarıyla Osmanlı toplumunda modern tüketime yönelik eğilimlerin şekillenmesine ciddi katkıda bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde bu yıllarda ayrıca Rumca, Ermenice, Arapça, Bulgarca gazeteler de yayınlanmıştır.⁸² Azınlık gazetelerinde kontrol tam sağlanamamış, kaynağını belirtmek şartıyla yurtdışında yayınlanmış tüm yazıların bu gazetelerde yer almasına izin verilmiştir. Ancak aynı hak Türk gazetelere tanınmamıştır.⁸³

Osmanlı'da basın hayatıyla ilgili ilk hukuki düzenlemeler Tanzimat döneminde Matbaa Nizamnamesi ile yapılmıştır. 1857 yılında yürürlüğe giren bu ilk tüzük ile basımevi sahipleri, yeri, makine ve malzeme çeşitleri, çalıştırılacak personeli bir bildiri ile kayıt altına alınmıştır. Ancak bu hüküm gazeteler için geçerli olmayıp sadece kitap ve broşürlerin basılmadan evvel sansür edilmesi hükmünü taşımaktadır.⁸⁴ 1909'a kadar yürürlükte olan Nizamnamenin uygulamasını sağlamak üzere Matbuat Dairesi kurulmuştur.

Osmanlı'da basınla ilgili yasaklamalar ise 1858 tarihli Ceza Kanunu'nda yer almıştır. Ruhsatsız gazete çıkarmak, gazetenin imzalı sayısını ilgili devlet dairesine göndermemek, hükümetten gelen resmi yazıları yayınlamamak, genel adaba ve milli ahlâka aykırı yazılar yazmak gibi fiiller suç olarak belirlenmiş ve bunlar için çeşitli cezalar öngörülmüştür.⁸⁵

Özellikle *Tasvîr-i Efkâr* ve *Muhbir*'in eleştirileri Babiâli'yi rahatsız etmeye başlayınca Sadrazam Âlî Paşa 1867 yılında Âli Kararnamesi'ni yayınlamıştır. Kararname, Babiâli'ye ülkenin çıkarları gerektirdiğinde, yürürlükteki basın yasasından bağımsız olarak doğrudan

⁸¹ Koloğlu, age., 37.

⁸² İnuğur, age., 171.

⁸³ Koloğlu, age., 59.

⁸⁴ İnuğur, age., 200.

⁸⁵ İnuğur, age., 203.

doğruya gazeteler hakkında kovuşturma yapma yetkisini tanımıştır.⁸⁶ Âli Kararname geçici bir süre için çıkarılmasına rağmen 1909'a kadar yürürlükte kalmış ve buna dayanılarak *Muhbir*, *Ayine-i Vatan*, *Utarit* ve daha birçok gazete kapatılmıştır.⁸⁷

1876 yılına gelindiğinde ise baskı iyice artmış, resim ve karikatürlere sansür konmuş ve yurt dışından gelen yayınlar sıkı bir kontrole tâbi tutulmuştur.

II. Abdülhamid tahta çıkınca, 1876 Anayasasının 12. Maddesinde “basının yasalar çerçevesinde serbest olduğunu” kaydetmiştir. Ancak II. Abdülhamid bu yasanın meclisten geçmesine izin vermemiş, 1878’de meclisin dağılmasından sonra baskı daha da artmıştır.⁸⁸

Osmanlı tarihinde İstibdat Dönemi olarak adlandırılan bu yıllarda matbaaların bütün baskılarına ön sansür getirilmiş, 1894 Nizamnâmesiyle de kitapçıklar da kontrol altına alınmıştır. Mizah dergilerine II. Abdülhamid’in tüm dönemi boyunca izin verilmemiştir. Bütün bu baskıların gerekçesi ise ülkeyi dağılmaktan korumak için bütün birimlerini kontrol altına almak olarak ifade edilmiştir. II. Abdülhamid’in basına karşı tutumu o dönemde dünyada büyük yankı uyandırmıştır.

1878’de Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılan *Tercüman-ı Hakikat* bu dönemin gazetelerindendir. Fikirlerindeki benzerliklerinden dolayı Abdülhamid’in sözcüsü gibi yayın yapan gazete Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar yayın hayatına devam etmiştir.⁸⁹

Dönemin önde gelen gazetelerinden biri de *Vakit*’tir. 26 Mayıs 1875’te Filip Efendi tarafından yayınlanmaya başlanan gazete dönemin şartları gereği yönetime yakın bir politika izlemiştir. *Vakit*, Kemalpaşazade Sait Bey’in başyazarlığı döneminde önemli bir tiraj yakalamış ancak gazetenin yayın hayatı 1884 yılında sona ermiştir.⁹⁰

⁸⁶ Topuz, age., 46.

⁸⁷ İnuğur, age., 206.

⁸⁸ Koloğlu, age., 62.

⁸⁹ Topuz, age., 67.

⁹⁰ Güz, agm., 16.

1875'te yayınlanmaya başlanan *Sabah*, Şemseddin Sâmî, Ahmet Râsim, Hüseyin Cahit Yalçın, Adnan Adıvar, Ahmet Emin Yalman gibi isimlerden oluşan başarılı kadrosuyla çok ses getirmiş ancak Milli Mücadele'ye karşı çıktığı için 1922'de kapanmıştır.⁹¹

İkdam, Ahmet Cevdet tarafından 1894 yılında *Sabah* 'a rakip olarak çıkarılmıştır. 1926'ya kadar yayınlanan ve kadrosunda Ahmet Râsim, Necip Asım, Teodor Kasap, Yakup Kadri, Falih Rıfkı gibi isimlerin yer aldığı gazete başlığına "Türk Gazetesi" deyimini yerleştirmiş ilk gazetedir.⁹²

Dönemin en ünlü dergisi Ahmet İlhan'ın 1891'de çıkarmaya başladığı *Servet-i Fünûn* II. Abdülhamid'ten destek görmüştür. Rezaizâde, Halit Ziya, Tevfik Fikret gibi isimlerin katılmasıyla dönemin en etkili sanat ve düşünce yayını niteliğini kazanan dergi, Edebiyat-ı Cedide akımını başlatmıştır. Dergi aynı zamanda amatör fotoğrafçılar arasında ilk yarışmayı düzenleyerek basın fotoğrafçılığının gelişmesine katkı sağlamıştır. Dergi 1944'e kadar yayın hayatını sürdürmüştür.⁹³

II. Abdülhamid'in politikalarına karşı çıkan ve yurt dışına kaçan bazı Jön Türkler buralarda da gazeteler çıkarmaya başlamışlardır. Osmanlı Devleti'nin devamı için anayasal ve parlamenter düzenin geri getirilmesi gerektiğini savunan bu gazetelerden bazıları *İstikbal*, *Meşveret*, *Terakki*, *Türk*'tür. Yeni Osmanlılar'a göre daha uzun süreli ve daha aktif faaliyet gösteren Jön Türkler, 1889 – 1908 yılları arasında çıkardıkları gazetelerle fikir ve siyaset hayatına yeni bir yön vermişlerdir.⁹⁴

II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 24 Temmuz 1908 sabahında, gazetelerini sansürün denetimine sunmadan piyasaya süren gazeteler böylelikle kendi eylemleriyle basın rejimini değiştirmişlerdir.⁹⁵ 1908 başında tüm ülkede 120 olan gazete sayısı Meşrutiyetin ilk yedi ayında 730'a kadar yükselmiştir.⁹⁶

Temmuz 1909'da çıkarılan Anayasanın 12. maddesinde basının yasalar çerçevesinde özgür olduğu belirtilmiştir. Bu yasa 1931 yılına kadar ana hatlarıyla yürürlükte kalmış ancak za-

⁹¹ Koloğlu, age., 65.

⁹² Koloğlu, age., 65.

⁹³ Koloğlu, age., 65.

⁹⁴ İnuğur, age., 291.

⁹⁵ Koloğlu, age., 87.

⁹⁶ Koloğlu, age., 87.

man zaman değişikliklere uğramıştır. II. Meşrutiyet döneminde her çeşit fikri akım gazete sütunları ve dergi sayfalarında yer almıştır.

Meşrutiyetle birlikte basına tanınan özgürlük 31 Mart Olayına kadar sürmüştür. Olayı bastırmak üzere kurulan askeri yönetim basına tekrar sansür koymuş ve kimi gazeteler kapatılmıştır.⁹⁷

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, 25 Ağustos 1914 tarihli geçici yasayla “Askeri sansürün izni olmadan ordu hareketleriyle ilgili haberlerin yazılması” yasaklanmıştır. Böylece mütareke dönemine kadar tam suskun bir basın oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti'nin 1.Dünya Savaşı'na girdiği 1914 yılında, ülkede yayımlanan gazete ve dergi sayısı 73 iken, bu sayı 1915 yılında 6'a düşmüş, 1916'da 8 olmuş, 1917'de 71'e yükselmiştir.⁹⁸

1918-1923 yılları arasında gerçekleşen Milli Mücadele döneminde basın önemli görevler üstlenmiştir. Kurtuluş mücadelesine destek veren basın kuruluşlarının yanında, adeta “mütareke basını” olarak görev yapan yayın organları da olmuştur.

Mütareke yıllarında basın, İstanbul Basını ve işgalle birlikte oluşan Anadolu Basını olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

İstanbul'da çeşitli eğilimlerde gazeteler çıkmıştır. *İleri*, *Yeni Gün*, *Akşam*, *Vakit* gibi Milli Mücadeleyi destekleyen gazetelerin yanı sıra *Peyâm-ı Sabah*, *Alemdar* ve *Türkçe İstanbul* gibi Milli Mücadeleye muhalefet eden gazeteler de yayınlanmıştır.⁹⁹ Buna karşılık başta Ankara olmak üzere Anadolu basını ise, milli mücadeleyi destekleyen, halkı bu mücadeleye çağıran yayınlar yapmıştır. Sivas Kongresi sırasında Müdafai Hukuk'un sesi olarak 14 Eylül 1919 tarihinde *İrade-i Milliye* çıkarılmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal daha sonra Ankara'ya geçince 10 Ocak 1920 tarihinde *Hâkimiyet-i Milliye*'yi çıkarmaya başlamıştır. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi Ankara'da zor koşullar altında yayınını sürdürmüş, Ankara hükümetinin ve Milli Mücadelenin sözcüsü olmuştur. Ankara'da *Yeni Gün*, Eskişehir'de

⁹⁷ İnüğü, age., 317.

⁹⁸ Girgin, A. (1997). *Türkiye'deki Yerel Basının Gelişmesi*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 45.

⁹⁹ Topuz, age., 98.

Yeni Dünya, Ankara’da *Seyyare-i Yeni Dünya*, Afyon, Konya ve Ankara’da *Öğüt* Milli mücadeleye öncülük eden dönemin önemli gazeteleri olmuştur.¹⁰⁰

2.2.3. Osmanlıda kadın dergileri

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’la birlikte kurulmaya başlayan modern öğretim kurumlarından, daha ziyade, üst tabakaya mensup kadınlar yararlanabilmişlerdir. Bu okullarda yetişen kadınların, 19. yy. sonlarında, gazetelerde kadın sayfalarının yer almasını sağladıklarını ve hatta yalnızca kadınlar için yazarları da kadınlardan oluşan dergiler yayınlamaya başladıklarını görmekteyiz.

Kadın dergileri, Osmanlı’da Tanzimat döneminde yaşanmaya başlanan değişim ve dönüşümün en güzel göstergesi ve sonuçlarından biridir. Bu yayınlar kadınların görüşlerini belirtmesi ve erkeklerin kadınlar hakkındaki düşüncelerini ortaya koyması açısından döneme ayna tutan önemli kaynaklar arasındadır.¹⁰¹

Bu dönemde gazete ve dergi kavramı birbirinden kesin çizgilerle ayrılmadığı için kimi kaynaklar bu yayınlardan “gazete”, kimileriye “dergi” olarak söz etmektedir.

Tanzimat döneminde ilk örneklerini gördüğümüz kadın dergilerinin sayısı Meşrutiyet sonrası basın hayatında oluşan özgürlük havasından etkilenerek artmıştır. Okuma alışkanlığının yerleşmemiş olması, yayın organlarının içinde bulunduğu maddi sıkıntılar, kadınların ilgisizliği gibi sebeplerden dolayı *Kadınlar Dünyası* dışındaki süreli yayınlar uzun soluklu olamamıştır.¹⁰² Ancak bu durum sadece kadın dergileri için geçerli değildir. Meşrutiyet sonrası yüzlerce yayın çeşitli sebeplerle kısa sürede kapanmak zorunda kalmıştır.¹⁰³

Tanzimat’la birlikte kadının eğitime önem vermeye başlayan Osmanlı’da, kadın dergileri bu amacı gerçekleştirmede önemli rol üstlenmiştir. Eğitim, aile, iş, evlilik, moda gibi konuların işlendiği yazılarda, kadınların bu alanlarda eğitilmesi hedeflenmiştir.

Osmanlı kadın dergiciliğinde ayrıca resim, tiyatro, edebiyat gibi dallarda ismini duyurmuş kadınların hayatları ve eserlerinden, dernek programları ve eğlence içerikli yazılara, dış

¹⁰⁰ Duman, H. (1998). *Anadolu’da Türkçe basın 1867-1922*, Müteferrika Kitabiyat Dergisi. (13), 80.

¹⁰¹ Çakır, age., 23.

¹⁰² Doğan, age., 75.

¹⁰³ Koloğlu, age., 63.

politika haberlerinden, dünya kadınlarına ilişkin bilgilere kadar çok zengin muhtevaya yer verilmiştir.¹⁰⁴

Kadın haklarını savunan dönemin kadın dergileri Avrupa'da ve ABD'de en hızlı günlerini yaşayan kadın hakları sloganlarından etkilenmiş, bunu Osmanlı'da da uygulamaya çalışmışlardır.¹⁰⁵

Gayrimüslimler tarafından çıkarılan yayınlarda da kadın haklarını destekleyen yazılar neşredilmiştir.¹⁰⁶ Kadın dergileri aynı zamanda Osmanlı aydın kadın sınıfının tanınması ve halka ulaşması açısından da önemli roller üstlenmişlerdir. Daha öce dar bir çevrede tanınan ve etkili olan bu kadınlar, kadın dergileri aracılığıyla daha geniş çevrelere ulaşma imkânı bulmuşlardır.¹⁰⁷

II. Meşrutiyet'in ilanından önce kadına yönelik on iki yayın tespit edilmektedir. *Muhadderât* ile başlayan yayınlar *Vakit yahud Mürebbi-i Muhadderât* (1875), *Âyine* (1875), *Âile* (1880), *İnsâniyet* (1883) ve *Hanımlar* (1883) ile devam etmiş ardından *Şükûfezâr* (1886), *Mürüvvet* (1888), *Parça Bohçası* (1889), *Hanımlara Mahsûs Gazete* (1895), *Hanımlara Mahsûs Malumat* (1895) ve *Âlem-i Nisvân* (1906) yayınlanmıştır.¹⁰⁸

Kadının toplumsal konumu hakkındaki ilk tartışmalara Ali Râşit ve Filip Efendi tarafından 1867 yılından itibaren çıkarılmaya başlanan *Terakkî* gazetesinde rastlamaktayız. Kadın okuyucular da bu tartışmalara ilgisiz kalmamış, gönderdikleri mektuplarla kendi duygu ve düşüncelerini, eylemlerini ve taleplerini anlatmışlardır. Denilebilir ki bu sayede kadın dergileri kadınların yazma ürkekliği ve çekimserliğinden kurtulmasını da sağlamıştır. Kadın okuyuculardan gelen mektuplara ilk kez yer veren Terakkî gazetesinde kadın-erkek eşitliği, kadınların eğitilmesi, kadınlara çalışma hakkı tanınması gibi konularda yazılar yer almıştır. Bu mektuplar kadının kendi sorunlarını tanımlamaları ve ifade etmeleri açısından önemlidir. Kadın okuyucular gönderdikleri mektuplarda, aynı ücreti ödemelerine karşın vapurlarda kendilerine ayrılan yerlerin erkeklerinkinden kötü olmasından, çok evliliğin zararlarına

¹⁰⁴ Doğan, age., 78.

¹⁰⁵ Doğan, age., 78.

¹⁰⁶ Doğan, age., 75.

¹⁰⁷ Doğan, age., 79.

¹⁰⁸ Denman, F. (2009). *İkinci Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi: Kadın*. İstanbul: Libra Kitap, 59.

varıncaya kadar günlük hayatta kendilerini ilgilendiren her konuda karşılaştıkları sorunları dillendirmişlerdir.¹⁰⁹

Terakkî, 15 Haziran 1868 tarihinden itibaren kadınlar için *Muhadderât-ı Terakkî* adıyla yayınlanan bir de haftalık ek çıkarmıştır. “İslam Kadınları İçin Gazetedir” başlığıyla çıkan *Muhadderât*, haftada bir kez, pazar günleri olmak üzere toplam 48 sayı yayınlanmıştır.¹¹⁰ Derginin ilk sayfasında “*Muhadderât* için gazetedir” ibaresi yer almıştır. Dergiye hem ismini veren hem de yayın politikasını belirleyen “muhadderât” kelimesi ise “muhadder” in çoğulu olup örtülü ve iffetli kadın anlamına gelmektedir. *Terakki-i Muhadderat* ise iffetli kadınların ilerlemesi anlamına gelmektedir ki, bu isim Tanzimat sonrası gelişmeler ve derginin yayın politikası bağlamında düşünüldüğünde misyonu ile birebir örtüşmektedir.¹¹¹

Derginin her sayısının sonunda Ali Râşit imzası bulunmaktadır. Ali Râşit derginin hem editörü hem de tek yazarıdır. Derginin önemli bir kısmı, okuyucu mektupları, başka gazete ve dergilerden alıntı ve çevirilerden oluşmaktadır.¹¹²

Muhadderât kadınların eğitimine adeta kendini adayarak entelektüel tartışmalardan ziyade, kadının kendisine biçilen eş, anne ve ev hanımlığı rollerinde daha başarılı olması yönünde eğitici, uyarıcı ve hatırlatıcı bilgiler içermiştir. Dergide hem kadının aile içindeki konumu, hem de toplumsal rolleri konusunda geleneğin muhafazası yönünde büyük bir ısrar söz konusu olduğu halde, değişen ve değişmesi gereken tek şey olarak kadının eğitim yoluyla terakkisi söz konusu edilmiştir. Nitekim en sık tekrarlanan vurgu kadınların cahilliği ve geri kalmışlığıdır.¹¹³

Dergide Batı dünyasındaki kadının aldığı eğitimi Osmanlı kadını için de isteyen, köleliği eleştiren, kadının sosyal hayatın içerisinde olması gerektiğini savunan makaleler yer almıştır. Kadın hareketlerinden ve kadınların okutulması gerektiğinden bahsedilmiştir. Örneğin Rabia imzasıyla yayınlanan bir yazıda şöyle denilmektedir.

“Şurasını iyi bilmek gerekiyor ki, ne erkekler kadınlara hizmetkâr, ne de kadınlar erkeklere cariye olmak için yaratılmışlardır. Erkekler hüner ve marifetleri ile hem kendilerini, hem

¹⁰⁹ Çakır, age., 23.

¹¹⁰ Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 402

¹¹¹ Yaşar, F. (2007). *Terakk-i Muhadderat*. sayı. 3, İstanbul, 99.

¹¹² Yaşar, age., 98.

¹¹³ Yaşar, age., 103.

*de hepimizi geçindirebiliyorlar ve idare edebiliyorlar da biz niçin bilgi ve hüner kazanmaya muktedir olamıyoruz? El ve ayak, göz, akıl gibi vasıtalarda bizim erkeklerden ne farkımız vardır? Yalnız cinsimizin ayrı oluşu mu bu halde olmamıza sebep olmuştur? Bunu hiçbir sağduyu sahibi kabul etmez. Eğer öyle olmak gerekse idi, Avrupa kadınları da bize benzerdi. Bilgiden yoksun kalmamıza meşru örtünmemiz sebep gösteriliyorsa ona da taşrada bulunan kadınlarımızı göstermek ile yetinirim. Çünkü onlar erkeklerine her çeşit hizmette yardım etmekte, erkeklerle beraber çalışmaktadırlar.*¹¹⁴

Ayrıca gazete çok eşlilikten ziyade tek eşliliği savunmuştur. Kadın haklarına sahip çıkmaya çalışan bu gazete aynı zamanda batı dünyasındaki kadın hareketlerine de içeriğinde yer ayırmıştır.¹¹⁵

Terakkî gazetesinden sonra 1875 yılında *Vakit* gazetesi de kadınlar için haftada bir *Vakit Yahut Mürebbi-î Muhadderât* isimli bir ek çıkarmaya başlamıştır. Gazetenin yayın ilkesi “kadınlığa dair nâf’i şeylerden bahseder” cümlesiyle açıklanmıştır. İmtiyaz sahibinin Filip Efendi olduğu dergi 8 sayı yayınlanmıştır.¹¹⁶

1874–1876 yılları arasında çıkarılan bir diğer kadın dergisi *Âyine*’dir. Selanik’te çıkarılan *Âyine*, kadınlar ve çocuklar için pazar günleri toplam 30 sayı yayınlanmıştır. Evlilik, eşlerin davranışları ve sorumlulukları, çocuk sağlığı ve terbiyesi gibi konuların işlendiği dergide konu başlıkları ve imza kullanılmamıştır.¹¹⁷

İlk sayısı 27 Mayıs 1880 tarihinde yayınlanan *Âile* dergisi de dönemin bir başka kadın dergisidir.¹¹⁸ Derginin sahibi Mihrân, Muharriri ise Şemseddin Sâmî’dir. İçeriğinin çocuklara, kadınlara ve ev işlerine yönelik hazırlandığı dergide sadece Şemseddin Sâmî’nin imzasını taşıyan yazılar yer almıştır.¹¹⁹

İstanbul’da 1882–1883 yılları arasında kadınlar için çıkarılan bir başka dergi de *İnsâniyet*’tir. Aylık olarak çıkarılan dergide kadın haklarını korumak ve onlara saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik yazılar yazılmıştır. Muharriri Mahmud Celaleddin olan dergide

¹¹⁴ Taşkıran, T. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayını, 31.

¹¹⁵ Özen, H. (1994). *Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete Ve Dergileri: (1868-1990)*. İstanbul, 22.

¹¹⁶ Çakır, age., 25.

¹¹⁷ Doğan, age., 83.

¹¹⁸ Özen, age., 17.

¹¹⁹ Doğan, age., 82.

ansiklopedik bilgilerin yanı sıra yıldız ve takvim sistemlerine ilişkin bilgiler de yer almıştır.¹²⁰

Osmanlı kadın dergileri yazar ve sahiplerinin kadın veya erkeklerden oluşmasına bağlı olarak önemli farklılıklar gösterir. *Şükûfezâr*, *Seyyâle*, *Kadınlar Dünyası*, *Siyânet*, *Diyâne* gibi dergiler sahiplerinin ve yazarlarının kadın olması sebebiyle direkt olarak kadınların duygu ve düşüncelerini iletirken, erkek yazarların baskın olduğu diğer dergilerde, kadınlar erkek bakış açısıyla değerlendirilip ideal kadın profili oluşturulmaya çalışılmıştır.¹²¹

Bizzat kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergi *Şükûfezâr* olmuştur. 1883–84 yılları arasında ve 15 günde bir yayınlanmıştır. Derginin imtiyaz sahibi 19. yy.'ın ikinci yarısının önde gelen aydınlarından Meârif Nâzırı Münîf Paşa'nın kızı Ârife Hanım'dır “*Çiçek yeri, çiçek bahçesi*” anlamına gelen *Şükûfezâr*, herhangi bir gazetenin eki olmaksızın başlı başına ve kadınlar tarafından çıkarılan ilk kadın dergisidir. Bu nedenle *Şükûfezâr*'indergicilik tarihinde önemli bir yeri vardır.¹²²

Şükûfezar'ın 1301 tarihli ilk sayısında Ârife Hanım Mukaddime bölümünde dergiyi çıkarma amacını şöyle ifade etmiştir. “*Biz ki saçı uzun akli kısa diye erkeklerin hande-i istihzasına hedef olmuş bir tâîfeyiz. Bunun aksini ispat etmeye çalışacağız. Erkekliği kadınlığa, kadınlığı erkekliğe tercih etmeyerek çalışma ve gayret yolunda olacağız.*”¹²³

Yazarlarının belli bir eğitim almış olması ve eğitilmiş kadınlara yönelik olarak hazırlanması derginin konu seçiminde de kendini göstermiştir. Dergi; şiir, gazel ve nesir olarak yayınlanan oldukça ağdalı ve ağır bir üsluptaki edebi yazılardan, kadınların bilinçlendirilmesine yönelik olarak hazırlanmış oldukça sade ve anlaşılır bir üsluptaki fikhî ve ilmi meselelerdeki makalelere kadar oldukça geniş bir konu yelpazesıyla çıkmıştır.¹²⁴ *Şükûfezar*'ı, kendisinden önceki ve sonraki birçok dergiden ayıran önemli özelliklerden biri de kadının rolünün ev içinde tanımlanmamış olmasıdır. Diğer dergilerde yer alan yazılar genel olarak çocuk eğitimi, evlilik, ahlak, ev idaresi, çocuk bakımı ve sağlığı, moda gibi daha çok kadınların ilgi ve görev alanlarına giren öğretici, eğitici konular hakkındaydı ve kadın iyi bir

¹²⁰ Çakır, age., 27.

¹²¹ Özen, age., 17.

¹²² Özen, age., 18.

¹²³ Taşkıran, age., 150.

¹²⁴ Yaşar, F. (2007). *Şükûfezar*. sayı. 4, İstanbul, 70.

eş, iyi bir anne olarak tanımlanıyordu. *Şükûfezar*'da ise kadınların bu bağlamda eğitimine dair tek bir yazı dahi bulunmamaktadır.¹²⁵

Dönemin diğer bir önemli dergisi olan ve 28 Şubat 1888 – 23 Nisan 1888 tarihleri arasında yayınlanan *Mürüvvet* dergisi ise *Mürüvvet* gazetesi'nin eki olarak çıkmıştır. “*Cömertlik, mertlik, yiğitlik*” anlamına gelen ve eğitim konusuna ağırlık veren dergi II. Abdülhamid tarafından desteklenmiştir. Edebiyat, eğitim, ahlâk, politika gibi konularından başka dergide fıkra ve bilmecelelere de yer verilmiştir.¹²⁶ *Mürüvvet*, kadınların eğitimi ve kültürel düzeylerini arttırmayı amaç edinmiş, okurlarını dünya kadınlarından haberdar edecek yazılara da yer vermiştir. Şair Nigâr Hanım ilk şiirlerini bu dergide yayınlamıştır. Nigâr bint-i Osman, Leyla Saz ve Fitnat Hanım gibi edebiyatçıların isimleri de ilk kez bu dergiyle duyulmuştur.¹²⁷

Hatice Semiha ve Rabia Kâmile tarafından 1889 yılında çıkarılan *Parça Bohçası* dergisi tek sayı olarak yayınlanmıştır. Bu tek sayıda Nigâr bint-i Osman'ın iki şiiriyle birlikte ev işleri, ev düzeni, çocuk bakımı, pastacılık ve aşçılık gibi konular yer almıştır.¹²⁸

Yayınlar içinde en uzun ömürlü dergi *Hanımlara Mahsûs Gazete* olmuştur. 1895 ve 1907 yılları arasında yayınlanan derginin her sayısı 8 sayfadan oluşmuştur. Bu yayın aynı zamanda yayın yetkililerinin tamamının kadınlardan oluşmasıyla dikkat çekmiştir.¹²⁹ Dergide düzenli olarak Fatma Aliye, Nigâr bint-i Osman, Makbûle Leman, Emine Semiye, Bes-tekâr Leyla, Fahrünnisa ve Hamiyet Zehra gibi dönemin tanınmış isimlerinin yazılarına yer verilmiştir.¹³⁰ Meşhur kadınların hayatları, eğitim, sağlık, ev işleri, çocuk terbiyesi gibi konularda içerik hazırlayan derginin amacı ise “iyi anne, iyi eş ve iyi Müslüman” yetiştirmek olarak belirtilmiştir.¹³¹ *Hanımlara Mahsûs* gazetenin imtiyaz sahibi İbnü'l-Hakkı Tâhir Bey'in eşi Şadiye Hanım'dır. Hatice ve Semiha hanımlar tarafından genç kızlar için hazırlanan “*Hanım Kızlara Mahsûs*” adıyla bir de ek çıkaran derginin başlığı altında şu ifade yer almıştır. “*Kadınlar arasında eğitimi yaymaya hizmet eder. Kadın yazarlarımızın*

¹²⁵ Yaşar, age., 83.

¹²⁶ *Mürüvvet* ile ilgili yapmış olduğumuz bu çalışmada, her ne kadar derginin ilk sayısında bilmece ve fıkralara yer verileceği ifade edilmiş olsa da derginin hiçbir sayısında bilmece ve fıkralara yer verilmemiştir. Ancak dönemin gazete ve dergilerini konu alan çalışmalarda bu durum yeterince araştırılmadan birbirinin tekrarı mahiyetinde aynı yanlış devam etmektedir.

¹²⁷ Doğan, age., 83.

¹²⁸ Çakır, age., 27.

¹²⁹ Doğan, age., 79.

¹³⁰ Taşkiran, age., 33.

¹³¹ Taşkiran, age., 33.

eserlerini neşre vasıta olur. Haftada bir kere resimli olarak yayınlanır. Fiyatı bir kuruştur.”¹³²

Sayfalarında okuma-yazmanın önemi, moda, dikiş, nakış, çocuk bakımı, kadınların sosyal faaliyetleri, çeşitli cemiyet haberleri, İslam ve Batı kadınlarının yaşam tarzları anlatılmıştır. Okuyucu mektuplarına yer verilmiş ve kadınlar tarafından yazılan şiir ve makalelere telif ücreti ödenmiştir. Gazete hâsılatının yarısını evlilik çağına gelmiş kimsesiz kızlara çeyiz parası olarak vermiştir.¹³³

1895 yılında yayınlanmaya başlayan *Hanımlara Mahsûs Malumat*, haftalık olarak çıkan Malumat Mecmuası'nın bir ekidir. Mehmet Tâhir'in yönetimindeki dergide kadınlar, kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra Ahmet Râsim, Nazif Surûri, Mehmet Cemal gibi erkek yazarların kadınlar hakkındaki düşüncelerine de yer verilmiştir.¹³⁴

Sonuç olarak diyebiliriz ki bu dönemdeki yayınların temel gayesi Osmanlı kadınına eğitmek, seviyesini yükseltmek ve onun haklarını savunmaktır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, kadın haklarının bugünkü anlamda savunulduğu söylenemez. Gerek devrin idaresi gerekse sosyal zemin böyle bir tartışma için henüz hazır değildir. Bu bakımdan yazılar yönetime ters düşmeden özellikle kadının eğitimini sağlamaya yönelir.

Selanik'te çıkan *Âyine*'yi saymazsak yayınların hepsi de İstanbul'da çıkmaktadır. Bu da bu tür faaliyetlerin belli merkezlerin dışına çıkamadığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Sınırlı bir aydın zümreye hitap ettiği anlaşılan bu yayınlar geçmişe göre konuya daha geniş bir kitlenin ilgisini çekmişse de yeterli sayılamaz. Bununla birlikte kadını basın hayatına yöneltmesinin başlangıcı olması yönünden önemlidir.¹³⁵

¹³² Çapanoğlu, Münir S. (1962). *Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar*. İstanbul, 31.

¹³³ Özen age., 19.

¹³⁴ Doğan, age., 85.

¹³⁵ Kurnaz, age., 93.

3. GENEL OLARAK *MÜRÜVVET*

3.1. *Mürüvvet*'in Kimlik Bilgileri

Mürüvvet, içeriğinde kendisinden söz ederken “gazete” ifadesini kullanmaktadır. Ancak gerek içeriği ve gerekse boyutları göz önüne alındığında *Mürüvvet*'in “gazete”den çok “dergi” formatında olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca *Mürüvvet*'in kapağında yer alan “*Mürüvvet Gazetesinin Kadınlara Mahsûs Nüshasıdır*” ifadesinden de anlaşıldığı üzere zaten bu isimde bir gazetenin mevcut olması ve çalışmamıza konu olan “*Mürüvvet*”in de bir ilave şeklinde yayın hayatına başladığını duyurması bizim bu tespitimizi doğrular niteliktedir. Nitekim Tanzimat dönemi basın dünyasında gazete ve dergi kavramlarının birbirinden kesin çizgilerle ayrılmadığını ve bu yayınlardan söz ederken kimi kaynakların “gazete”, kimilerininse “dergi” ifadesini kullandığını daha önce de belirtmiştik. Bu nedenle çalışmamızda *Mürüvvet* bir dergi olarak ele alınacaktır.

3.1.1. *Mürüvvet*'in yayınlandığı dönem

Mürüvvet dergisi Hicri 15 Cemâziye'l-âhir 1305, Rumi 15 Şubat 1303 ile Hicri 12 Şaban 1305- Rumi 13 Nisan 1303 tarihleri arasındaki dokuz hafta boyunca düzenli olarak haftalık periyotta yayınlanmıştır.

Dikkat çeken bir ayrıntı derginin dokuz sayısının tamamının kapağında miladi takvime dair bir kaydın bulunmamasıdır. Hâlbuki *Mürüvvet* dergisinden bir yıl önce yayın hayatına başlayan *Mürüvvet* gazetesinde Hicri ve Rumi takvimin yansısı Miladi takvim de kullanılmıştır.

Çizelge 3.1. *Mürüvvet* dergisinin yayınlandığı tarihler

SAYILAR	HİCRÎ	RÛMÎ	MİLADÎ
1.Sayı	15 Cemâziye'l-âhir 1305	15 Şubat 1303	28 Şubat 1888
2. Sayı	22 Cemâziye'l-âhir 1305	22 Şubat 1303	6 Mart 1888
3.Sayı	29 Cemâziye'l-âhir 1305	29 Şubat 1303	13 Mart 1888
4. Sayı	7 Receb 1305	7 Mart 1303	20 Mart 1888
5. Sayı	14 Receb 1305	14 Mart 1303	27 Mart 1888
6. Sayı	21 Receb 1305	21 Mart1303	2 Nisan 1888
7.Sayı	28 Receb 1305	28 Mart 1303	9 Nisan 1888
8. Sayı	5 Şaban 1305	6 Nisan 1303	16 Nisan 1888
9.Sayı	12 Şaban 1305	13 Nisan 1303	23 Nisan 1888

Mürüvvet dergisinin 4. sayısından itibaren yayın hayatına yeniden başlayan *Mürüvvet* gazetesinin nüshalarıyla yapmış olduğumuz karşılaştırmalarda tarihler arasında ihtilaf olduğu görülmüştür. Şöyle ki; *Mürüvvet* dergisinin ilk sayısı Rûmî tarih olarak 15 Şubat 1303 tarihini göstermektedir. Malum olduğu üzere Osmanlı'da hicrî, rûmî ve miladî olmak üzere üç takvim kullanılmıştır. Rûmî takvim Mart ayını yılbaşı olarak kabul etmektedir. Buna göre Şubat 1303 tarihinde yayınlanmaya başlanan bu dergi, yılın son ayında yayınlanmış, Mart ayının yılın ilk ayı olmasından dolayı da 1304 tarihiyle yayın hayatına devam etmiş olması lazımdır. Nitekim *Mürüvvet* dergisinin üzerinde yer alan tarihleri aynı yıllarda çıkan diğer gazete ve dergilerle karşılaştırdığımızda 1304 tarihini gördük. Örneğin; *Ceride-i Mehâkim* gazetesinin aynı tarihli nüshalarına baktığımızda hicrî ve miladî yılların 1303'e değil, 1304'e tekabül ettiğini müşâhede ettik. Muhtemelen derginin mizanpajının bir defaya mahsûs hazırlanmasından kaynaklanan bir durumla 1303 tarihi aynen devam etmiştir. Nitekim derginin 4. Sayısından itibaren yayın hayatına yeniden başlayan *Mürüvvet* gazetesinin tarihleriyle derginin üzerinde yer alan tarihleri karşılaştırdığımızda ve "*Hicri Takvimi Miladi Takvime Çevirme Kılavuzuna*" müracaat ettiğimizde 1303 tarihinin 1304 olarak yer almasını gerektiği görülmüştür. Ancak biz derginin orijinaline sadık kalma düşüncesinden hareketle yukarıdaki tabloda derginin üzerinde ne yazıyorsa o tarihleri buraya aldık.

Tarihle ilgili bir diğer husus da son zamanlarda yapılan çalışmalarda *Mürüvvet* dergisinin yayın hayatı ile ilgili olarak belirtilen sürenin 28 Şubat 1888 – 24 Nisan 1888 olarak belirtilmesidir. Muhtemelen derginin kapağında miladî takvimin yer almamasından kaynaklanan bir durum olarak bu tarih, hicrî takvimin miladî takvime çevrilmesi kılavuzundan istifadeyle ortaya çıkmıştır. Ancak Hakkı Tarık Us Arşivi'nden istifadeyle gerek *Mürüvvet*

gazetesi gerekse o dönemde yayınlanan diğer süreli yayınlar üzerinde yaptığımız gün, ay ve yıl araştırmasında bu tarihin 24 Nisan değil 23 Nisan 1888 olduğunu tespit ettik.

3.1.2. Kurucu kadrosu

Mürüvvet dergisi kapağında ifade edildiği üzere “*Mürüvvet gazetesinin kadınlara mahsûs nüshasıdır.*” Bu ifadeden ilk anda anlaşılan derginin gazetenin bir eki olduğudur. Nitekim son zamanlarda yapılan çalışmalarda da bu yönde bir değerlendirme yapılmıştır. Ancak *Mürüvvet* dergisi ile ilgili yapmış olduğumuz bu çalışmada son zamanlardakibu genel değerlendirmelerin kısmen eksik ve hatalı bir takım unsurlar barındırdığını gördük. Buna göre:

Mürüvvet dergisi, *Mürüvvet* gazetesiyle eş zamanlı olarak çıkmamıştır. *Mürüvvet* dergisinin 19 Mart 1888 Pazartesi tarihli 4.sayısında, 17 Mart 1888 Cumartesi gününden itibaren *Mürüvvet* gazetesinin yayın hayatına tekrar başladığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla derginin yayınlandığı süreçte gazete yayınına ara vermiş, derginin ilk üç sayısı gazetenin yayınlanmadığı bir dönemde yayınlanmıştır.

Hakkı Tarık Us dijital koleksiyonundan yapmış olduğumuz araştırmada gazetenin ilk nüshası olarak 1. Sene 2 numaralı nüshasını bulma imkânımız oldu. İlk sayıyı bulamadık. Kapağında haftalık olarak yayınladığı ifade edilen gazetenin 2. sayısının 13 Ocak 1887 tarihini taşımasından ilk sayının 6 Ocak 1887 tarihinde yayınlanmış olduğu sonucunu çıkartmak mümkündür. Buna göre *Mürüvvet* gazetesi 6 Ocak 1887 tarihinde haftalık olarak yayınlanmaya başlanmış ve tespit edebildiğimiz kadarıyla 36 haftalık bir yayın döneminden sonra gazete yayına ara vermiştir.

Dergi ise ilk yayınına 28 Şubat 1888 tarihinde başlamış ve 4. sayıdan (19 Mart 1888) itibaren gazeteyle birlikte yayınına devam etmiştir. Ancak *Mürüvvet* gazetesi günlük olarak yayınına devam ederken *Mürüvvet* dergisi 23 Nisan 1888 tarihindeki 9. sayıdan sonra yayınlanmamıştır. *Mürüvvet* dergisinin yayın hayatının sona ermesiyle ilgili *Mürüvvet* gazetesinde de her hangi bir kayda rastlanmamıştır.

Derginin gazeteden bağımsız bir yayın organı olduğunun bir diğer göstergesi ise her iki yayının da farklı ücretlerle birbirinden bağımsız olarak satılması ve aboneliklerinin de ayrı olmasıdır. Buna göre dergi 2 kuruştan satılırken, gazete 20 paradan satışa sunulmuştur.

Gazetenin ve derginin “Mürüvvet” matbaasında basılması ve yazı heyetinin genel olarak aynı kişilerden oluşması bu iki yayın organını birbirinden kesin çizgilerle ayırmanın güç olduğunu göstermektedir. Ayrıca her iki yayın organı da kapak sayfalarında idari adres olarak “Mahall-i idâresi: Bâb-ı Âli Caddesinde “Mürüvvet” matba‘asıdır. Numru 36” ifadesini kullanmıştır.

Derginin kurucusu ile ilgili olarak açık bir kayda rastlayamadık. Nitekim derginin gerek kapağında gerekse iç sayfalarında herhangi bir künye bulunmamaktadır. Aynı durum *Mürüvvet* gazetesi için de geçerlidir. Ancak derginin bütün sayılarının son sayfasında “Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaleddin, Müdürü Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin” isimleri yer almaktadır. Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin ismi, müdür ifadesi olmaksızın *Mürüvvet* gazetesinin son sayfalarında da yer almıştır.

Dergide yer alan yazılarda dergi çıkarmanın zor ve zahmetli bir iş olduğuna vurgu yapılmakta¹³⁶ ve bu konuda çeşitli kimselerden yardım talep edildiği ifade edilmektedir.¹³⁷ Bu yardım talebine dönemin önemli devlet adamlarından Ahmed Vefik Paşa “*Hızır gibi yetişerek*”¹³⁸ en sıkıntılı anlarda yardımcı olmuştur.¹³⁹ Derginin kuruluş aşamasında emeği geçen bir diğer önemli isim ise dönemin Meârif Nâzırı Münîf Paşa’dır.¹⁴⁰

3.1.3. Amacı

O dönem yayınlanan dergiler kendilerini dergi olarak değil, gazete olarak tanımlamışlardır. Nitekim dergide amaç ve kapsam belirtilirken “gazete” ifadesi kullanılmıştır.¹⁴¹ Buna göre memlekette olan biten her şeyin gazetelerde kayıt altında olduğu,¹⁴² bir ülkede gazetecilik faaliyetinde bulunan kişilerin devletin faydasına olabilecek bir takım şeyleri yapmak üzere

¹³⁶ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 3.

¹³⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 4.

¹³⁸ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 4.

¹³⁹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 4.

¹⁴⁰ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 4.

¹⁴¹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 4, 5, 8.

¹⁴² *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 1.

hükümetlerden yayın faaliyetlerinde bulunmak üzere izin aldıkları ifade edilmiştir.¹⁴³ Bu yönüyle gazeteler, kamuya açık bir mektuptur ve bu mektubu yazarlar da “gazete muharrirleridir.”¹⁴⁴

Avrupa’da yayınlanan sayısız gazete ve dergide devletin politikasına uygun yayınlar yapıldığı gibi Osmanlı matbuatında da devletin faydasına olacak yayınlar yapılması kaçınılmazdır.¹⁴⁵

Mürüvvet dergisi temel amacını kadınların kültürel düzeylerini arttırmak olarak belirlemiştir.¹⁴⁶

*“Tahrîrine mübâşeret ettiğimiz gazetenin şu kadınlar kısmında kârielerimize dünyayı göstermek istiyoruz. Bu halde kendimize tayîn ettiğimiz mesleği ilan etmeliyiz ki umûr-i tahrîriyyemizin esâsını vaz’ etmiş olarak dâimâ o kayıt ve vazîfe ile mukayyed olalım.”*¹⁴⁷

Avrupa’da yüzlerce kadın dergisi yayınlanmasına rağmen Osmanlı devletinde İslam kadınlarının cehaletini ortadan kaldırmaya yönelik küçük de olsa bir gazetenin yayınlanmaması Osmanlı basın dünyası için bir eksiklik olarak görülmüştür.¹⁴⁸ Bu eksikliğin giderilmesi çerçevesinde Avrupa’da basılan kadın dergilerinin önde gelenlerinden milli ve manevi değerlere aykırı olmayan bir takım yazıların tercüme edilerek yayınlanacağı duyurulmuştur:

*“Avrupa’da basılan kadın jurnallerinin en güzîdelerine de hesabü-z zaman abone olmak ve onlardan âdât-ı milliyemize muhâlif gelmeyen makale ve havâdisleri tercüme etmek büyük külfet ve fedakârlığa muhtâc olmadığı cihetle bu yüzden dahî yeniden yeniye hayli sermaye tedârik edebileceğimizi anladık, hevesimiz arzumuz tezâyüd etti. Bir kat daha gözümüzü açtık. Bu işe her yüzden dört el ile sarıldık.”*¹⁴⁹

Dönemin eğitim alanında yapılan büyük reformlarının bir parçası da kızların eğitim öğretim görebileceği çeşitli yatılı ve gündüzlü kız okullarının açılmasıdır. Yedi sekiz yıldan beri bu okullarda eğitim öğretim yapılmasına rağmen, kızlara hitap edebilecek süreli bir yayının hala çıkmamış olması da *Mürüvvet*’in çıkış gerekçelerindendir:

¹⁴³ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 1.

¹⁴⁴ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 1.

¹⁴⁵ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 1.

¹⁴⁶ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 3.

¹⁴⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 8.

¹⁴⁸ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 2.

¹⁴⁹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 2, 3.

“Şu kadar var ki İslâm kadınlarının câhil ve nâdân kalması revâ-yı Hakk olmadığı tahakkuk edip te İstanbul’da İslâm kızlarına mahsûs geceli gündüzlü büyük büyük mektepler küşâd olunalı yedi sekiz sene mürûr ettiği halde bile yâr ve ağıyâra karşı kadınlara mahsûs bir küçük varakpârenin hâlâ zuhûr edememesi matbû’ât-ı Osmâniyye için bir nâkısâ ad olursa şâyândır.”¹⁵⁰

Altı yüz senelik bir zaman zarfında gerek Müslim gerekse gayr-i Müslim Osmanlı kadınına hitap eden günlük bir gazetenin yayınlanmamış olması da bu alanda ortaya çıkan boşluğu göstermektedir:

“Altı yüz senelik bir pâ-yi taht hilâfet ve saltanatta yerli hanımlara ve ecnebî madamlara mahsûs bir tanecik olsun yevmî gazetenin muntazimen tab’ ve neşrine devam olunamaması hakku-l insâf düşünülürse meşrû’ ve ma’kûl bir sebep-i mücbire mebni olmasa gerek-tir.”¹⁵¹

Dergi, okuyuculardan gelmesi muhtemel bir takım sorular çerçevesinde mevcut kanunlara uygun olarak avukatlık hizmetini de kadınlara sunmayı amaçlamıştır:

“Bazı bazı şuradan buradan sualler vuku’ bulacaktır. Umûma fâidesi tahtında müstetir olacak bu sualler ekseriyâ itirazât-ı meşrû’adan ibaret kalacaktır. Kadınların hukukunu erkeklerden hiç farkı olmayarak muhafaza etmekte bulunan kavânîn-i devlet-i âliye ahkâmını ve rızâ-yı âliyi gözeterek müsted’iyatta bulunmak lâzım gelirse bu kısımda kadınların avukatlığı hizmetinde bulunulacaktır. Bu ise gazetemizin doğrudan doğruya kadınlara mahsûs kısmının cümle-i vazîfe-i meşrû’asındandır.”¹⁵²

Dergi yukarıda belirttiği temel amaçlar dışında şu hususları da amaç olarak ifade etmiştir:

Bir haftalık süre zarfında memlekette meydana gelen politik olaylar okuyucuların anlayabileceği bir düzeyde sunulacaktır.¹⁵³

Genelde Osmanlı devletinde, özelde ise İstanbul’da meydana gelen memleket meseleleriyle süslenme ve ev bakımı gibi kadınları ilgilendiren konulara yer verilecektir.

Bütünüyle kadın yazarlar tarafından kaleme alınan edebi eserlerin de okurlara sunulması amaçlanmıştır.

¹⁵⁰ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 2.

¹⁵¹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 2.

¹⁵² *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 7.

¹⁵³ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 1.

Kadınlar için gündelik hayatlarında lazım olabilecek bir takım pratik bilgilerin, tariflerin, koruyucu sağlık bilgilerinin verilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bilmece, bulmaca, eğlenceli ve düşündürücü bir takım fıkraların yayınlanması da derginin amaçları arasındadır.

3.1.4. Yayın politikası

Dergi yayın hayatı boyunca belirlemiş olduğu bir takım ilkeler çerçevesinde yayın yapacağını ve gazetecilik mesleğini kötü amaçla kullanmayacağını deklare etmiştir: “*Gazetemizi kendi elimizle bir takım kuyûdât altına alarak vezâif-i nâzike-i kalemiyyeyi sû-i istimâl etmemeğe şimdiden söz veriyoruz.*”¹⁵⁴

Ayrıca şahıslara hakaret etmeyeceğini, herhangi bir topluluğu küçümseyici ifadeler kullanmayacağını, kişilerin mezhebine göre bir tutum takınmayacağını da belirtmiştir: “*Ağrâz-ı şahsiye ve tezyîfât-ı kavmîye ve tecâvüzât-ı mezhebiye ve izhâr-ı aşk ve alâkaya gelince kalemimiz kırıktır.*”¹⁵⁵

Dergide faydasız boş şeylerle okuyucularını meşgul edilmeyeceği, sayfa ve sütunların ilgisiz şeylerle doldurmayacağı ve vakit kaybına sebebiyet verilmeyeceği şu şekilde ifade edilmiştir:

“*Aleyhimizde ve lehimizdeki neşriyât ve ucubât-ı arzdan sâlim olduğu halde dahî vazîfe-i esâsiyyemize hâlel getirmemek meşâğıl-i hâzıramız arasında mübâşeret ettiğimiz haftalık vazîfenin aksâm-ı umûmiyyesini hüsn-ü ifâdan kendimizi alıkoymak ve kadınlara mahsûs gazetede münâzehirât ve mebâhisât-ı sahîfe ile sütunlar doldurmağa mahal bırakmamak üzere beyhûde yere izâe-i evkât etmemeği katiyyen azm ve cezm ettik.*”¹⁵⁶

Dışardan gelecek isimsiz ve imzasız yazılara dergide yer verilmeyeceği ve iade edilmeyeceği de önceden okuyuculara duyurulmuştur: “*Tayîn-i zât ve sıfât edilmedikçe hâricden gelecek evrak derç edilmeyecek ve i’âde de olunmayacaktır.*”¹⁵⁷

Yayınlanacak olan yazılarda kullanılacak dilin sade olmasına özen gösterileceği belirtilmiştir: “*Gazetemizin kısm-ı dâhiliyyesine mahsûs olmak üzere kaleme alınacak makâlâtan*

¹⁵⁴ Mürüvvet, sayı. 1, s. 10.

¹⁵⁵ Mürüvvet, sayı. 1, s. 10.

¹⁵⁶ Mürüvvet, sayı. 1, s. 10.

¹⁵⁷ Mürüvvet, sayı. 1, s. 10.

ancak bir ikisinin şîve-i ifâdesi değışmekle diğerk sekiz kısma mahsûs olan sadeliğehalel gelemez kıyâsındayız.”¹⁵⁸

Edebiyat eleştirilerinde bulunulurken yazarın değil eserin esas alınacağı şu şekilde ifade edilmiştir: “*Tenkîdât-ı edebiyede bulunduğu sırada eserden müessire esmayı sıçratarak muharrirîn-i kirâm-ı hazerâtını celallendirmemeğehayret olunacaktır.*”¹⁵⁹

Dergi yapacağı yayınlarda Osmanlı kanunlarına ve İslam kurallarına riayet etmeyi hedeflemektedir:

“*Kavânîn-i mevzû‘ayı ve cümleden evvel şerî‘at-ı ahmediyyeyi hiçbir meselede ferâmuş etmemek şartıyla dilhâh-ı âliye teb‘aiyyetten kadınların me‘ârifce ve ahlâkça fâide müşâhede etmeleri muhakkak olan keyfiyâtta dolay maruzât ve müsted‘iyat-ı muhakkada bulunabildiğimiz halde bunun semeresini müşâhede edinceye kadar sebât ve metânet göstermek cümle-i tasmiâtımızdandır.*”¹⁶⁰

İyi bir kadın gazetesi çıkartabilmek için bir ön hazırlık yapılmış ve bu hazırlık çerçevesinde dergide yeri geldikçe kullanılmak üzere İslam Medeniyetinde kadınlara dair kaleme alınan yazılar biriktirilmiştir:

“*...mükemmel bir kadın gazetesi vücûda getirmek ne ile müyesser olacağını işe başlamazdan evvel arz ve amîk hesap ve kitap eyledik. Birkaç aylar yeniden tedkîkât ile de uğraştık. Zaman-ı câhiliyetten zuhûr-i İslâma değin ve ândan sonra ki devrelerden ve Hulefâ-yı Abbasiyye Emeviyye ve Fâtımiyye zamanlarından kalma kütüb-i kadîme-i mu‘tebere içinde kadın kaleminden çıkmış, kadınlar için yazılmış ahlâk ve fazîlet-i beşeriyyeye müte‘allık ne kadar güzel âsâr bulduksa cümlesini biriktirdik.*”¹⁶¹

Mürüvvet dergisinin genel olarak muhafazakâr çizgide bir yayın politikasına sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Bizleri bu düşünceye sevkeden temel gerekçeler ana hatlarıyla şunlardır:

Dergi, “*kendimize tayîn ettiğimiz mesleğihayret etmeliyiz ki umûr-i tahrîriyyemizin esâsını vaz’ etmiş olarak dâimâ o kayıt ve vazîfe ile mukayyed olalım*”¹⁶² ifadesiyle “Tayîn-i Meslek” başlığı altında takip edeceği genel yayın politikasını açıklamıştır:

¹⁵⁸ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 30.

¹⁵⁹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 10.

¹⁶⁰ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 9.

¹⁶¹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 3.

¹⁶² *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 8.

Dergi öncelikle yazarlığın boyacılık ve nakkaşlık gibi bir mesleği ifade ettiğini ancak işin içinde toplumu etkileyen “kitabî”in de bulunması sebebiyle ehl-i kalem olmanın kendine has bir takım kayıt ve şartların bulunması gerektiğinden bahseder.¹⁶³ Ayrıca “*Hele İslâm kalemiyle göz boyamak revâyı hakk değildir*” ifadesiyle de yazarlık mesleğini yapan bir kişinin İslam adına konuşurken mesleğin gereklerine çok daha fazla riayet etmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Osmanlı kadınının kültür seviyesini yükseltmeyi amaçlayan dergi bu çerçevede dünyanın çeşitli yerlerini okuyucusuna tanıtmakta bunu yaparken de milli ve manevi değerleri gözetmesini ilan etmektedir. Örneğin, “*Avrupa kıt’asından vereceğimiz malumât- sahîha meyhânında kemâlat-ı insâniyyenin tezyînât-ı bedenîyyeden ibaret olmadığını envâ’i sûretle izhâr ve beyân*” ifadesiyle yüksek insani değerlere ulaşmanın sadece vücudu süslemeden ibaret olmadığını ifade edilerek genel yayın politikasında muhafazakâr bir çizginin takip edileceği ifade edilmiştir.

Aynı durum Amerika Kıtası’ndan verilen örnek için de geçerlidir. “*Amerika’da yetişen yüzlerce tabîbelerin âlem-i insâniyete ettiği hizmetler yani kadınların hürriyet ve müsavâtı ve servet-i umûmiyenin derecâtı kürre-i arzın bu noktasında nasûretle tecelli eylediğini âdât-ı milliyemize tatbiken bast ve ilan*” denilerek Amerika’daki kadın doktorların başarıları toplumun temel değerlerine ters düşmeyecek şekilde Osmanlı kadınına rol model olarak sunulmaktadır.

Dünyadan yukarıda zikrettiğimiz örnekler verilirken İstanbul’dan verilen örnek ise derginin yayın politikasının muhafazakâr bir çizgide olacağının bir başka göstergesidir. Bu örnekte on dört yaşındaki bir kızın batıya özgü bir kadın şapkasıyla değil, İslam’a özgü bir namaz örtüsüyle tasvir edileceği ifade edilmiştir:

“*Sevgili vâlidesinin makbere-i rûh-i efzâsını bad-ı sabâ gibi titreye titreye ziyarete gelen on dört yaşında bir güzel kızın resmini tersîm edeceğimiz vakit başında Fransızca “cennet kuşu” denilen tayyûr-u ecnebiyyenin mel’ûn kanatlarını açmak mı yoksa zarîfâne işlenmiş göz nuru dökülmüş beyaz sırmalı bir namaz bezi mi münasiptir burasını hissiyât-ı kalbiyemize danışarak evvelkisini Frenk kızına ikincisini İslâm çocuğuna lâîk ve münâsib göreceğiz.*”¹⁶⁴

¹⁶³ Mürüvvet, sayı. 1, s. 8.

¹⁶⁴ Mürüvvet, sayı. 1, s. 9.

Dergide “*Hanım Kime Denir?*” başlığı altında yayınlanan yazıda ideal Osmanlı kadınının nasıl olması gerektiği tasvir edilmekte ve kadının muhafazakâr yönüne vurgu yapılmaktadır.¹⁶⁵ Ayrıca giyim kuşam konusunda yazılan yazılarda Avrupa tarzı kostümler, kolsuz feraceler eleştirilmektedir.¹⁶⁶

Âişetu’s-Sıddîka¹⁶⁷ ve Afîretü’l-Âbide¹⁶⁸ gibi İslam tarihinin güzide şahsiyetlerinin Osmanlı kadınına rol model olarak sunulması derginin muhafazakâr bir çizgide yayın yaptığının bir diğer göstergesidir.

Mürüvvet’in ilk sayısında Derginin müdürü Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin “Mecîdî nişân-ı zîşân ihsâniyle taltif buyrulduğunu” ifade etmekte ve II. Abdülhamid’e bağlılığını ve şükranlarını sunarak daima hizmetinde olacağını belirtmektedir:

*“Taattufât-ı cihânderecat cenâb-ı şehinşâhîlerine lâhika-i fâika olarak bu kere bir kıt’a Mecîdî nişân-ı zîşân ihsâniyle taltîf çâkirânem hakkında şeref-i efzâyı sünûh ve sudûr buyurulan ve abd-ı sadıklarını fevkalade müstağrik-i sürûr eyleyen irâde-i lutfîâde-i Hazret-i hilâfetpenâhîlerinden dolayı bâ kemâl hudu’ ve huşu’ arz-ı mahmidet ve şükrâne cüret eylerim. Bugün neşr edilmekte olan gazetelerin devâm-i mücerred, hâmî-i matbûât, Padişah-ı adalet-i mu’tad Efendimiz Hazretlerinin terğîbât ve teşvîkât-ı mahsûsa-i tâcîdarılarıyla hâsıl oluyor ki işbu inâyet-i şehriyârîlerinin hakk-ı şükrânını lâyıkıyla edâ ve ifâdan aciziz. Binaenaleyh ömrümüz oldukça velinimet-i bî minnetimiz Efendimiz Hazretlerinin duâ-yı bi-l hayr-i mülûkânelerini her an ve zaman îsâl-i bârikâh-ı rabb-i müte’âl edip, rûz ve şebb-i iffet ve istikâmetle ifâ-yı hizmet-i ubûdiyetkârânede bulunmak ve vazife-i mahsûsa-i memleketimizdir”*¹⁶⁹

3.1.5. Hedef kitle ve okur profili

Derginin kapak kısmında yer alan “*Mürüvvet gazetesinin hanımlara mahsûs nüshasıdır*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere hedef kitle kadınlardır.

Osmanlı toplumunda kızların eğitim görmesinin aleyhindeki görüşlerin giderek azalmasıyla *Mürüvvet* de belirli bir hedef kitlesinin oluştuğuna inanarak yayın hayatına başlamıştır:

¹⁶⁵ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 165-166.

¹⁶⁶ *Mürüvvet*, sayı. 4, s. 79.

¹⁶⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 16.

¹⁶⁸ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 70.

¹⁶⁹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 11.

“Hamdolsun zamanımızda kadınların tahsîl-i meârif etmeleri aleyhine hiçbir fikir kalmamış ve herkes kızını mektebe göndermeğe ve tahsîl-i meârifeye gayrette bulundurmağa çalıştığı için cerîde-i muhteremelerinin bu yolda mûcib-i iktidâ ve imtisâl-i âsâra mübtenî olan makâlât bir kat daha ikâz-ı eskâra ve tamîm-i meârifeye medâr-ı mahz olur...”¹⁷⁰

Dönemin eğitim öğretim alanında yapılan reformlarının bir parçası olarak çeşitli kız okulları açılmış ve bu okullarda tahsil görmüş olan / görmekte olan kadınlara hitap etmek üzere *Mürüvvet* yayın hayatına başlamıştır:

“Şu kadar var ki İslâm kadınlarının câhil ve nâdân kalması revâ-yı Hakk olmadığı tahakkuk edip te İstanbul’da İslâm kızlarına mahsûs geceli gündüzlü büyük büyük mektepler küşâd olunalı yedi sekiz sene mürûr ettiği halde bile yâr ve ağyâra karşı kadınlara mahsûs bir küçük varakpârenin hâlâ zuhûr edememesi matbû’ât-ı Osmâniyye için bir nâkisa ad olursa şâyândır.”¹⁷¹

3.1.6. Yazar kadrosu

Dergide isimsiz ve imzasız herhangi bir yazının yayınlanmayacağı yayın politikası kısmında ifade edilmişti. Dolayısıyla dergide imzası bulunmayan bütün yazıları tahrir heyetine izafe etmek mümkündür.

Mürüvvet’in yazarlarını, daha doğrusu bu dergide imzası bulunan isimleri üç grupta ele almak mümkündür:

Birinci grup;

Çalışmamızın sonunda vermiş olduğumuz Ek’te de görüleceği üzere derginin bütün sayılarında Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaleddin ve Müdür Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin isimleri zikredilmektedir. Dolayısıyla dergideki yazıların ağırlıklı bölümünün bu iki ismin kaleminden çıktığını ve derginin yayın çizgisini asıl yönlendirenin ve yürütenin yine bu iki isim olduğunu ifade etmek mümkündür.

Osmanlı tarihi çalışmalarında, *Mürüvvet*’in yayınlandığı dönemde ismi ön plana çıkan üç Mahmud Celaleddin bulunmaktadır. Bu şahsiyetler Abdülmecid’in kızı Cemile Sultan’ın eşi olan Damat Mahmud Celaleddin Paşa (1836- 1884), Abdülmecit’in diğer kızı Seniha

¹⁷⁰ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 43.

¹⁷¹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 2.

Sultan'ın eşi ve Prens Sebahattin'in babası olan Damat Mahmud Celaleddin Paşa (1853-1903) ve Osmanlı Devlet Adamı ve Klasik Türk Müziği bestecisi Mahmud Celaleddin Paşa (1839-1899) dır.

Ancak *Mürüvvet*'in yazı işleri sorumlusu bu üç isimden biri olmayıp Mahmud Celaleddin Bey'dir. Mahmud Celaleddin Bey Türk matbaacılığı, gazeteciliği ve tiyatrosu hakkındaki araştırmalarıyla tanınan yazar Selim Nüzhet Gerçek (1891-1945) ile İstanbul'u ve özellikle de Boğaziçi'nin güzelliklerini anlattığı eserleriyle tanınan Cumhuriyet devri yazarlarından Abdülhak Şinasi Hisar (1887-1963)'ın babasıdır.¹⁷²

Mahmud Celaleddin Bey, *Mürüvvet*'in dışında Türk basın tarihinde önemli yerleri olan *Hazine-i Evrak*, *İnsaniyet* ve *Ceride* dergilerini de yayınlamıştır.

Bunlardan 1881-1886 yılları arasında İstanbul'da yayınlanan *Hazine-i Evrak*'ın, baskı ve tertibindeki farklılık yanında içeriği ile de edebiyat ve basın tarihimizde seçkin bir yeri vardır. Haftalık olarak cumartesi günleri yayınlanan dergi, Mahmud Celaleddin ile Abdülbaki Bey tarafından kurulmuş, ancak 31. sayıda Abdülbaki'nin çekilmesiyle birlikte Mahmud Celaleddin tek başına derginin yayın hayatını sürdürmüştür. Yazar kadrosunda Münif Paşa, Abdurrahman Sami Paşa, Sırrı Paşa ve Diyarbakirli Said Paşa gibi dönemin devlet büyüklerinin bulunduğu *Hazine-i Evrak*'da aynı zamanda genç nesle mensup Namık Kemal, Recaizade Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hamid gibi yazarlara da yer verilmiştir. Yine Halid Ziya (Uşaklıgil), Nabizade Nazım gibi kalemlerde ilk yazılarını bu dergide yayınlamıştır.¹⁷³

Mahmud Celaleddin, yeni yetişmekte olan kadın yazar ve şairlere bu dergide özel bir ilgi göstererek Leyla (Saz) Hanım, Yanyalı Makbule ve Abdülhak Mihrünnisa Hanım'ın eserlerini her sayıda yayınlamıştır. Hatta kimi zaman onları cesaretlendirmek için, Namık Kemal, Recaizade Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hamid'den önce, bu kadın yazarların eserlerine yer vermiştir. Nitekim Mahmud Celaleddin'in kadın yazarları teşvik ve yetiştirme teşebbüsü çıkarmış olduğu *İnsaniyet* ve *Mürüvvet* dergilerinde de görülmektedir.

¹⁷² Birinci, Ali. *Selim Nüzhet Gerçek Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 14. İstanbul, 25

¹⁷³ Akün, Ö.F. *Hazine-i Evrak Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 17. İstanbul, 133

İnsâniyet, 1882–1883 yılları arasında kadınlar için çıkarılan bir dergidir. Aylık olarak çıkarılan dergide kadın haklarını korumak ve onlara saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik yazılar yazılmıştır. Muharriri Mahmud Celaleddin olan dergide ansiklopedik bilgilerin yanı sıra yıldız ve takvim sistemlerine ilişkin bilgiler de yer almıştır.¹⁷⁴

Ceride ise Mahmud Celaleddin'in, II. Meşrutiyet'in ilanı ile ortaya çıkan hürriyet havasında yayınlamaya başladığı diğer bir dergidir. 1908- 1909 yılları arasında haftalık siyasi ve edebi bir mecmua olarak yayınlanan derginin yazı işleri Müdürlüğünü Hasan Bedri Paşa yapmış ve Abdülhak Hamid, Ali Ekrem, Nigar Hanım gibi isimler yazar kadrosunda yer almıştır. Mahmud Celaleddin *Ceride*'de M.C. rumuzuyla makaleler yazmıştır.¹⁷⁵

Derginin müdürü olan Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin hakkında ise kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

İkinci grup;

Dergide birden fazla yazısı bulunmakla birlikte tahrir heyetinde olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmayan isimlerden oluşmaktadır.

Bu çerçevede dergide dönemin önemli kız okullarından biri olan Mirgün İnâs Mekteb-i Rüşdiyyesi Baş Muallimesi Fitnat'a ait üç yazı, Mirgün İnâs Mekteb-i Rüşdiyyesi İkinci Muallimesi Âyişe Nazîre'ye ait ise iki yazı yer almıştır.

Dergide dönemin önemli şâirlerinden biri olarak takdim edilen Nigâr binti Osman'ın üç yazısı bulunmaktadır.

Fünûn kısmı yazarlarından Doktor Anderyadis'e ait iki yazı bulunmaktadır. Dikkatimizi çeken bir husus olarak şunu ifade edebiliriz ki Doktor Anderyadis, *Mürüvvet* gazetesinin de yazarları arasında görülmektedir.

Dergide ayrıca Koca Mustafa Paşa Rüştîye-i Askeriyesi Fransızca Muallimi Kilisli Necîb'in üç yazısı, Şehir Emâneti hulefâsından Vassâf'ın iki yazısı, Asâkir-i Şâhâne Miralaylarından Osmân Beyefendi'nin iki yazısı bulunmaktadır.

¹⁷⁴ Çakır, age., 27.

¹⁷⁵ Ebüzziya, Z. *Ceride Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 7. İstanbul, 403

Üçüncü grup;

Dergide bir yazısı bulunan isimler yer almaktadır. Bu yazarlar arasında ise şu isimler yer almaktadır:

Recâizâde Ekrem, Cerîde-i Askeriyye Muharriri Abdurrahman Süreyyâ Efendi, Mektûbe-i Hâriciyye Mümeyyizi Raûf, Manisa Hâkimi Ali Haydar, Bandırmadan Mehmed Şevket, Tokat Mekteb-i Rüşdiye Muallimi es-Seyyîd Mustafa Nûrî ve B. Afife ile Sivas Vâlisi Sırrî Paşa'nın hanımı Leyla Hanımefendi.

Son olarak belirtmek gerekir ki yazarlara ürünleri için herhangi bir ücret ödendiğine veya ödenmediğine dair gerek dergide gerekse diğer kaynaklarda hiçbir işarete rastlanılmamıştır.

3.1.7. *Mürüvvet*'in haber kaynakları

Derginin haber kaynakları olarak Muharrerât başlığı altında vilâyetlerden gönderilecek mektuplara yer verileceği ifade edilmiştir: “*Matb ‘amıza irsâl olunacak evrak ile Vilâyet ve mülhakâtta alınacak muhbir mektupları buraya derç olunacaktır.*”¹⁷⁶

Havâdis-i Dâhiliyye kısmında ifade edildiği üzere Osmanlı devletinde yayınlanan, *Karesi* gazetesi, *Edirne* gazetesi, *Manastır* gazetesi, *Girit* gazetesi ve *Yanyâ* gazetesi gibi gazetelerden haber kaynağı olarak istifade edilmiştir.

Havâdis-i Hâriciyye kısmında da haber kaynaklarının ülkeye girişi yasak olmayan yabancı gazetelerden yapılan çeviriler ile telgraflar olduğu ifade edilmiştir;

“*Havâdis-i hâriciyye: Ciddi telgraf havâdisi almak bir de memâlik-i ecnebiyye de yeniden icâd olunan şeyler ve türlü türlü işler güçlerle envâ-i vukû‘ât ve zuhûrâtta bahs ve hikâye etmek için İstanbul’a duhûlü memnu‘ olmayan ecnebî gazetelerin her nev‘ine mürâcaâtla fayda bahş olacakları tercih edilecektir.*”¹⁷⁷

¹⁷⁶ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 15.

¹⁷⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 6.

3.1.8. Derginin kısa süreli olmasının sebebi

Dergi 28 Şubat 1888 – 23 Nisan 1888 tarihleri arasında sadece dokuz sayı olarak yayınlanmıştır. Buradan hareketle derginin yayın hayatı yaklaşık iki ay gibi kısa sayılabilecek bir zaman dilimini kapsamıştır. Esasen bu dönem dergilerinin genel karakteristiği kısa süreli olmalarıdır. O dönemde yayınlanan birkaç dergi hariç neredeyse bütün dergiler kısa süreli olarak yayınlanmıştır.¹⁷⁸

Derginin dokuz sayısı üzerinde yapmış olduğumuz bütüncül okumada yayın hayatının süresine dair her hangi bir kayda rastlamadık. Bilakis dergide tefrika olarak yayınlanan yazı dizilerinin muhteva itibariyle uzun soluklu olabilecek bir takım konulardan (Peygamberler Tarihi, Osmanlı Tarihi vb) seçilmesi ve devamının gelecek sayıda olduğunun duyurulması derginin yayın hayatının uzun soluklu olmasının hedeflendiğinin göstergesidir.

Derginin kısa süreli olarak planlanmadığının bir diğer göstergesi de birinci sayıdan dokuzuncu sayıya kadar okuyuculara abonelik sisteminin duyurulmasıdır.

Derginin bütünü üzerinde yaptığımız okumalarda derginin son sayısı da dâhil olmak üzere herhangi bir veda yazısına rastlanmamıştır. Son sayısında dergi önceki sayılarda olduğu gibi yayınlanmış, bundan sonra derginin yayınlanmayacağına dair en ufak bir bilgiye de yer verilmemiştir. *Mürüvvet* dergisinin yayın hayatının sona ermesiyle ilgili *Mürüvvet* gazetesinde de her hangi bir kayda rastlanmamıştır.

Bu nedenle eldeki verilerden hareketle *Mürüvvet*'in yayın hayatının neden bu kadar kısa sürdüğüne dair net bir bilgi vermek mümkün değildir.

3.2. *Mürüvvet*'in Teknik Bilgileri

3.2.1. Sayfa

Dokuz sayı olarak yayınlanmış bulunan *Mürüvvet* dergisinin nüshalarının sayfa sayıları arasında düzenli bir uyum söz konusu değildir. Yayın hayatına 28 sayfalık nüshayla başlayan dergi, ikinci nüshada 32, üçüncü nüshada ise 26 sayfayla devam etmiştir. Ancak dör-

¹⁷⁸ Koloğlu, age., 63.

düncü nüshadan itibaren sayfa sayısı 16 sayfa olarak bir istikrar kazanmıştır. Bu istikrarın kazanılmasında kanaatimizce etkili olan husus muhtemelen derginin dördüncü sayısından itibaren *Mürüvvet* gazetesinin yayın hayatına yeniden başlamasıdır. İlk üç sayıda gazetenin yayınlanmamasından doğan boşluk muhtemelen derginin sayfa adedine yansımış, gazete + dergi formatında bir yayın ortaya çıkmıştır.

Çizelgede de görüleceği üzere her nüsha, sayfa numarası olarak birbirinin devamı niteliğinde yayınlanmıştır. Buna göre birinci sayı 1. sayfayla başlamış, son sayı olan dokuzuncu sayı 172 sayfa numarasıyla son bulmuştur.

Çizelge 3.2. *Mürüvvet* dergisinin nüshalarının sayfa aralığı ve sayfa sayısı

Nüshalar	Sayfa Aralığı	Sayfa Adedi
1.Sayı	1 - 28	28
2. Sayı	29 - 60	32
3.Sayı	61 - 76	26
4. Sayı	77 - 92	16
5. Sayı	93 - 108	16
6. Sayı	109 - 124	16
7.Sayı	125 - 140	16
8. Sayı	141 - 156	16
9.Sayı	157 - 172	16

3.2.2. Mizanpajı

Son dönemlerde yapılan çeşitli çalışmalarda *Mürüvvet*'in o güne kadar çıkmış olan dergilerde bulunmayan bir mizanpajla okuyucunun karşısına çıktığına dair bir bilgi bulunmaktadır. Nitekim bu özelliğiyle *Mürüvvet*, Osmanlı basın tarihinde farklı bir yer edinmiştir. Örneğin *Mürüvvet*'ten altı yıl önce (1297) yayınlanmış olan “*Âile*” dergisi ile yine *Mürüvvet*'ten dört yıl önce (1299) yayınlanmış olan “*İnsâniyet*” dergisini mukayeseli bir şekilde incelediğimizde bu özelliği müşahade ettik.

Derginin sayfa mizanpajında getirmiş olduğu yenilik, dergide yer alacak tüm yazıların belli bir sistematik çerçevesinde tasnif edilerek, çeşitli başlıklar altında okuyucuya sunulmasıdır. Nitekim dergi de birinci sayısında “İlâve” başlığı altında bu yeniliği duyurmuş ve do-

kuz kısımdan müteşekkil bir mizanpajla konuların derli toplu bir şekilde ve belirli bir disiplin çerçevesinde ele alınacağını ifade etmiştir.

Bu dokuz kısmı oluşturan bend-i mahsûs, havâdis-i dâhiliyye, havâdis-i hâriciyye, edebiyat, terbiye ve ahlak, fûnûn, mütenevvia, teferruk ve ilânât başlıkları altında alt başlıklar oluşturularak kendisinden önceki dergilerde yer alan dağınıklığın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle dergi belirli bir sayfa düzeniyle göze daha iyi hitap eden bir şekil de kazanmıştır.

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere *Mürüvvet* gazetesi yayın hayatına başladıktan bir süre sonra ara vermiş, *Mürüvvet* dergisi ise bu arada çıkmaya başlamıştır. Derginin 4. sayısından itibaren gazete tekrar yayınlanmaya başlanmıştır. Gazetenin bulabildiğimiz ilk sayılarında, dergide uygulanan sayfa mizanpajının gazetede uygulanmadığını görmekteyiz. Tekrar yayın hayatına başlayan gazetenin mizanpajı ise çok büyük oranda dergiyle benzerlik arz etmektedir.

Dikkatimizi çeken bir başka husus da gazetenin ilk sayılarında yer alan “*Mürüvvet*” başlığının Osmanlıca yazı karakterinin, gazetenin yeniden yayın hayatına başladığında farklı bir karakterle yazılmasıdır. Gazetenin ilk sayılarında kullanılan Osmanlıca yazı karakteri, yeniden yayınlanmaya başlanan gazetede kullanılmamasına rağmen dergide kullanılmıştır.

Mürüvvet dergisinin sayfa düzenine baktığımızda ise her sayfanın iki sütundan oluştuğunu ve bu sütunların bir çizgiyle bölündüğünü görmekteyiz.

Derginin hiçbir sayısında fotoğraf, karikatür vb. her hangi bir görsel materyal kullanılmamıştır.

3.2.3. Ebadi

Derginin orijinal boyutları 22 X 15 (boy / en) dir.

Dergide yer aldığına göre boyutların bir kitap ebadında olması hedeflenmiştir;

“Bir de şunu düşündük: Gazetelere mahsûs olan gayet geniş ve azametli kâğıtları intihâb edecek olursak kâğıdın inceliği ve büyüklüğü cihetle bir gazete bir günde fersûdeleşir. Bû-

külüp kitap gibi ciltletilmek kâbil olamıyor. O büyüklükte gazetenin kitap gibi ciltletilmesi mümkün ise de bunu da çok kimseler ihtiyâr etmiyorlar. Mademki bir şeye para sarf olunuyor, o şeyin bir günde vücûdunu kaldırmak mı iyidir? Yoksa her günkü nüshaları saklayıp sene-i nihâyetinde bir alâ ve tuhaf kitap, tarih, dîvân, vücûda getirmek mi iyidir? Burasını insâf ederek düşünmek lâzımdır. Bâlây-ı mukaddimede dediğimiz vecihle bir senelik nüshalardan mürekkeb ehemmiyetli gazetelerden vücûda gelecek birkaç (koleksiyon) mübalağasızca denilebilir ki bir defter-i kebîr-i me'ârif teşkîl ederek ânda herşeyi mevcûd olur. Bu halde bizim gazeteye abone olacakların ve satın alacakların menfaatine hidmet etmek ve ma'nen maksadımıza tevfiğ hareket eylemek üzere kadınlara mahsûs şu kısmı kitab şeklinde tab' ve neşr eyledik. Her nüshası zaten bir risâle şeklinde kalacak bu gazetenin üç aylığından, altı aylığından, bir seneliğinden mürekkeb birer kitap kendiliğinden olarak vücûda gelebilir."¹⁷⁹

Yukarıda da belirtildiği üzere derginin gazete ebadında olması kullanım açısından bir kolaylık sağlamayacak, derginin ciltletilmesini imkânsız hale getirecektir. Bu nedenle derginin gerek kullanım kolaylığı gerekse üç aylık, altı aylık sayılarının ciltlenebilmesi açısından kitap boyutunda olması uygun görülmüştür.

3.2.4. Ücreti

Derginin ilk üç sayısında standart bir sayfa sayısı yoktur. Dergi sırasıyla 28-32 ve 26 sayfa olarak çıkmıştır. Dördüncü sayıdan itibaren ise 16 sayfa olarak belirli bir standarda kavuşmuştur. Ancak derginin fiyatında herhangi bir farklılık olmamıştır.

Birinci sayıdan dokuzuncu sayıya kadar derginin kapağında yer alan ücret tarifesine göre derginin;

Bayii satış fiyatı 2 kuruş,

Bir senelik abone bedeli 80 kuruş,

Altı aylık abone bedeli 40 kuruş,

Üç aylık abone bedeli 20 kuruştur.

Derginin tirajıyla ilgili gerek dergide gerekse yapmış olduğumuz literatür araştırmasında her hangi bir kayda rastlamadık.

¹⁷⁹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 5.

3.2.5. Yayın Sıklığı veya Periyodu

Dergi, 28 Şubat - 23 Nisan 1888 tarihleri arasında kesintisiz olarak haftalık periyotta pazar-tesinden pazartesiye toplam dokuz sayı olarak yayınlanmıştır.

3.2.6. Reklam ve İlanlar

Derginin temel bölümlerinden birini oluşturan dokuzuncu kısmın reklam ve ilanlara ayrıldığı ifade edilmiş ve İlânât ve İlân-ı husus başlıkları altında “Borsa muamelâtı” hakkında bilgi verileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede bir haftalık süre zarfında borsadaki “*eshâm ve sâirenin borsada kesb eylediği fiyatın neticesinin yazılacağı*” duyurulmuştur. Ancak dokuz sayıdan sadece ilk iki sayıda İlânât başlığı altında reklam alınmıştır. Alınan reklamlar da başlangıçta belirtildiği üzere sadece borsadaki hisse senedi fiyatlarıyla sınırlı kalmamış, yemek tariflerini içeren kitaptan balık yağı kapsülüne kadar çok ve çeşitli ilanlara yer verilmiştir.

Derginin kapağında reklam tarifesi;

Umûru Sarrâfiye Satırı 10

Umûr-u Ticâriyye Satırı 05

İlânât-ı Sâire Satırı 03

şeklinde belirtilmiştir. Ancak tarifenin kuruş mu yoksa para mı olduğuna dair her hangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde reklam ve ilanın derginin tüm sayılarında yer almadığını görmekteyiz.

4. MÜRÜVVE'İN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

4.1. Birinci Kısım: Bend-i Mahsûs

Derginin 1. sayısında bir haftalık süre zarfında meydana gelen politik olayların okuyucunun anlayabileceği bir tarzda bu başlık altında verileceği ifade edilmiştir:

*“Birinci Kısım: Bir bend-i mahsûs. Ve bir haftalık politika icmâli: Yani devletimizin ve sâir devletlerin münâsabât-ı siyâsiyyelerinden bu kısımda bahs olunacak, kârielerimizin bileceği anlayacağı sûrette malûmât verilecektir.”*¹⁸⁰

Dergi, Osmanlı Devletinin o günkü temel problemlerini beş ana başlık altında zikretmektedir. Bunlar; Şark Meselesi, Mısır Meselesi, Bulgaristan Meselesi, Mâlî (Parasal) Meseleler ve Baron Hirş (Baron Hirsch)'in Hesabı Meselesidir.¹⁸¹ Bend-i mahsûs başlığı altında bu beş meselenin ele alınacağı duyurulmuştur..¹⁸² Nitekim derginin bütün sayılarında bu meselelere bir şekilde de değinilmiştir. Osmanlı Devletini o gün için ilgilendiren beş temel mesele üzerinde durulacağı ifade edilmesine rağmen derginin ilerleyen sayılarında bu beş meselenin dışına çıkıldığı da olmuştur. Örneğin derginin 4. sayısında bend-i mahsûs başlığı altında yukarıda belirtilen beş temel meselenin bütünüyle dışında Avrupa'da kızların roman ve tiyatrodan mahrum edilişleri tafsilâtıyla ele alınmıştır.¹⁸³ Keza 5. sayıda kadınların toplum içindeki vazgeçilmez konumları üzerinde durulmuştur.¹⁸⁴ Yine aynı şekilde 6. sayının bend-i mahsûs başlığı altında İstanbul'daki eğitim öğretim konuları incelenmiştir.¹⁸⁵

Derginin dokuz sayısını incelediğimizde bu kısımda ele alınan konuları ana hatlarıyla şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Avrupa diplomatlarının nutukları; Bu başlık altında ele alınan konu, esasen bu kısımda zikredileceği ifade edilen beş temel konudan biri değildir. Ancak yukarıda bend-i mahsûs'un kapsamıyla ilgili dergiden yapmış olduğumuz alıntıda bu kısmın “devletimizin ve sâir devletlerin münâsabât-ı siyâsiyyelerinden bu kısımda bahs olunacaktır” ifadesiyle dış politikaya taalluk eden konular da bu kısmın bir parçası olarak görülmüştür.

¹⁸⁰ Mürüvvet, sayı. 1, s. 5.

¹⁸¹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 10.

¹⁸² Mürüvvet, sayı. 1, s. 10.

¹⁸³ Mürüvvet, sayı. 1, s. 3.

¹⁸⁴ Mürüvvet, sayı. 5, s. 94.

¹⁸⁵ Mürüvvet, sayı. 6, s. 109.

Derginin yayınlandığı dönem Avrupa’da yönetim değişikliklerin oldukça hızlı olduğu bir dönemdir. Bir taraftan Almanya’da imparatorun ölümü ve ardından Prens Bismarck’ın tahta çıkışı, diğer taraftan Bulgaristan Krallığı’ndaki taht değişikliği gibi meseleler Osmanlı Devleti’ni doğrudan etkileyen gelişmelerdir. Derginin bütününe baktığımızda gerek bend-i mahsûs altında gerekse havâdis-i hâriciyye başlığı altında ele alınan konular bu değişikliklerin ne kadar hızlı olduğunu bizlere göstermektedir. Bu hızın Avrupa diplomatlarının nutuklarına da yansıdığını görmekteyiz. Nitekim bu başlık altında şu konulara yer verilmiştir:

“Avrupa diplomatlarının nutukları.

Ecnebî devletlerde bazı bazı vükelâ tarafından birer nutuk irad olunur. Bu nutuklar, kendi devletlerinin bir sene zarfında ahvâl ve harekâtından ve gelecek sene için memûl ve müntezar olan vukû’atından avukatlara mahsûs kapalı bir lisân ile bahs ve hikâyeden ibarettir.

Vükelâyı devlet-i âvâm-i nâsî böyle yaldızlı sözlerle avuturlar. Devletlerde birbirinin “aşıkâra” sözlerini işitip güya birbirlerinden emîn olmuşlar gibi yekdiğerine dostluk isnâd ederler.

İşte bu senede nutuklar mevsimi hulûl etmişti. Yirmi yirmibeş günden ziyâde oluyor ki bütün gazeteler Paris, Londra, Berlin, Viyana gibi büyük pâyitahtlarda en şöhretli ve nüfûzlu vükelâ cânibinden îrâd edilen nutukları tercüme ve neşr ettiler. Mesela: Prens Bismarck (Otto von Bismarck) nâmında bir diplomat var ki Almanya Devleti’nin ruhu mesâbesindedir. Ve oranın sadrazamı demektir. Bu zât öteden beri güzel şöhret almış ve kendisini tanıtmış olduğu gibi Almanya Devleti bugünkü günde büyük bir devlet bulunması sebebiyle Prens Bismarck’ın nutku cihânın her tarafında kemâl-i dikkat ve itinâ ile mutâla’a olunmaktadır...¹⁸⁶

Bulgaristan; Osmanlı Devletinde Rumeli Vilâyeti olarak ifade edilen Balkanlar içinde en mümtaz konuma sahip olan yer Bulgaristan’dır.¹⁸⁷ Bulgaristan’ın Osmanlı Devleti’nden bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte bu bölge büyük devletlerin Osmanlı’ya karşı güç mücadelelerinin merkez üssü haline gelmiştir.¹⁸⁸ Bir taraftan Bulgar siyasetinin kendi iç rekabeti, diğer taraftan da Rusya ve İngiltere’nin Osmanlı Devleti’ne karşı mücadelesinde bu devleti piyon olarak kullanması, Osmanlı toplumunda Bulgaristan’ı önemli kılmıştır:

¹⁸⁶ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 32.

¹⁸⁷ Köse, Osman. (2006). *Bulgaristan Emâreti ve Türkler*. Turkish Studies, (1). 2006, 239.

¹⁸⁸ Köse, agm., 240-242.

“Bulgaristan

Bu hafta zarfında Bulgaristan işi pek karıştı.

Mesele çatallaştı, bugünlerde Paşa kapısında sıkı sıkıya müzakere olunur. Sebebini sizlere muhtasaran anlatalım:

Edirne'den ötede “Rumeli Şarkı” Vilâyeti var; hâlis Osmânî toprağıdır. Bulgaristan beyliği de bize merbût ve tabî'dir. Devlet-i aliyye'nin bu iki yerinde de her ne olup biterse izn-i padişahî lâzım ve hükûmetimizce malûm olmalıdır. Hâlbuki Bulgarlar bir vakit Rusyalıya dayanıp bizlere karşı koydular, isyan ettiler. Şimdide Avusturya'ya İngiltere'ye güvenip moskofları memleketlerine bile sokmuyorlar. Rusya İmparatoru'nun sözünü hiçe sayıyorlar. Bundan evvel Prens Alexander nâmında bir kahraman beyleri vardı. Doğrusu ateş gibi bir zâbit idi. Asıl Bulgarları fitleyen, ifsâd eden o oldu. Fakat Sırbistan ile muhârebe edip kazandı. Bu ise memûl değildi. Bulgarlar şımardıkça şımardılar. Bayağı Fransızlar gibi, hürriyet davası için kan dökeriz deyu ecnebî konsoloshânelerinin önünde sabahlara kadar bağıştılar... ”¹⁸⁹

Şark meselesi; Şark meselesi ifadesinden ilk anda anlaşılan bize (Osmanlı Devleti'ne) göre doğumuzda kalan bir bölgenin sorunudur. Hâlbuki dergide ifade edildiği üzere “şark”tan kasıt Avrupa'nın doğusudur ki bu da bir bütün olarak Osmanlı Devleti'dir.¹⁹⁰ Diğer bir ifadeyle Şark Meselesi Avrupa'nın gözünden Osmanlı'ya bir bakış veya Avrupa'nın Osmanlı Devleti ile ilgili politikasının bütüncül halidir:

“Şark ise güneşin doğduğu taraf ve lisân-ı Fârisîde Çin ve Hind ve Acem gibi memleketlere bilâd-ı şarkîye denirse de “şark meselesi” dendiği vakit mevki'miz Avrupa'nın şark tarafında bulunduğundan kinâyeten bizim memlekete ve devlete münâsebeti ve alâkası olan ne kadar işler varsa onlara şark meselesi demek Avrupaca âdet hükmüne girmiştir. Ve'l-hâsıl şark meselesi Osmânî Devlet-i Muazzamasının başına ecnebî devletleri tarafından çıkarılan bir gâile bir fırlıdaktır... ”¹⁹¹

Dergide yer alan yazılardan anlaşıldığı kadarıyla “Şark Meselesi” İngiltere için Kıbrıs, Girit ve Mısır'ı; Rusya için ise Bulgaristan'ı ifade etmektedir.¹⁹² Yine aynı şekilde Avusturyalılar için Bosna ve Hersek'i; İtalyanlar için ise Trablusgarp Eyaleti'ni ifade etmektedir.¹⁹³

Mısır meselesi; Mısır tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir yerdir. Bu başlık altında daha ziyade o dönemde yeni açılmış olan Süveyş Kanalı (1869) ile

¹⁸⁹ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 35.

¹⁹⁰ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 63.

¹⁹¹ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 63.

¹⁹² *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 63.

¹⁹³ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 65.

ilgili konular ele alınmıştır. Süveyş Kanalı'nın Mısır'ın gelişmişlik düzeyine etkisi ile İngiltere ve Fransa gibi büyük devletlerin kanalla ilgili politikaları Mısır meselesinin temelini oluşturmaktadır.¹⁹⁴

*“Eczâyı mütimmem-i saltanat-ı seniyyeden memâlik-i İslâmiyeden olan iklîm-i Mısır öteden beri matmah-i enzâr-ı âlem olduğundan sahâif-i tevârihe bigâne olmayanlar bu arâzi-i münbite yüzünden rub’u meskûnun aksâm-ı malumesi ne kadar bin seneler temîn-i ma’îşet olduğunu ve ulûm ve sanâyie merkez olan Mısır kadîm siyâsiyesinde ektâr-ı cihânın ne derece iktitâf-ı fuyûzât eylediğini bilirler.”*¹⁹⁵

*“Hâlbuki Süveyş Kanalı'nın küşâdıyla beraber terakkiyât-ı medeniyyece beyne'l-beşer büyük bir fütûhâta nâiliyet hâsıl olmakla hata-i Mısıriyye Süveyş Kanalı tarîkiyle ticâret-i bahriyyece kâbil rekabet olmayan bir girizgâha mâlik olmuş ise de şu keyfiyet-i tasarruf kanalın had ve hesabı aşır taşın masarîfât-ı vâkıa'sı karşılığı olarak işin içine İngiltere ve Fransa Devletleri ve birçok ashab-ı sermaye dâhil olarak...”*¹⁹⁶

*“Bugün hitta-i Mısıriyye bir taraftan Sudanîler ve bir taraftan İtalyalılar ve merkezden dahî İngilizlerin istilâsına uğramıştır. Şu hal evvel be-evvel Mısır meselesinin hal ve faslını icâb etmiş ve bunu İngilizler de tasdik eylemiş iken Hindistan'ın meşhûd olan temayülât-ı siyâsiye, zuhûrât-ı mahalliyesi İngiltere Devletini daha evvel Süveyş meselesinin hal ve tesviyesi lüzûmunda muhtar bırakmış olduğundan Süveyş Kanalının evvel be evvel hâl-i bi tarafiye vaz'ına tasaddî eylemiştir...”*¹⁹⁷

Mâlî (Parasal) meseleler; Yukarıda Bend-i mahsûs başlığı altında beş meselenin ele alınacağı belirtilmişti. Ancak dokuz sayı üzerinde yapmış olduğumuz incelemede mali konuların hiçbir sayıda ele alınmadığı görülmüştür.

Baron Hirsch'in hesabı meselesi; II. Abdülhamid'in en önemli projelerinden bir tanesi de Hicaz Demiryolları Projesi'dir. Selanik'ten Hicaz'a kadar Osmanlı Devleti'ni demir ağlarla örme projesi sadece bir ulaşım projesi değildir. II. Abdülhamid bu demiryolu projesiyle bir taraftan devlet egemenliğini her tarafa yaymayı hedeflerken diğer taraftan da özellikle büyük devletlere karşı ittifad-ı İslam politikasıyla bir pakt oluşturmayı hedefliyordu.¹⁹⁸ Baron Hirsch Osmanlı Devleti ile 2000 km lik demiryolu yapmak üzere anlaşmış bir girişimciydi. Ancak Baron Hirsch sözleşmeye göre 2000 km yapması gerekirken 1279 km demiryolu yapmış, diğer kısmı ise yapmamıştır. Ayrıca yapılan demiryolunun büyük kısmı da şartnamede belirtilen yeterlilikte yapılmamıştır. Bu olay Osmanlı Devleti'ne maddi açıdan

¹⁹⁴ *Mürüvvet*, sayı. 5, s. 96-98.

¹⁹⁵ *Mürüvvet*, sayı. 5, s. 96.

¹⁹⁶ *Mürüvvet*, sayı. 5, s. 98.

¹⁹⁷ *Mürüvvet*, sayı. 5, s. 98.

¹⁹⁸ Gülsoy, U. *Hicaz Demiryolları Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 17. İstanbul, 441.

oldukça pahalıya patlamıştır. Konu uluslararası mahkemelere intikal etmiş, Osmanlı Devleti ile farklı politik hesapları olan büyük devletler hukuk yoluyla bu dava üzerinden hesaplarını görmek istemişlerdir.¹⁹⁹ Baron Hirch meselesinden kastedilen budur.

Derginin pek çok yerinde karşımıza çıkan düzensizlik burada da karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, Bend-i mahsûs başlığı altında zikredileceği ifade edilen Baron Hirsch meselesi bu başlık altında zikredilmemiş, havâdis-i dâhiliyye kısmında ele alınmıştır. Ancak konu bütünlüğünün sağlanması açısından havâdis-i dâhiliyye bölümünde zikredilen bu konuyu orijinalinin dışına çıkararak burada ele almayı daha uygun gördük:

“Rumeli şimendüferlerini vaktiyle inşâ eden meşhur Baron Hirsch geçende İstanbul’a gelmiş ve devlet-i aliyye ile hesap ve kitabını ruyet edip borcunu vereceğini beyân eylemiş idi. Birçok günler İstanbul’da kaldığı ve pek çok müzâkereler cereyân ettiği halde işi yüz üstü bırakıp yine Avrupa’ya gitmiş idi. Sonra gerek devlet-i aliyye ve gerek Baron Hirsch vekiller tayîn eyledi. Şimdi Bâb-ı âlide bir komisyon teşkîl olunup orada bu meseleye bir netice verilmek üzere dir. Bizim taraftan Sâbık Nâfi’a Nâzırı Devletlû Hasan Fehmi Paşa ve hâlâ Adliye Müsteşarı atûfetlû Vahan Efendi Hazeratı ve bir iki de avukattan ibaret tir.”²⁰⁰

4.2. İkinci Kısım: Havâdis-i Dâhiliyye

Dergi ilk sayısında bu kısımda ele alınacak konuları şu şekilde ifade etmektedir:

“İstanbul’da ve bütün Osmanlı toprağında ne olup ne bitiyorsa ândan bahsedilecektir. Kadınlara mahsûs bazı (dedikodu) ve düğünler havâdisi ve yerli tilâvet ve tezyînât-ı bedeniyye hakkında lüzûmlu laflar karıştırılacaktır. Lüzûmsuz şeyler hakkında da malumât verilip ictinâbı tavsiye olunacaktır.”

Diğer sekiz kısımla mukayese edildiği zaman bu kısmın oldukça düzenli ve zengin bir içeriğe sahip olduğu görülecektir. Derginin muhteviyatıyla ilgili olarak 1. sayıda ifade-i mahsûsa başlığı altında derginin dokuz kısımdan müteşekkil olduğu ifade edilmekle birlikte özellikle 8. ve 9. kısımların çok düzenli bir şekilde bütün sayılarda yer almadığı ve içerik itibarıyla zengin olmadığı görülecektir.

¹⁹⁹ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 158.

²⁰⁰ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 158.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi başta İstanbul olmak üzere bütün Osmanlı coğrafyasında olup bitenler bu kısmın ana konusunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede Sultan II. Abdülhamid Han'ın Osmanlı matbuat âlemine yapmış olduğu katkılar, kız öğretmen okulları, gündüzlü ve yatılı kız ortaokulları, resmî, tevcihât, vilâyet, muharrerât, muvâsalat, azimet, ilân-ı husûs, muhâberat-ı mahsûsa, şark meselesi, başlıkları altında “iç olaylar” hakkında bilgi verilmektedir.²⁰¹ Ancak derginin diğer kısımlarında da görmüş olduğumuz dağınıklık bu başlık altında da kendisini göstermiştir. Buna göre başlıksız yazılar ve kısımla ilgisi olmayan yazılar bu bölümde de yer almıştır. Örneğin Zengibar hâkiminin vefatı ve yeni hâkimin Osmanlı Devleti'ne bağlılığını ifade eden yazı havâdis-i hariciyye kısmında yer alması gerekirken havâdis-i dâhiliyye kısmında yer almıştır. Bir başka örnekte ise bend-i mahsûs başlığı altında inceleneceği ifade edilen şark meselesi büyük oranda bu başlık altında incelenmiş ancak 6. sayıdaki havâdis-i dâhiliyye kısmında da karşımıza çıkmıştır.

Havâdis-i dâhiliyye kısmında yer alan yazılardan öncelikle başlık içerenleri tanıtacağız, daha sonra da başlıksız veya konudışı yazılara da birkaç örnek vereceğiz. Buna göre Havâdis-i dâhiliyye kısmında yer alan başlıkları ana hatlarıyla şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Tahdîs-i nimet; Sadece 1. sayıda yer alan bu başlık diğer 8 sayıda bulunmamaktadır. Bu başlık altında derginin müdürü Marûfizâde Ziyaüddin Padişah'tan kendisine tevdi edilen Mecîdî Nişanını almış olmaktan dolayı duyduğu memnuniyeti belirtmekte ve Osmanlı coğrafyasında neşredilmekte olan gazetelerin yayın hayatlarına devam edebilmelerini padişahın teşviklerine atfetmektedir;

“Şevketlû velinimet-i bi minnetimiz şehriyâr-ı mehâsin-i âsâr efendimiz Hazretlerinin âlem-i matbûatta sarf-ı gayret ve mesa'î eden bendegân sadakat nişânlarını dahî öteden beri lütfe ve kirâmen taattufât-ı mahsûsa-i mülûkânelerine mazhar buyurmaları, hâdim-i matbû'at olanları fevkalâde ihya etmektedir. Taattufât-ı cihânderecat cenâb-ı şehinşâhîlerine lâhika-i fâika olarak bu kere bir küt'a Mecîdî nişân-ı zîşân ihsânıyla taltîf çâkirânem hakkında şeref-i efzâyı sünûh ve sudûr buyurulan ve abd-ı sadıklarını fevkâlâde müstağrik sürûr eyleyen irâde-i lutfiâde-i Hazret-i hilâfetpenâhîlerinden dolayı bâ kemâl hudu' ve huşu' arz-ı mahmidet ve şükrâne cüret eylerim. Bugün neşr edilmekte olan gazetelerin devâm-i mücerred, hâmî-i matbûât, Padişah-ı adalet-i mu'tad efendimiz Hazretlerinin terğîbât ve teşvîkât-ı mahsûsa-i tâcidarlarıyla hâsıl oluyor ki işbu inâyet-i şehriyârîlerinin hakk-ı şükrânını lâyıkıyla edâ ve ifâdan aciziz. Binaenaleyh ömrümüz oldukça velinimet-i bi minnetimiz efendimiz Hazretlerinin duâ-yı bi-l hayr-i mülûkâneler-

²⁰¹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 14.

rini her an ve zaman îsâl-i bârikâh-ı rabb-i müte‘âl edip, rûz ve şebb-i iffet ve istikâmetle ifâ-yı hizmet-i ubûdiyetkârânede bulunmak ve vazife-i mahsûsa-i memleketimizdir.”

Dâru’l-Muallimât; Sadece 1. sayıda yer alan bu başlık diğer 8 sayıda bulunmamaktadır. Bu başlık altında II. Abdülhamid dönemindeki kız okulları hakkında bilgi verilmektedir. Bu çerçevede biri rüşdiye diğeri de sıbyâna mahsûs olmak üzere iki şubeye ayrılan Dâru’l-Muallimât, Sıbyân Şubesi, Leylî Kız Sanâyi’ Mektebi ve Nehârî Kız Sanâyi Mektebi hakkında bilgi verilmekte, bu kurumların yönetici ve öğretmen kadroları ile aldıkları ücretler, öğrenci sayıları ve ders isimleri zikredilmektedir. Burada dikkati çeken bir husus öğretmen kadrosunda gayr-i Müslim Osmanlı vatandaşlarının çokluğudur. Özellikle piyano, resim, dikiş gibi derslere daha ziyade gayr-i Müslim kadın öğretmenler girmiştir. Örneğin Leylî Kız Sanâyi’ Mektebi’nin yönetici ve öğretmen kadrosu dergide şu şekilde yer almıştır:

“Leylî Kız Sanâyi’ Mektebi

Müdür:

Müdüre:

Muallime-i ûlâ:

Muallime-i sâniye:

Muallime-i sâlise:

Nakış ustası ve muvakkaten muallime-i râbia:

Piyano muallime-i ûlâsı:

Piyano muallime-i sânişi:

Akâid-i dîniyye muallimi:

Rika muallimi:

Hüsn-ü hat muallimi:

Şeritçi ustası:

Nakış ustası:

Modestere ustası:

Dikiş ustası:

Kaneve ustası:

Dival ustası:

Resim ustası:

Leylî Talebe: 95

Mustafa Nazîf Efendi

Matmazel Kalavas

Muhibbe Hanım

Mukaddes Hanım

Perver Hanım

Hatice Hanım

Madam İskender

Madmazel Mandos

Mehmed Selim Efendi

Hâfız Tahsin Efendi

Mehmed Ziyaüddin Efendi

Mişon Efendi

Âişe Tefvikiyye Hanım

Madmazel Ujeni

Mârî

Adviye Hanım

Nartik

Madmazel Garamber

Nehârî: 83”

Bu bölümde ayrıca *“İnâs Rüşdiye Mektepleri olmayan mahallerde mezkûr mekteplerin tesîsi ve küşâdı musammemdir”*²⁰² ifadesiyle kız ortaokullarının bulunmadığı yerlerde Rüş-tiye mekteplerinin açılmasına karar verildiği belirtilmektedir.

²⁰² *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 13.

Tevcihât; Derginin 1. sayısında gelecek haftadan itibaren yazılacağı duyurulan bu bölüm 2. sayıdan 9. sayıya kadar bütün sayılarda eksiksiz olarak yer almış bu yönüyle derginin istikrarlı köşelerinden biri olmuştur.

“Sâye-i muâlivâyeye-i Hazret-i Padişahide mazhar-ı mükâfât olanların esâmîsi bu serlevha altında yazılacaktır” ifadesiyle bu başlık altında Osmanlı devlet bürokrasisindeki atamalar okuyuculara duyurulmuştur.

“Meclîs-i mâliye a’zâlığı sandık emîni Saâdetlû Haşmet Efendi Hazretlerine.

*Mazgirt Mutasarrıflığı mulgâ Bayburt Mutasarrıflığından munfasıl Saâdetlû Mehmed Ali Paşaya Yanyâ Vilâyeti defterdârlığı.*²⁰³

*Meclîs-i sıhhiyye azalığı İzmir sıhhiyye müfettişi Saâdetlû Koçeni Efendiye.*²⁰⁴

*Hicaz ve Yemen Vilâyetleri Kapı Kethudâsı Saâdetlû Rif’at Efendiye rütbe-i evveli sınıf-ı sânîsi.*²⁰⁵

*Orman ve maden muhasebe müdürlüğü diyyûn-u umûmîye idâresi muâvini Saâdetlû Muh-yiddin Beyefendiye.*²⁰⁶

*Kütahya Sancağı Mutasarrıflığı Hicâz Vâli kâim-makâmı Sâbık İzzetlû Teyfik Paşa’ya tevcîh buyurulmuştur.*²⁰⁷

Yukarıda bir kısım örneklerini vermiş olduğumuz bu atamalardan da anlaşılacağı üzere çok farklı makam ve mevkiler için çeşitli görevlendirmeler yapılmış ve havâdis-i dâhiliyye kısmının bir alt başlığı olarak tevcihât köşesinde okuyucuya duyurulmuştur.

Ayrıca farklı derecelerdeki Osmanlı devlet nişanlarıyla taltif edilen kişiler de tevcihât başlığı altında zikredilmiştir:

*“Madam Nikola Zarifiye’ye ikinci rütbeden şefkat nişân-ı âlisi.*²⁰⁸

*Dersaâdet liman reisi Saâdetlû Dilâver Paşa Hazretlerine tebdîlen birinci rütbeden Mecîdi nişân-ı zîşânı.*²⁰⁹

²⁰³ Mürüvvet, sayı. 3, s. 68.

²⁰⁴ Mürüvvet, sayı. 4, s. 83.

²⁰⁵ Mürüvvet, sayı. 4, s. 83.

²⁰⁶ Mürüvvet, sayı. 6, s. 119.

²⁰⁷ Mürüvvet, sayı. 6, s. 119.

²⁰⁸ Mürüvvet, sayı. 2, s. 41.

²⁰⁹ Mürüvvet, sayı. 3, s. 68.

Şehir emâneti mektûbcusu Saâdetlû Nâzım Beyefendi Hazretlerinin vâlidesi Mevhibe Hanıma üçüncü rütbeden şefkat nişân-ı hümayunu ihsân buyurulmuştur.”²¹⁰

Vilâyât; “*Vilâyet havâdisinin de mühimleri nazar-ı dikkatten devredilmeyecektir*” ifadesiyle Osmanlı vilâyetlerinde meydana gelen önemli olaylar okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

Bu bölümde haber kaynağı olarak çoğunlukla ilgili vilâyetlerin vilâyet gazeteleri kullanılmıştır. Bu çerçevede *Yanyâ Vilâyet* gazetesi, *Edirne* gazetesi, *Karesi* gazetesi, *Manastır* gazetesi, *Girit* gazetesi gibi vilâyet gazetelerinden istifade edilmiştir. Örneğin; Yanyâ Vilâyetinin Türkçe ve Rumca yayınlanan resmî gazetesinden alıntılanan bir haberde Posta Caddesi üzerinde bir köprünün yıkıldığı bilgisi verilmektedir.²¹¹

Başka bir örnekte ise *Edirne* gazetesinden alıntı yapılarak şu habere yer verilmiştir:

“Edirne Vilâyeti muzâfâtından Gümülce’nin Hacı Yavaş Mahallesinde Paçalı Mustafa Ağanın dört yaşında bulunan mahdûmu Teyfik’in ocaktan sıçrayan ateşin üzerine sirâyetle cüz’ice muhterik olduğu halde vâlidesi tarafından tahlîs edildiğini beyândan sonra Edirne gazetesi şöyle bir mutâla ‘a’i musîbânede bulunuyor:

*“Küçük çocukların öyle yalnızca oda içinde ve husûsuyla ateş başında bırakılmaları ne dereceler de tehlikeli olduğu müstağnî-i beyân bulunduğundan bu gibi hallerin men-i vuku’una velileri tarafından dikkat olunmasını ihtâr ederiz”*²¹²

Bir başka haberde ise Balıkesir İlkokulu’nun inşaatıyla ilgili bir haber bulunmaktadır:

“Balıkesir mekteb-i i’âdîsinin keşfi mûcibince (50.373) kuruş masrafla inşâsı husûsuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahı şeref te’alluk ettiği ve evvel baharda inşaaata başlanacağı Karesi gazetesinde okunmuştur.”

Kimi zaman da yayınlanan vilâyet haberleri için herhangi bir haber kaynağı belirtilmemiştir.

*“Geçen sene zarfında Trabzon’un muamelât-ı ticâriyesi beş yüz seksen bin lirası ihracat ve bir milyon sekiz yüz on yedi bin lirası ithalat olmak üzere iki milyon üç yüz doksan yedi bin lira-yı Osmânîye bâliğ olmuştur.”*²¹³

²¹⁰ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 68.

²¹¹ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 42.

²¹² *Mürüvvet*, sayı. 4, s. 83.

“Kıbrıs Cezîresinde fakîr ve zarûret derece-i nihâyeye varmıştır. Vâli-i Cezire vergilerin bir müddet tehiriyle buğday ve levâzım-ı sâirenin ucuzca satılmasına karar vermiştir.”²¹⁴

“Vilâyât-ı sâireden bir kaçında bu misillü köprü zayıatı haberleri alınmıştır.”²¹⁵

Mürüvvet, muhafazakâr çizgide yayın yapan bir dergi olması sebebiyle gayr-i müslim unsurların İslâm’la müşerref olmaları “mühim” olaylar kategorisinde değerlendirilmiş ve çeşitli ihtidâ haberleri dergide yer almıştır:

“Trablus Şam sâkinelerinden Lusya nâm kadın kabûl-u İslâm ile usûli vecihle Emine tesmiye olunmuştur.”

“Selanik’ten bir diğer kadın şeref-i İslâm ile müşerref olduğundan Fatıma Zehra nâmi verilmiştir.”

“İzmir ve Limni ahâlisinden diğer iki kadın kabul-u İslâm eylediğinden evvelkisinin adına Emine denmiş ikincisinin nâmına Havva tesmiye olunmuştur.”

Dergide kimi zaman vefat ilanları da yer almıştır: “Suriye’de vâli bulunan Hacı Nâşid Paşa geçen Cuma günü feceten vefât etmiştir. (Mevlâ rahmet eylesin)”

Muharrerât; “Matb’amıza irsâl olunacak evrâk ile Vilâyet ve mülhakâttan alınacak muhbir mektupları buraya derç olunacaktır.” İfadesiyle dergiye gönderilen yazıların bu bölümde yayınlanacağı belirtilmiştir.

Mektûbe-i Hâriciyye Mümeyyizi Raûf’a ait olan bir yazıda son günlerde sayıları hızla artan kız mekteplerinin bir sonucu olarak hanımlara hitap eden gazetelere şiddetle ihtiyaç duyulduğu ifade edilmekte ve *Mürüvvet* dergisinin yayın hayatına başlamış olmasından duyulan derin memnuniyet belirtilmektedir.²¹⁶

Bir başka yazıda ise Boğaziçinin Sarıyer’e bağı olan köylerinden birinde çiçek hastalığının ortaya çıktığından, “Sıhhat gazetesinin” pek çok nüshasında bu hastalığın karantina ile kontrol altına alınmasından söz edilmektedir. Ayrıca Büyükada ve Heybeliada gibi yerlerde oturan özellikle fakir ailelerin çocuklarının bu hastalığa karşı aşılınması konusunda

²¹³ *Mürüvvet*, sayı. 7, s. 127.

²¹⁴ *Mürüvvet*, sayı. 7, s. 127.

²¹⁵ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 42.

²¹⁶ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 43.

ihmalkâr kaldıkları vurgulanarak, yeterli miktarda aşının ve aşılamaı yapacak memurun belediyeden temin edilmesinin önemine dikkat çekilmektedir.

Manisa hâkimi Ali Haydar imzalı bir başka yazıda ise insanların fitratlarında doğal olarak bulunan taklit yetisinin dikkate alınarak, derginin hedef kitlesi olan kadınlara rol model olarak güzel ahlaklı örneklerin sunulması ifade edilmektedir: “*Adâb-ı milliyeye riâyet olunduğu takdirce hüsn-ü mekârimin kadınlarda da uyanmasına ve o sebeple nur-i sey-yidgânın hüsn-ü terbiyesine başlıca bir vesile olacağı vâreste-i kayd-ı iştibâhdır*”

Muvâsalat; “*Bir hafta zarfında şehrimize gelenlerden şâyân-ı derç olanların isimleri yazılacaktır.*” Dergi bu başlık altında İstanbul’a gelen önemli yerli ve yabancı kişilerin isimleri okuyuculara duyurulmaktadır. “Şehir” ifadesi kimi zaman Dersaâdet, kimi zaman İstanbul, kimi zaman da şehrimiz şeklinde karşılık bulmuştur. Bütün sayılarda düzenli olarak yer almayan bu haberlere bir örnek şu şekildedir;

“*Yemen Vâli-i Sâbıkı Devletlû Aziz Paşa Hazretleri, Hadîdeden Şerîf Saâdetlû Musâid Paşa Hazretleri, Bursa’dan ve İngiltere asilzâdegânından olup bir müddetten beri Midilli Ceziresinde ikâmet etmekte bulunan Prens (De Luzinya) Midilli’den İstanbul’a muvâsalât ettikleri gibi Luid Kumpanyasının Timavu Vapuruyla Levâzımat-ı Umûmiye Reîs-i Cedîdi Ferikân-ı Kirâmdan ve Yaverân-ı Hazret-i Padişahîden Saâdetlû Hacı Râşit Paşa Hazretleriyle, Yaver Harbî Binbaşı Ref’etlû Said Bey Selânîk’ten Dersaâdet’e gelmiştir.*”

Azîmet; “*Bir hafta zarfında şehrimizden dışarıya gidenlerden şâyân-ı tahrîr olanların isimleri buraya yazılacaktır.*”²¹⁷ Yukarıda muvâsalat kısmında zikrettiğimiz tam tersi durum söz konusudur. Buna göre İstanbul’dan dışarıya giden kişilerin isimleri okuyuculara duyurulmaktadır. Bütün sayılarda düzenli olarak yer almayan bu haberlere birkaç örnek şu şekildedir;

“*Rusya hükûmetinin Dersaâdet sefîri ve ailesi Avrupa’ya azîmet etmişlerdir.*”²¹⁸

“*Müze-i hümayun Müdürü atûfetlû Hamdi Beyefendi Hazretleri Suriye’ye,*²¹⁹ *Erzurum Redîf Kumandanı Mirlivâ Saâdetlû Sâlih Paşa mahal memuriyetine,*²²⁰ *Topçu mirlivâlarından Saâdetlû Esad Paşa Mekke-i Mükerrmeye,*²²¹ *Kütahya Mutasarrıfı Saâdetlû Tevfik*

²¹⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 15.

²¹⁸ *Mürüvvet*, sayı. 7, s. 127.

²¹⁹ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 159.

²²⁰ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 159.

²²¹ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 159.

*Paşa mahal memuriyetine,*²²² *Doktor Zambaku Paşa İskenderiye'ye,*²²³ *Beyrût Ceza Kısmi Reisi İzzetlû Mahmûd Kemâl Beyefendi mahal memuriyetine azîmet eylemiştir.*²²⁴

Muhâberât-ı Mahsûsa; Bu başlık altında dergi ile ilgili özel duyurular okuyucuyla paylaşılmıştır. Bu özel duyurulardan anladığımız kadarıyla başlangıçta haftalık olarak yayınlanan gazete yayın hayatına ara vermiştir.²²⁵ *Mürüvvet* dergisi de gazetenin yayın hayatına ara verdiği bu dönemde, gazeteden bağımsız olarak çıkmaya başlamıştır.²²⁶ Derginin dördüncü sayısında belirtildiği üzere başlangıçta haftalık olarak yayınlanan *Mürüvvet* gazetesinin, cumartesi gününden itibaren günlük olarak yeniden yayın hayatına başladığı okuyuculara duyurulmuştur. “*Evvelki nüshamızda söylediğimiz üzere gazetemizin hanımlara mahsûs bu nüshasından mâ’adâ bir de cumartesi gününden beri yevmiyye olarak neşrine başlanmıştır.*”²²⁷

Havâdis-i dâhiliyye kısmında yer alan başlıksız yazılara birkaç örnek;

Osmanlı devleti’nin çeşitli vilâyetlerinden haberleri ihtiva eden yazılar;

Mardin,²²⁸ Trabzon,²²⁹ Edirne’nin ötesinde yer alan Şarkî Rumelî Vilâyeti²³⁰ gibi yerleri tanıtıcı mahiyette bir takım yazılar yer almıştır. Yine aynı kapsamda değerlendirebileceğimiz Van Gölü’nde işlemek üzere tersane-i âmirede iki vapurun sipariş edilmesi²³¹ ve devletten fakirlik maaşı alan kadınların maaşlarını mevcut kargaşanın önüne geçerek daha düzenli alabilmeleri için yapılan düzenlemeler²³² gibi çok ve çeşitli haberler başlıksız bir şekilde Havâdis-i Dâhiliyye üst başlığı altında verilmiştir.

Mürüvvet Dergisi’nin yayın hayatına başlamasından dolayı diğer yayın organları tarafından gönderilen tebrik yazıları;

“*Tarîk, Saâdet, Mîzan, Servet, Karşı gazetelerinin gazetemizin bu kadınlar kısmı hakkında vuku ‘bulan hissiyât-ı meârifperverlerine arz-ı teşekkür ederiz.*

²²² *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 159.

²²³ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 159.

²²⁴ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 160.

²²⁵ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 15, sayı. 2, s. 44, sayı. 4, s. 84.

²²⁶ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 15, sayı. 2, s. 44, sayı. 4, s. 84.

²²⁷ *Mürüvvet*, sayı. 4, s. 84, sayı. 5, s. 101, sayı. 5, s. 124.

²²⁸ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 38.

²²⁹ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 39.

²³⁰ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 39.

²³¹ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 39.

²³² *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 39.

Refikimiz Tercümân-ı Hakikat gazetesine gelince bu babda söyleyeceğimiz söz, ilk nüshada haber verdiğimiz vecihle büyüklerimizin himmet ve nezâreti alan vâki“ ve baki olduğunu tekrar eylemekten ibarettir.”²³³

Sultan II. Abdülhamid’in Cuma Selamlığıyla İlgili Yazılar;

Derginin çeşitli sayılarında Sultan II. Abdülhamid’in Cuma Selamlığıyla ilgili yazılar yer almaktadır.²³⁴ Bu yazılar herhangi bir üst başlık belirtilmeden verilmiştir.

Üç ayların başlamasıyla ilgili olarak İstanbul’dan taşraya gönderilen hoca efendilerle ilgili yazı;

“Üç mübarek aylarda taşra köylerinde vaaz ve nasihat için İstanbul’dan azîmet edecek hoca efendilere itâ olunmak üzere taraf-ı eşref-i Hazret-i padişahiden altı yüz lira ihsân buyurulmuş ve bu akçe Şeyhü’l-İslâm Kapısında zât-ı âli meşihatpenâhî marifetiyle tevzi’ edilmekte bulunmuştur.”²³⁵

Kâsımpaşa’da meydana gelen büyük bir yangınla ilgili haber;

“Geçen çarşamba gecesi saat sekiz raddelerinde Kâsım Paşa’da harîk zuhûr ederek sabaha kadar devam etmiş ve seksen bâb-ı hâne ile birkaç dükkân muhterek olduğu halde bastırılmıştır. Bunca derdlere merhamet-i seniyyelerini râyigân buyurmakta olan Merhametlû Padişahımız Efendimiz Hazretleri harîk mahalline müte’addid yâver irsâliyle harîkzedeleri tesellî buyurdukları gibi kendilerine mu’âvenet içinde hemen bir komisyon teşkilini ve icâb eden mevâddın şimdiden taraf-ı hükûmetten tedârik ve itâsını emir ve fermân buyurmuşlardır.”²³⁶

Ordu için alınan silahlarla ilgili haberler;

“Asâkir-i şâhâne için cemî’-i vakitte âlât ve silah mübâye’ası devletçe elzem olduğundan bu sene zarfında pek çok tüfenkler mübâye’a edilmiş ve torpido vapurları getirtilmişti. Şimdi de 300 kıt’a sahra topunun İstanbul’a götürülmek üzere Avrupa’dan yola çıkarıldığı işitilmiştir.”²³⁷

²³³ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 40.

²³⁴ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 66, sayı. 4, s. 82, sayı. 5, s. 98.

²³⁵ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 67.

²³⁶ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 67.

²³⁷ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 67.

Mısır'daki İskenderiye şehrinin elektrikle aydınlatılmasıyla ilgili haber;

*“İskenderiye Şehrini elektrik ziyâsıyla tenvîr edilmesine karar verilmiş ve bunun im-tiyâzını istihsâl eden zat bu yüzden memlektçe her türlü hasârâtın tazmini ve mukâvele şerâitinin temîn cereyanı için on bin adet Mısır altını (12.000 osmâni lirası demek) temînat akçesi itâ eylemeğe muvafakat etmiştir.”*²³⁸

Haleb'de çekirge istilasıyla ilgili haber;

*“Haleb'de çekirge belası bu sene dahi baş gösterip tamamıyla hasar-ı müceb olmasına meydan verilmemek üzere hükûmet-i mahallîye hayli uğraşmış ve anlaşılan yeni kıyye he-sabıyla mahal-i malûmede cem'an yekûn 961, 521 kıyye çekirge toplatmıştır.”*²³⁹

4.3. Üçüncü Kısım: Havâdis-i Hâriciyye

Dergi, ilk sayısında bu kısımda ele alınacak konuları şu şekilde ifade etmiştir:

*“Havâdis-i hâriciyye: Ciddi telgraf havâdisi almak bir de memâlik-i ecnebiyye de yeniden îcâd olunan şeyler ve türlü türlü işler güçlerle envâ-i vukû'ât ve zuhûrâtta bahs ve hikâye etmek için İstanbul'a duhûlî memnu' olmayan ecnebî gazetelerin her nev'ine mürâcaâtla fayda bahş olacakları tercih edilecektir.”*²⁴⁰

Havâdis-i dâhiliyye bölümünde dikkatimizi çeken durum bu bölüm için de geçerlidir. Buna göre oldukça zengin bir içeriğe sahip olan bu kısmın ana konusunu Osmanlı coğrafyasının dışında olup bitenler oluşturmaktadır. “Havâdis-i hâriciyye” üst başlığı altında yabancı gazetelerden derlenip toparlanan haberler, “telgraf” alt başlığı altında ise dış ülkelerden telgraf aracılığıyla gelen haberler yer almıştır.

“Havâdis-i hâriciyye” başlığı altında dergide yer alan haberlere örnek olarak şunlar verilebilir:

“Bu sene kış her tarafta şiddetlidir. Şehrimizde de numûnesini göstermiştir. Rumeli ve Anadolu'nun ekser mahallerine pek ziyâde kar yağmıştır. Tuna Nehri taraflarına çok kar yağdığından Varna tarîkiyle gelecek Avrupa Postası ikide bir te'hir etmektedir. Rusya, Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere memâlikine de külliyetli kar yağmıştır. Hatta (Lâna-

²³⁸ Mürüvvet, sayı. 9, s. 160.

²³⁹ Mürüvvet, sayı. 9, s. 160.

²⁴⁰ Mürüvvet, sayı. 1, s. 6.

tur) nâm gazetede okunduğuna göre Afrika'da Sahrâ-yı Kebîrde Ğalvât nâm mahalde kuş-başı kar dolu düşmüştür.”²⁴¹

Bir başka haberde ise İngiltere'den bir haberi Times gazetesinden nakille vermektedir;

“Londra'da basılan (Times) gazetesi Bulgaristan meselesine dair bazı sözler dermeyân ediyor. Mezkûr gazete İngiltere efkâr-ı umûmiyesini Bulgarlara izhâr-ı teveccühle sâbitkadem göstermektedir. Times diyor ki Bulgarlar kendi muhtâriyet idâreleriyle intizâmın muhâfazasına ve asâyişin vikâyesine cemi'-i vakitte muvaffak oldukça prensleri kim olursa olsun Bulgarlar İngiltere'nin teveccüh-i kavîsine mazhar olacaklardır.”

O günkü dış politikanın bir yansıması olarak Avrupa'daki iktidar mücadeleleri²⁴² okuyuculara düzenli bir şekilde duyurulmakta, Almanya İmparatorluğu'ndaki değişiklikler,²⁴³ Bulgaristan Krallığı'ndaki olaylar²⁴⁴ muhtemelen Osmanlı İmparatorluğu'nu doğrudan etkilemesinin bir sonucu olarak kamuoyuyla paylaşılmaktadır:

“Almanya'da Prens Bismarck'ın nüfûz ve itibarı ziyâdeleşmiştir. Almanya İmparatorunun kerîmesi Sâbık Bulgaristan Prensi Prens Alexander Battenberg ile akd-i izdivaç eylesine ebeveyni razı oldukları halde Prens Bismarck buna muhâlefet etmektedir. Hâlbuki Almanya İmparatoriçesi İngiltere Kraliçesi'nin kerîmesi olduğundan ve Bulgaristan meselesinde İngiltere'nin öteden beri tesîr-i nüfûzu meşhûd idüğünden bu meselenin gereği gibi ehemmiyeti vardır. Çünkü Almanya İmparator-u Cedidi boğaz hastalığıyla pek muzdarip ve tehlikeli bir haldedir. Mahdûmu ise Pederinin politikası hâricinde bazı mukaddes ve cesaret sâhibi bir genç diplomattır. Bugünlerde Fransa'da zuhûr eden Boulanger nâm Fransız Generali mecâlis-i ümmete dâhil olduğundan şu keyfiyetin Fransa toprağında azîm kargaşalığı intâc eylesinden ve Avrupa'da asayiş ve sulh-u umûmîye hâlele gelebilmesinden korkulmaktadır.”²⁴⁵

Telgraf; Bu başlık altında Avrupa'nın çeşitli şehirlerinden özellikle dış politikayı ilgilendiren haberler okuyucuya sunulmuştur. Ancak bu haberlerin kim tarafından gönderildiği konusunda dergide açık bir bilgi yoktur. Yine bu telgrafların doğrudan dergiye mi gönderildiği ya da başka bir kaynaktan mı alındığı hakkında da bir bilgi de dergide yer almamaktadır. Bu çerçevede telgraf başlığı altında verilen birkaç örnek şunlardır:

²⁴¹ Mürüvvet, sayı. 2, s. 45.

²⁴² Mürüvvet, sayı. 2, s. 36, 65.

²⁴³ Mürüvvet, sayı. 3, s. 69, 70, sayı. 4, s. 82, sayı. 6, s. 120.

²⁴⁴ Mürüvvet, sayı. 2, s. 35, sayı. 3, s. 66.

²⁴⁵ Mürüvvet, sayı. 9, s. 161.

“Berlin 28 Şubat

Almanya Başvekîli Prens Bismarck’ın mahdûmu ve Almanya Hâriciyye Nâzırı Kont Herbert Londra’ya gitmiştir. Müşârun ileyh Londra’da bulunduğu müddetçe Rusya’nın Bulgaristan hakkındaki tebliğâtına karşı İngiltere’yi tatlıka bağlamaya çalışacaktır.”²⁴⁶

“Roma 3 Mart

Habeş Kralı’nın Masavv’a’ya yürümekte olduğu ve Asmârâ nâm mahalle geldiği Musul’dan bildiriliyor.”²⁴⁷

“Bükreş 4 Mart

Mösyö Bratianu’nun taht-ı riyâsetinde olan Romanya heyet-i vükelâsı istifa etti.”²⁴⁸

“Atina 13 Mart

“Süver” nâmıyla elmas ve yakut ve zümrüd ile müzeyyen Yunanistan nişânı zat-ı Hazret-i Padişahiye takdîm etmek üzere Yunan Devletinin General Veltinsos ile tahrîrat-ı Hâriciyye Kâtibi mahsûsen İstanbul’a hareket etmek üzeredirler.”²⁴⁹

“Petersburg 14 Mart 1888

Rusya İmparatoru’nun veliahdı Grandogun müteveffa İmparator “Wilhelm”in cenaze alayında bulunacağı ve bu da iki devlet arasında muhabbet-i kadîmeye delâlet edeceği söyleniyor.”²⁵⁰

“Viyana 17 Mart Sene 1888

Avusturya Harbiye Nâzırı istifa eylemiştir. Yerine Mösyö Dubair’in tayîni me’mûldur.”²⁵¹

“Londra 28 Mart Sene 1888

(Sir Henry Drummond Wolff) un İngiltere Devleti’nin Tahran Sefâretine tayîn olunduğuna dair devlet-i müşârunileyhâ tarafından Rusya Devletine vuku’bulan tebliğnâmeye cevâben İngiltere Devleti memalik-i sâirede Rusya politikasına muhâlif hareket ettikçe Rusya tarafından Asya’da muâmele-i mütekâbile-i dostane göremeyeceği beyân ve îma edildiğini (Standard) gazetesi yazıyor.”²⁵²

“Paris 3 Nisan

Yeni heyet-i vükelâ ber vech-i âtî teşkîl etmiştir:

Mösyö (Charles) Floquet meclîs riyâsetiyle dâhiliyye, Mösyö (Rene) Goblet hâriciyye, Mösyö (Charles de) Freycinet harbiye, Mösyö (Jules François Emile) Krantz bahriye, Mösyö (Jean-Baptiste) Ferrouillat adliye, Mösyö (Paul) Peytral maliye, Mösyö (Edouard) Locroy meârif, Mösyö (Pierre Deluns) Montaud nâfia, Mösyö (Jules) Viette ziraat, Mösyö (Pierre) Legrand ticâret nezâretlerine tayîn olunmuşlardır.”

“Moskova 14 Nisan

“Moskova” gazetesi diyor ki: Prens Bismarck Prens Battenberg’in izdivâcî maddesinin ehemmiyetini i’zâm etmekle bir hatada bulunmuştur. Çünkü bugün Rusya’nın nazar-ı dikkati şarkdan kâmilten garba matuftur.”²⁵³

²⁴⁶ Mürüvvet, sayı. 2, s. 46.

²⁴⁷ Mürüvvet, sayı. 2, s. 47.

²⁴⁸ Mürüvvet, sayı. 3, s. 69.

²⁴⁹ Mürüvvet, sayı. 4, s. 85.

²⁵⁰ Mürüvvet, sayı. 4, s. 85.

²⁵¹ Mürüvvet, sayı. 5, s. 102.

²⁵² Mürüvvet, sayı. 6, s. 121.

²⁵³ Mürüvvet, sayı. 9, s. 161.

Gerek “Havâdis-i hâriciyye” kısmında gerekse diğer kısımlarda dikkatimizi çeken bir hususu arz etmek istiyoruz. Derginin dokuz kısımdan oluştuğu, her kısmından da çeşitli konulara göre tasnif edilmiş alt başlıklardan oluştuğu derginin birinci sayısında ifade edilmiştir. Ancak kimi yerlerde bu hususa riayet olunmadığı, örneğin “Havâdis-i hâriciyye” kısmında yer almaması gereken bir yazı olarak Abbasiler zamanında yaşamış “Müzene binti Mervâne” adlı bir kadının hayat hikâyesinden bahsedilmektedir.²⁵⁴ Yine aynı şekilde “Romanya Kraliçesinin Mülâhazâtı” başlığı altında kraliçenin vaktiyle yazmış olduğu bir kiptan derlenen hikmetli sözlerin tercümesi yer almaktadır.²⁵⁵ Amerika’da Kadınlar başlığıyla verilen bir haberde ise kadınların Amerika’daki sosyal statüleriyle ilgili bilgi verilmekte savcı ve polis gibi meslekleri icra eden kadınlardan söz edilmektedir.²⁵⁶ Sadece bir sayıda yarım sütun olarak yayınlanan bu haber “Havâdis-i hâriciyye” kısmında bir alt başlık olarak dikkate alınmamıştır.

4.4. Dördüncü Kısım: Edebiyat

Mezhep ve millet farkı gözetilmeyerek kadın yazarlar tarafından kaleme alınmış yazıların yayınlanacağı bu bölüm derginin ilk sayısında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Dördüncü Kısım: Edebiyata mahsûs olacak ise de bu kısım kadın kaleminden çıkma âsâr-ı makbûle ve nâzikeye hasr edilmiştir. İstanbul’da Memâlik-i Osmâniyede diyâr-ı ecnebiyede bulunan tâife-i nisânın mezhep ve millet farkı gözetilmeyerek isimleri beyân olunarak eserleri yazılacaktır. Hayatta olmayanların da eserleri yazılmakla beraber tercüme-i hâl ve şanları beyân olunacaktır.

Zuhûr-u Hazret-i Havva’dan bu âna kadar meşâhîrû’n-nisâdan her kim olsa âsâr-ı edebiyesi bi-l intihâb bu kısma idhâl edilecektir.”²⁵⁷

Birinci sayıdaki tanıtım yazısında her ne kadar “mezhep ve millet farkı gözetilmeden” kadın yazarların yazılarına yer verileceği ifade edilmiş olsa da Nigâr binti Osman, B. Afife gibi Müslüman kadınların dışında herhangi bir kadın yazarın yazısı dergide yer almamıştır. Ayrıca Hz. Havvâ’dan itibaren ayırım gözetmeden kadınlara rol model olabilecek tarzda örnekler verileceği ifade edilmiş olsa da verilen örnekler sadece Müslüman kadınlardan ibaret olmuştur. Ayrıca seçilen örneklerin de ne kadar meşhur olduğu kanaatimizce ayrı bir soru işaretidir.

²⁵⁴ *Mürüvvet*, sayı. 5, s. 103.

²⁵⁵ *Mürüvvet*, sayı. 5, s. 102.

²⁵⁶ *Mürüvvet*, sayı. 7, s. 128.

²⁵⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 6.

Bu çerçevede Edebiyat kısmında ele alınan konuları ana hatlarıyla şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Âişetu's-Sıddîka; Hz. Ebu Bekir'in kızı ve Hz. Peygamber'in eşi Âişetu's-Sıddîka'nın özellikle ilmî yönü ön plana çıkartılarak bir anlatım yapılmıştır:

“...Fahru'l-âlem (sallahu teâlâ aleyhi ve sellem) Efendimiz Hazretleriyle ikâmet ve refâkat-ı seyyidelerinin mahsûlû olan ehâdis-i şerîfe mevâhib-i ledünniyye şârihi zürekânının temînine nazaran iki bini mütecâviz olup Buhârî ile Müslim gibi iki şeyh-i ekber tarafından dahî Hazret-i Âişe'den menkûl ve mazbût olan ehâdis-i şerîfe hakkında vuku 'bulan tetebbu'ât ve tekayyudât fevkalâde sırasında elli dört hadîs-i şerîfte İmâm Buhârî'nin ve almış sekiz hadîs-i şerîfte dahî İmâm-ı Müslim Hazretlerinin bi'l-icâb ihtilâfı vuku 'bulmuştur...”²⁵⁸

Esmâ bint-i Yezîd el-Ensâriyye; Sahâbe-i Kirâm arasında güzel konuşan hanımlardan idi. Bir gün mescide gelerek Hz. Peygamber'e hanımların yapabilecekleri faziletli ibadetlere yönelik bir soru sormuştu. Yazıda bu konular üzerinde durulmaktadır:

“Müşârün ileyhâ füsêhây-ı sehâbiyâtta idi. Birgün sâir muhadderât taraflarından vekâlete-i Peygamber zîşânımız sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizin huzur-u saâdetlerine gelip bir nutk-u belîğ îrâd eylemiştir ki tercümesi şu sûretle zabt ve tahrîr edilmiştir...”²⁵⁹

Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkış tarihiyle ilgili şiir; Sivas Valisi Sırrî Paşa'nın eşi Leylâ Hanım tarafından II. Abdülhamid'in tahta çıkış tarihini ifade etmek üzere kaleme alınmış bir şiirdir.²⁶⁰ Şiirde yer alan 1293 rakamı, hicrî takvim olarak II. Abdülhamid'in tahta çıkış tarihini göstermektedir:

*“Târîh-i Cûlûs-i Hazret-i Şehriyarî
Çıktı taht-ı devlet-i Osmâniyye “Abdulhamîd”
Millet-i İslâmiyâne mukaddemi mesûd ola
Kalb-i 'adâya ne gamdır, ya ne devlettir bize
Lutf-i hakla şâhımız kim, ol şaha behbûd ola
Öyle bir sultândır ki asrında me'mûlum ânın
Adl ve asayiş, meârif, ittihad mevcûd ola
Eylerim dâim dualar ki dâ-âlemde şaha
Millet ve Peygamber ve Hakk senden hep hoşnut ola
Buldu bir cevher gibi tarih Leyla kemteri
Şevketi “Abdulhamîd” sâniye mesûd ola*

²⁵⁸ Mürüvvet, sayı. 1, s. 16.

²⁵⁹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 17.

²⁶⁰ Mürüvvet, sayı. 1, s. 18.

Diğer

Çıktı bir akd-i Süreyyâ gibi Leyla tarihi

Hazret-i “Abdulhamîd” oldu bu yıl sultân-ı dehr”

Bir kraliçenin mülâhazâtı; Paris’te basılan Romanya Kraliçesi’nin özlü sözler içeren bir kitabı Osmanlı Devleti’nin Bükreş büyükelçisi Süleyman Bey’in tavsiyeleri doğrultusunda tercüme edilerek neşredilmiştir. Bu başlık altında zikri geçen eserden 1, 2 ve 5. sayılarda kısmi alıntılar yapılmıştır:

“Bir Kraliçenin Mülâhazâtı

1- İkbâl ve saâdet aks-i sadâya benzer: Cevap verir. Lâkin gelmez.

2- Libâs-ı ismetten ârî olan bir kadın afife bir kadına bir âyîne nazarıyla bakar ki anda kendisinin a’lâim-i fezâhatini görür ve öfkesinden onu kırmak ister.

3- Kadın hassas bir bukalemundur.

4- Hâne ve ıyalce rahat ve refahınıza şüphe eden adamdan sakınınız... ”²⁶¹

“Kadınlar ta’mîm ettikleri ettikleri yalnız bir misâl üzerine hükme meyyâldirler. Ekseriyâ anları ağrâz-ı nefsâniyyeye tâbi eden işte budur.

Bahtsız bir kadın poyraz rüzgârının taht-ı tesirinde kalmış bir çiçek gibidir. Çok vakitler tomar halinde kalır ve açılacağı zaman solar... ”²⁶²

“Zevç ile zevce beyninde dâimâ eser-i muhabbet mevcût olmalıdır.

İnsan bazı kere bir zavallı kadına husûmet eder ki eğer onun hakikat haline muttali’ olsa ona teselliyet verirdi.

Aşk karga gibi hem cesur ve hem cebindir... ”²⁶³

Âişetü’l-Ba’ûniyye; Hz. Peygamber hakkında oldukça güzel bir şiir yazdığı ifade edilen meşhur bir Arap şairesidir:

“Fahru’l-âlem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizi İslâm şairleri arasında parmakla gösterilecek derecelerde hüner ve marifetle ve kemâl-i fazl ve edeble nizâmen sitâyîş etmeğe muvaffak olarak (fazîletü’z-zaman) unvân-ı mahsûsu ihrâz eden işte bu (Âişetü’l-Ba’ûniyye) nâm muhadderedir... ”²⁶⁴

²⁶¹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 19.

²⁶² Mürüvvet, sayı. 2, s. 49.

²⁶³ Mürüvvet, sayı. 5, s. 103.

²⁶⁴ Mürüvvet, sayı. 2, s. 47.

Âiše Hubbî; Sultân II. Selim döneminin meşhur Osmanlı kadın şairlerindendir:

“...Âiše Hubbî’nin birçok gazel ve kasâ’id ve mesneviyâtı fevkalâde mezâyir-i i’zâz ve tekrîm olmuş ve Padişah-ı zaman tarafından sûret-i mahsûsada ve mütemâdiyen sıyânet ve hamâset buyrularak itilâyı şeref ve şân eylemiştir...”²⁶⁵

Afîretü’l-Âbide; Nigâr imzasıyla kaleme alınan Basralı, sâliha bir kadının hikâyesidir:

“Veli gibi bir hâtundur. Kendisi Basralıdır. (Mu’âdetü-l Adeviyye) Hazretlerinin asrında iştihâr etmişlerdir. Sabahlara kadar taat ve ibâdet ile meşgûl olup Mevlada duası müstecâb idi ki bazı kimseler hakkında dergâh-ı izzete duahan olmalarıyla beyne’n-nas şâyi’ idi. Sonraları gözlerine âmâ arz olmuştu. Bir gün birisi...”²⁶⁶

Nigâr binti Osman imzalı bir şiir;

*“Ey ecel ey kanlı elden sen yegâne dâderim
Ah bilmem ki niçin kastettin ol nâzik tene?
Dembedem gördükçe giryan vâlidemle mâderem
Hiç bilinmez bir cihetten isterim gelsin yine...”²⁶⁷*

Hafsa binti Hamdûn; Hicri 4. yy. kadın şairlerindendir:

“...Arabiyyü’l-ibâre pek çok iş’ârı varsa da bunların kütüb-ü kadîme-i Arabiyyede ve meşâhîr-u nisâda mutâla’ası mümkündür. Edîbe-i müşârun ileyhânın tab’ındaki zerâfet ve nezâketi meş’ar olan bir beytlerini âtîde tercüme ve derç ile iktifâ ederiz...”²⁶⁸

Behrûze hanım; Onuncu yüzyılda yaşamış, Safevî Devleti’nin lideri Şah İsmail Erdebîlî’nin hanımıdır:

“Onuncu karında yani dokuz yüz ile bin arasında zuhûr eden Devlet-i Safeviyye erbâbının evveli Şah İsmail Erdebîlî’nin zevcesidir ki sefer-i Selim Hanı da sâir ayan Acem haremle-riyle ehl-i sünnet eline geçip buraya naklinde Sultân Selîm merhûm onu fetevâ-yı ulemâ ile Nâcîzâde Cafer Çelebi’ye tezvîc etmiştir...”²⁶⁹

²⁶⁵ Mürüvvet, sayı. 2, s. 48.

²⁶⁶ Mürüvvet, sayı. 3, s. 70.

²⁶⁷ Mürüvvet, sayı. 3, s. 71.

²⁶⁸ Mürüvvet, sayı. 4, s. 86.

²⁶⁹ Mürüvvet, sayı. 6, s. 121.

Tâce binti Zi’ş-Şefer; Mısır’da meydana gelen şiddetli bir kuraklıkta bu kadının başından geçen bir hikâye anlatılmaktadır:

“Bu asîle Kamus’ta muharrer olduğu üzere bir vakit Yemen’de (Ezvâ) tabir olunur mülûktan (zi’ş-şefer) nâm emirin kızıdır ki hakkında ber vech-i âtî bir kıssa’i garibe zikr olunmuştur. Şöyle ki Yemen diyârında...”²⁷⁰

Bir mâder-i mütehasır; Asâkir-i şâhâne miralaylarından Osmân Beyefendi tarafından gönderilen şiirdir:

*“Ya Rab bu ne ızdırab-ı ahzân
His eylediğim dilimde her an!
Hasret denemez azab-ı nîran...”²⁷¹*

Bir çiçeğe; Sayfanın başında Alferd de Musset’e izafe edilen ve Asâkir-i şâhâne miralaylarından Osmân Beyefendi tarafından dergiye gönderilen şiirdir. Ancak şiirin sonunda Nigâr Hanımın isminin bulunması bir karışıklığa yol açmaktadır. Bu duruma göre bu şiiri Nigâr Hanım mı tercüme etmiştir yoksa şiir Nigâr Hanım’ın mıdır anlayamamaktadır:

“Ey aziz şükûfecik, ey sevimli ve latîf olan yadigâr, benden talebin nedir? Nim merde ve nim zarîf bir halde seni bana kim îsâl etti!

Memhûr ve mazrûf olarak bir mesafe-i ba’ideden geliyorsun. Ne gördün? Seni o çalı üzerinden koparan el ne söyledi?...”²⁷²

Anneciğim; B. Afife’nin imzasıyla yayınlanan, başlıksız bir yazıdır. Yazıda “anneciğim” ifadesinin sık geçmesinden dolayı, biz bu başlığı uygun gördük:

“1299 senesi Cemâziye’l-evvelinin on sekizinci günü idi ki hava bir âşık şikeste hatırın kalb-i mahzûnu gibi mağmûm ve topraklar ise üftade-i mâtemzedenin çeşm-i güryânî gibi nemnâk idi. Vicdanımda merkûz olan arzu-i evlad ve hânedânını terk ile bu denî dünyanın dağdağani girudarını ve meşâğil-i günâ günunu incâma resîde etmiş ve tecrîd-i libâs hayatla âlem-i ulviyete revân olarak hâlik-i hakîkisini bulmuş olan vâlîde-i azîzimin makbere-i sükûnunu ziyâret idi...”²⁷³

²⁷⁰ Mürüvvet, sayı. 6, s. 122.

²⁷¹ Mürüvvet, sayı. 7, s. 130.

²⁷² Mürüvvet, sayı. 8, s. 148.

²⁷³ Mürüvvet, sayı. 9, s. 162.

4.5. Beşinci Kısım: Terbiye ve Ahlak

Derginin birinci sayısında bu kısmın esasen dördüncü kısmın bir uzantısı olarak da değerlendirilebileceği ancak dördüncü kısmın daha ziyade kadın yazarlara tahsis edilmesi düşüncesinden hareketle beşinci kısmın hem erkek hem de kadın yazarlara açık olduğu bu nedenle beşinci kısmın dördüncü kısmın bir uzantısı olduğu ifade edilmiştir:

“Beşinci Kısım: Terbiye ve ahlâk mebhasını şâmil olacaktır ki bunda münderiç olacak makâlât her ne kadar üçüncü dördüncü kısımların mâlî demek ise de üçüncü kısım münhasıran kadınların âsârına tahsîs kılındığı gibi dördüncü kısmın mündericâtı zaten galebelikli iken her şeyden akdem ve ehem ve elzem olan terbiye ve ahlâk mebâhisini üstü kapalı bırakmakdan ise ayrıca ve her nüshada birer zemîn-i mahsûs ile o noktaya elden geldiği kadar hizmet etmek bizce daha münâsip mütalaa kılındı.”²⁷⁴

Bu kısımda da diğer kısımlarda olduğu gibi kimi yazılar sadece ahlak üst başlığıyla kimi yazılar da yazının muhtevasına uygun bir alt başlıkla yayınlanmıştır. Bu çerçevede örneğin; Recâizâde Ekrem tarafından gazete idaresine hitaben başlıksız olarak kaleme alınan yazılar²⁷⁵ olduğu gibi Ahvâs bin Muhammed el-Ensârî²⁷⁶ veya Hanım Kime Denir?²⁷⁷ başlığına sahip yazılar da yayınlanmıştır.

Recâizâde Ekrem’in gazete idaresine gönderdiği yazı; Yazıda hanımlara mahsûs böyle bir derginin çıkmasından duyulan memnuniyet ifade edilerek, İslam kadınlarına dinin yüksek ahlakî değerlerinden bahsedilmesinin öneminden söz edilmektedir:

*“Mürüvvet gazetesi matbaasına.
Meârifperver efendimiz*

Cerîde-i aliyyelerinin haftada bir def‘ada hanımlara mahsûs olarak neşri hakkındaki tasavvuru vâla-yı meârifperverleri esâsen teşebbüsât-ı hayriyyeden olduğu için şâyân-ı takdîr ve teşekkür görüleceğinde şüphe yoktur.

Vâkıa kadınları câhil kalan bir kavmin efrâdı evlâd iken efkâr-ı evveliyye-i medeniyye ve meârif ve adâb-ı sûriyeyi iktisâbda dâima geri kalır...”²⁷⁸

²⁷⁴ Mürüvvet, sayı. 1, s. 7.

²⁷⁵ Mürüvvet, sayı. 1, s. 20.

²⁷⁶ Mürüvvet, sayı. 2, s. 55.

²⁷⁷ Mürüvvet, sayı. 9, s. 165.

²⁷⁸ Mürüvvet, sayı. 1, s. 20.

Vâlidelerimiz; Yazının başında Ekrem Bey ifadesinden Recâîzede Ekrem Bey’e izafe edilmesi ihtimal dâhilinde olan bir yazıdır. Annelerin fedakârlığından, annelere duyulması gereken saygıya kadar oldukça geniş bir yelpazede konuları ele alan bir yazıdır:

*“Bebeğini vücûdunun içinde taşıyıp her türlü ağırlığına zahmetine katlanan vâlideler kemâl-i meşak ile tevlîd eyledikleri çocuklarının hastalığında bir türlü sağlığında bir türlü sıkıntılarla bir kere düşünmeli ki ne kadar meşakkatler çekiyor...”*²⁷⁹

*“Vâlidelerin hüsn-ü terbiyesiyle insan kısmı âdâb-ı umûmiye ve âdât-ı milliye hudûd ve sınırını tecâvüz edememeğe küçüklükte alışıyorlar. Bu sebeble evlâdın her husûsda vâlide-sine benzemekte olduğu ve onun huyuyla huylandığı görünüyor...”*²⁸⁰

*“Ve bunu iddia ederiz ki çocuk ömrünün o masum ve günahsız zamanı geçirdiği günler ne terbiye alır ise ömrü oldukça bu terbiyenin icâbât-ı tabi’iyyesinden kendisini halâs edemez...”*²⁸¹

*“Mademki hükûmet memurlarını saltanat adamlarını asker kumandanlarını şerîat hâdimlerini ibtidâ-yı emirde kadınlar besleyip büyütmede ve iyi kötü kulaklarını doldurmaktadır. Her halde icâb eyler ki kadınlara hiç olmazsa erkekler kadar ehemmiyet verilmelidir. Kadınların terbiyesi islâh-ı hâli hükûmete aittir...”*²⁸²

Ahlak ve terbiye arasındaki ilişki; Ahlak ile terbiye arasında birbirini tamamlayan bir ilişki olduğuna dair bir yazıdır:

*“Bazı kimseler vardır ki: Ahlâk dendiği vakit “terbiye” daha evvel söylenmek lâzımdır ve “terbiye ve ahlâk” her kesin bildiği bir şeydir. Küçük mekteplerde ahlâk risâlesi okunuyor. Büyük mekteplerde ahlâk dersi görülüyor. Bunu halka anlatmak abestir, ukulâlıktır iddia-sında bulunuyor. Bazı zevât mevcûddur ki esâsen bu fikirde bulunup...”*²⁸³

Sivas vâlisi Sırrî Paşa’nın ahlakla ilgili bir eserinden yapılan alıntılar;

“Halk nefis-i nâtika-i insâniyede bir heyet-i râsihadan ibarettir ki ondan ef’âl bir güne fikir ve rüyete muhtâc olmaksızın kemâl-i yüsr ve suhûletle sudûr eder.

*İmdi eğer bu heyet-i râsiha aklen ve şer’an cemîl ve mahmûd olan ef’âle masdar olabilecek bir haysiyete melâbis ise huluk-i hasen tesmiye olunur...”*²⁸⁴

²⁷⁹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 21.

²⁸⁰ Mürüvvet, sayı. 1, s. 22.

²⁸¹ Mürüvvet, sayı. 1, s. 25.

²⁸² Mürüvvet, sayı. 1, s. 27.

²⁸³ Mürüvvet, sayı. 2, s. 50.

²⁸⁴ Mürüvvet, sayı. 2, s. 51.

Abdurrahman Süreyya imzalı ahlakla ilgili bir yazı;

“Kütübü-ü mutebere-i İslâmiyede mazbût ve mukayyed olup meşâhîru’n-nisâyâ dahî nakl olunduğu vecihle (İmâme Bintü’l-Hâris) nâm kadın kerîmesini tezvîc edip zevcinin hânesi-ne göndermek üzere iken nasihata şöyle bir mukaddeme...”²⁸⁵

Ahvâs bin Muhammed el-Ensârî ile ilgili bir yazı;

“Nâmında bir şair salâh-i hal ve iffet ve istikâmla şehir-i tiş’âr (Ümmü Cafer) isminde bir hüsnâ hâtuna hitaben söylediği şu beyt ile...”²⁸⁶

Tepedelenlizâde Muhtar beyefendi tarafından gönderilen bir yazı;

“Hanımların nasıl terbiye edilmesi ve hüsn-ü ahlâka ne yolda sevk olunması lâzım geleceği hakkında evvelki nüshaların birinde bir makale-i belîğa görülmüş olduğundan bu babda âcizâne bazı mülâhazât beyânını fâideden a’d eyledim. Şöyle ki kız ve erkek çocukların en ibtidâ gördükleri terbiye vâlide ve sütinelerinden...”²⁸⁷

Muallim-i mekteb-i rüşdiye-i Tokat es-seyyîd Mustafa Nûrî imzalı bir yazı:

“Mürüvvet gazetesi İdâre-i aliyyesine

Dünya ve ahirette insanın bâis-i şerefi ancak ilimdir. Hatta şeref-i ilim neseb üzere mukaddem olduğu delâil-i adîde ile müsbet ve müberhendir. Şöyle ki kişi kendi fazlıyla iftihâr etmek asıl ve neseb ile iftihâr etmekten evlâdır. Mealinde olan hadîs bu davayı ispata kâfidir.

Hazret-i Fatıma radiyallahu anha binti Rasûlillah olup eşref-i neseb olduğu ezharu mine’ş-şems iken Hazret-i Âişe-i Sıddıka radiyallahu anha vâlidemiz ilim cihetinden efzaliyyette ona fâik idi...”²⁸⁸

Hanım kime denir;

“Hanım odur ki hânesinin müdebbir-i refah ve rahatı ve sermaye-i sürûr ve saâdeti olup hânedânını vücûduyla ihyâ ve hüsn-ü terbiyesi sayesinde evlâd ve ahfâdı mertebe-i alayı kemâle irtikâ eder.

Hanım odur ki hânesinin hakîkaten ruh-u revânı ve azâyı vücûdu olan efrâd-ı hânimânının bizzat canı olup bunlardan birine ârız olacak keder ve sürûr ve ayıp ve kusûru kendi nefsi-ne âit bilir ve bi’l-hassa kendi vücûdunda his eder...”²⁸⁹

²⁸⁵ Mürüvvet, sayı. 2, s. 54.

²⁸⁶ Mürüvvet, sayı. 2, s. 55.

²⁸⁷ Mürüvvet, sayı. 3, s. 72.

²⁸⁸ Mürüvvet, sayı. 7, s. 132.

4.6. Altıncı Kısım: Fünûn

Osmanlıcada bilim veya sanat anlamlarına gelen bu başlık altında kadınlar için gerekli olan bir takım pratik bilgiler, tarifler, koruyucu sağlık bilgileri, çocuk büyütmeye vb. konularda yazılar yayınlanmıştır. Dergi bu kısmı şu şekilde tanımlamaktadır:

“Altıncı Kısım: Fünûn kısmı olacak ve bunda kadınlara mahsûs sanây-i lâzıme müte‘allık teşvîk-i âmiz bendeler ve lisân-ı münâsible tarîfnâmeler bulundurulacaktır. Mesele: hânelerce istimali labüdd mevâd ile sabun ve diş tozlarının envâ‘i ve sâire bu misillü icabına mebni ziyâde pâre sarfıyla satın alınan şeylerin ne ile ve nasıl yapıldıkları tarif olunacaktır. Bütün aile halkınca cümleden ol dikkat ve itinâyâ muhtaç olan (hıfzu’s-sıhha) fennî yani tendürüstî ve afiyette kalmaklığın tarîkini dikkatsizlik ve bilmemezlik yüzünden ikide bir hasta olmamaklığın yolunu erkânını gösteren ve çocuk büyütmesinin ilmini öğreten makaleler münderiç olacaktır. Bazı ulûm-u nâfi‘aya müte‘allık suhûletle tefhîm-i madde etmek için mükâleme tarzında sûret-i mahsûsada kaleme alınacak mebâhis-i mütenevvia bi-t tâbi‘ bu kısma derç edilecektir.”²⁹⁰

Birçok kısımda karşımıza çıkan iki yönlü dağınıklık burada da kendini göstermektedir. Birincisi; bölümlere yerleştirilen bazı yazıların bir üst başlık içermeden doğrudan konuya girilmesidir. Bu kısımda da örneğin; güneş ve ayın hareketleri veya yeryüzündeki karaların ve suların oluşumu ve dağılımı ile ilgili yazılar bir üst başlığa sahip olmadan yayınlanmıştır. Konuyu sistematize ederken bir karışıklığa yer vermemek için biz uygun bir başlığı takdir ettik. İkincisi de “Fünûn” ve “Mütenevvia” başlığı altında yer alacağı ifade edilen konuların birbirine geçmeleridir. Örneğin 3. sayının “Fünûn” başlığı altında korsenin zararlarıyla ilgili gelecek sayıda bir yazı yayınlanacağı ifade edilmiş²⁹¹ ancak korseyle ilgili bu yazı 4. sayıda “Mütenevvia” başlığı altında yayınlanmıştır.²⁹² Keza “Fünûn” başlığı altında yayınlanan peygamberler tarihiyle ilgili bir yazının, derginin ilk sayısında ifade edilen konularla hiçbir şekilde örtüşmediği, bu konunun yerinin “Fünûn”dan ziyade “Mütenevvia” olması gerektiğidir.

Fünûn kısmında Melbûsât, Sütün Kesilmesine Çare ve Toplu İğne başlıklarıyla yayınlanan yazıların yanında bir de herhangi bir başlık içermeyen güneş ve ayın hareketleri, dünyanın yuvarlak oluşu ile peygamberler tarihini anlatan yazılar kaleme alınmıştır.

²⁸⁹ *Mürüvvet*, sayı. 9, s. 165.

²⁹⁰ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 7.

²⁹¹ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 74.

²⁹² *Mürüvvet*, sayı. 4, s. 89.

Melbûsât; İnsanoğlunun soğuk ve sıcaktan korunmasının doğal gereği olarak giyinmesi ve giysi çeşitlerinin ele alındığı bir yazıdır. İnsanoğlunun ilk günden beri elbise yapımında hayvanlardan elde edilen yün, ipek ve deri gibi ürünlerin kullanılmasını ve bitkilerden elde edilen kendir, keten ve pamuk gibi ürünlerin kullanılmasının konu edildiği yazıda ayrıca mevsimlere uygun renk seçimlerine yer verilmiştir. Yazının ilerleyen bölümlerinde ise çocukların kundaklanmasının vücutta bir takım şekil bozukluklarına yol açtığı ve kalıcı eğrilik ve büğrülöklere neden olduğu ifade edilmiştir:

“İnsan kısmı soğuk ve sıcakın tesirâtından vücûdunu muhafaza için elbise ile bedenini setr etmeğe medeniyü’ t-tab’ olduğu cihetle mecbûrdur. Elbise evvelleri âdî ve kaba kumaşlarla yapılmış ise de medeniyet kesb-i terakkî ettikçe melbûsât dahî yavaş yavaş ıslâh ve ikmâl olunarak bugünkü hal ve kıyâfeti bulmuştur.

Elbise ya hayvan tüylerinden, derilerinden veyahut ot ve nebâttan imal olunur. Mevâd-ı hayvâniye: Yün, harîr ve bazı hayvânâtın cildleri ve kürkleridir. Yünden imal olunan melbûsât...”²⁹³

“İstanbul’da bir acayip kundak usûlü vardır. Bu usûl sıhhatçe pek fenâ ve mazardır. Beden-i insâniyede sonradan hâsıl olan bir takım eğriler büğrüler ekseriyâ kundak meselesinden tevellüd eylemişlerdir. Bizdeki kadim kundaklar, sonraları daha fenâ bir sûrete girmiş...”²⁹⁴

Sütün kesilmesine çare; Doktor Anderyadis imzalı yazıda sütün kesilmemesi için pratik bir öneri verilmektedir:

*“(150) dirhem suyun içine (2) dirhem (sânî-i karbuniyet süt) atıp güzelce hal etmelidir. Ba’dehu sütün kesilmemesi için bir çorba kaşığı kadarını süte karıştırmalıdır. Böylece süt birkaç gün kesilmeyip bozulmaksızın durur ve tu’muna hâlel gelmez. Mezkûr mayı’, süt ziyâde olur ise o nisbetle istimâl olunur.”*²⁹⁵

Dünyanın yuvarlak oluşu; Dönemin meşhur kız okullarından Mirgün İnâs Mekteb-i Rüşdiyyesi²⁹⁶ Birinci Muallimesi Fitnat Hanım imzalı yazıda kürre-i arzın düz olmayıp yuvarlak olduğuna dair bilgi verilmektedir. Bunun sonucu olarak dünyanın günlük ve yıllık iki hareketi bulunduğu, güneşin etrafında dönerken gündüz-gece ve mevsimlerin oluştuğu ifade edilmektedir. Yazı 5, 7 ve 9. sayılarda tefrika edilmiştir:

²⁹³ Mürüvvet, sayı. 2, s. 56.

²⁹⁴ Mürüvvet, sayı. 2, s. 57.

²⁹⁵ Mürüvvet, sayı. 2, s. 57.

²⁹⁶ Şanal, M. (2004). Osmanlı İmparatorluğunda Kız Öğretmen Okulunda Görev Yapan Kadın İdareci ve Öğretmenler ile Okuttukları Dersler. Belleten. (cilt. 253). Ankara, 2.

“Âlim ile câhilin müsâvi olmadığı âyât-ı celîle-i Kuraniye ile müsbit olduğu ve her şeyi bilmek mükellefiyet tahtında bulunduğu halde yakın vakitlere kadar bazı zevât evlâd ve ahfâdını bâis-i fiyûzât-ı nâmütenâhiye olan tahsîlat ve malûmâtta...²⁹⁷ Üzerinde yaşadığımız arz müstevî olmayıp cesîm bir gülle şeklinde olarak iki mukâbil tarafları birer miktarı basıktır. Müdevverliğine derece-i evveliyeye de hüküm olunamaz ise de gurûb-u şemsde yani güneş batar gibi görüldüğü zaman da bir balon ile irtifa' olursa mezkûr güneş görülebilir ve takibi mümkün olsa bu hâlin devamı müşâhede kılınır ve bir de husuf olduğu vakitte dürbin...²⁹⁸

“Arzın hareket-i seneviyesi ise güneşin etrafında ve muntikatü'l-burûc üzerinde garpten şarka doğru olan hareketidir ki üç yüz altmış beş gün altı saatte ikmâl eder. Bu müddette tam bir sene husûle gelir. Güneş arzdan bir milyon kırk iki bin kere büyük ve cesâmetlû olup uzaklığı da yüz elli beş milyon kilometredir. Ay dahî arzın peyki olarak...²⁹⁹

“Arz, toprak ile sudan teşekkül etmiştir ki dörtte bir miktarından ziyâdece kara ve bâkisi sudur. Kara olan mahal (bir atîk) yani eski dünya, (bir cedit) yani yenisünya nâmlarıyla ikiye ayrılıp bir atîk Avrupa Asya Afrika isminde üç kıtayı hâvidir. Bir cedit kısmı Amerika (Okyanusya) isimleriyle iki kıtayı müştemeldir. Bu beş kıtaya kıt'ât-ı hamse denir. Mezkûr kıt'aların en küçüğü Avrupa...³⁰⁰

Peygamberler Tarihi; Beşinci sayının “Fünûn” başlığı altında Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasıyla başlayıp altıncı sayıda Hz. Nuh'un hayat hikâyesi, tufandan kurtuluşu, çocukları vasıtasıyla insan soyunun devamı akabinde Hz. İbrahim ve İsmail'in kıssalarıyla muhtasar bir şekilde devam eden bu yazının “ma badi / devamı var” denilmesine rağmen sadece 5. ve 6. sayılarda yayınlanmış, devamı da gelmemiştir.

Gerek 5. gerekse 6. sayılarda bir ara başlık olmadan Mirgün İnâs Mekteb-i Rüştîyesi İkinci Muallimesi Âyişe Nazîra imzasıyla yayınlanan bu yazılar içerik itibarıyla Peygamberler Tarihini kapsadığından bu başlıklandırma ile ele alınmıştır:

“Şu zamana değin kadınlar için bir eserin neşrolunması nazar-ı teessüfle görülmüyor idi. Bu cihetle mürüvvet nâmıyla revnak-efzâ olan cerîde-i muteberelerinin haftada bir kerede kadınlara mahsûs olarak zuhûr ve intişarını kemâl-i sıfatla tebrîk ederim. Arzuvi acizânem kudretsiz ve liyâkatsizliğime galebe ederek vatandaşlarıma bir ufacak hizmet olmak üzere tarih-i mukaddesten sûret-i muhtasarada bazı şeyler yazmağa ictisâr ettirdiğinden nezd edibânelerinde kabûl buyrulduğu halde cerîde'i müfidelerinin bir köşesine derç-i maksud-i aciziyeye muvafık bir mürüvvet ad olunur.

²⁹⁷ Mürüvvet, sayı. 4, s. 87.

²⁹⁸ Mürüvvet, sayı. 4, s. 88.

²⁹⁹ Mürüvvet, sayı. 7, s. 133.

³⁰⁰ Mürüvvet, sayı. 9, s. 167.

*Hazret-i Âdemi vâcibü-l vücûd Hazretleri topraktan yaratıp ruhlandırdı. Bütün meleklerle secde ettirdi. Şeytan kemâl-i kibir ve hasetten secde etmeyip huzur-u Hak'tan matrûd ve mel'ûn oldu. Ba'dehu Hazret-i Havva yaratılıp Hazret-i Âdem'e refika edildi. Birçok ihsân-ı ilâhiyeye nâil olmuşlarken şeytan-ı laînin iğfâlâtıyla şecere-i menhiyyeye tekârüb-lerinden nâşî...*³⁰¹

*"Hazret-i Nûh emr-i Hûda ile Sam, Ham, Yafes nâmında üç oğluyla ıyâllerini ve rûy-i arzda bulunan hayvânâtta ikişer erkek ikişer dişi alıp Çimşîr Ağacından bir tabut yaparak cesedi âdemi vaz' edip mezkûr gemiye girmeleriyle tufân zuhûr eyledi. Sular ol derece kabardı ki en mürtefi' dağları on bin arşın aştı. Bilâ fâsıla yağmurlar yağarak yeryüzünü yüz doksan gün su ihâta eyledi. Ba'dehu Hüdâ-yı lem yezel bir rüzgâr halk ederek yağmurlar kesildi. Mezkûr sefîne mâh-ı muharremin onuncu günü Cebel-i Cûdî..."*³⁰²

Toplu iğne; Koca Mustafa Paşa Rüştîye-i Askeriyesi Fransızca Muallimi Kilisli Necîb imzalı yazıda toplu iğne imalatından yola çıkılarak toplumdaki iş bölümünden söz edilmektedir:

*"Kürre-i arz sekinesinin isti'mal eyledikleri şu aleti hepimiz biliriz. Düzgün ucu sivri, tepesi toparlak, kalaylı olan bu aletin bugünkü günde yüz tanesinin fiyatı beş santimden (takriben 10 para) dan ziyâde değildir. Hâlbuki bunu imal edenler vakitlerini hüsn-ü sûretle isti'mal ederek bunun temettü'undan ma'îşetlerini çıkaracak miktarı imal ediyorlar."*³⁰³

4.7. Yedinci Kısım: Mütenevvia

Kelime anlamı itibariyle "çeşitlemeler" demek olan Mütenevvia kısmı derginin diğer bölümleriyle doğrudan bir ilgisinin bulunmadığı, çok çeşitli konuların ele alındığı bir bölümdür. Nitekim derginin birinci sayısında da bu bölüm şu şekilde ifade edilmiştir:

*"Mütenevvia, yani aksâm-ı sâirenin hiç birine doğrudan doğruya cihet-i münâsebeti olmayan âsâr-ı perakendeden şâyân-ı zikir ve beyân olanlara tahsîs edilmiştir. Bunda şunun bunun mülâhazât cümleleri ve bazı latîf ve eğlenceli fıkralar bilmececi luğazlar sâir tuhaf şeyler buraya sokuşturulacaktır. Bazı bazı şuradan buradan sualler vuku' bulacaktır. Umûma fâidesi tahtında müstetir olacak bu sualler ekseriyâ itirazât-ı meşrû'adan ibaret kalacaktır. Kadınların hukukunu erkeklerden hiç farkı olmayarak muhafaza etmekte bulunan kavânîn-i devlet-i âliye ahkâmını ve rızâ-yı âliyi gözeterek müsted'iyatta bulunmak lâzım gelirse bu kısımda kadınların avukatlığı hizmetinde bulunulacaktır. Bu ise gazetemin doğrudan doğruya kadınlara mahsûs kısmının cümle-i vazîfe-i meşrû'asındandır."*³⁰⁴

³⁰¹ Mürüvvet, sayı. 5, s. 106, 107.

³⁰² Mürüvvet, sayı. 7, s. 134, 135.

³⁰³ Mürüvvet, sayı. 9, s. 168.

³⁰⁴ Mürüvvet, sayı. 1, s. 7.

Bu bölümde ele alınan çeşitli konular kimi zaman Mütenevvia üst başlığı altında doğrudan ele alınmış, kimi zaman da yine bu başlıkta ama Melbûsât,³⁰⁵ Zevcinin Vezâif ve Hukûk-u Mütেকâbilesi,³⁰⁶ Teehhül³⁰⁷ ve Vaucanson³⁰⁸ gibi alt başlıklar altında verilmiştir.

Hüsne dair; Dergide bu konu başlıksız ele alınmıştır. Bu bölümde güzellik anlayışının zaman ve mekâna bağlı olarak değişebileceği konusu ele alınmıştır:

“Hüsne dair medâyh, bilâd ve ekâlîme göre tebeddül ve tehâlîf eder.

Her kavim hüsnü kendisine mahsûs bir tarzda tasvîr eder. Volter bir eserinde demiştir ki “güzelliğin ne olduğunu şu kara kurbağaya sorunuz kanburumdur diye size cevap verir!”

Her ne kadar bu bir dereceye kadar şâyân-ı itiraz ise de vakı‘a nazaran değildir.

Hindliler siyah ve boz renkli kalın dudaklı (yassı) ve enli burunlu olanları hüsnün sâhibi a’d ederler! Bunlar burunlarına kalın altın halkalar takarlar ve ağıza kadar sarkıtırlar! Bir de alt dudağa mücevherât ile müzeyyen dâireler geçirirler ki bu dâireler çenenin üstünde asılır. Dişleri köklerine kadar göstermek kendilerince bir letâfet a’d olunur!

Amerika’da vâki‘ (Peru’da) en büyük kulaklı olanlar en güzel sayılır. Bunlar... ”³⁰⁹

Târîh-i Naî’mâ; Osmanlı devletinde önemli tarih kitaplarından biri olarak kabul edilen “Târîh-i Naî’mâ”da yer alan gariplikler üzerinde durulmuştur.³¹⁰

Âişe bin Asem; Osmanlı toplumunda Ayşe isminin yalnızca kadınlara özgü bir isim olmasına rağmen Arap toplumunda ise bu ismin erkekleri de kapsadığına dair bir yazı yine bu “çeşitlemelerden” biri olarak kaleme alınmıştır.³¹¹ Arap toplumunda güç ve kuvvetiyle meşhur olan Âişe bin Asem’in hayatının anlatıldığı bu yazıda Arapların bir atasözüne vurgu yapılmaktadır:

“Bir şey’i pek sıkı ve kuvvetli zabt eden adamlara “Âişe gibi zabt et” sözü Arapçada darb-ı mesel olmuştur. Bunun hikâyesini de size söyler isek (Âişe bin Asem) in her halde kadın olmadığına itimad edersiniz. Bu Âişe bir gün beş on kadar develerine... ”³¹²

³⁰⁵ Mürüvvet, sayı. 4, s. 89.

³⁰⁶ Mürüvvet, sayı. 7, s. 137.

³⁰⁷ Mürüvvet, sayı. 8, s. 149.

³⁰⁸ Mürüvvet, sayı. 9, s. 169.

³⁰⁹ Mürüvvet, sayı. 2, s. 58.

³¹⁰ Mürüvvet, sayı. 3, s. 74.

³¹¹ Mürüvvet, sayı. 3, s. 75.

³¹² Mürüvvet, sayı. 3, s. 75.

Melbûsât; Yazıdan anlaşıldığı kadarıyla Avrupada çok hızlı bir şekilde moda haline gelen korsenin, kadın vücuduna verdiği zararın Doktor Anderyadis imzalı bir haberle anlatıldığı yazıdır. Esasen bu başlık altında verilen bilgilerin Mütenevvia başlığı altında değil de Fünûn başlığı altında verileceği daha önceden 3. sayıda okuyucuya duyurulmuş,³¹³ derginin yazı kadrosundan olduğu ifade edilen Doktor Anderyadis'in korseyle ilgili gelecek haftadan itibaren bir yazı kaleme alacağı belirtilmiştir. Ancak 3. sayıda yapılan bu duyuruya rağmen, yazı 4. sayıda Fünûn başlığı altında yayınlanmıştır.³¹⁴ Sağlık açısından hiçbir faydası bulunmayan ve birçok hastalığın doğuşuna sebebiyet verdiği ifade edilen korsenin tarihçesinden söz edilerek konuya başlanmakta, çeşitleri ve kadın vücuduna verdiği zararlarından söz edilerek konu tamamlanmaktadır:

“Elbise insanların cinsine göredir. İbtidâ kadınlara mahsûs olan elbise vardır ki bunun enva’i ta’dâd olunamaz. Diğer erkekler mahsûs esvâbdır ki bu da her yerde az çok tahallûf eder ve hele çocuklar için türlü kıyafetler kabûl olunmuştur. Biz bu makalemizde kadınlara mahsûs olan elbiseden bahs edeceğiz. Kadın esvâblarının şekil ve heyetleri ale’l-umûm fenâ bir halde bulunduğundan hakikaten teessüfe şâyândır. Entâri ve fistanların alt tarafları geniş olmaları sebebiyle rutûbet ve burûdetin tesîrâtına beden-i insan kısmen maruz olmaktadır. Ve bu sebeple bir çok emrâzın zuhûruna bâis-i müstakildir, dense câiz olur. Hanımların rutûbet ve burûdetten kendilerini hıfz ve vikâye etmek için soğuklarda yukarıdan topuklarına kadar ince fanile giyimleri lâzımdır. Kadınlara bile kendilerini hasta etmeğe ve envai göğüs illetlerine mübtelâ olup esir-i firâş eylemeğe sebep olan Fransız modalarından “korse”nin isti’maline gelince onun tayîn-i mazarratı...”³¹⁵

Harun Reşîd’in doktoruyla aralarında geçen bir latifeye de yer verilmiştir.³¹⁶

Yine bir çeşitlilik olarak Larvoş Fokoldo’nun Mülâhazât-ı Hakîmiyesinin İsmail Beyefendi tarafından yapılan tercümesinden bir takım alıntılar yapılmıştır.³¹⁷

Zevcinin vezâif ve hukûk-u mütekâbilesi; Muallim Nâci’nin tashihinden geçen ve kitapçı Arakil Efendi’nin basmış olduğu “Mekteb-i Edeb” adlı risaleden alıntılanmış ifade edilen bu bölümde karı-koca arasındaki muhabbet ve eşlerin bir birlerine karşı sorumlulukları üzerinde durulmaktadır:

“Erkekler dâimâ iyi kadınların nedretinden, kadınlar da iyi erkeklerin killetinden şikâyet ederler. Bu teşkî bütün bütün de haksız değildir. Kabahat kimde olduğunu tayîn etmek hay-

³¹³ Mürüvvet, sayı. 3, s. 74.

³¹⁴ Mürüvvet, sayı. 4, s. 89-91.

³¹⁵ Mürüvvet, sayı. 4, s. 89.

³¹⁶ Mürüvvet, sayı. 7, s. 136.

³¹⁷ Mürüvvet, sayı. 7, s. 136.

li müşkildir. Şurası muhakkaktır ki bu şikâyetler pek çok familyaların bedbahtlığını mûcib oluyor.

Bahtiyar görülen ailelerin esbâb-ı mesûdiyetleri taharrî olunca zevcinin yekdiğerine karşı borçlu oldukları vezâîfî kemâliyle ifâ etmelerinden başka bir sebep bulunamaz.

İmdî ey zevç ve zevceler! Mesut olmak ister misiniz? Hukuk-u mütekâbile-i zevciyyeye bi-gâyet dikkat ediniz... ”³¹⁸

Teehhül; Osmanlı toplumunu oluşturan gerek müslim gerekse gayr-i müslim unsurların evliliklerinde gereksiz bir takım örf ve adetlerin bulunduğu bahisle, bunların gençlerin zararına olduğu vurgulanmaktadır. Evlilik öncesi israfa kaçan hazırlıkların sonradan ortaya çıkan bir takım tatsızlıkların temel nedeni arasında olduğu ifade edilen yazıda, devletin bu tarz uygulamalara tedbir almaya çalıştığını ancak bir sonuç elde edilemediği ifade edilmektedir:

“Memleketimizde lüzûm-u terki herkesçe müsellemlen olan bazı âdetler vardır ki bunlarla insanlar bile kendi harabiyetine hizmet eylerler.

Dersaâdet ahâlisinden İslâmlarla Hristiyanlar teehhül meselesinde birçok mesârîf-i zâideye dâhil olurlar.

Malumdur ki beyne’l-İslâm bir kızın cihâzı uğrunda edilen fedakârlık ve yapılan elbise ve oda takımı ve sâire esâsen birçok isrâfâta sebep olur. Ve sonra pazartesi ve Salı gününden başlayan düğün yemekleri ve ayş ve nevş âlemleri birçok macerayı ve münâsebitsiz halleri ve şunun bunun aleyhine türlü türlü hastalıkları tevellüd eder ve birçok müsâfîrîn için yatak odası tedariki kâbil olamayarak sabahlara kadar bir manzara-i kerîhe devam eyler. Ve nihâyetü’l-emr herkes sâhib-i hânedan müştekî olarak... ”³¹⁹

Vaucanson; Bu başlık altında meşhur Fransız mucit Jaques de Vaucanson hakkında bilgi verilmektedir. Günümüzdeki robotların temel düzeneğini oluşturan “otomatın” 18. yy. Avrupa’sında ilk mucidi olarak bilim tarihinde adından söz ettiren³²⁰ Vaucanson’un hayat hikâyesinin ve icatlarının anlatıldığı bu yazı Kilisli Necîb imzasıyla dergide yayınlanmıştır.³²¹

³¹⁸ Mürüvvet, sayı. 7, s. 137.

³¹⁹ Mürüvvet, sayı. 8, s. 149.

³²⁰ Web: http://en.wikipedia.org/wiki/Jacques_de_Vaucanson. adresinden 10 Mart 2014’de alınmıştır.

³²¹ Mürüvvet, sayı. 9, s. 169.

“...İşte bir üstad-ı mâhirin eserinden müstefid olmuş ve belki de sâhib-i eserden ileri geçmiş bir tilmizin nasıl kitab-ı hakîki mutâla‘a ettiğini ve bu sayede ne kadar mahâret kazandığını arz edelim.

Bu zât geçen asırda şöhet-i fevkalade kazanan “Vaucanson”dur. Mûmâ ileyhın vâlidesi gayet dindar ve mütedeyyine kadınlarla sohbe heveskâr bir kadın olduğu cihetle sakine olduğu “Grenoble” şehrinde Pazar günlerini geçirmek üzere bir mabede gider ve mahdûmunu birlikte götürür idi.

Çocuk bunların dine dair ettikleri dakik din-i mükâlemelerinden bir şey anlayamadığı cihetle diğer odada asılı bulunan bir asma saati bir iki odadaki pencereden muayene eder ve makinesinin her birisini ayrı ayrı tetkik eyler ve eşkâlini hatırında tutar ve tutamadığı şeyleri kâğıt üzerine resim ile emrâr-ı evkât eyler idi. Gece gündüz bu saati düşünür ve makinenin görünmeyen parçalarını tasvîr ile uğraşır idi.

En nihâyet çarhların hareketini, seyrânını tetkik ederek saâtin sûret-i terkîbini anladı. Bu muvaffakiyet üzerine tahta parçalarından kaba aletlerle oldukça doğru gösterir bir saat yaptı. İşte bu muvaffakiyetten sonra mahir makinist oldu ki...³²²

25 santim sermaye 1.460.000 frank kâr eder; Yine Kilisli Necîb imzasıyla dergide yayınlan bu yazıda, ürünlerin ihtiyaç ve lüzumuna binaen fiyatların artıp, eksilmesinden söz edilmektedir.³²³

“İhtiyacımızı tesviye ettiğimiz eşya başlıca üç menba‘dan hâsıl olur ki menabi‘ mezkûradan biri tabi‘at-ı eşyâyı mezkûrayı kaba bir sûrette ve birer sanat kâbil-i isti‘mal bir hale getirir. Ticâret-i muhtâcîne tevzi‘ eder.

Bazı şeyler vardır ki tabi‘atın verdiği halde ticârete getirilip erbâb-ı sanat elinden geçmeğe lüzûm göstermez ki meyve, sebze gibi, bazı şeyler de var ki sanata cüz‘i ihtiyacı var. Buğday gibi ki değirmen ve fırıncıya muhtaçtır. El-hâsıl tabi‘at mahsulü olan şeyler ameliyâta muhtaç ise de ihtiyacın kesret ve miktarıyla fiyatlarında terakkî ve tedennî hâsıl olur...³²⁴

Mülâhazât-ı Husûsiyye başlığı altında da hikmetli bir takım sözlere yer verilmiştir.³²⁵

3.8. Sekizinci Kısım: Teferruk

Dergide Sekizinci Kısım olarak yer alan bu kısımda nasıl bir yol takip edileceği derginin ilk sayısında şu şekilde ifade edilmiştir:

³²² Mürüvvet, sayı. 9, s. 170.

³²³ Mürüvvet, sayı. 9, s. 171-172.

³²⁴ Mürüvvet, sayı. 9, s. 171.

³²⁵ Mürüvvet, sayı. 9, s. 172.

*“Tefrika her gazetede emsali görüldüğü vecihle tefrika kısmı olarak ayrılmıştır. Yevmiye jurnallerinde son yarım sahifeleri teşkil eden bu kısım cem-i vakitte uzun bir kitab derç ve tahrir etmeğe tahsîs olunur. Ve bu kitabın intihâbında pek zahmet çekilir. Binaenaleyh bu kısma münâsebet alacak değerli kitapları büyüklerimizin tasvîb ve re'yiyle intihâb etmek borcumuzdur.”*³²⁶

Derginin ilk sayısında önümüzdeki haftadan itibaren yayınına başlanacağı³²⁷ ifade edilmiş, ikinci sayıda ise faydalı bir tarih kitabının hazırlanmakta olduğundan bahisle üçüncü sayıdan itibaren tefrika edileceği belirtilmiş³²⁸ ve “Muhtasar Osmânî Tarihi” başlığıyla üçüncü sayıdan itibaren tefrika edilmeye başlanmıştır.³²⁹ Ancak teferruk kısmı dokuz sayılık derginin sadece 3, 4 ve 8. Sayılarında kendine yer bulabilmiştir.

Her ne kadar derginin ilk sayısında okuyuculardan bu bölümde “tefrika” edilecek değerli kitapların tavsiye edilmesi istenmekte³³⁰ ise de sadece “Muhtasar Osmânî Tarihi” ile yetinilmiş, başka kitapların tefrikasına yer verilmemiştir.

Derginin dokuzuncu sayıda nihayete ermesinden dolayı “Muhtasar Osmânî Tarihi” kitabının da çok sınırlı bir bölümü tefrika edilebilmiştir.

Osmanlı Devleti’nin kurucusu Osman Bey’in dedesi Süleyman Kayıalp’in Horasan’dan başlayan yolculuğuyla tefrikaya başlanmış³³¹ sonraki sayılarda ise sadece Osmanlı Beyliği’nin Söğüt’teki durumuna kadar bilgi verilmiştir.³³² Derginin son bir önceki sayısı olan sekizinci sayıda “ma badi var/ devamı var”³³³ ifadesinden esasen tefrikanın uzun soluklu olduğu buradan da derginin dokuzuncu sayıda sona ermesinin önceden planlanmış bir durum olmadığı görülmektedir.

4.9. Dokuzuncu Kısım: İlânât

Diğer kısımlarda görmüş olduğumuz dağınıklık burada da karşımıza çıkmıştır. İlan ve reklamların müstakil olarak dokuzuncu kısımda yer alacağı ifade edilmesine rağmen havâdis-i dâhiliyye bölümünde de ilan-ı mahsûs başlığı altında bir takım ilanlar yayınlanmıştır. Bu

³²⁶ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 8.

³²⁷ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 28.

³²⁸ *Mürüvvet*, sayı. 2, s. 59.

³²⁹ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 76.

³³⁰ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 8.

³³¹ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 76.

³³² *Mürüvvet*, sayı. 8, s. 155.

³³³ *Mürüvvet*, sayı. 8, s. 156.

başlık altında dergide öncelikle borsa muamelâtı hakkında bilgi verileceği ayrıca dışarıdan reklam kabul edileceği ifade edilmiştir:

*“Dokuzuncu Kısım: İlânât. Borsa muamelâtı: Bu kısma hâriçten getirilecek ilânât ile bir hafta zarfında eshâm ve sâirenin borsada kesb eylediği fiyatın neticesi yazılacaktır.”*³³⁴

Dergide yer alan borsa bilgileri bugünkü anlamda menkul kıymetler piyasası enstrümanlarından ziyade döviz kurları, devlet iç borçlanma tahvili ve ticari kuruluşların hisse senedi fiyatlarından oluşmaktadır:

BORSA NETİCESİ

	kuruş	para
istikrazdâhili kupon kesik	36	32
konsilid kupon kesik	15	18
tasfiye’i deyun kaimesi	15	18
	frank	santim
demir yolu	36	50
	kuruş	para
İngiliz lirası	111	20
Fransız lirası	88	17
pul	97	00
karamic	51	00
Mecîdiye frangı	109	00
metalik	101	25
altılık	103	35
beşlik	103	35

Dergide yayınlanan ilanlar tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır:

Derginin isminin basılı olduğu tabakların satışa hazır olduğuna dair ilan;

*“Beyoğlunda kâin Bon Marşda (Bon Marche) gazetemizin ser levhasını gösterir tabaklar vardır. Bu tabaklar gayet zarîfdır. Hânelerde her şey için istimâl olunabilir. Bon Marşa beherini beşer kuruşa fûruht ediyor.”*³³⁵

³³⁴ Mürüvvet, sayı. 1, s. 8.

³³⁵ Mürüvvet, sayı. 1, s. 28, sayı. 2, s. 60.

Ev Kadını;

*“Bu kitap enva‘-i yemeklerin nasıl pişirileceğini ve seferelerin nasıl tanzîm olunması lâzım geleceğini mübeyyindir. Her kitapçıda bulunur. Fiyatı 20 kuruştur.”*³³⁶

Akâid-i İslâmiye;

*“Akâid-i diniyye geçenlerde irtihâl-i dâr-ı bekâ eden a‘zam-ı ulemâdan Merhûm Mustafa Fâik Efendi’nin (Akâid-i İslâmiye) nâmıyla muhtasar ve müfid bir eser-i güzîdeleri tab‘ ve neşr edilmiştir. Eser-i mezkûr fetevahâne-i celîlece dahî kabûl ve tasvîb edilmekle min külli vucûh elde edilmeğe şâyândır. Matbaamızda mevcûd olduğu gibi kitapçılara da dağıtılmıştır. Fiyatı 3 kuruştur.”*³³⁷

Rehber-i Sıbyân; Çocuklara güzel yazı yazmayı öğreten bir kitaptır:

*“Mekteb-i Sultânî hüsn-ü hat muallimi meşâhîr-i hattâtinden İzzetlû İzzet Efendi’nin eseri olup mübtedileri az vakitte muntazam rika hattı yazmaya alıştırmakta fâidesi mücerreb olan...”*³³⁸

Vezâifü’l-İnâs;

*“Kitapçı Arâkil Efendi marifetiyle tab‘ ve neşr olunan iş bu eser-i fevâid nisâb-ı hakîmâne yazılmış makâlâtı, kâmilâne tasvîr olunmuş birçok mutâla‘âtı hâvîdir. Bir nüshası 3 kuruştur.”*³³⁹

Âyine-i nasîhat;

*“Bâ‘is-i istifâde makâlâtı hâvi olan bir eser Bâb-ı Âlî Caddesi’nde kitapçı Alexander Efendi Kütüphânesinde satılıyor. Fiyatı 2 kuruştur.”*³⁴⁰

Satılık han ilanı;

“Fenerde Hıdır Çavuş Caddesi’nde Çorbacı Çeşmesi’nde 14, 16, 24, 26 numrûlu dört Bâb-ı kârgîr Han satılıktır. Beher hânedan şehir yüz ellişer kuruş kira alınır. Mezkûr ev-

³³⁶ Mürüvvet, sayı. 1, s. 28, sayı. 2, s. 59.

³³⁷ Mürüvvet, sayı. 2, s. 59.

³³⁸ Mürüvvet, sayı. 2, s. 59.

³³⁹ Mürüvvet, sayı. 2, s. 59.

³⁴⁰ Mürüvvet, sayı. 2, s. 59.

ler, derûnunda bulunanlar vasıtasıyla gezdirilecektir. Pazarlığı için matbaamıza mürâcaât buyurulması iktizâ eder.”³⁴¹

Balık yağı kapsülü;

“Balık yağı kapsül derûnunda olduğu halde isti’mâl olunur ise hîn-i isti’mâlinde ikrâh edilmez...””³⁴²

Rıza Efendi’nin dükkânında her çeşit yabancı malın satışa sunulduğuna dair ilan;

“Çarşı içinde Kalpakçılar Başında (178) numrûlu Rıza Efendi’nin dükkânında...””³⁴³

İnşaat işleriyle ilgili yayınlanan bir gazetenin eksik nüshalarıyla ilgili ilan;

“Mecmû’a-i umûr-u nâfi’a” nâm fennî gazetenin birinci ve ikinci seneliğinden tam takımları kitapçılarda bulunmadığından mübâye’asını talep buyurulduğu halde matbaamıza mürâcaât buyurulmalıdır.”³⁴⁴

Yerli malının kullanılmasını teşvike yönelik bir ilan;

“Malumdur ki kasnak ile işlenen yorgan, seccade, terlik yüzleri, esvâb, fes, masa örtüleri, havlu kenarları, vesâire gayet güzel ve zarîf olur. Husûsuyla işlemeler, renkli ve kabartmalı olur ise güzellik, zerâfet kat kat artar. Meşhûr kasnak ustası Trabzonlu Rıza Efendi Vefa Meydanı caddesinde fırın civarında bir dükkân açıp sanat ve nefâseti hakîkaten fevkalâde olarak gayet ehven fiyat ile kasnak işleri imâline başlamıştır. i adetâ bir vazîfe olduğundan Efendi-i mûmâ ileyhın imal ettiği eşya hakkında rağbet-i umûmiyeyi celbe ibtidâr ederiz.”³⁴⁵

³⁴¹ Mürüvvet, sayı. 2, s. 60.

³⁴² Mürüvvet, sayı. 2, s. 60.

³⁴³ Mürüvvet, sayı. 2, s. 60.

³⁴⁴ Mürüvvet, sayı. 2, s. 44.

³⁴⁵ Mürüvvet, sayı. 7, s. 128.

5. SONUÇ

Mürüvvet, 28 Şubat – 23 Nisan 1888 tarihleri arasında haftalık periyotta toplam dokuz sayı olarak yayınlanmış bir kadın dergisidir. Basın tarihiyle ilgili çeşitli eserlerde son nüshanın yayın tarihi 24 Nisan 1888 olarak verilmesine rağmen yapmış olduğumuz incelemede bu tarih 23 Nisan 1888’dir. Bu yanlışlık dergi kapağında Hicri ve Rumi takvim kullanılmasına karşın Miladi takvimin kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Derginin yayınlandığı zaman diliminde yayınlanan diğer gazete ve dergilere göre yaptığımız karşılaştırmalarda, *Mürüvvet*’in son yayın tarihi olan Hicri 12 Şubat 1305 tarihi, Miladi 23 Nisan 1888 tarihine tekabül etmektedir.

Derginin, kapağında kendisini “*Mürüvvet* gazetesinin kadınlara özgü nüshası” olarak tanıttırmış ve hareketle, *Mürüvvet* gazetesine eş zamanlı çıktığına dair yaygın ve yanlış bir kanaat bulunmaktadır. Hâlbuki dergi çıkmaya başladığında *Mürüvvet* gazetesi yayın hayatına ara vermiş, ancak derginin 4. sayısından itibaren gazete tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Ayrıca her iki yayın organın gerek fiyatları gerekse abonelik koşul ve şartları birbirlerinden ayrıdır. Bu verilerden yola çıkarak *Mürüvvet* dergisinin bugünkü anlamda bir “gazete eki” olarak çıkmadığını, daha bağımsız bir yayın organı olarak yayınlandığını söylememiz mümkündür.

Dergiyle ilgili çeşitli basın tarihi çalışmalarında yer alan bir diğer genel kabul de *Mürüvvet*’in II. Abdülhamid tarafından desteklendiği yönündedir. Derginin bütünü üzerinde yapmış olduğumuz çalışmada bu genel kabulü destekler nitelikte bir içerikten söz etmemiz mümkündür. *Mürüvvet*’in ilk sayısında derginin müdürü Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin “*Mecîdî nişân-ı zîşân ihsâniyle taltif buyrulduğunu*” ifade etmekte ve II. Abdülhamid’e bağlılığını ve şükranlarını sunarak daima hizmetinde olacağını belirtmektedir. Nitekim derginin yayınlandığı dönem, “İstibdat” gibi Osmanlı’nın en tartışmalı dönemlerinden biridir. Ancak dergide II. Abdülhamid aleyhine en ufak bir haber veya yazı yer almamıştır. Aksine Hicaz Demiryolları Projesi, Van Gölü üzerindeki vapur işletmeciliği, Zengibar Hâkiminin padişaha bağlılığını bildirmesi gibi haberlere yer verilerek gerek ülke içinde gerekse dış dünyada II. Abdülhamid’in gücüne vurgu yapılmıştır. Ayrıca Sivas Valisi Sırrı Paşa’nın eşi Leyla Hanım imzasıyla yayınlanan II. Abdülhamid’in tahta çıkışıyla ilgili “Cülûs” şiiri de bu desteğin bir başka yönü olarak değerlendirilebilir. Nitekim II. Abdülhamid’in 1876 yılında tahta çıkmasına rağmen şiirin, derginin yayınlandığı tarih olan

1888’de yayınlanması, bu iddiayı destekler niteliktedir. Aynı zamanda *Mürüvvet*’in ilk sayısında derginin çıkarılması için çeşitli kimselerden yardım talep edildiği ifade edilmekte bu yardım talebine dönemin önemli devlet adamlarından Ahmed Vefik Paşa’nın hızır gibi yetiştiği ve en sıkıntılı anlarda yardımcı olduğu belirtilmektedir. Yine dönemin Meârif Nâzırı (Eğitim Bakanı) Münîf Paşa’nın derginin kuruluş aşamasında büyük emeğinin geçtiği ifade edilmektedir. Bu iki ismin zikredilmesi de saray çevresinin verdiği desteğin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Dergide tefrika olarak yayınlanan yazı dizilerinin muhteva itibariyle uzun soluklu olabilecek bir takım konulardan (Peygamberler Tarihi, Osmanlı Tarihi vb) seçilmesi ve devamının gelecek sayıda olduğunun duyurulması derginin yayın hayatının uzun soluklu olmasının hedeflendiğinin göstergesidir. Derginin kısa süreli olarak planlanmadığının bir diğer göstergesi de birinci sayıdan dokuzuncu sayıya kadar okuyuculara abonelik sisteminin duyurulmasıdır. Ancak yayınlandığı dönemin yayın organlarının genel karakteristik özelliklerinden olan kısa süreli olma *Mürüvvet* için de geçerli olmuş ve dergi sadece dokuz sayı yayınlanabilmiştir. *Mürüvvet* üzerine yapmış olduğumuz bütüncül okumada, derginin son sayısı da dâhil olmak üzere herhangi bir veda yazısına rastlanmamıştır. *Mürüvvet* dergisinin yayın hayatının sona ermesiyle ilgili *Mürüvvet* gazetesinde de her hangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu nedenle *Mürüvvet*’in yayın hayatının neden bu kadar kısa sürdüğüne dair net bir bilgi vermek mümkün değildir.

Mürüvvet, sayfa mizanpajında o güne kadarki dergilerin kullanmadığı bir mizanpaj ve sayfa yapısına sahip olmasıyla dönemin dergilerinden ayrılmaktadır. Dergi “sayfa mizanpajı” konusunda dergicilik tarihimizde bir ilki gerçekleştirmiş ve tüm yazılar belli bir sistematik çerçevesinde tasnif edilerek, çeşitli başlıklar altında okuyucuya sunulmuştur. Bu dokuz kısmı oluşturan bend-i mahsûs, havâdis-i dâhiliyye, havâdis-i hâriciyye, edebiyat, terbiye ve ahlak, fûnûn, mütenevvîa, teferruk ve ilânât başlıkları altında alt başlıklar oluşturularak kendisinden önceki dergilerde yer alan dağınıklığın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle dergi belirli bir sayfa düzeniyle göze daha iyi hitap eden bir şekil de kazanmıştır. Derginin hiçbir sayısında fotoğraf ve karikatür gibi her hangi bir görsel materyal kullanılmamıştır.

Avrupa’da kadınlara hitap eden yüzlerce derginin bulunmasına rağmen Osmanlı coğrafyasında bu tarz bir derginin olmamasını büyük bir eksiklik olarak gören ve muhafazakâr bir çizgide yayın politikası belirleyen *Mürüvvet*, temel amacını Osmanlı kadının eğitim ve kültür düzeyini yükseltmek olarak ifade etmiştir. Bu çerçevede Osmanlı coğrafyasında ve dünyada meydana gelen çeşitli olayları okuyucusuna duyurmuş, bilim dünyasında meydana gelen gelişmelerden ahlaki konulara, günlük hayata ilişkin pratik bilgilerden edebiyata çok çeşitli alanlarda içerik hazırlanmıştır. *Mürüvvet* dergisi kadınların eğitim ve kültürel düzeyini artırmak amacıyla yayınlanarak önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bu sonuç çalışmamızın temel varsayımını doğrular niteliktedir.

Mürüvvet, içinde bulunduğu döneme göre orijinal olarak kabul edilebilecek bir takım yayın ilkelerini de belirtmiş ve bu ilkeler çerçevesinde yayın hayatını sürdüreceğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda gazetecilik mesleğinin kötü amaçlar için kullanılmayacağı, şahıslara, herhangi bir topluluğa hakaret edilmeyeceği, imzasız yazılara yer verilmeyeceği, sayfaların boş ve gereksiz bilgilerle doldurulmayacağı, yazılarda sade bir dilin kullanılmasına özen gösterileceği, Osmanlı kanunlarına ve İslam kurallarına riayet edileceği daha ilk sayıda duyurulmuştur. Derginin tümü üzerinde yapmış olduğumuz inceleme sonucunda bu ilkelere büyük oranda uyulduğunu ifade etmek mümkündür.

Mürüvvet dergisi genel olarak muhafazakâr çizgide bir yayın politikasına sahiptir. Âîsetu’s-Sıddıka³⁴⁶ ve Afretü’l-Âbide³⁴⁷ gibi İslam tarihinin güzide şahsiyetlerinin Osmanlı kadınına rol model olarak sunulması, “*Hanım Kime Denir?*” başlıklı yazıda ideal Osmanlı kadınının nasıl olması gerektiği anlatılırken kadının muhafazakâr yönüne vurgu yapılması, giyim kuşam konusunda Avrupa tarzı kostümlerin eleştirilmesi, on dört yaşındaki bir kızın batıya özgü bir kadın şapkasıyla değil, İslam’a özgü bir namaz örtüsüyle tasvir edilmesi gibi örnekler *Mürüvvet*’in milli ve manevi değerleri korumaya yönelik bir yayın politikası izlediğini göstermektedir.

Dönemin diğer yayın organlarından *Tercümân-ı Hakikat* başta olmak üzere *Tarîk*, *Saâdet*, *Mîzan*, *Servet*, *Karşı* gibi gazeteler dergiye tebrik yazıları göndermiş ve *Mürüvvet* de bu tebrikleri Havâdis-i dâhiliyye kısmında yayınlayarak teşekkür etmiştir.

³⁴⁶ *Mürüvvet*, sayı. 1, s. 16.

³⁴⁷ *Mürüvvet*, sayı. 3, s. 70.

II. Abdülhamid döneminde açılıp hızla yaygınlaşmaya başlayan kız okullarının, belirli bir hedef kitle ve okur profili doğurmasına bağlı olarak sadece kadınlara yönelik konulara değil, çok ve çeşitli konulara yer veren *Mürüvvet*, dönemin sağlıklı bir şekilde incelenmesinde dikkate alınması gereken bir süreli yayındır.

KAYNAKLAR

- Akün, Ö.F. (1998). *Hazine-i Evrak Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 17. İstanbul, 133.
- Altındal, M. (1994). *Osmanlı'da Kadın*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları, 9.
- Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 41.
- Birinci, Ali. (1996). *Selim Nüzhet Gerçek Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 14. İstanbul, 25.
- Caporal, B. (1982). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 50.
- Cin, H. (1988). *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Konya: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 175.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Ankara: Vadi Yayınları, 88.
- Çakır, S. (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi (2. Baskı)*. İstanbul: Metis Yayınları, 27.
- Çapanoğlu, M. S. (1962). *Basın Tarihine Dair Bilgiler ve Hatıralar*. İstanbul, 31.
- Çiftçi, O. (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, 221.
- Denman, F. (2009). *İkinci Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi: Kadın*. İstanbul: Libra Kitap, 38.
- Doğan, S. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Aydın Kadınlar; Şair ve Yazarlar (1850-1950)*. İstanbul: Akademik Kitaplar, 41.
- Duman, H. (1998). *Anadolu'da Türkçe Basın 1867-1922*, Müteferrika Kitabiyat Dergisi. (13), 80.
- Ebüzziya, Z. (1993). *Ceride Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 7. İstanbul, 403.
- Girgin, A. (1997). *Türkiye'deki Yerel Basının Gelişmesi*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 45.
- Gülsoy, U. (1998). *Hicaz Demiryolları Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 17. İstanbul, 441.
- Güz, N. (2000). *Osmanlı Basını*. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. (3). Konya, 2.
- Halilova, H. (2004). *Tarihten Bugüne Türk Kadını*. Ankara: İlke Emek Yayınları, 11.

- Imbert, P. (2007). *Osmanlı'da Yenilenme ve Türkiye'nin Sorunları*. (Yayına Hazırlayan. Muammer Sarıkaya). İstanbul: Profil Yayıncılık, 140
- İbn Batuta, (1993). *İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler*. (Hazırlayan. İsmet Parmaksızoğlu). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 79-80.
- İnuğur, N. (2002). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları, 153.
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 8.
- Kırkpınar, L. (2001). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 85.
- Koca, K. (1998). *Osmanlıda Kadın ve İktisat*, İstanbul: Beyan Yayınları, 68.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21.yy'a Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 32.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. İstanbul: İletişim Yayınları, 63.
- Köse, O. (2006). *Bulgaristan Emâreti ve Türkler*. Turkish Studies, (1). 2006, 239.
- Kurnaz, Ş. (1990). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 39-44.
- Küçük, C. (1988). *II. Abdülhamid Maddesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt. 1. İstanbul, 216.
- Lewis, B. (1984). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. Metin Kırıatlı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 75.
- Maden, F. (2014). *II. Abdülhamid Dönemi*. İstanbul: Tarihçi Kitapevi, 27
- Mürüvvet. (1888). Hanımlara Mahsus Haftalık Dergi. 1-172.
- Ortaylı, İ. (1984). *Osmanlı Toplumunda Aile*. Ankara: Pan Yayıncılık, 86.
- Ögel, B. (1971). *Türk Mitolojisi I*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 87.
- Özen, H. (1994). *Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete ve Dergileri: (1868-1990)*. İstanbul, 17.
- Roux, J. (1989). *Oyma Yazı Metinlerine Göre Kadın*. (çev. Gönül Yılmaz). *Erdem*, (5). 203.
- Sayar, A. (1986). *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması*. İstanbul: Der Yayınları, 17.
- Sevinç, N. (1987). *Eski Türklerde Kadın ve Aile*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 11.

- Şanal, M. (2004). *Osmanlı İmparatorluğunda Kız Öğretmen Okulunda Görev Yapan Kadın İdareci ve Öğretmenler İle Okuttukları Dersler*. Belleten. (cilt. 253). Ankara, 2.
- Tanpınar, A. H. (1988). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Basımevi, 147.
- Taşkıran, T. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayını, 31.
- Tekeli, Ş. (1985). Kadın Maddesi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. cilt.5, İstanbul: İletişim Yayınları, 1190–1204.
- Togan, Z. V. (1970). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları, 248.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 402.
- Uydu, M. (1995). *Türk-İslam Bütünleşmesi*. İstanbul: Hamle-Basın Yayın Organizasyon, 152.
- Web: http://en.wikipedia.org/wiki/Jacques_de_Vaucanson. adresinden 10 Mart 2014'de alınmıştır.
- Yakubovskiy, A. (1976). *Altın Ordu ve Çöküşü*. (Çev. Hasan Eren). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 106.
- Yaman, A. (2002). *İslam Aile Hukuku*. Konya: Yediveren Yayınları, 25.
- Yaşar, F. (2007). *Şükûfezar*. Sayı. 4, İstanbul, 99.
- Yaşar, F. (2007). *Terakk-i Muhadderat*. Sayı. 3, İstanbul, 99.

EKLER

Ek-1. *Mürüvvet* Dergisi

Sene: 1

Pazartesi

Numru: 1

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba‘de’l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi’nde “Mürüvvet” Matba‘asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. “Mürüvvet” Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satırı 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	---

15 Cemâziye’l-âhir 1305

Bir Nüshası 2 Kuruştur

15 Şubat 1303

İFÂDE’İ MAHSÛSA

Gazete

Gazete denilen şey elden ele geçer üstü açık bir mektuptur ki bunda her şey hünerli, marifetle tertip üzere yazılmış olduğu için herkes aradığını orada bulur.

Bir memlekette ne olur ne biterse o memleketin gazetelerinde mukayyet olur.

Bütün gazeteciler hangi memleketin, hangi devletin adamı ise ibtidâ o diyârın, o devletin menfa‘at-i meşrû‘asına hizmet edeceğim diye hükûmetten ruhsat aldıktan sonra gazetelerini neşr ederler.

Gazetecilerin mektupçuları hidmesi

herşeyden müstağnî olan “matbu‘ât” âleminde yetişmiş gazete muharrirleridir.

“Matbu‘ât” ise her kavim ve devletin kendi gazetelerini bir arada cem‘ ve teşkîl eden bir defter-i kebîr-i me‘ariftir.

Hangi devletin defter-i kebîr-i me‘arifine yani matbu‘âtına mürâca‘at edilse dünyada ne var ne yoksa hepsi orada mevcûddur.

Allah Teâlâ Hazretleri ne yarattıysa, yerin altında yerin üstünde ne var ise, hepsinin tarifleri matbû‘ât sayesinde hâsıl olur.

Hele insan kısmı için ol derecelerde hüner ve marifet çoğalmıştır ki Avrupa matbû‘âtının erkeklere başka kadınlara başka olarak sahîfeler dolusu çıkardığı gazetelerin had ve hesabı

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:2**

yoktur. Bunlardan fazla haftalık ve aylık nice yüz bin tane jurnaller vardır.

Matbû'ât-ı Osmâniyye yedi düvelin işiyle gücüyle uğraşıp dünyada daha ne kadar devlet, hükûmet varsa hepsinin ahvâlinden harekâtından haberler alıp veriyor. Türkçe gazeteler devletin menâfi'ini, politikasını gözetiyor.

Şevketlû velînîmetimiz Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin devr-i âlî-i terakkîlerine mahsûs olarak üç dört senedir “orman ve meâdin” ve “umûr-i nâfi'a ve zirâat” nâmlarıyla çıkan gazeteler fûnûn ve sanayiden bahsediyor. Çocuklara mahsûs birkaç tane risâle-i mevkûte dahî yakın zamandan beri ihraç ediliyor.

Vilâyette gazeteler resmî oldukları cihetle ekserîsi bi-t tâbî' Vilâyet vâililerinin sitâyîşiyle meşgûl olmayıp taşralarda daha sâir jurnallerle beraber îfâyı hüsn-ü vazîfe ediyor.

Şu kadar var ki İslâm kadınlarının câhil ve nâdân kalması revâ-yı Hakk olmadığı tahakkuk edip te İstanbul'da İslâm kızlarına mahsûs geceli gündüzlü büyük büyük mektepler küşâd olunalı yedi sekiz sene

mürûr ettiği halde bile yâr ve ağyâra karşı kadınlara mahsûs bir küçük varakpârenin hâlâ zuhûr edememesi matbû'ât-ı Osmâniyye için bir nâkîsa ad olursa şâyândır.

Altı yüz senelik bir pâ-yi taht hilâfet ve saltanatta yerli hanımlara ve ecnebî maddalara mahsûs bir tanecik olsun yevmî gazetenin muntazimen tab' ve neşrine devam olunamaması hakku-l insâf düşünülürse meşrû' ve ma'kûl bir sebep-i mücbire mebni olmasa gerektir. Bizde her işi hükûmetten beklemek ve bellemek âdet ise de böyle bir gazeteye de mücerred devletten intizâr lâzım gelmez. Zira mükemmel bir kadın gazetesi vücûda getirmek yalnız para kuvvetiyle de hâsıl olamaz. Olsa da o yolda bir gazetenin senelerce devamı mümkün değildir.

Sebeb-i vücûdu nısf-ı âlem olan vâlidelere müte'allık yazılacak şeyler doğrudan doğruya terbiye-i ammeye ve ahlâk-ı milliyeye ve hesabü-l mahremiyye-i şerî'at-ı celîle-i Ahmediyyeye te'alluku itibariyle her halde memdûh ve meşrû' olması yani efkâr-ı umûmîyye ve hükûmet-i seniyyece her yüzden cemi-i vakitte hüsnî te'sir

hâsıl etmesi şarttır. Türkçe böyle bir gazete, terbiyelerine fevka'l-had itinâ olunan ve ekser kitaplar romanlar mutâla'asından men' edilen ecnebî matmazellerin elinde de tercüme ettirilerek ve ettirilmeyerek bulunmuş olabilir. Böyle ehemmiyetli bir gazetenin siyaseten Avrupa'ya kadar te'siri mahsûsu pek çabuk his edilir ve memleketçe fa'idesi yakîn vakitlerde görülür. Esasen cay-i ta'rîz olmayan şu meseleyi canlandırmak istediğimiz için mükemmel bir kadın gazetesi vücûda getirmek ne ile müyesser olacağını işe başlamazdan evvel arz ve amîk hesap ve kitap eyledik. Birkaç aylar yeniden tedkîkât ile de uğraştık. Zaman-ı câhiliyetten zuhûr-i İslâma değin ve ândan sonra ki devrelerden ve Hulefâ-yı Abbasiyye Emeviyye ve Fâtımiyye zamanlarından kalma kütüb-i kadîme-i mu'tebere içinde kadın kaleminden çıkmış, kadınlar için yazılmış ahlâk ve fazîlet-i beşeriyyeye müte'allık ne kadar güzel âsâr bulduksa cümlesini biriktirdik.

Avrupa'da basılan kadın jurnallerinin en güzîdelerine de hesabü-z zaman abone olmak ve onlardan âdât-ı milliyemize

muhâlif gelmeyen makale ve havâdisleri terrcüme etmek büyük külfet ve fedakârlığa muhtâc olmadığı cihetle bu yüzden dahî yeniden yeniye hayli sermaye tedârik edebileceğimizi anladık, hevesimiz arzumuz tezâyüd etti. Bir kat daha gözümüzü açtık. Bu işe her yüzden dört el ile sarıldık.

Kadınlara mahsûs olması haysiyetiyle insâniyete hizmet sûretiyle telakkî olunabilecek bu iş için erbâb-ı me'ârifden her kime başvurulsa deriğ mu'âvenet edilemeyeceğini mülâhaza ederek isimleri gelecek nüshalarda görülecek olan bazı zevât-ı meşhûranın himmet ve mu'âvenet-i kalemiyyesine mürâca'at kılındı. Tıpkı tahminimiz vechile bunlardan sıkı sıkıya söz alındıktan sonra cümlemiz nazarında muhterem ve ulûm-i şarkıyye ve garbiyyede üstad-ı mükerrerrem olmak ve ahlâk-ı hamîde sâhibi bulunmak üzere bir zât-ı âlî taharrî ettik ki gazetenin her nev'-i münderecât-ı nâzikesinden dolayı bâ kemâl-i iffet ve istikâmet ibrâz-ı hüner ve marifet husûsunu te'mîn için o zât-ı alîkadrin vesayâ ve ta'rifât-ı mûcibince hareket edelim.

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:4

Bizi irşâd edecek böyle bir zât-ı me'ârifperverin şu vakitte zahire ihracı emr-i 'asîr idi.

Hâlbuki bu mes'ele-i mu'atenabiha mûcib-i iftihâr olacak bir sûretle netîce pezîr oldu.

İleride kesb-i istihkâk ettiğimiz halde himâye-i mahsûsa-i Hazret-i padişahiyi tazarru' ve niyâza cür'et verecek derecelerde câlib-i ehemmiyet-i mahsûsa olan ve me'ârif-i Osmâniyyenin en dakîk en müşkil noktalarında Hızır gibi imdâda yetişen ibhetlû devletlû Ahmed Vefik Paşa Hazretleri gibi bir vezir-i âlîşân tarafından istid'âmız kabûl buyruldu.

Taht-ı nezâret-i mütemâdiyelerine tevdi' ettiğimiz kadınlara mahsûs şu varakpârenin terbiye-i âmmeye şumûli derkâr olduğu için müşârün ileyh Hazretleri ciddî bir sûretle deriğ nezâret buyurmadıkları gibi me'ârif-i nâzır-ı kemâlât mezâhiri devletlû Münîf Paşa Hazretleri cânibinden dahî teşebbüsât-ı vâkı'amız rehîn-i takdîr ve tasvîb olarak lütfen va'd-ı himmet ve mu'âvenet bile vuku'bulmuştur.

Maksadımızı maddî ve manevî te'min

edecek esbâbı ibtidâ-yı emirde ber vech-i ma'rûz istikmâl ve istihzâr etmiş ve tayîn-i meslek serlevhası altında vazîfe-i kalemiyemizi dahî takyîd eylemişizdir.

Mükemmel bir kadın gazetesi vücûda getirmek için biz daha ne kadar uğraşacak ve hüsn-ü niyetle çalışacak olsak rızâyı âli-i Hazret-i hilâfetpenâhi dâiresinde sevap işlemiş olarak Matbû'ât-ı Osmâniyye meyânında bir hidmet-i mûcibü-l müfehharatta bulunmuş olacağımızdan velinimetimiz şevketlû merhametlû vekîl-i mutlak Resul-i Rabbi-l âlemîn, halîfe-i rûyi zemîn Efendimiz Hazretlerinin saye'i meâ'rifvâye-i mülûkânelerinde şimdilik gazetemizin haftada bir def'ada kadınlara mahsûs olarak neşr edilmesini bi-t tasmîm bu nüshadan itibaren îfâyı vazîfeye mübâşeret eyledik.

İlave

Gazetelerin sahîfelerini bir takım sütun ile tefrîk ederler yani sayfayı yukarıdan aşağısına kadar boylu boyunca çizgilerle, intihâb olunan kâğıdın genişliğine göre

ikiye, üçe, dörde veya beşe bölüp (o rengi gözlerinizin önünde olduğu vecihle) hâsıl olan sütunları bir takım kısımlara ayırırlar. Bundan maksat gazeteye her ne yazılacak ise ait olduğu kısım-ı dâhilinde tertîb ve tahrîr ederek hem gazeteyi karma karışıklıktan kurtarmak ve hem de herkese aradığını kolaylıkla göstermektir.

Bizde bu usulden bit- tâbi‘ ayrılamayup ve bir kat daha ehemmiyet vererek gazetemizi dokuz kısma taksim ettik. Bir de şunu düşündük: Gazetelere mahsûs olan gayet geniş ve azametli kâğıtları intihâb edecek olursak kâğıdın inceliği ve büyüklüğü cihetle bir gazete bir günde fersûdeleşir. Bükülüp kitap gibi ciltletilmek kâbil olamıyor. O büyüklükte gazetenin kitap gibi ciltletilmesi mümkün ise de bunu da çok kimseler ihtiyâr etmiyorlar. Mademki bir şeye para sarf olunuyor, o şeyin bir günde vücûdunu kaldırmak mı iyidir? Yoksa her günkü nüshaları saklayıp sene-i nihâyetinde bir alâ ve tuhaf kitap, tarih, dîvân, vücûda getirmek mi iyidir?

Burasını insâf ederek düşünmek lâzımdır. Bâlây-ı mukaddimede dediğimiz vecihle bir senelik nüshalardan mürekkeb ehemmiyetli gazetelerden vücûda gelecek birkaç (koleksiyon) mübalağasızcâ denilebilir ki bir defter-i kebîr-i me‘ârif teşkîl ederek ânda herşeyi mevcûd olur. Bu halde bizim gazeteye abone olacakların ve satın alacakların menfaatine hidmet etmek ve ma‘nen maksadımıza tevfiğ hareket eylemek üzere kadınlara mahsûs şu kısmı kitab şeklinde tab‘ ve neşr eyledik. Her nüshası zaten bir risâle şeklinde kalacak bu gazetenin üç aylığından, altı aylığından, bir seneliğinden mürekkeb birer kitap kendiliğinden olarak vücûda gelebilir.

Gazetemizi dokuz kısma tefrîk ettiğimizi beyân etmiş idik. Şimdi onları tarîf ve tasrîh edelim:

Birinci Kısım: Bir bend-i mahsûs. Ve bir haftalık politika icmâli: Yani devletimizin ve sâir devletlerin münâsabât-ı siyâsiyyelerinden bu kısımda bahs olunacak, kârielerimizin bileceği anlayacağı sûrette malûmât verilecektir.

İkinci Kısım: Havâdis-i dâhiliyye: İstanbul'da ve bütün Osmanlı toprağında ne olup ne bitiyorsa ândan bahsedilecektir. Kadınlara mahsûs bazı (dedikodu) ve düğünler havâdisi ve yerli tilâvet ve tezyînât-ı bedeniyye hakkında lüzûmlu laflar karıştırılacaktır. Lüzûmsuz şeyler hakkında da malumât verilip ictinâbı tavsiye olunacaktır.

Üçüncü Kısım: Havâdis-i hâriciyye: Ciddi telgraf havâdisi almak bir de memâlik-i ecnebiyyede yeniden îcâd olunan şeyler ve türlü türlü işler güçlerle envâ-i vukû'ât ve zuhûrâtta bahs ve hikâye etmek için İstanbul'a duhûlü memnu' olmayan ecnebî gazetelerin her nev'ine mürâcaâtla fayda bahş olacakları tercih edilecektir.

Avrupada çıkan tilâvet gazetelerinden muteber familyaların kabûl edebileceği zarîf ve münâsebetli modalardan dolayı i'tây-ı malûmât için zamanın ilcââtı mûcibince imsâk olunamayacaktır. Bununla beraber adiliği cihetle kibarların menfûru olan sah-te ve mukallidâne tavırlarla âleme gülünç olacak mertebelerde münâsebetsiz tuvaletlerin resmi salonlarda gerçekten kibar yaratılan

familyalar beyninde asla kabûl ve icrâ edilmediği gösterilecektir.

Sonradan gören ve (modestere)lerin şeytanatına kapılan ve yüzü sözü özü çirkin olduğu için türlü maskaralıklarla inzar-ı âle-mi kıyafetine ve ba'dehu kendisine celb etmek isteyen sıyrıkların kendilerine mah-sûs ve tiyatro ve kostümlerine müşabehe tuvaletlerinin mâhiyet-i hakîkası ortaya konacaktır.

Dördüncü Kısım: Edebiyata mahsûs olacak ise de bu kısım kadın kaleminden çıkma âsâr-ı makbûle ve nâzikeye hasr edilmiştir. İstanbul'da Memâlik-i Osmâniyyede diyâr-ı ecnebiyyede bulunan tâife-i nisânın mezhep ve millet farkı gözetilmeyerek isimleri beyân olunarak eserleri yazılacaktır. Hayatta olmayanların da eserleri yazılmakla beraber tercüme-i hâl ve şanlı beyân olunacaktır.

Zuhûr-u Hazret-i Havva'dan bu âna kadar meşâhîrû'n-nisâdan her kim olsa âsâr-ı edebiyesi bi-l intihâb bu kısma idhâl edilecektir.

Beşinci Kısım: Terbiye ve ahlâk mebhâsını şâmil olacaktır ki bunda münderiç olacak makâlât her ne kadar üçüncü

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:7**

dördüncü kısımların mâlî demek ise de üçüncü kısım münhasıran kadınların âsârına tahsîs kılındığı gibi dördüncü kısmın mündericâtı zaten galebelikli iken her şeyden akdem ve ehem ve elzem olan terbiye ve ahlâk mebâhisini üstü kapalı bırakmaktan ise ayrıca ve her nüshada birer zemîn-i mahsûs ile o noktaya elden geldiği kadar hizmet etmek bizce daha münâsip mütalaa kılındı.

Altıncı Kısım: Fünûn kısmı olacak ve bunda kadınlara mahsûs sanây-i lâzıme müte'allık teşvîk-i âmiz bendeler ve lisân-i münâsible tarifnâmeler bulundurulacaktır. Mesela: hânelerce istimali labüdd mevâd ile sabun ve diş tozlarının envâ'i ve sâire bu misillü icabına mebni ziyâde pâre sarfiyla satın alınan şeylerin ne ile ve nasıl yapıldıkları tarif olunacaktır. Bütün aile halkınca cümleden ol dikkat ve itinâyâ muhtaç olan (hıfzu's-sihha) fennî yani tendürüstî ve afiyette kalmaklığın tarîkini dikkatsizlik ve bilmemezlik yüzünden ikide bir hasta olmamaklığın yolunu erkânını gösteren ve çocuk büyütmesinin ilmini öğretene makaleler münderiç olacaktır. Bazı ulûm-u nâfi'aya müte'allık suhûletle tefhîm-i madde

etmek için mükâleme tarzında sûret-i mahsûsada kaleme alınacak mebâhis-i mütenevvia bi-t tâbi' bu kısma derç edilecektir.

Yedinci Kısım: Mütenevvia, yani aksâm-ı sâirenin hiç birine doğrudan doğruya cihet-i münâsebeti olmayan âsâr-ı perakendeden şâyân-ı zikir ve beyân olanlara tahsîs edilmiştir. Bunda şunun bunun mülâhazât cümleleri ve bazı latîf ve eğlenceli fıkralar bilmeceler luğazlar sâir tuhaf şeyler buraya sokuşturulacaktır. Bazı bazı şuradan buradan sualler vuku' bulacaktır. Umûma fâidesi tahtında müstetir olacak bu sualler ekseriyâ itirazât-ı meşrû'adan ibaret kalacaktır. Kadınların hukukunu erkeklerden hiç farkı olmayarak muhafaza etmekte bulunan kavânîn-i devlet-i âliye ahkâmını ve rızâ-yı âliyi gözeterek müsted'iyatta bulunmak lâzım gelirse bu kısımda kadınların avukatlığı hizmetinde bulunulacaktır. Bu ise gazetemizin doğrudan doğruya kadınlara mahsûs kısmının cümle-i vazîfe-i meşrû'asındandır.

Sekizinci Kısım: Tefrika her gazetede emsali görüldüğü vecihle tefrika kısmı olarak

ayrılmıştır. Yevmiye jurnallerinde son yarım sahîfeleri teşkîl eden bu kısım cem-i vakitte uzun bir kitab derç ve tahrîr etmeğe tahsîs olunur. Ve bu kitabın intihâbında pek zahmet çekilir. Binaenaleyh bu kısma münâsebet alacak değerli kitapları büyüklerimizimizin tasvîb ve re'yiyle intihâb etmek borcumuzdur.

Dokuzuncu Kısım: İlânât. Borsa muame-lâtı: Bu kısma hâriçten getirilecek ilânât ile bir hafta zarfında eshâm ve sâirenin borsa-da kesb eylediği fiyatın neticesi yazılacaktır.

Tayîn-i Meslek

İstanbul'da kalemkârlık lisânımıza göre boyacılık, nakkaşlık manasını ifâde ederse de kalemkârlığın nev'i diğeri de kitâbet olduğu için ehl-i kalem olanlara cümleden ziyâde meslek tayînine lüzûm vardır: Hele İslâm kalemiyle göz boyamak revâyı hakk değildir.

İlk mektep istifâdesinden ibtidâ ile imal-i efkâra şitâb eden erbâb-ı şebâbdan (kalem-kârlık) sanatında ibrâz-ı mahâret-i tâmmeyeyleyenler âlemi gün ve fesâdı

hurûf ve kelimât ile sahâif-i rûzgâra nakşeyledikleri için bugün kürre-i arz, bahçesinde müte'addid havzlar, laklar, ırmaklar, tepeler mevcûd olan beş odalı münakkaş bir misafirhâne gibi görünür.

Burada bir odadan öbür odaya geçilinceye kadar her birinde bir kavim ve devlet sâkin olan kıt'ât-ı hamse-i cihânı bugün imalarda ziyâret ve nev'ummâ ru'yet ediyor. Fakat bunu iyi bilerek görmek lâzımdır.

Tahrîrine mübâşeret ettiğimiz gazetenin şu kadınlar kısmında kârielerimize dünyayı göstermek istiyoruz. Bu halde kendimize tayîn ettiğimiz mesleği ilan etmeliyiz ki umûr-i- tahrîriyyemizin esâsını vaz' etmiş olarak dâimâ o kayıt ve vazîfe ile mukayyed olalım. Bu fânî misafirhâneyi gezmeğe dolaşmağa çıktığımız vakit mesela:

1- (Avrupa kıt'asından vereceğimiz malumât-ı sahîha meyânında kemâlat-ı insâniyyenin tezyînât-ı bedeniyyeden ibaret olmadığını envâ'i sûretle izhâr ve beyân)

2- (Asya'dan sa'y ve amel ve tedbîr-i menzil-i fennî ve fezâil-i ahlâk bekayasını bi't-tahsîs bâis-i necât ve saâdet olan şerîat-ı mutahhara

nokta-i nazarıyla vird-i zebân)

3- (Afrika’da medeniyet el-hâletü hâzihi bedeviyete mağlub olduğunu bedeviyet-i hâlise ile medeniyet-i ca’liyye beynindeki farkı serd ve ityân)

4- (Amerika’da yetişen yüzlerce tabîbele-rin âlem-i insâniyete ettiği hizmetler yani kadınların hürriyet ve müsâvâtı ve servet-i umûmiyenin derecâtı kürre-i arzın bu nok-tasında nasûretle tecelli eylediğini âdât-ı milliyemize tatbîken bast ve ilan)

5- (Avustralya kıt’ası gibi bir berr-i cedîd üzerinde bile terakkiyât ve sanâyi’ ve meârifin az zamanda nasûretle husûle gel-diği hakkında ma’lûmât-ı müfideyi zikr ve ta’dâd) ederek îfâyı hüsn-ü vazîfeye çalışa-cağız. Birinci kısımda İstanbul’a mahsûs hâlât ve keyfiyete gelince mesela: Sevgili vâlidesinin makbere-i rûh-i efzâsını bad-ı sabâ gibi titreye titreye ziyarete gelen on dört yaşında bir güzel kızın resmini tersîm edeceğimiz vakit başında Fransızca “cen-net kuşu” denilen tayyûr-u ecnebiyyenin mel’ûn kanatlarını açmak mı yoksa zarîfâne işlenmiş göz nuru dökülmüş beyaz sırmalı bir namaz bezi mi münasiptir bura-sını

hissiyât-ı kalbiyemize tanışarak evvelkisini frenk kızına ikincisini İslâm çocuğuna lââyık ve münâsib göreceğiz.

Te’âmül-i kadîm, ef’âl-i gayr-ı müs-takîmden dolayı tezallum-i hâle müste’id ve müstehak keyfiyetlerde hukuk-u nisâyı mütekeffil kavânîn ve nizâmâtın icrâât ve tatbikâtında ve bazı evrâkın nevâkis-i mündericâtında inzâr-ı ecânibe karşı kendi kendimizi ilan ve teşhîr etmeyip her harf ve kelimesi âsâr-ı hüsn ve niyeti nâtık-ı ibâret yani lisân-ı münâsible evliyâyı umûrdan ve makâmât-ı âidesinden istihâmâtta bulunmakla iktifâ edeceğiz.

Kavânîn-i mevzû’ayı ve cümleden evvel şerî’at-ı ahmediyyeyi hiçbir meselede ferâmuş etmemek şartıyla dilhâh-ı âliye teb’aiyyetten kadınların me’ârifce ve ahlâkça fâide müşâhede etmeleri muhak-kak olan keyfiyâtın dolayı maruzât ve müsted’iyat-ı muhakkada bulunabildiğimiz halde bunun semeresini müşâhede edince-ye kadar sebât ve metânet göstermek cüm-le-i tasmîmâtımızdandır.

Şurasını sarâhaten beyân ederiz ki

hiçbir vakit menâfi‘ zâtiye kaydına düşmeyecektir.

Ağrâz-ı şahsiye ve tezyîfât-ı kavmîye ve tecâvüzât-ı mezhebiye ve izhâr-ı aşk ve alâkaya gelince kalemimiz kırıktır. Hele kâğıda bir nokta koyacak frenk mürekkibi-ne mâlik değiliz. Tayîn-i zât ve sıfât edilmedikçe hâricden gelecek evrak derç edilmeyecek ve i‘âde de olunmayacaktır.

Tenkîdât-ı edebiyede bulunduğu sırada eserden müessire esmayı sıçratarak muharriirîn-i kirâm-ı hazerâtını celallendirmemeğe gayret olunacaktır.

Aleyhimizde ve lehimizdeki neşriyât ve ucubât-ı arzdan sâlim olduğu halde dahî vazîfe-i esâsiyyemize hâlel getirmemek meşâğıl-i hâzıramız arasında mübâşeret ettiğimiz haftalık vazîfenin aksâm-ı umûmiyyesini hüsn-ü îfâdan kendimizi alıkoymak ve kadınlara mahsûs gazetede münâzeharât ve mebâhisât-ı sahîfe ile sütunlar doldurmağa mahal bırakmamak üzere beyhûde yere izâe-i evkât etmemeği katiyyen azm ve cezm ettik. İstanbul’da kalemkârlık sanatında bulunanlar için cümleden ziyâde meslek tayînine lüzûm vardır

demiş idik. Aklımızın erdiği dilimizin yettiği mertebesi işte kaleme gelmez şeylerden değil imiş ki kâğıt üzerine konuldu. Gazetemizi kendi elimizle bir takım kuyûdât altına alarak vezâif-i nâzike-i kalemîyyeyi sû-i istimâl etmemeğe şimdiden söz veriyoruz.

BİRİNCİ KISIM

BEND-İ MAHSÛS

Saltanat-ı seniyyenin umûm-u düvel-i mu‘azzamaya karşı bugünkü mevki‘-i âlisi fevkalade hâiz-i ehemmiyettir. Politika denilen mesâil-i siyasiyyeye ve mevâd-ı sâireye müteferri‘ umûr-i mühimme ve nâzikeden devletimizce hâlâ derdest-i ru’yet beş mühim maslahat vardır. Bunlar Şark, Mısır, Bulgaristan, umûr-i mâliyye mesâili, Baron Hirş (Baron Hirsch) hesabatı gibi mu‘tena meseleleridir. Mesâil-i mezkûreyi gelecek nüshalarımızda kârielerimizin anlayacağı sûrette birer bend-i mahsûs ile bi-l muhâkeme arz ve beyân ederek matbû‘at-ı Osmâniye meyânında üzerimize düşen hisseyi kemâl-i acz ve iftikâr ile edâ edeceğiz.

Bir Haftalık Devletiye İcmali

Bir hafta zarfında münâsebât-ı devliyyenin kesb edildiği ahvâl bu serlevha altında mücmelen beyân olunacaktır.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Tahdîs-i nimet

Şevketlû velinimet-i bi minnetimiz şehriyâr-ı mehâsin-i âsâr Efendimiz Hazretlerinin âlem-i matbûatta sarf-ı gayret ve mesa'î eden bendegân sadakat nişânlarını dahî öteden beri lütfen ve kirâmen taattufât-ı mahsûsa-i mülûkânelerine mazhar buyurmaları, hâdim-i matbû'at olanları fevkalâde ihya etmektedir. Taattufât-ı cihânderecat cenâb-ı şehinşâhîlerine lâhika-i fâika olarak bu kere bir kıt'a mecidi nişân-ı zîşân ihsâniyle taltîf çâkirânem hakkında şeref-i efzâyı sünûh ve sudûr buyurulan ve abd-ı sadıklarını fevkalade müstağrik-i sürûr eyleyen irâde-i lutfiâde-i Hazret-i hilâfetenâhîlerinden

dolayı bâ kemâl hudu' ve huşu' arz-ı mahmidet ve şükrâne cüret eylerim. Bugün neşr edilmekte olan gazetelerin devâm-i mücerred, hâmî-i matbûât, Padişah-ı adalet-i mu'tad Efendimiz Hazretlerinin terğîbât ve teşvîkât-ı mahsusa-i tâcîdarılarıyla hâsıl oluyor ki işbu inâyet-i şehriyârîlerinin hakk-ı şükrânını lâyıkiyla edâ ve ifâdan aciziz. Binaenaleyh ömrümüz oldukça velinimet-i bî minnetimiz Efendimiz Hazretlerinin duâ-yı bi-l hayr-i mülûkânelerini her an ve zaman îsâl-i bârikâh-ı rabb-i müte'âl edip, rûz ve şebb-i iffet ve istikâmetle ifâ-yı hizmet-i ubûdiyetkârânede bulunmak ve vazife-i mahsusa-i memleketimizdir. Cenâb-ı Erhamurrâhimîn, şehinşâh-ı merahimpenâh Efendimiz Hazretlerini hemîşe mezîd-i sıhhat ve âfiyet ve kemâl-i iclâl ve muvaffakiyet ile şeref-i bahş-i evreng-i şevket ve saltanat buyursun âmin. Bi hürmeti seyyidi-l mürselîn.

Bende-i kemterleri

Marûfizâde

Ziyaüddin

Şevketlû şehinşâh-i cihân Efendimiz Hazretlerinin devr-i mes'ud meârifperîvelerinin cümle-i âsâr-ı feyz gâyatından olan inâs-ı mekâtib-i mahsûsasını

ber vech-i âtî bâ kemâl-i iftihâr arz ve ilan ederiz:

Dâru'l-Muallimât

Biri rüşdiye diğeri sıbyâna mahsûs olmak üzere iki şubeye münkasımdır.

Müdür Fazîletlû İsmail Hakkı Efendi.
Mecidiye 3
Müdüre Refika Hanım.
Şefkat nişân-ı hümayun 3

Rüşdiye Şubesi

Muallimîn ve Muallimât

Arabî, Fârisî, hisâb, coğrafya
Lisân-ı Osmânî Muallimi: Faziletlû İsmail
Hakkı Efendi. Mecidiye 3
Ulûm-u Diniyye Muallimi: Musa
Kâzım Efendi
Mûsikî ve Resim Muallimesi: Refika Hanım.
Şefkat-i nişân-ı hümayun 3
Târih-i Osmânî Muallimesi: Nekiye
Hanım
Nakış Muallimesi: Hatice
Hanım
Rık'a Muallimesi: Seniye
Hanım
Sülûs Muallimi: Ali Efendi
Muavene: Adile Hanım.
Şefkat nişân-ı hümayun 3

Sıbyân Şubesi

Muallimeler: Latîfe Hanım
Muallimeler: Sadiye Hanım
Muallimeler: Servet Hanım
Muallimeler: Asya Hanım
Nakış ve dikiş: Fatıma Hanım

Mevcûd tâlibât

Dâru'l-muallimât-ı rüşdiye 37
Şube 98

Leylî Kız Sanâyi' Mektebi

Müdür: Mustafa Nazîf Efendi

Müdüre: Matmazel Kalavas

Muallime-i ûlâ: Muhibbe Hanım

Muallime-i sâniye: Mukaddes Hanım

Muallime-i sâlise: Perver Hanım

Nakış ustası ve muvakkaten muallime-i râbia:
Hatice Hanım

Piyano muallime-i ûlâsı: Madam İskender

Piyano muallime-i sânişi:
Madmazel Mandos

Akâid-i dîniyye muallimi: Mehmed Selim Efendi

Rika muallimi: Hâfız Tahsin Efendi

Hüsn-ü hat muallimi:
Mehmed Ziyaüddin Efendi

Şeritçi ustası: Mişon Efendi

Nakış ustası: Âişe Tevfikiyye Hanım

Modestere ustası: Madmazel Ujeni

Dikiş ustası: Mârî

Kaneve ustası: Advıye Hanım

Dıval ustası: Nartik

Resim ustası: Madmazel Garamber

Leylî Talebe: 95 Nehârî: 83

Nehârî Kız Sanâyi Mektebi

Müdür: Abdülazîz Efendi mahreç papası

Müdüre: Madmazel Hanlı

Sülûs hocası: Ziya Efendi

Rika hocası: Hâfız Tahsin Efendi

Birinci muallime: Habibe Hanım

Birinci usta: Madam Ayaruhi

Piyano muallimesi: Madmazel Mandos

Nakış ustası: Hüsnîye Hanım

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:13**

Inâs Rüşdiye Mektepleri olmayan mahallerde mezkûr mekteplerin tesîsi ve küşâdı musammemdir.

Otuz kırk gün kadar mertebe-i nihâyede nâmzâc bulunduğum sırada hizâkât-ı fennîyeleriyle insâniyet-i hakîkaları imtizaç eden meşâhîr-i etibbâdan, defter-i Hakânî nezâret-i celîlesi mektûbcusu Saâdetli Hasan Nazmi Efendi Hazretlerinin mahdum-u âlîleri Doktor izzetlû Muhlis Bey Efendi ile Doktor Refatlû Ender Yâdis Efendinin ve Mösyö Alexander'ın i'âde-i afiyetim emrinde geceli gündüzlü ibrâz eyledikleri âsâr-ı iktidar ve insâniyet ve Sirkeci Caddesi "Eczahâne-i Türkiye" sâhibi Refetlû Jorj Nalpas Efendinin muâlecâtın tazeliği ve hüsn-ü tertîb ve kemâl- ehveniyyetle beraber dükkânına mürâcaât edenlere sûret-i dostânede gösterdikleri tavır ve nezâket, acizlerini gerek doktor efendilere ve gerek Jorj Efendiye bilhassa arz-ı teşekkürât ve ihtirâmâta mecbûr etmekle sûret-i aleniyyede minnetdârlığımı ilan eder ve İstanbul ahâlisine min ğayrı haddin kendilerini tavsiye eylerim.

Marûfızâde Ziyaüddin

Kadınlara mahsûs bu nüshaya bugün bede' edilmesi hasebiyle (havâdis-i dâhiliyye) nin mühimmeleri bugünden itibaren zabt edilerek gelecek nüshaya yazılacaktır.

Ber vech-i âtî ayrı ayrı serlevha zîrinde: resmî, tevcîhât, Vilâyet, muharrerât, muvâsalet, azîmet, ilan-ı mahsûs, muhâberât-ı mahsûsa unvanları altında yazılacak şeyler (havâdis-i dâhiliye) ye aittir.

Bir Resmi**Tevcîhat**

Sâye-i muâlivâyeye-i Hazret-i Padişahide mazhar-ı mükâfât olanların esâmîsi bu serlevha altında gelecek haftadan itibaren yazılacaktır.

Vilâyet

Vilâyet havâdisinin de mühimleri nazar-ı dikkatten devredilmeyecektir.

Inâs Rüşdiye Mektepleri olmayan mahallerde mezkûr mekteplerin tesîsi ve küşâdı musammemdir.

Otuz kırk gün kadar mertebe-i nihâyede nâmzâc bulunduğum sırada hizâkât-ı fennîyeleriyle insâniyet-i hakîkaları imti zaç eden meşâhîr-i etibbâdan, defter-i hakânî nezâret-i celîlesi mektûbcusu Saâdetli Hasan Nazmi Efendi Hazretlerinin mahdum-u âlîleri Doktor izzetlû Muhlis Bey Efendi ile Doktor Refatlû Anderyadis Efendinin ve Mösyö Alexander'ın i'âde-i afiyetim emrinde geceli gündüzlü ibrâz eyledikleri âsâr-ı iktidar ve insâniyet ve Sirkeci Caddesi "Eczahâne-i Türkiye" sâhibi Refetlû Jorj Nalpas Efendinin muâlecâtın tazeliği ve hüsn-ü tertîb ve kemâl-i ehveniyyetle beraber dükkânına mürâcaât edenlere sûret-i dostânede gösterdikleri tavır ve nezâket, acizlerini gerek doktor efendilere ve gerek Jorj Efendiye bilhassa arz-ı teşekkürât ve ihtirâmâta mecbûr etmekle sûret-i aleniyyede minnetdârlığımı ilan eder ve İstanbul ahâlisine min ğayrı haddin kendilerini tavsiye ederim.

Marûfîzâde Ziyaüddin

Kadınlara mahsûs bu nüshaya bugün bede' edilmesi hasebiyle (havâdis-i dâhiliyye) nin mühimmeleri bugünden itibaren zabt edilerek gelecek nüshaya yazılacaktır.

Ber vech-i âtî ayrı ayrı serlevha zîrinde: resmî, tevcîhât, vilâyet, muharrerât, muvâsalet, azîmet, ilan-ı mahsûs, muhâberât-ı mahsûsa unvanları altında yazılacak şeyler (havâdis-i dâhiliye) ye aittir.

Bir Resmî

Tevcîhat

Sâye-i muâlivâyeye-i Hazret-i Padişahide mazhar-ı mükâfât olanların esâmîsi bu serlevha altında gelecek haftadan itibaren yazılacaktır.

Vilâyet

Vilâyet havâdisinin de mühimleri nazar-ı dikkatten devredilmeyecektir.

Muharrerât

Matb‘amıza irsâl olunacak evrak ile vilâyet ve mülhakâtta alınacak muhbir mektupları buraya derç olunacaktır.

Muvâsalât

Bir hafta zarfında şehrimize gelenlerden şâyân-ı derç olanların isimleri yazılacaktır.

Azîmet

Bir hafta zarfında şehrimizden dışarıya gidenlerden şâyân-ı tahrîr olanların isimleri buraya yazılacaktır.

İlân-ı Husûs

Bu serlevha, havâdis sırasında neşr ettirilecek ilânâta mahsûs olacaktır.

Muhâberât-ı Mahsûsa

İbtidayı tesisinden beri “Mürüvvet” gazetesini pazartesi günleri haftalık olarak neşr olunmuş idi. Fakat birinci senenin (52.)

numrûsunun neşrini müte‘âkib müddet-i medide devam eden keyifsizlik mi‘ad muayyeninde gazetemizin ikinci senesine bed’ ve mübâşerete mâni‘ oldu. Bimennihi Teâlâ bundan sonra tahrîrine besmelekeş olduğumuz işbu kadınlar kısmının (bu kısma yeni başlandığı için birinci sene itibar edilmiştir.) Neşrine devam olunacak ve (52.) numrûda birinci senesini ikmâl ettiğimiz gazetemizin birinci numrûdan itibaren ikinci senede yakında bed’ olunacaktır. Binaenaleyh gazetemize birinci numrûdan itibaren abone olanların abone müddeti (52.) numrûda hitâm bulmuş ise de birinci numrûnun neşrinden birkaç ay sonra abone olanların hitâm müddetine derecât-ı mütehâlifede iki üç ay kaldığından bâlâda beyân edildiği üzere karîben ikinci seneye başladığımız zaman hakları olan gazeteler takdîm edileceği gibi istedikleri halde bu kadınlar gazetesinden de bi’l-hisâb irsâli lâzım gelen numrûların takdîm olunacağını arz ve beyân eyleriz.

ÜÇÜNCÜ KISIM**HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE**

Gelecek haftadan itibaren başlanacaktır.

Telgraf

Telgrafların mühimleri gelecek haftadan itibaren yazılacaktır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Âişetu's-Sıddîka

Radıyallahu anhâ

Hazret-i Âişe, Hazret-i Hatîce (radıyallahu anhâ) dan sonra şeref-i izdivâç-ı nebeviyye mazhâr olmuştur.

Fahru'l-âlem (sallahu teâlâ aleyhi ve sellem) Efendimiz Hazretleriyle ikâmet ve refâkat-ı seyyidelerinin mahsûlû olan ehâdis-i şerîfe mevâhib-i ledünniyye şârihi zürekânının temînine nazaran iki bini mütecâviz olup Buhârî ile Müslim gibi iki şeyh-i ekber tarafından dahî Hazret-i Âişe'den menkûl ve mazbût olan ehâdis-i şerîfe hakkında vuku'bulan tetebbu'ât ve tekayyudât fevkalâde sırasında elli dört hadîs-i şerîfte İmâm Buhârî'nin ve altmış sekiz hadîs-i şerîfte dahî İmâm-ı Müslim Hazretlerinin bi'l-icâb ihtilâfı vuku'bulmuştur.

Müşârün ileyhânın derece-i fazl-ı kemâlini söyleye söyleye bitiremeyen kütüb-i kadîme ve muteberede şu vecihle mazbût ve muharrerdir ki: Kendileri fevkalade denecek mertebelerde fakîhe âlime fasîha olduklarından

mazbût ve menkûş derûnları olan âyât-ı celîle ve ehâdis-i şerîfe sayesinde birçok ahkâm-ı şer'îyye ve mesâ'il-i diniyyeye merci-i hâs olmuşlardır.

Hatta meşâhîrû'n-nisâ nâm-ı te'lif-i bî hemtâda hakk-i ehakk-ı ulyâlarında bu ibâreler mestûrdur.

“Emîrû-l müminîn halîle-i celîle-i cenâb-ı seyyidi-l mürselîn olan Hazret-i Âişe'nin fazl ve fükâhatları ahkâm-ı şer' iyyemizin hemân bir rub'u müşârun ileyhâdan menkûl olmak derecesinde olup hakk-ı ulyâlarında mervi olan iki hadis (alâ takdîr-i sıhhatuhuma) hadîs-i evvele göre emr-i dinde muhtaç ileyhimiz olan mesailik-i ekseri ve hadîs-i sâniye göre meârif-i diniyyemizin bir nısfı Hazret-i Âişeden me'hûz ve menkûldür demek olur.

Müşârün ileyhânın fart-ı ilm ve kemâli cihetle zaman-ı câhiliyyetten kalma ma'lûmât-ı mühimme ve kadîmenin dahî her nev'ini ve her kısmını vekâ'i-i Araba olan ittila'ları sâyesinde yani vukû'ât-ı mühimme ve gayr-ı mühimmeyi, bunların hakkında ol zaman âdet olduğu vecihle söylenen iş'ârı harfiyyen zihn-i sâmiyele- rinde hıfz buyurmaları ve her şeyi öğren- meye

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:17**

ve bilmeğe arzukeş olmaları sebebiyle tea'llum buyurmak sûretiyle ulûm-u İslâmiyyenin kûnh ve hakîkatine vâkıf olmuşlardı.

Ebû Mûsa el-Eş'arî radiyallahu teâlâ anhu Hazretleri biz ashabça her hangi hadîs-i nebeviyyede istişkâl edip Hazret-i Âişeye mürâcaat etmiş isek o hadîs hakkında nezd-i müşârün ileyhâda bu gibi ihbârât-ı kadîmede mürâcaatkâhımız olacak ma-lumât-ı mükemmele bulup hall-i şübhe eylemiştir.

(Meşâhîrû'n-nisâ) buraları pek güzel tafsîl etmiştir. Kibâr-ı tâbî'inden Urve bin Uzey-ne Hazretleri dahî: "Ben gerek ahkâm-Kurâniyyede ve gerek fıkıh ve ferâizde ve tıbda ve Arab'ın ilm-i eşâr ve ensâbında Hazret-i Âişe'den ziyâde âlim kimseyi görmedim" diye buyurmuştur.

Esmâ bint-i Yezîd el-Ensariye

Müşârün ileyhâ füsêhây-ı sehâbiyâtta idi. Birgün sâir muhadderât taraflarından vekâlete-i Peygamber zîşânımız sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizin huzur-u saâdetlerine gelip bir nutk-u belîğ îrâd eylemiştir ki tercümesi şu sûretle zabt ve tahrîr edilmiştir:

"Anam babam sana feda olsun Ya Resu-lallah. Ben kadınlar tarafından meb'ûs ola-rak geldim. Hakk Teâlâ Hazretleri seni bi'l-cümle ricâl ve nisâya peygamber gön-dermiştir. Biz sana ve senin Rabbine gö-zümüz kapalı iman ettik. Lâkin biz ki nisvânız, sizin evlerinizde kapanıp kalmış ve kazâ-gâh-ı iştiâ olmuş ve çocuklarınızı karnımızda taşımakta bulunmuşuzdur.

Siz ise Cuma namazları kılmak ve cevami' ve cemaate çıkmak ve hastagâne gidip ha-tır sormak ve istediğiniz yerde istediğiniz kadar gezmek fazîlet ve hürmetlerle bize fâik olmuşsunuzdur. Hânelerinizden çıktı-ğınız vakitlerde sizin emvâlinizi biz hıfze-deriz. Ve sabahtan akşama kadar esvâbını-zı i'mal eyleriz ve çocuklarınızı besleriz. Size min ğayr-i haddin ve hulûs-i niyet ile sual ederim Ya Rasulallah. Erkeklerin bir takım umûr-u hayriyye ve me'cûrelerinin icrâ ve hayır ve şerrinde kendilerine müşârik olamaz mıyız?

Hazret-i fahr-i kâinat efzalü't-tahiyyât Efendimiz etrâf-ı saâdetlerindeki sahâbe-i güzîn Hazretlerine hitâben: "Hiçbir kadın-dan emr-i dîn-i ahkâmına tatbiken bunun ifâdesinden güzel bir sual işittiniz mi?" diye buyurmuşlar

ve mezbûreye tevcîh-i kelâm-ı saâdet-i encâma rağbet birle şu cevâb-ı savâbı ortaya koymuşlardır:

“Taraflarından gelmiş olduğun hâtunlara anlat ki kadın kısmının nikâhlısıyla iyi geçinip zevcinin hoşnudluğunu kazanmak o fezâilin hepsine muâdil olur.”

Sivas vâlisi Saâdetlû Sırrî Paşa Hazretlerinin harem-i âlîleri iffetlû Leyla Hanimefendi tarafından hîn-i cülûs meyâmin-i me’nûs Hazret-i şehinşâhide arz-ı atabe-i ulyâ-i hilâfetpenâhî kılınan âtîde münderiç tarihler ki gazetemizin hanımlara mahsûs numrûsunu teberrûken ve müftehiren ânlarla tezyîn eyledik:

Târîh-i Cülûs-i Hazret-i Şehriyarî

Çıktı taht-ı devlet-i Osmâniyeye “Abdulhamîd”

Millet-i İslâmiyâne mukaddemi mesûd ola
Kalb-i ‘adâya ne gamdır, ya ne devlettir
bize

Lutf-i hakla şâhımız kim, ol şaha behbûd
ola

Öyle bir sultândır ki asrında me’mûlum
ânın

Adl ve asayiş, meârif, ittihad mevcûd ola
Eylerim dâim dualar ki dâ-âlemde şaha
Millet ve Peygamber ve Hakk senden hep
hoşnut ola

Buldu bir cevher gibi tarih Leyla kemteri
Şevketî “Abdulhamîd” sâniye mesûd ola

Diğer

Çıktı bir akd-i Süreyyâ gibi Leyla tarihi
Hazret-i “Abdulhamîd” oldu bu yıl sultân-ı
dehr

Bir kraliçenin mülâhazâtı unvanıyla Paris’te bundan akdem sûret-i mahsûsa da bir kitâb bastırılmıştır. Bu kitabın bir nüsha-i nefisesini ol vakit Bükreş’te devlet-i aliyye sefiri bulunan Süleyman Bey merhûm İstanbul’da risâle-i mevkûte neşr edenlerden birine göndermişti ve bunun için yazdığı mektupta kitabın Romanya Kraliçesi’nin zâde-i tab’-ı edîbânesi olduğunu ve ekser lisâna parça parça tercüme olunup bazı taraflardan Kraliçe’ye gönderildiğini bi’l-hikâye bunun Türkçeye dahî tercümesiyle risâle-i mevkûteye derç edilerek kendilerine irsâli hoş olacağı beyân buyrulmuştu.

Ah ne çare ki aradan pek az zaman mürûr eder etmez Süleyman Beyin değil Romanya’dan bu cihân-ı fânîden alâka ve râbitası kesildi. Mevlâ rahmet eylesin. Hakîkaten vücûdu

zâyi'attân sayılır bir zat idi. Ve bu vesile ile dahî nâmları hayır ile yâd edilerek bu def'a cihet-i münâsebetine mebnî mezkûr kitabın parça parça tercümesiyle gazetemi-ze derci tensîb kılındı.

Mülâhazâta tarafımızdan başkaca birer numrû yürütülmüştür.

Bir Kraliçenin Mülâhazâtı

- 1- İkbâl ve saâdet aks-i sadâyâ benzer: Cevap verir. Lâkin gelmez.
- 2- Libâs-ı ismetten ârî olan bir kadın affe bir kadına bir âyîne nazarıyla bakar ki anda kendisinin a'lâim-i fezâhatini görür ve öfkesinden onu kırmak ister.
- 3- Kadın hassas bir bukalemundur.
- 4- Hâne ve ıyalce rahat ve refahınıza şüphe eden adamdan sakınınız.
- 5- Çocuklarını fart-ı muhabbetle sevip ok-şâyân adamın bahtiyâr olduğuna emîn olunuz.

6- Gönlünü veren bir kadın dünyayı bahşettim zanneder, erkek bir oyuncak edindim kıyâs eder. Kadın bir ebediyet verdim der, ve erkek bir dakikalık bir zevk kabûl ettim zanneder.

7- Erkek başlıca ve muvakkaten kadını sever. Kadın dahî mü'ebbeden çocuklarını sever.

8- Kadın âlâm-ı aşka dûçâr olmalı, tevlid-i meşâkkatı çekmeli; âlâm ve ekdârınıza iştirâk etmeli. Evlâd ve müte'allıkâtınızı büyütüp terbiye etmeli ve bunlarla beraber bir de güzel sevimli olmalı; öyle ise biraz evvel zayıf ve noksan aklına dair ne buyuyordunuz? (*)

BEŞİNCİ KISIM

AHLÂK

“Mürüvvet” gazetesi matbaasına.

(*) Bu sekiz parça tercüme Devletlü Münif Paşa Hazretlerinin mahdum-u Alileri İzzetli Vehbi Beyefendi tarafından himmet buyurulmuştur.

Meârifperver Efendimiz

Cerîde-i aliyyelerinin haftada bir def'ada hanımlara mahsûs olarak neşri hakkındaki tasavvuru vâla-yı meârifperverleri esâsen teşebbüsât-ı hayriyyeden olduğu için şâyân-ı takdîr ve teşekkür görüleceğinde şüphe yoktur.

Vâkıa kadınları câhil kalan bir kavmin efrâdı evlâd iken efkâr-ı evveliyeye-i medeniyeye ve meârif ve adâb-ı sûriyeyi iktisâbda dâima geri kalır. Ezvâc oldukları zaman dahî o levâzımı evlâdlarına öğretmekte biraz zahmet çekerler. Bundan dolayı her cemiyet-i medeniyeye de kadınları okutup yazdırarak terbiyeye ihtimâm ediyorlar. Şimdi bizde de öyle olmak lâzım geliyor. Ancak efrâd-ı beşerin her hâl ve zamanda husûl-i mes'ûdiyet-i hakîkiyyeleri kadınların sâhib-i marifet olmalarından evvel sâhib-i fazîlet olmalarına menûttur. O cihetle kadınlara verilecek terbiye ve meârifin tayîn-i nev' ve derecesi gayet dakîk gayet nâzik gayet mühim bir mesele-i insâniyedir.

Burada bu bahse girişmek bu meseleyi tedkîk etmek arzusunda değilim. Yalnız şunu ihtâr ile iktifâ edeceğim ki muhadderât-ı İslâmiyeye verilecek her türlü meârif-i din-i Mübîn-i

Muhammedî ve şer-i şerîf-i Mustafâyı esas adîmü-l indirâsına müstened olmazsa muzır olur. Medeniyet-i hâzırânın şa'sâ-i terakkiyât ve kemâlâtı İslâm hanımlarına İslâmiyet nokta-i nazarından temâşa ettirilmezse o nâzik gözler def'aten kamaşıverir nur hakîkati seçemez olur. Ahlâk-ı asliye ve âdâb-ı milliyelerine hâlel gelir. O hale iyi bilinmek gerektir ki bu bozukluk cemiyeti mahv-u perişân eyler.

Bendeniz bu meselede pek müte'assib olan Türklerdenim: İsterim ki muhadderât-ı İslâmiyenin -cemal-i hikmet-i ahlâkı runkıyâb eden- mestûriyet-i şer'îyyeleri sur-i zahiriyelerine münhâsır kalmasın mehâsin-i maneviyelerine de şâmil olsun. İtikadımca evlâd ve ezvâc için en hakîki saâdet en büyük bahtiyarlık onunla hâsıl onunla kâimdir.

Fıkr-i acizanem re'y-i âlîlerine muvâfık zuhûr etti ise bendenizce ne şeref! Şayet öyle değilse şu makale-i hakîrânemi yitirip atmakta muhtarsınız.

Bâki Ihlâs Efendi.

2 Şubat 1303 Recâizâde Ekrem

Vâlidelerimiz

Etfâle kıblegâh analar kucağıdır
 Zira o yer vefâ ve mürüvvet ocağıdır
 Korkar çocuk dahîl olur ağıuş-u madere
 Ninni terânesiyle uyur ğussa dağıdır
 Ekrem Bey

Her kesin bildiği bir şeydir ki “eşref-i mahlûk” tur, diye beyân buyurulan insan kısmı dahî et, kemik ve kandan ibaret mini mini bir vücût iken bin cefâ ile dünyaya gelir.

Bebegini vücûdunun içinde taşıyıp her türlü ağırlığına zahmetine katlanan vâlide-ler kemâl-i meşak ile tevlîd eyledikleri çocuklarının hastalığında bir türlü sağlığında bir türlü sıkıntılarla bir kere düşünmeli ki ne kadar meşakkatler çekiyor. Pek çok vakit kimselere bir şey diyemeyen bu kadınların geçirdikleri yürek üzüntüsünü gönül azabını bir Allah ile bir de kendileri bilir. Bu hal o kadar devam ediyor ki ölünceye kadar vâlideler evlâdlarından bir türlü halâs olamıyorlar.

Siyah ile beyazı iyi ile kötüyü gerçekten anlayabileceği vakitlere kadar çocukların bir şeyden korktukları vakit kendilerine mahsûs olan o halecân-ı masumâne ile sığınacakları yer,

bulundukları evin kıyısı bucağı değil analarının kucağıdır. Çocuk kısmı ağladığı zaman vâlîde kucağına alındığı için susar. Yemek, içmek, uyumak vakitlerinde bile enesinin koynundan başka çocukların bir yerde gözü yoktur.

Vâlîde ninnisi, bir aheng-i tabîdir ki bu ihtirâz-ı ruhânî çocukların da büyüklerin de kalbini istîlâ eder. Demektir ki yeryüzüne geldikleri vakit etfâlin kıblegâh-ı tabîsi analarının kucağıdır. Zira o yer vefâ ve mürüvvet ocağıdır. Enbiyâ-yı i‘zâmın evliyâ-yı kirâmın cümlesi devletleri milletleri idâre eden hükümdarların hepsi büyük adamların kâffesi ana kucağından ana ocağından yetişmiştir.

Bu ocağa zaman-ı câhiliyetten evvel ve zuhûr-u İslâmı müte‘âkib akıllı ve büyük adamlar tarafından pek çok hizmetler olunmuştur. İslâm milletince vaktiyle kadınlara erkekler kadar ehemmiyet verilmiş olduğunu isbât etmek üzere ayrı bir makalemiz de vardır. Onu ulemâyı hakîkiyye ve udebâyı sahîhadan fazîletlû Hayret Efendi kaleme almıştır.

Biz burada şu kadarcık söyleriz ki dünyada göze görünmeyen iyiliği de fenâlığı da

her millet kendi kadınlarından görmektedir. Kadınların ettiği kapalı iyilik kadar devamlı ve esaslı bir iyilik erkeklerin elinden gelmez. Erkeklerin fenâlığı ne kadar çok olsa ve her tarafa birden ne kadar sirâyet etse yine kadınların bilerek bilme-yerek edecekleri fenâlık kadar devamlı ve esaslı değildir.

Bunun sebebi nedir? Diye soran elbette olmuştur. İşte biz de burasını anlatmak istiyoruz; biraz uzun olacak ama ne çare lütfen okumanızı ricâ ederiz.

Yemek içmek uyumak husûsu bile müstesnâ olmamak üzere küçükten büyüğe kadar insanın kâffesi bir takım âdâb ve usule tâbî'dir. Yani her şeyin yolu izi vardır.

İnsan kısmı bütün işini gücünü bulunduğu memleketin yahut kendi kavminin mezhebinin âdetine uydurmağa borçludur. Her milletin kendine mahsûs olan tavır ve hareketini ister ise iyi olsun isterse fenâ olsun her memleketin birisine karşı birer dikili taş gibi sapa sağlam ve pek mahkûm birleşmiş ve dâimâ göz önünde kalmıştır.

Bu tavır ve hareket denilen şey de adâb-ı umûmîyye ve âdât-ı kadime demektir.

Atalardan atalara intikâl eden adâb-ı umûmîyye ve âdât-ı kadîmeye şimdiye kadar en ziyâde riâyet edenler kadınlardır.

Vâlidelerin hüsn-ü terbiyesiyle insan kısmı âdâb-ı umûmîye ve âdât-ı millîye hudûd ve sınırını tecâvüz edememeğe küçüklükte alışıyorlar. Bu sebeble evlâdın her husûsda vâlidesine benzemekte olduğu ve onun huyuyla huylandığı görünüyor.

Eski zamandan kalma bir nasihat vardır ki cümlelerin malumudur. “ Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al” derler bu söz ne güzel tenbîhtir. Yani insan kısmının iç yüzü vâlideleridir. Bir adamın simâsı her ne kadar güzel olur ise olsun asıl işe yarayacak güzellik ahlâk güzelliğidir.

Ahlâk-ı hamîdenin kitabı vâlidelerin lisân-ı halidir. Edeb, terbiye denilen şey vâlidelerin hâlerinden hareketinden belki kıyafetten yani kadınların üzerinden gözünden kadınların sözünden yüzünden öğrenilir. Sâni'-i hakîki olan Allah Teâlâ'nın lûtf

ve ihsânıyla ya da i'câzıyla halk edilen vâlidelerin çehre-i tâbî'yyeleri kendi çocukları için her sene başka başka bir dilsiz lisânı ta'lîm eden birer levha-i kudrettir ki bi hikmet-i hüdâ merhametlû vâlidelerin yüzünde saklı olan ve çocuklar tarafından ilk nazarda anlaşılan işâretlerin şekillerin seyr-i temâşâsından akıllı çocuklar hiçbir vakit kendilerini elemezler, en müessir ahlâk dersini bu yüzden tahsîl ederler. Bir tıfil nazenîn gözlerini semâya tevcîh ettiği zaman bir tebessüm-ü hafif ile vâlidesinin göz bebeğini ne güzel seyreder, bir vâlide-i müşfikatın kalbine zaten o noktadan nezâret edilir. Tabi'atın sevkiyle çocuk vâlidesinin sürûrundan mesrûr olur gâm ve kasâvet zamanlarında yâr cânı olarak konyuna girip birlikte gözyaşları döker.

Muhabbette iffet, sevgide hakikat aramak lâzım gelirse elbet evlâd-ı muhabbetine mürâcaât etmelidir.

Irz ve namusu canından kıymetdâr olan vâlide yavrusunu seve seve kucağına aldığı, bilâ ihtiyâr kalbgâhına doğru getirdiği zaman zihni gözleri evlâdının âfiyet ve saâdet-i

âtiyesinden başka bir şey görmez ve düşünmez bunun içindir ki her kadın akli erdiği mertebe çocuğunu soğuktan muhafaza eder midelerini münâsebetsiz ta'amdan vikâye eyler ve vâlideler bu yüzden evlâdlarının âfiyetine hizmet etmiş olurlar. Hâlbuki çocukların en ziyâde gözetilmek lâzım gelen kalpleridir. Burasını bilen vâlideler tarafından yetiştirilmiş olan insanlar mes'ûddurlar. Beyne'n-nâs muhterem olarak yaşarlar. Vâlidelerini ölünceye kadar başlarında taşırlar.

Kalp dediğimiz vakit bazılar yalnız muhabbet kelimesini der hâtır ederlerse de iyi terbiye fenâ terbiye denilen ahlâk dersi doğrudan doğruya kalbe râci'dir. Kalp ise tekrar ederiz ki ilk dersi çocuklukta meşk eder. Çünkü çocuklukta her ne görülüyor ve her ne işitiliyorsa zihinde yer edip bir daha çıkmak ihtimali yoktur. Ak saçlı bazı ihtiyar vakit vakit her şeyi unuttur, bazen üç dört evlâdından bir ikisinin ismini şahsını hatırlama getirmediği zaman olur. Sevgili vâlidesinin terbiyeye müte'allık nasihatlerine gelince onları ölünceye kadar

bir türlü unutamaz.

Muktezâyı tabiat iyi ile kötüyü fark etmezden biraz evvelleri biraz sonraları insanın kalbine her şeyi bir başka türlü te'sir ediyor ki bu ibtidâki te'sire sonra yapılan şeylerin hiç biri ilaç olamıyor.

İnsanın küçüklüğünde kalbini tarif etmek için bir şeye benzeteceğiz. Bu bir teşbihten ibaret ise de hakîkatte belki böyledir.

Küçük bir çocuğun kalbi işlenmemiş bir cevher yani mücevherdir ki bu mücevherler ilk ibtidâ kadın kuyumcu elinden geçer, Türkçesi bunun kuyumcusu, bu sanatın sanatkârı vâlideleridir.

Bu mücevher eğer güzel işlenirse bir elmas parçası olarak onu herkes başında taşır. Yok, bir tarafı aldırır... Suyunu cilasını kapdırırsa ona kimse rağbet etmez... Ucuzluğuna tama' eden bulunsa dahî onu adî işlerde kullanır.

Velhasıl ateşli afacan bir çocuğun kalbini kırmamak yüreğini üzmemek kendisini incitmemek üzere terbiyesini

vermeyen sanatını vazîfesini icrâ etmeyen vâlidelerin yetiştireceği insanlardaki kalp, git gide bir kömür parçası gibi simsiyah bir cevher-i fâsidden ma'nen farkı kalmaz.

Kendisine iyi veya fenâ yoldan hangisi gösterilmiş ise o yola küçüklükten sülûk eden insanlar iki gözden mahrûm a'mâlar gibidir.

Kör nasıl deyneğini beller. Ve onu elinde rehber ittihâz edip her tarafa o değnekle nasıl vurup yetişirse çocuklarda vâlidelelerinden aldıkları asâyı manevî ile yani ahlâk dersi sayesinde önlerinde ki uçurumları, girdap sefâletleri tefâtîş ve tecessüs ederler. Tarif ettiğimiz derecelerde terbiyenin tabiata karşı geldiğine inanmak istemeyen varsa ismi üzerinde olan eşeklerde bile hora, papağanlarda lakırdı söylemek köpeklerde canbazlık eylemek, yılanlarda ünsiyet etmek gibi terbiye sayesinde hâsıl olan tebdîli göz önüne getirmelerini niyâz eyleriz.

Ve bunu iddia ederiz ki çocuk ömrünün o masum ve günahsız zamanı geçirdiği günler ne terbiye alır ise ömrü oldukça

bu terbiyenin icâbât-ı tabi'îyyesinden kendisini halâs edemez.

Bu cihetle insan kısmının irşâd-ı halâsı kadınların elindedir. İnsanı âlî eden kadınlar olduğu gibi âdî eden yine onlardır. Kendi sefâlet ve perişaniyetine hizmet eden bir takım adamlar vardır ki hep kadınların mazlûmudur. Gerek erkeklerin ve gerek kendi cinslerinin her sin ve sâlinde mûcib-i nikbet ve felâketi olan bazı kadınlar vakit ve zamanıyla pek fenâ terbiye gören insanlar kısmından olduğuna hiç şüphe etmeyiniz.

Kadınların fenâlığı göze görünmez demiş idik. Belki daha inanmayan ve tamamıyla lakırdımızı zihni sarmayan hanımlar vardır. Onlara umûmiyet itibariyle birer misâl getirelim merâmımızı daha açık söyleyelim.

Mesela: Bir bahçede üç yaşında bir erkek çocuğu farz ediniz. Vâlidesinden biraz uzakta kemâl-i hayretle bir zanbak çiçeğine nazar ediyor. Yavaş yavaş elini de çiçeğe doğru uzatmak istiyor. Fakat gözü vâlidesinde olduğundan mı yoksa vâlidesinden ziyâde çiçekten korktuğundan mı bilinmez. Elini çiçeğe dokunduramıyor. Üç beş sâniye devam eden şu manzara vâlidesinin

nazar-ı dikkatini celb ettiğinden evlâdına takarrub etmiştir. Ne görse beğenirsiniz! Alacalı bir yılan bir zanbak saksısına yerleşmiş ve başını çiçeğin köküne dayayıp güneşe karşı elvân bir renk peydâ etmişti. Bu yılan ağzını açmış çocuğa müterakkib ne bir tarafa kaçabiliyor ve ne de dilini içeriye alabiliyor.

Şu hali (kendi gözünüzle) görseniz hanımefendiler elbet bayılırsınız değil mi? Hele canınızdan kıymetli olan evlâdınızı dikiş kalmış ki yılan ısırarak idi. Bunu gören vâlide elbet bayılır öyle mi? İşte bizim bildiğimiz vâlide ibtidâ çocuğu korkutmayarak hiç telaş göstermeyerek kucağına almış ve mıhlamış gibi yerinde kalmıştır. Yılan büyük adamı görünce sarılıp saksıdan inmiş def' olup gitmiştir.

Vâlidenin ne hale girdiğini içinizde merak edenler olacağından size beyân edelim: Bu vâlidenin ilk işi Allah'a kalben şükretmek olmuştur. Üç beş dakika sonra halecânı da geçmiştir. Bayılmak avazı çıktığı kadar bağırarak çocuğu da yılanı birbirine katmak her vâlidenin kârı değildir. Bu vâlide ilm-i hayvânâtı

mektepte okumuş ve dünyada kaç nevi‘ yılan vardır. Ve o müşâhade ettiği yılan hangi cinsdendir. Burasını çocuğuna güzel güzel hikâye etmiştir. Yılanın zehirli bir hayvan olduğunu da yoluyla çocuğu ür-kütmeyerek anlatmıştır. Bahçede birçok müddet daha oturmuşlardır.

Hânelerine geldikleri vakit salonda asılı bir muhârebe resminin önünde mu‘tadı üzere çocuk yine ayakta durmuştur.

Vâldesinin sözü bitince: Nineciğim yaralı diyorsun yaralı insan ne demektir? Suâlini îrâd eden çocuğa cevâben, vâldesi muhârebenin ahvâlinden askerliğin meziyetinden bahisler açmıştır. Bu vâlide üç yaşında bir çocuk bazı büyüklerin anlayamayacağı sözden ne anlar dememiştir. Büyük adamla hasbihal eder gibi evlâdıyla küçücükten başlayıp büyüyünceye kadar mektebe gidinceye kadar ve daha sonra pek çok lakırdılar etmiştir. Terbiyesine ziyâde itinâ eylemiştir. Bugün işte bu çocuk asker evlâdı olmadığı halde koca bir kumandan olmuş dünyayı alt üst etmeğe iktidar göstermiştir. Haysiyetini şerefini cemi‘ vakit muhafaza etmiştir. Hânedânına nâm kazanmıştır. (Her şeyin müstesnâsı şâz

hükümündedir. Biz umûmiyetle ifâde ediyoruz) itikadımızca bu çocuk bir acâyip vâldenin evlâdı olup ta hatta bir kelebeğin yanına gitse aman “umacı” geliyor; ona sevdiği bir yemişi uzatsa ilk “habîs” olur gibi laflarla büyütölmüş olsa da beşikte iken medreselik dahî teveccüh eylese idi. Yine gerçekten adam olup meydana çıkmaz idi. Rütbe-i ilmiyyesi seyfiyyeye tebeddül etse kâim-makâm olsa da hakkıyla bir nefer olamazdı. Eline bir kalem alsaydı, bir arz-u hal varakası vücûda getiremezdi ki rütbe-i mülkiyyesinin eri olabilsin demektir ki insanın mayası sermayesi hep kadın malıdır.

Bunun içindir ki hakikat-i halde çocuklar cemi‘ vakitte vâlidelerinin mazlûmudur. Hâlbuki bu bir sır gibi kalır göze görünmez esası düşünölmez her kavme fenâlık da kadınlardan iyilik de kadınlardan geldiği halde zâhir halde hiç belli bile değildir. Her milletin her devletin büyükleri bunu pek âlâ bildikleri halde zaman ıslâh eder. Vakıt lâzım deyip geçerler. Bu hakikat meydana çıkıp da kadınlık âlemine fevkalade itinâ ve dikkat olunmağa başlandığı

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:27

yerlerde en ibtidâ çocukların ilk mektebi birinci terbiyetgâhı olan analar kucağına analar ocağına pek büyük himmetler edilmiştir.

Zira evlâdına fenâ terbiye veren bir vâlideyi ta‘ayyüb etmeğe hak ve insâf kâil olmamıştır. Gönlünde az çok şefkat olan bir vâlide kendi yavrusunun fenâ terbiye olmasını istemez fakat kendisi sû-i terbiye görmüş ise hüsn-ü terbiyenin yolunu ilmini bilemez. Bilmediği şeye de elbet talîm edemez. “Merhametten maraz hâsıl olur” dedikleri vecihle kendisi evlâdına acıyorum diyerek üzmemek istedikçe ve iyi yol göstermedikçe bi’t-tâbi‘ çocuk çığrından çıkar. Acayip bir halde bulunan bazı vâlidelerin kucağında yetişen etfâl, mahalle mektepleri ocağında ikmâl-i nevâkıs ederek mekâtib-i âliyyeye girer ki orada ahlâk dersi verilmediğinden çocuk büyüyüp meydana çıktığı zaman ara sıra ağzından çıkan sözlerden ekseriyâ kendisi dahî utanır.

Görmez miyiz ki içi çürümüş kurtlara yuva olmuş ağaçta dahî meyveler

yetişir. Ama mayası çürük aslı marazlı olduğundan bir türlü büyüyüp kemâle eremez ya çürüyüp dökülür veyahut birer gizli yerinde sakatları bozukları olduğu halde büyürse dahî onu erbâbı uzaktan tanır. Bu kurtludur, mide bozar. Diye her yerde hükûmete haber gider. Pazar âlemden vücûdu kalkar. Yahut hayvânâta kismet ve nasîb çıkar. Hükûmet-i seniyye cümleden ziyâde insan sarraflığına lüzûm-i kavî hüsn eylediğinden ve tenâsül-i umûmiyenin hâdimi kendisi olduğundan bir taraftan yetişmekte olan etfâl-i insâniyeti ta’lîm için tabi‘î hocalar yetiştirmek üzere kadın mektepleri küşâdına birkaç senelerdir fevkalâde itinâ ve dikkat buyurmaktadır.

Mademki hükûmet memurlarını saltanat adamlarını asker kumandanlarını şerîat hâdimlerini ibtidâ-yı emirde kadınlar besleyip büyötmekte ve iyi kötü kulaklarını doldurmaktadır. Her halde îcâb eyler ki kadınlara hiç olmazsa erkekler kadar ehemmiyet verilmelidir. Kadınların terbiyesi ıslâh-ı hâli hükûmete aittir.

ALTINCI KISIM**FÜNÛN**

Gelecek haftadan itibaren yazılacaktır.

YEDİNCİ KISIM**MÜTENEVVİA**

Bu dahi öyle olacaktır.

SEKİZİNCİ KISIM**TEFERRUK**

Nüsha-i âtîde tahrîrine başlanacaktır.

DOKUZUNCU KISIM**İLÂNÂT**

Beyoğlunda kâin Bon Marşda (Bon Marche) gazetemizin ser levhasını gösterir tabaklar vardır. Bu tabaklar gayet zarîfdır. Hânelerde her şey için istimâl olunabilir.

Bon Marşa beherini beşer kuruşa fûruht ediyor.

Ev kadını; Bu kitap enva‘-i yemeklerin nasıl pişirileceğini ve seferelerin nasıl tanzîm olunması lâzım geleceğini mübey-yindir. Her kitapçada bulunur. Fiyatı 20 kuruştur.

Beyoğlunda kâin Bon Marşda (Bon Marche) gazetemizin ser levhasını gösterir tabaklar vardır. Bu tabaklar gayet zarîfdır. Hânelerde her şey için istimâl olunabilir. Bon Marşa beherini beşer kuruşa fûruht ediyor.

Ev kadını; Bu kitap enva‘-i yemeklerin nasıl pişirileceğini ve seferelerin nasıl tanzîm olunması lâzım geleceğini mübey-yindir. Her kitapçada bulunur. Fiyatı 20 kuruştur.

Beyoğlunda kâin Bon Marşda (Bon Marche) gazetemizin ser levhasını gösterir tabaklar vardır. Bu tabaklar gayet zarîfdır. Hânelerde her şey için istimâl olunabilir.

Sene:1**Pazartesi****Numru:2**

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVRET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satırı 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	---

22 Cemâziye'l-âhir 1305**Bir Nüshası 2 Kuruştur****22 Şubat 1303****İFÂDE-İ MAHSÛSA**

Geçen hafta birinci numrulu nüshamızı okuyanlarca gazetemizin hali ve taksimâtı bir dereceye kadar anlaşılmıştır. Bugünkü ifâde-i mahsûsamız da şudur:

Birinci kısmı teşkil eden bend-i mahsûsu müte'akib uzunca bir "serlevha" vardır ki bir haftalık icmâli onun zîrindedir. Her nüshada göze çarpacak bu serlevha hakkında tarafımızdan birkaç lakırdı söylemek istiyoruz. Biliyoruz ki bu sözlerimiz birçok zevât için zâiddir. Lâkin biz umûma hitab ederek yazdığımız şeylerin güçlûkle okunması

değil kolaylıkla ve tamamıyla anlaşılması için ayrıca hidmet etmek arzusunda bulunuyoruz. Bunun için "icmâl" ve "politika" lafızlarını bir kerecik tarif etmek de vazifemizdir.

Şu kadar var ki mesela bir muteber gazetenin nâzik ve ehemmiyetli politika bendleri hakkında aklımızın erdiği kadar bir ifâdede bulunacağımız vakit ister istemez maslahatın derece-i nezâketine göre lisan kullanılacağı gibi bu da gazetemizi okuyanların her sınıfına birden tahsîsen yazılmış a'd olunamayacağı ümidindeyiz.

"Mürüvvet" Gazetesi esasen siyasî ve haftalık bir gazete olmak üzere bir seneden ziyâde bir müddetdir tab' ve neşr olunmuş ve sâye-i şâhânede bu haftalık nüshadan mâ'ada yakında bir diğer nüshasının çıkarılması da musammem bulunmuştur. Demek isteriz ki gazetemize

tâlib olanlar için mesâl-i siyâsiyyeden dolayı vuku‘ bulabilecek beyânât-ı acizâne-miz hakkında bir fikr-i mahsûsa hâsıl edilmekte memûl ve muntezardır.

Gazetemizin kısm-ı dâhiliyyesine mahsûs olmak üzere kaleme alınacak makâlâtta ancak bir ikisinin şîve-i ifâdesi değişmekle diğer sekiz kısma mahsûs olan sadeliğe hâlel gelemiz kıyâsındayız.

Gelelim bahsimize: “Bir haftalık politika icmâli” denince bunun manası fi’l-vâki‘ anlaşılıyor.

Fakat ne be’s var: Biz bunun asıl Türkçesini söylemek isteriz.

“İcmâl” lakırdıyı kısaltmak demektir. “Politika”nın ne demek olduğunu diplomatlara sormak lâzım gelir. Türkçemizde bu lafız “hüsn-ü idâre” manasına kullanılır. Canım siz ne kadar politikacı adamsınız yahut o ona politika ediyor elbet çıkacak işi var demezler mi? İşte politikanın manası bundan anlaşılabilir. Çünkü ekser insanlar birbirine nasıl politika satarlar ve bazıları işleri bitinceye kadar ne kadar tatlı politikalar ederlerse devletlerde tıpkı öyledir.

Zaten devlet deyu bir sürü cemaat, bir takım millet kardaş gibi birleşip yekvücûd olmuş derler. Kendilerinde ileri gelenleri, başta bulunanları bir araya gelip bir meclîs kurarlar memleketlerini gerek düşmanın hücum ve zabtından ve gerek içlerinde ki münâsebetsiz adamların şer‘ ve melanelerinden muhafaza ederler. Küçükten başlayıp doğruluk ve hamiyet sayesinde git gide en büyük bir devlet haline girerler. Küçük bir imâret iken başka bir devlet olduğu vakit yine başka sûretlerle her tarafa merâm anlatmak ve milletin işini gücünü yoluna koymak için uğraşıyorlar. Memleketin dâhilinde olan biten işler için doğrulukla, adaletle, iffetle çabalandığı halde kolaylıkla muvaffakiyet hâsıl olur. Lâkin civâr olan ve daha uzakta bulunan devletlerle dostluk etmek iyi geçinmek için kendi memleketine ve toprağına kıl kadar hâlel getirmemek şarttır. Bir taraf azıcık zayıf olsa derhal öbür taraf tecavüze başlar. Size sonra ne olduğunu mahsûsen yazacağımız hukuk-i beyne’d-düvel kanununa riâyet ederse de el altından fesâd çıkarırlar.

Komşusunun ahâlisini isyan ettirmeğe

kadar varırlar. Hele bir devletin kendi teb'ası, ahâlisi, mezhebi ve kavmi başka başka insanlardan mürekkebe olacak olursa onları pek kolay iğfâl ederler. Ve işte bunun içindir ki her devlet birinin dostluğunu, düşmanlığını vakit ve zamanıyla anlamak ve diğer devletlerden kendisine mu'ayyen peydâ eylemek ve her şeyi ibtidâsından keşf ve tahmîn eyleyerek kendi devletini hâzır ve amâde bulundurmak için bütün devletlerin birer hâriciye nezâreti vardır. Bu nezâret fevkalade mühimdir. Memurlarına diplomat demek lâzımdır. Hâriciye nâzırlarının gayet fatîn ve seri'ül-intikâl ve ehl-i basîret bir diplomat olmaları lâzımdır. Her devletin hâriciye nezâretleri tarafından mahsûsan itimâd ve emniyet olunarak intihâb olunan elçiler diğer devletlerin payitahtlarında yani hükümdarların imparatorların bulunduğu memlekette oturur. O devletin her türlü evza' ve harekâtını vesâir devletlerle ne derecelerde dostluğu vardır? Ve ziyâde asker beslemesinde ve hazırlamasında efkârı nedir? Birden bire bir muhârebe çıkarsa hangi tarafla beraber olacaktır? Buralarını etrafiyla anlayıp dinleyerek cemi' vakitte

vekîli olduğu devletin hâriciye nezâretine arz ve iş'âr eyler. Pekiyi ama her devlet kendi işini gücünü elbet ziyâdesiyle ketm eder. Esrâr-ı devlet nasıl haber alınır? Diyecek olursanız, bunda hakkınız varsa da gönderilen elçiler mahsûsan balolar verir, ziyafetler tertîb eder. Gayet sıkı fıkı büyük adamlarla görüşür. Saray imparatoru da bulunanlarla münâsebet peydâ eyler her ne yaparsa yapar işi mümkün mertebe evvelce haber alabilir. Her sefâratta mevcût olan asker zâbitı dahî diğer sefâretlerdeki asker zâbitlarıyla, memuru bulunduğu devletin sınıf-ı askeriye yani zâbitân-ı askeriyeyle dost olurlar ve dâimâ sevkîyât-ı askeriye Türkçesi her ne tarafa ne kadar asker gidiyor ve yeniden ne miktar asker topluyor. Ne taraflara yeniden kale-i tâbiye yapmak ve top ve mühimmat göndermek lüzûmlu ad olunuyor buralarını hem kendi sefirlerine bildirir ve hem de mensûb olduğu dâire-i askeriye mükemmel raporlar gönderir ve bu sûretle her devlet diğer devletin hazırlığını anlar ve dinler ve ona göre aklını başına alır.

Binaen aleyh bu hafta zarfında devletlerin

politikasını icmâl ederek size anlatmak vazîfemiz olduğundan bu vazîfeyi îfâ ederiz. İlk nüshamızda haber vermiş olduğumuz vecihle şark Bulgaristan meseleleri şimdi bütün devletleri birbirine katıyor. İşin başı ise şark meselesidir. Diğer mesâil hep ondan çıkmıştır. Biz istedik en evvel şark meselesini size beyân ve hikâyeye edelim. Lâkin bu hafta zarfında Bulgaristan işi fevkalade nezâket ve ehemmiyet kesb etti. Rusya Devleti yeniden devletimize mürâcaât eyledi. Onun için biz de aşağıda gelecek politika icmâlinde Bulgaristan meselesinden bahs eyledik.

BİRİNCİ KISIM

BEND-İ MAHSÛS

Avrupa diplomatlarının nutukları.

Ecnebî devletlerde bazı bazı vükelâ tarafından birer nutuk irad olunur. Bu nutuklar, kendi devletlerinin bir sene zarfında ahvâl ve harekâtından ve gelecek sene için memûl ve müntezar olan vukû'atından

avukatlara mahsûs kapalı bir lisân ile bahs ve hikâyeden ibarettir.

Vükelâyı devlet-i âvâm-i nâsî böyle yaldızlı sözlerle avuturlar. Devletlerde birbirinin “aşikâra” sözlerini işitip güya birbirlerinden emîn olmuşlar gibi yekdiğerine dostluk isnâd ederler.

İşte bu senede nutuklar mevsimi hulûl etmişti. Yirmi yirmibeş günden ziyâde oluyor ki bütün gazeteler Paris, Londra, Berlin, Viyana gibi büyük pâyitahtlarda en şöhretli ve nüfûzlu vükelâ cânibinden îrâd edilen nutukları tercüme ve neşr ettiler. Mesela: Prens Bismarck (Otto von Bismarck) nâmında bir diplomat var ki Almanya Devleti'nin ruhu mesâbesindedir. Ve oranın sadrazamı demektir. Bu zât öteden beri güzel şöhret almış ve kendisini tanıtmış olduğu gibi Almanya Devleti bugünkü günde büyük bir devlet bulunması sebebiyle Prens Bismarck'ın nutku cihânın her tarafında kemâl-i dikkat ve itinâ ile mutâla'a olunmaktadır.

Bu zât her sene çok söz söylese dahî bu sene nutkunu kısa kesecek ve şu karışık ve anlaşılmaz ahvâli kurcalamamak

için kendi devletinin dâhilî işine ve gücüne müte'allık sözlerle iktifâ edecek kıyâs olunmakta idi. Ve kendisi bu sene biraz da hastaca idi. Hâlbuki Prens Bismarck bu sene îrâd-ı nutuk edeceğim diyerek dili dimağı kuruyacak kadar sık ve çok söz söyleyip hatta lakırdısı bir türlü tamâm olma bilmediğinden arka tarafında kendi mahdûmu elinde bir şişe-i mu'âlece ile durup pederinin ağzı kurudukça kadehine ilaç akıtıp evde onu içer lakırdısına devam edermiş ki bunu görenler ve müşârûnileyhin gayet mâhirane lakırdısını dinleyenler bir kat daha kendisine muhabbet ve hürmet eylemişlerdir.

Bu nutuğun hülâsatü'l-hulâsâsı Almanya Devleti şu geçen bir sene zarfında dâhi hiçbir devletten geri kalmayıp her yüzden güzel güzel tedbîrler, ihtiyâtlar, hazırlıklarda bulunduğunu ve bazı nâkıs şeyler kalmış ise de onlarda sene-i âtiye ibtidâlarında yoluna konacağını ve bunlar için sarf edilecek para hiçbir vakitte isrâf demek olmayıp her vecihle muhsenât ve fâidesi ile beraber

devletin şevket ve ikbâli uğrunda paraca dahî fedakârlık-ı tabî'î ettiğinden ibâret idi. Hâricî politikasına gelince geçen senelere kadar Almanya'nın düşmanı yalnız Fransa iken git gide cereyân-ı ahvâl-i siyasiyye Rusya Devleti'ni dahî (üst tetikte) ve ziyâde hazırlıkta bulundurması cihetle gerçi eski dost düşman olmazsa da yine Almanya Devleti şark ve garb ahvâline ayrıca hakk-i nezâret ve müdâfa-i menfaat uğrunda bazı devletlerle esâsen hem efkâr kaldığını nâtıktır. Bundan öteye nasıl şerh ve tefsîr olursa hep bu kapıya çıkar.

Paris'deki nutuklara şu sıralarda eskisi kadar ehemmiyet verilemiyor, Fransızlar öteden beri tek durmadıkları gibi hele bu geçen birkaç ay zarfında cumhuriyet reislerini değiştirip vükelâlarına doğru doğruya emniyet ve itimâd izhâr etmek için pek çok şemâtet ve azamet ettiklerinden ve şimdiki vükelâ içinde ziyâde marûf ve mücribü-l ahvâl kimseler kalmadığından onların bugünlerdeki beyânâtı şâyân-ı ehemmiyet olsa dahî yarın bambaşka bir kılığa girmek

ihtimâli de inkâr olunamaz.

Londra'da İngilizler eskisi gibi her şeyi açıktan açığa söyleyip ve yapmak âdetini yavaş yavaş terk etmeğe başladıklarından geçen ve daha evvelsi senelerde ki nutuklarda beyân eyledikleri ve va'ad ettikleri şeyleri hâlâ söylememiş ve va'ad etmemiş gibi davranarak herkesten ziyâde kendi içlerinde bulunan adâlet ve hakkaniyet taraftarlarını teskîn için musanna' nutuklar tertîb ve îrâd etmekte bulunmaları sebebiyle ale'd-devâm İngilizler Mısır'da kaldıkça sözleri İstanbul ahâlisi için mesmû' olamaz.

Viyana'da ve Macaristan'da söylenen resmî sözler, o kadar mütelevvin ve yekdiğerini o kadar nakz ediyor ki Rusya'nın Bulgaristan meselesinde müsellah karşısına çıkmağa hazırlanan Avusturya asâkirini, perde-i hafâda gizleyerek karanlıkta İtalya Devletine göz kırpmakla meşgûl olduğunu isbât ediyor. Yukarıda söylediğimiz gibi vükelâ-yı devletin avâm nâsı bir takım yaldızlı sözlerle avutmak modası bu iki senedir Avrupa'nın en muntezam devletlerince zarûret-i maslahat hükmünü

almıştır. Binaenaleyh Rusya'nın sıkı sıkı tedâbîr-i askeriyesine nazaran asayiş-i cihâna hâlel gelmesine ramak kalmış olduğu halde mahzâ tedâbir-i sâ'ibe-i Hazret-i padişahî ile ateş harb ve cidâlin bir iki senedir katiyyen men-i zuhûruna muvaffak olan devlet-i aliyyeye düvel-i mu'azzamanın kâffesi birer cihet ve sûretle minnetdâr kalmış olsalar gerektir. Şevketlû Padişahımız Efendimiz Hazretleri siyâsiyyât ve emr-i şerî'atta dahî mislû gelmemiş bir şehriyâr-ı adalet şi'âr olduklarından Osmânî toprağında iki kavmin hunrîzâne bir sûretle yekdiğeriyle pençeleşmesinden tevellût edecek bunca hasar ve felâket mukâbilinde Devlet-i Osmâniyece haber-i mâfât edilemeyeceği takdirde işin bir sûret-i münâsebe ile önü alınabilmesine diplomasi tarîkiyle bugüne kadar muvaffak oldukları gibi bundan sonra dahî devr-i endîş olan vükelâ-yı sâdika-i devlet-i aliyyeleri taraflarından arz olunacak tedkîkât ve mülâhazât ve mutâlaât-ı musîbeyi kalb-i selîm-i hümâyunlarında min tarafî'r-rahmân merkûz olan serâir-i günâ gün siyasiyyât ile bil-itolâf-ı saltanat-ı seniyyelerinin bugünkü gün bu sayede kesb ettiği ehemmiyet-i mahsûsa-i

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:35

fevkalâdenin bir kat daha i'tilâ eylemesi eltâf-ı ileyhiyyeden tezarru' ve niyâz olunur.

Bir Haftalık Politika İcmali Bulgaristan

Bu hafta zarfında Bulgaristan işi pek karıştı.

Mesele çatallaştı, bugünlerde Paşa kapısında sıkı sıkıya müzakere olunur. Sebebini sizlere muhtasaran anlatalım:

Edirne'den ötede "Rumeli Şarkı" Vilâyeti var; hâlis Osmânî toprağıdır. Bulgaristan beyliği de bize merbût ve tabi'dir. Devlet-i aliyye'nin bu iki yerinde de her ne olup biterse izn-i padişahi lâzım ve hükûmetimizce malûm olmalıdır. Hâlbuki Bulgarlar bir vakit Rusyalıya dayanıp bizlere karşı koydular, isyan ettiler. Şimdide Avusturya'ya İngiltere'ye güvenip moskofları memleketlerine bile sokmuyorlar. Rusya İmparatoru'nun sözünü hiçe sayıyorlar. Bundan evvel

Prens Alexander nâmında bir kahraman beyleri vardı. Doğrusu ateş gibi bir zâbit idi. Asıl Bulgarları fitleyen, ifsâd eden o oldu. Fakat Sırbistan ile muhârebe edip kazandı. Bu ise memûl değildi. Bulgarlar şımardıkça şımardılar. Bayağı Fransızlar gibi, hürriyet davası için kan dökeriz deyu ecnebî konsoloshânelerinin önünde sabahlara kadar bağrıştılar. Uzatmayalım! Prens Alexander'ın tutumu bazı devletleri ürküttü. Rusya ön ayak oldu. Bu "beyi" Bulgarların elinden aldı der iken Bulgarlar da ayaklandı. Biz de Rusya'nın beğendiği adamı benliğimize kabûl edemeyiz dediler. Kimi yeniden uğraştı. Tuhaf değil mi ki Prens Alexander tekrar Bulgarların hükûmetine geçti. Lâkin bu geçiş meğer bir sebep-i mahsûs içinmiş. Prens Alexander da bilirmiş. Artık dikiş tutturamayarak istifa etti bunun maksadı Bulgarların içinde Rusya taraftarı olanlar iş başına geçmesin deyu pek genç ise de Avrupa'da tahsîl görmüş ve zekâveti, hamiyeti sayesinde dünyayı Konya'yı anlamış üç beş Bulgar intihâb ederek hükûmeti onlara teslim etmekten ibaret imiş.

Bundan sonra Prens Alexander yine çekilip gitmiş ise de yerine bıraktığı yani hükûmeti ellerine teslim eylediği adamlar orada istedikleri gibi icrâyı hükûmet etmeğe muvaffak olmuşlardır. Hele İstanbuluf nâmında bir genç Bulgar vardır. Avusturya ve İngiltere konsolosuyla min ğayr-i resmin dostluk peydâ edip geceleri görüşmek ve husûsî mektuplaşmakla ve Prens Alexander'dan talîmatlar almak sûretiyle de kendi iktidar-ı zâtiyesine takviyet vermiş ve ba-yağı bir hükümdar mukallidi gibi kimini asmış kimini kesmiş kimini habs ve tevkîf ve bazılarını memleketten tard eylemiştir ki Rusya Devleti mahsûsen jurnaller, memurlar göndermiş ve şimdi geliyorum; şimdi varacağım; Bulgaristan'ı alt üst edeceğim dedikçe onların vazîfesinde bile olmayıp İstanbuluf bir kat daha şiddet ve azîmet göstermiştir. Varna'ya yalancıkdan harb sefinesi gönderen Rusya Devleti konsoloslarını da Bulgar idâresinden çekip almış ise de bu yüzden kendisi mutazarrır olmuştur. Bulgarlar Rusya taraftarlarını daha iyi ezmeğe târumar etmeğe kalkışmıştır.

Nihâyetü-l emr Avrupa'ya memurlar, davetçiler gidip Bulgar meclis-i umûmisi tarafından beyliğe intihâb olunan Prens Ferdinand nâm kimseyi götürdüler. Prens Ferdinand ibtidâ biraz nazlanmış ise de vâlidesi gayet zengin olduğundan Bulgarların kendisini başında taşıyacaklarını bildiğinden Bulgarların davetine icâbet etmiş ve kâr ve zararı kendisine ait olmak üzere resmen hiçbir devleti dinlemeyip gelmiştir. İşte burası biraz karışık meseledir. Çünkü sûret-i zâhirede devletler bu işe hiç karışmamışlar gibi görünmüşlerse de eğer Almanya Devleti ol zaman gerçekten istemiş olsa ve Avusturya, Prens Ferdinand'dan haz etmese idi, bazılarının zannı gibi salt İngiltere'nin parmağıyla Prens Ferdinand yerine oturtulamazdı. Hem ne hâcet sonradan gazetelere varıncaya kadar sirâyet eden bazı mektuplar okundu ki Prens Ferdinand ekser devletlerin diplomatları, sefirleri ile husûsi olarak mektuplaşmıştır. Ve bu mektuplar da kendisinin Bulgaristan'a gitmesi için tazyîk olunmak şöyle dursun nev'ummâ teşvîk ve teşci' olunmuştur.

İşte hâlâ bu Prens Ferdinand Bulgarlara büyükten büyüğe beyliği kurmuştur. Şimdi istediği vecihle orada emir ve nehy ediyor. İstanbul'da beraber çalışıyor. Dört ve beş defa'lar Bulgarlar şurada burada baş gösterip şimdiki hükûmetin aleyhine kıyâm eylemişlerse de İstanbul bunların Azrâîli gibi her yerde karşılarına çıkmış ve pek çoklarını Rusya taraftarı olmak üzere âleme teşhir eylemiştir. Hatta vurulan bazı Bulgar ve sâir zabitanın cebinden çıkma olmak üzere öyle mektuplar ortaya koymuşlardır ki bunlar Avrupa efkâr-ı umûmîyesini bir dereceye kadar Bulgarlara yâr etmeğe sebep olsun için iyiden iyi işe yaramıştır. İşte bu son günlerden beridir Sırbistan muhârebesinde muzaffer olan üç beş Bulgar zâbıtı Sofya'da ecnebî konsoloshânelerinin önünde at oynatıp muhârebe edeceğiniz düşmanımız kimse karşımıza çıksın diyorlar. Sırbistan neferâtı gibi kıyas ederek Bulgar gençleri yaldızlı şapkalarıyla (köşe kapmaca) oynamak azmine düşmüşlerse de arada küllâh kapmak isteyen Avusturya işi bu merkeze

çekip götürmüştür. Avusturya'yı vakit vakit ileri sürüp bazı da geride bırakan Almanya Devleti'dir. İngiltere'nin de Avusturya'ya sudan mu'âvenetde bulunarak miktar-ı kâfi İngiliz altını karzen firistâde etmekten ve ticâret-i bahriyyeye koyulmaktan gayrı emeli, fedakârlığı olsa gerektir. Rusya Devleti velev gâlip olsa bir muhârebe-i azîme altından kalkarak ve muhârebe-i ahîre dâiresinde bile güç hal muhâfaza-i mevki edebilerek birçok zaman daha Afganistan ve Hindistan havâlisinde Londra kabinesini serbest bırakacağından emîndir.

Çünkü Almanya ve İtalya Devleti Avusturya ile ittifak-ı müselles teşkîl etti denildiği zaman bile Fransa, Rusya ile tedâfi'î ve tecâvüzü bir ittifak-ı askerî husûsuna kudretyâb olmadıklarından ve zaten Fransızların meşhûr-u âlem olan merdlikleri iktizâsınca Almanya Devletiyle baş başa cenkleşmeleri memûl idüğünden böyle gürültülere havâle-i semi' itibar etmeyen Bulgarlar kendi askerlerini ve mühimmatlarını hazır etmişler ve fi'l-vâki' zuhûrâta tâbi' olmuşlardır. Prens Ferdinand dahî yaramaz çocuklar gibi kale içinde (sayım da suyum da) yok deyip

Bulgaristan'dan bir türlü çıkmak istemiyor. Vallahi garîbdir. Rusya Devleti bunu pek alâ biliyor. Diplomasi tarîkiyle iş görmek istiyor. Rusya Devleti bu sefer de iki resmî beyânnâme neşr edince bundan mutlak bir fenâ netice çıkarmak istiyor mu orası bilinemiyorsa da Prens Ferdinand'ı Bulgaristan'dan devlet-i aliyye ne yaparsa yapsın cebren çıkarsın demek olan Rusya İmparatoru'nun bu seferdeki beyânnâmesi işte yukarıda söylediğimiz Paşa Kapısı'nda yani Bâb-ı Âlî'de arz ve amîk müzâkere olunmaktadır. Rusya'yı mükerreren tecrübesi icrâ olunmuş bu çıkmaz yola sevk eden Almanya Devleti'dir derler. Avusturya, İtalya ve İngiltere Devleti Rusya'nın vâki' olan teklifini bu def'a dahî red etmiş olduklarından bu hafta zarfında Bulgaristan meselesi karışık dolaşık ve bulaşık bir hale girmiştir.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Mardin Anadolu'da bir memlekettir.

Buranın Kâmil Paşa nâmında bir mutassarrıfı var idi. Geçende vefât etti. Hem doğru hem de müsrif fakîr bir zât olmalı ki maaşıyla geçinip fakat ihtiyâta ri'ayeten bir şeyi arttıramadığından çoluğu çocuğu İstanbul'a gelmek için zarûrette kaldı. Bunu Şevketlû Padişahımız merhametlû Efendimiz duydu. Derhal on bin kuruş atıyye ihsân buyurdu. Kâmil Paşa'nın çoluğu çocuğunun sâye-i şahânedede hiç sıkıntı çekmeyerek buraya getirilmesi için emirnâmeler yazıldı. Kim bilir bu mâtemzedeler bu yüzden Cenâb-ı Hakk'a ne kadar dualar, ne kadar şükürler etmektedirler.

Size bir güzel havâdis daha verelim:

İbrâhîm aleyhîsselâm Efendimiz yok mu? Bu kere müşârun ileyh Hazretlerinin türbe-i şerîfelerine gayet kıymetdâr levhalar yapıldı. Taraf-ı şahânededen mahsûsan mahall-i âlisine gönderildi. Bu levhalar mahalline getirilip bir haftaya kadar ta'lik olunacaktır. Peygamber-i zîşânımızın vekîli bulunan halife-i cihân şevketlû Sultân Abdülhamîd Han Efendimiz yeryüzünde ne kadar evliyâ ve enbiyâ varsa cümlesine dâimâ birer

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:39**

sûretle hidmet ve izhâr-ı muhabbet ve muhâleset eylemekte olduklarından bu yüzden dahî cümle muvahhidîn dilşad olmaktadır.

Karadeniz tarafında Trabzon memleketi vardır. Trabzon'a çıkılarak oradan Anadolu'nun iç tarafına doğru gidiliyor. Oradaki Vilâyetlerimizin biri de Van Vilâyetidir. İşte bu Van Vilâyeti Rusya hududuna yakın olduğu için pek mühim Vilâyetimizdir. Şevketlû Padişahımız Efendimiz Hazretleri Van Gölünde işlemek için Eyüp vapurları gibi lâkin onlardan süratli tersane-i âmirede iki vapur yapılmasını ve Van Gölüne yakın bir saat mesafeli bir yerde bulunan kömür madeninin de işlettilerile devlet istifâde ettirilmesini emr-i fermân buyurmuşlardır. Van, sâir mahallere makîs olmadığından vapurların, kömür madeninin her halde taraf-ı devletten işlettirileceği derkârdır.

O semtlerde bir şimendifer inşâsıyla Van Gölünden kendisine istifâde kapısı açmak için Sahancıyân Efendi nâm kimse birçok vakitler bu işin peşini bırakmamış idi. Anlaşılan iki ucunu bir edememiş olmalıdır ki

hâlâ şimendiferden falandan bahseden yoktur.

Edirne'den ötede Şarkî Rumelî Vilâyeti vardır. Hani İstanbul'da gümrük kolcuları var ya! Onun gibi o tarafta dahî gümrük kolcularını sınıra dizip kaçakların önünü almak ve eşyadan gümrük parasını istemek üzere oralara gümrükçüler gönderilmesine Paşa Kapısı'nda karar verilmiştir.

Meârif-i umûmîye Nâzırı devletlû Münîf Paşa Hazretlerinin Dersaâdet-i Vilâyette inâs-ı ibtidâ'îyye mektebelerinin ıslâh ve teksîri için bazı tedâbir ittihaz buyuracaklarını memnuniyetle duyduk. Cenâb-ı Hakk memleketimize hüsn-ü hizmet edenlerden razı olsun.

Mâlîye nâzırı devletlû Mahmûd Paşa Hazretlerinin hulûlüne birkaç gün kalan rûmî 1304 senesinden itibaren mâliye-i hazîne-i celîlesinden maaş alan kadınların akçe ahzinde şimdiki gibi şamatalarla öyle birbirini çiğnercesine

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:40**

para almalarına meydan verilmeyip yenden tahsîs ve intihâb olunacak müte‘addid mahallerde akçe itâsıyla kadınların maliye dâiresinde akşamlara kadar muzdarib olmamaları için güzel tedbîrler ittihaz buyurmakta olduklarını işittik. Bu haberden çok sevindik. Bu iş şevketlû Padişahımız Efendimiz Hazretlerine umûmun hayırlı dualarını yeni baştan celb edecektir.

Tarîk, saâdet, mîzan, servet, karşı gazetelelerinin gazetemizin bu kadınlar kısmı hakkında vuku‘bulan hissiyât-ı meârifperverlerine arz-ı teşekkür ederiz.

Refkımız Tercümân-ı Hakikat Gazetesine gelince bu babda söyleyeceğimiz söz, ilk nüshada haber verdiğimiz vecihle büyüklerimizin himmet ve nezâreti alan vâki‘‘ ve baki olduğunu tekrar eylemekten ibarettir.

Fetevâhâne-i celîle-i memurîn ricâlinden fazîletlû Saadeddin Beyefendi Galata Mevleviyyetine tayîn buyurulmuştur. Mîr-i mûmâ ileyh merhûm Kazasker Mustafa Asım Efendizâdedir.

Kendileri şimdiye kadar bulundukları mühim memuriyetlerde müstakîm bir meslek tuttuklarından bu memûriyete tayînleri dahî semere-i fazl ve istikâmetleridir.

Vilâyetlerde bulunan ziraât müfettişleri verilen emir üzerine bir taraftan Dersaâdet’e gelip bir taraftan işleri başına gitmektedirler. Me‘a’l-memnûniyye işidildiğine göre bunlara ayrı ayrı divan verilmekte ve bundan sonra öyle boş yere maaş alamayacakları ve Marttan itibaren kendilerinden ciddî işler bekleneceği tefhîm buyrulmakta imiş. Cenâb-ı Hakk tesirâtını halk buyursun ki memleketimizin o güzel mahsulâtından istifâde edelim.

Bir Resmî

Tevcîhât

Cemiyet-i rusûmiyye riyâseti Galata Güm-rüğü Nâzırı Saâdetlû Akif Efendi Hazretlerine.

Üsküp Mutasarrıflığı İşkodra Vâlisi

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:41**

Sâbık Saâdetlû Hâfız Mehmed Paşa Hazretlerine.

Şehrizor Sancağı mutasarrıflığı Süleymâniye mutasarrıflığından müst'afî Saâdetlû Abdülkâdir Kemâlî Paşa Hazretlerine.

Siroz mutasarrıflığı Üsküp Mutasarrıfı sâbık Saâdetlû Necib Paşa Hazretlerine.

Meclîs-i mâliye a'zâlığı sandık emîni Saâdetlû Haşmet Efendi Hazretlerine.

Hazîne'î celîle sandık emâneti meclis-i mâliye azasında Saâdetlû Râşit Efendi Hazretlerine.

Sandık emâneti muâvinliği tahsîsât-ı mâliye muâvinliğinden müstahdem izzetlû Sâdık Beyefendiye tefvîz buyrulmuştur.

Ertuğrul Sancağı Mutasarrıfı Saâdetlû Fuat Efendiye rütbe'î refî'a-i mîr-i mirânî.

Hazîne-i celîle-i muhâsebe-i umûmîyye muhasebesi defter-i kebîr mümeyyizi İzzetlû Şevkî Efendiye muhasebe-i merkeziyye muâvinliği ilâve-i memûriyet olmak üzere rütbe-i sâniye sınıf mütemâyizi.

Mektûbe-i dâhiliyye kalemi mütehayyizân hulefâsından İzzetlû Ali Fuat Bey'e rütbe-i sâniye sınıf mütemâyizi tevcih buyrulmuştur.

Ferîkân-ı kirâmdan tensikât-ı askeriye komisyonu re'isi Saâdetlû Necib Paşa Hazretlerine birinci rütbeden nişân- âli-i Osmânî.

Madam Nikola Zarifiye'ye ikinci rütbeden şefkat nişân-ı âlisi.

İstihkâm komisyonu resimhânesinde müstahdem olup muvakkaten bahr-ı sefid boğazı istihkâmâtı inşaatına memur istihkâm binbaşılardan ref'atlû Ahmed Zahid Efendi'ye tebdîlen dördüncü rütbeden Mecidî nişân-ı zişanî ihsân buyrulmuştur.

Vilâyât

Bir takım gazetelerde Şam vakıası diye a'zam edilen iş Suriye Vilâyetinin resmî gazetesinde pek güzel izah olunarak hakikat-i maslahat gün gibi aşikâr olmuş ve üç mücrim Cezayirinin derdesti için polislerin Fransa konsoloshânesine girmedikleri anlaşılmıştır.

Binaenaleyh memûriyet-i mahsûsa ile

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:42**

Şam'a gönderilen atûfetlû Rıza Beyefendi Hazretlerinin bağıteten keyifsizlenmeleri bâ'is-i te'essüf olmuştur. Cenâb-ı Hakk şifâyı acil ihsân buyursun.

Bu hafta Yanyâ'dan gelen gazete ki bir yüzü Türkçe ve diğer yüzü Rumca tab' ve neşr olunmaktadır. Vilâyetin resmî gazetesidir.

“Hakikat nazarında sözün en kıymetlisi şâibe-i arâzdan vâreste olan makâlâttır” cümlesiyle başlayıp ufak tefek memurlara bazı mühim nasihatlerde bulunduğundan bi'l-cümle vilâyât gazetelerinde bu misillû bendlerin vücûdu mûcib-i fâide olacağını tasdik ederiz. Bu gazetede dahî hasebe'l-mevsim ameliyât-ı nafi'a teşebbüsâtına dair bir sarâhat yok ise de Posta Caddesi üzerinde bir köprü'nün yıkıldığı havâdisi mündericidir ki verilen tafsîlâta nazaran sâhib-i hayrât olanlara mürâcaâtla karîben tamîrine mübâşeret buyurulacak imiş.

Vilâyât-ı sâireden bir kaçında bu misillû köprü zayıatı haberleri alınmıştır.

Paris de meşhûr köprülerden birinin

geçenlerde kendiliğinden batmakta olduğu görülerek ve orta kirişlerinin göçtüğü anlaşılarak kazaya uğramasına meydan verilmemiştir.

Hele bizim Galata Köprüsü'nün tefer-rü'âtından olan mahallin sapasağlam durup durur iken geceleyin kendi kendine “intihâr” etmesi bu sene de intihâr modasının köprülere sirâyet ettiğini der hatırlattırıyor.

Muharrerât

Meârifmend efendim.

Gülistân-ı asır meârif-i hasr Hazret-i tâcidârîde şirâze bend olan güldeste-i müellefât-i fevâid gayet cümlesinden olarak bu kere destigâh-ı temsilden nazargâh-ı istifâdeye arz-ı dîdâr-ı kemâlat nisâr eden cerîde-i ferîdeleri selâset-i ifâde ve belâğât-ı ibare ve mütezâmin olduğu makâlât-ı hikemiyyeyi-i edebîye cihetiyle şâyân-ı mutâla'a bir eser-i nâfi'a olmasıyla muvafakıyât-ı meârifperverlerinin takdîr ve tahmîdi sırada teberrüken bazı mülâhazât-ı şükrü güzerânenin beyânına şurû' olunur: Şu ahd-i meârifte gerek sâye-i meârifvâye-i

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:43

Hazreti mülûkânede taraf taraf açılan mekâtib-i inâsda ve gerek destân-ı vâlidde nice benât-ı muhaddere-i kemâlat meârifle pîrâste olmuş ve onlara mahsûs bir gazetesinin lüzûm-i ihdâs zamanı gelmiş olduğu halde münderecât ve müştemilâtı yegâne meşûk ilm ve meârif olan cerîde-i ferîdelelerinin haftada bir kere de kadınlara mahsûs olarak neşri büyük ve nafi‘ bir hizmettir. Hamdolsun zamanımızda kadınların tahsîl-i meârif etmeleri aleyhine hiçbir fikir kalmamış ve herkes kızını mektebe göndermeğe ve tahsîl-i meârifte gayrette bulundurmağa çalıştığı için cerîde-i muhteremelerinin bu yolda mûcib-i iktidâ ve imtisâl-i âsâra mübtenî olan makâlât bir kat daha ikâz-ı efkâra ve tamîm-i meârifte medâr-ı mahz olur. Kadınların her sûretle tahsîl-i ilm ve meârif eylemeleri cemî‘at-ı beşeriyemizce derece-i elzemiyette olarak bu tarîkda iktisâb edecekleri fazîlet, adâbca dahî rehnumâyı iffet olacağı ve dâimâ ilm ve meârifin tehzîb-i ahlâka hizmet edeceği cihetle mazhar rağbet olacağında şübhe olunmayan cerîde-i ferîdelerinin bu vadide, meslek-i meârifde

devâmını temennî ile lâzıme-i tebrîkâtı îfâ eylerim efendim.

fi 21 Şubat 1303 sene

Mektûbe-i Hâriciye Mümeyyizi

Raûf

“Mürüvvet” gazetesini idâre-i behiyyesine.

Her sene içinde şurada burada çiçek illeti zuhûr ederek mevsim-i sayfda güzel havalı yerler, büyüklü küçüklü çocukları olanlar için bayağı karantineli oluyor ki buraları sıhhat gazetesinin ekser nüshalarında pek güzel izah olunmuştur. Hele Boğaziçinin Sarıyer gibi ğubbelikli köylerinde ve sâir mahallerde ve Büyükada ve Heybeliada gibi mahallerde fukarâ takımı aşya pek te ihtimam etmemekte olduklarından ne kadar takayyüd edilse yine sirâyet ediyor. Bu münâsebetle îcâbı kadar aş memurları i‘zâmıyla o taraflarda mahalle mahalle çocukların aşılatırılması şehr-i emânet-i celîlesinden tazarru‘ olunur. Esasen bu işin kadınlara da teâlluk derkâr ettiğinden dakika fevt etmeksizin çocuklarını aşılatmaları lüzûmunu evlâdına muhabbeti olan vâlide-lere tavsiye ederim.

Muvâsalât

Aydın Vâli Muâvini Saâdetlû Rağıb Paşa Hazretleri İzmirden, Hazret-i şehriyârî Miralay İzzetlû Ahmed Beyefendi Halebden, İngiliz lordlarından Lord Urakor Londra'dan, Dersaâdete muvâsalât etmişlerdir.

Azîmet

Beyrût Vâlisi Devletlû Ali Paşa Hazretleri mahal memuriyetlerine, İtalya Devletleri'nin Dersaâdet seffir-i kebîri Baron Belan câniblerinin zevcesi Madam Belan Paris'e, Ankara redîf kumandanı Mirlivâ Saâdetlû Hacı Hâfız Paşa mahal memûriyetlerine, misafireten Dersaâdet'te bulunan Tonken Vâlisi Mösyö Bihur Parise azîmet etmişlerdir.

İlân-ı Husûs

“Mecmû'a-i umûr-u nâfi'a” nâm fennî gazetenin birinci ve ikinci seneliğinden tam takımları kitapçılarda bulunmadığından mübâye'asını talep buyurulduğu halde matbaamıza mürâcaât buyurulmalıdır.

Muhâberât-ı Mahsûsa

Evvelce pazartesi günleri neşr olunup (52.) numruda birinci senesi hitâm

bulan gazetemizden bazı abonelere hafta hesabıyla birkaç aylık gazete borcumuz vardır. Borcumuzu yakında ikinci senenin neşrine başladığımız zaman edâ edeceğimiz gibi istenildiği halde gazetemizin bu kadınlar kısmından bilhassa irsâli lâzım gelen nüshaların gönderileceğini abonelemimize beyân ederiz.

ÜÇÜNCÜ KISIM**HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE**

Avrupa kıtasında İtalya memleketlerinin bulunduğu denizlerde gezmekte olan İngiliz harb seffineleri kumandanı bir ziyafete gitmiş, orada zevk etmek üzere iken demiş ki “yakında İtalya donanmasıyla birleşip her tarafı altüst ederiz.” Bu la-kırdıyı o ziyafette hazır bulunanlar işitmiş o ona söylemiş, o da öbürüne derken bütün cihân duymuş, sonra “İngiltere Devleti bizim vapur kumandanı vapurun kumandasına memûrdur. Politika işine karışamaz ve ahvâl-i diplomatikadan haber alamaz ki söylediği doğru olsun diyerek tekzîb etmiştir. Fi'l-vâki öyledir ya! Kaç aylardır rûy-ı deryada keşt ve güzâr eden

bir bahriye kumandanı bugün İngiltere Kraliçesi'nin bile kesdiremeyeceği bir keyfiyeti ne bilsin. Kendisine süs vermek ve İtalyanlara bir cümle göstermek için böyle bir lakırdı etmiş iken bakınız erkekler de ne kadar dedikoducudur ki yedi devlet bu lakırdıya ayrı ayrı manalar vermiştir.

Bu sene kış her tarafta şiddetlidir. Şehrimizde de numûnesini göstermiştir. Rumeli ve Anadolu'nun ekser mahallerine pek ziyâde kar yağmıştır. Tuna Nehri taraflarına çok kar yağdığından Varna tarîkiyle gelecek Avrupa postası ikide bir te'hir etmektedir. Rusya, Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere memâlikine de külliyetli kar yağmıştır. Hatta (Lânatur) nâm gazetesinde okunduğuna göre Afrika'da Sahrâ-yı Kebîrde Ğalvât nâm mahalde kuşbaşı kar dolu düşmüştür.

İngiltere'nin Sör Dermindolf nâmında bir hâriciye memuru vardır ki Mısır mukavelenâmesi için evvelce İstanbul'a gelip kendisini herkes tanımış idi. Bu zât İngiltere Devleti

tarafından şimdi İran Devleti'nin pâyitahtı olan Tahran şehrine sefir tayîn olunduğundan bura tarîkiyle mahal memûriyetine gitmek için Mart içinde İstanbul'a gelecekmiş. Bir rivayete göre İstanbul'a geldiğinde Paşa Kapısında müzakereye girecekmiş.

Habeşliler İtalya askerine galebe ettikçe ziyâde mağrûr olmağa başladılar. Sûdânîler de nice vakitten beri cenk ile uğraştıklarından Masavv'a'da bulunan İtalya kumandanı seyahat ve ticâret tarîkiyle bazı kimseleri elde edip Sudanlıları Habeşlilerin üzerine musallat eylemek fırsatını fevt etmiyor. Hatta bazı İtalya zenginleri Habeşistan ser-âmedânının vücûdunu kaldırmağa muvaffak olacak adamlara nakden şu kadar lira bu kadar akçe vereceklerini vaad ve ilan ediyor. Doğrusu bu vaadler bu ilanlar pek garibdir. Ahîren alınan haberlere nazaran İtalya kumandanının teşvîkatı üzerine Sûdânîlerden bir fırka Habeşistan'ın (Ğomba) ve (Ğondor) eyâletlerine hücûm ederek Habeş askerini darma dağın etmişlerdir

Avrupa gazeteleri bu hafta hep muhârebe lakırdılarını getirdi. Bütün devletler eskisi gibi hazırlık görüyorlar imiş lâkin akıllı diplomatlar ile görüşdük. Bunlar temîn ediyorlar ki bu yaz dahî muhârebesiz geçecektir. Çünkü Rusya Devleti'nin elbet bir beklediği şey vardır. Asıl iş oradan alevlenecek. Hâlbuki Rusya Avusturya hudûduna doğru ne kadar tedâriklerde bulunduğu halde hâlâ silâh ile işleri bitirmek emelin-den me'yûs değildir.

Telgraf

Paris 26 Şubat 1888.

Süveyş Kanalı mukavelenâmesi için Bâb-ı Âlî'nin istediği şartlara, devleti tarafından yakında beyân mutâla'a olunacağını İngiltere'nin Paris Sefîri Lord Layton Fransa Hâriciye Nâzırına ifâde eylemiştir.

İngiltere ile Fransa hükûmeti Süveyş Kanalı'nın bî taraflılığına dair bir mukavelenâme

yapmışlar idi. Bunu bize tebliğ ettikleri gibi sâir devletlerede tebliğ etmişler idi. O mukavelenâmenin bazı bendleri Bâb-ı Âlî yani Paşa Kapısında vükelâ meclisinde doğruca hakk-ı saltanat-ı seniyyeye muğayir görüldüğünden onların hakkımıza göre olması lâzım geleceği güzelce İngiliz ve Fransız hükûmetlerine tebliğ olunmuş idi. Şimdi anlaşıldığına göre İngiltere hükûmeti Fransa hükûmetine bu babdaki re'yini söyledikten sonra ikisi birlikte Paşa Kapısına tebliğ-i keyfiyet edeceklermiş. Hak bizim olduğundan ne olursa neticesi hakka göre olacağından şüphe yoktur.

Paris 27 Şubat

Fransa Hâriciye Nâzırı Mösyö Felurans Meclis-i Meb'usâna azâ intihâb olunmuştur.

Berlin 28 Şubat

Almanya Başvekîli Prens Bismarck'ın mahdûmu ve Almanya Hâriciye Nâzırı Kont Herbert Londra'ya gitmiştir.

Müşârun ileyh Londra'da bulunduğu müddetçe Rusya'nın Bulgaristan hakkındaki tebliğâtına

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:47

karşı İngiltere'yi tatlıka bağlamaya çalışacaktır.

San Remo (İtalya'da) 29 Şubat burada hasta bulunan Almanya Veliahdı Prens Friedrich'in hâli fenâlaşmıştır.

(Müşârun ileyh nice zamandan beri boğazında zuhûr eden illetten hasta ve muzdariptir.)

Paris 1 Mart 1888

Mösyö Wilson'un iki sene habsiyle beraber kendisinden üç bin Frank cezâ-yı nakdî ahzına ve beş sene hukûk-i medeniyye ve siyasiyyeden mahrûmiyetine hüküm olunmuştur.

(Mösyö Wilson dedikleri kimse Fransa reîs-i cumhur-u sâbıkı Mösyö Ğarevî'nin damadıdır. Kâim pederinin nüfûzuna istinâden ötekine berikine rüşvet ile memuriyet ve nişân almış ve yine rüşvet ile bu misillû çok fenâ işlerde bulunmuştur. Mûmâ ileyh bu kötü hareketlerinden dolayı Fransızlar hiddetlenerek kâim pederi Mösyö Ğarevîyeyi isti'faya mecbur etmişlerdir. İşte kendisi de bu fenâ hareketlerinin cezası olarak böyle mahkûm olmuştur)

Berlin 1 Mart

Almanya veliahdının mahdûmu Prens Wilhelm San Remo'ya gitmiştir.

Berlin 2 Mart

Bulgaristan meselesi için konferans akd olunacağına dair henüz bir haber alınmadı.

Roma 3 Mart

Habeş Kralı'nın Masavv'a'ya yürümekte olduğu ve Asmârâ nâm mahalle geldiği Musul'dan bildiriliyor.

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Âişetü'l-Ba'ûniyye

Fahru'l-âlem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizi İslâm şairleri arasında parmakla gösterilecek derecelerde hüner ve marifetle ve kemâl-i fazl ve edeble nizâmen sitâyîş etmeğe muvaffak olarak (fazîletü'z-zaman) unvân-ı mahsûsu ihrâz eden işte bu (Âişetü'l-Ba'ûniyye) nâm muhadderedir. Kendisi evlâd-ı Arabdan Ahmed bin Nasru'l-Bâ'ûnî'nin kerîmesi olduğundan

hânedânının ismine izâfetle (bâûniyye) denmiştir.

Âsâr bir güzidesi bi't-tabî' Arapça idüğünden mûmâ ileyhânın talâkat güftârı ve fesâhat ve kemâli Abdulganî el-Nablîsî Hazretleri gibi duhâtın şehâdet vâkı'alarıyla da müsebbidir. Kâmûs mütercimi merhûm Asım Efendi muğlak bir bahisde bunca üdebâyı Arabın âsârına mürâcaatta ancak mûmâ ileyhânın bir kıt'a'î nâzikânelerini zemîne muvâfık bulmakla aynen Kâmûs'a nakl etmiştir.

Âişe Hubbî

Âişe Hubbî Hanım Şeyh Akşemseddin Hazretlerinin ahfâdından Şemsî Çelebinin halîlesidir. Cennet mekân Sultân Selim Sâni Hazretleri'nin evâhir-i zamânında iştihâr etmiş olduğundan mûmâ ileyhâ derecesinde ol vakte kadar kadınlarda Türkçe şiir söyleyebilmiş olanlar Mihrî ve Zeynep Hanımlar iken Âişe Hubbî'nin cümlesine tevaffuk ettiği meşhûr Âşık Çelebi tezkeresinde muharrerdir. Keşfü'z-zunûn nâm eseri muteberede mûmâ ileyhânın aslı Amasya kasabasından olduğu gösterilmiştir.

Âişe Hubbî'nin birçok gazel ve kasâ'id ve mesneviyâtı fevkalâde mezâyir-i i'zâz ve tekrîm olmuş ve Padişah-ı zaman tarafından sûret-i mahsûsada ve mütemâdiyen sıyânet ve hamâset buyrularak itilâyı şeref ve şân eylemiştir.

Âişe Hubbî Hanımın şöhret-i aliyyesi sebebiyle cennet mekân Sultân Selim Sâni Hazretlerinin halef-i tâcidârîleri tarafından dahî bi'l-hassa nâil-i en'âm ve ihsân edilerek kendisi her dem taltîf buyrulmuştur. Sultân-ı zamanın bir gazel-i hakîmânelerine mûmâ ileyhâ tarafından aynen yani Arapça ile Türkçe karışık olarak âtîdeki nazîre bilbedaha îrâd kılınmıştır:

Fevzat illallah havalarib celîl
Hay samed damle elfazl cemîl
Yok, varlığın isbat için gayra teklif
El- aklla yeşhid ve-l nakl delil
Adil eylesin ol şana bula hakka takrib
El- şer' şerîf veliyullah sebil
Aksa nola dil arzın aben görüp ay can
El- cins ile-l cins kemakıl yemel
Bu nazım şehe nice nazıra diye (Hubbî)
Fi-l hazin mazi-l ömre hay elân alil
Hubbî Hanım'ın üç bin beyitten mütecâviz bir eser-i nevzemîni vardır ki udebâyı garbiyyenin

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:49

mültezimi olan manzumeler kabîlinden olup heyet-i mecmû'ası itibarıyla manzûmenin verilen (Hurşîd ve Cemşîd) nâmı bile rengîndir.

Hurşîd ve Cemşîd'i tamamen nakil ve tahrîre müsaid olmayan gazetemizde teber-rûken birkaç beyt bulunsun için şunları derç eyledik:

Şâire-i mûmâ ileyhâ denizin dalgalanıp da sertleşmesi hakkında şu zemînde söze renk vermiştir.

Giyub başdan ayağa cümle coşan
Deniz bir demde oldı şaha düşman
Yüzünü ceyn idüb körler ve kömler
Lebinden saçılıyor her dem köbük-

ler

Ab-ı mansûr bazı beyitlerdir ki sudan de-ğildir.

Sular şu yerde hâl olmuştu gayet
Geçen ahvâl eylerdi şikâyet

Su rahmet hattını eylerdi tahrîr

Nesîm ol ayeti eylerdi tefsîr

Romanya Kraliçesi'nin Mülâhazâtı

Âlemce kadınlar nazar-ı itibara alınmama-ğa o kadar alışmışlardır ki kendilerini

nazar-ı itibara almak isteyen ulemeye dahî itimad etmezler.

Bir kadın ziyâde-i ehl-i ırz bir erkeğin irtikâb edebileceği bir fiili irtikâb ettiği için recim olunur.

Kadınlar ta'mîm ettikleri ettikleri yalnız bir misâl üzerine hükme meyyâldirler. Ekse-riyâ anları ağrâz-ı nefsâniyyeye tâbi eden işte budur.

Bahtsız bir kadın poyraz rüzgârının taht-ı tesirinde kalmış bir çiçek gibidir. Çok va-kitler tomar halinde kalır ve açılacağı za-man solar.

Hakikat ve mâhiyeti anlaşılmayan bir ka-dın başkalarının dahî hakikatini anlayamaz. Tuvalet nazar-ı bi kayd ile bakılacak bir şey değildir. Kendi zînetinizin zineti olabi-lirseniz sizi zîrûh-i bedîa'i san'at hükmüne vazi' ider

Kadınlar zevcelerinde ve akrabalarında gördükleri kusurları bi'l-hassa kendi çocuklarında ıslâha çalışıyorlar.

BEŞİNCİ KISIM

AHLÂK

Bazı kimseler vardır ki: Ahlâk dendiği vakit “terbiye” daha evvel söylenmek lâzımdır ve “terbiye ve ahlâk” her kesin bildiği bir şeydir. Küçük mekteplerde ahlâk risâlesi okunuyor. Büyük mekteplerde ahlâk dersi görülüyor. Bunu halka anlatmak abestir, ukelâlıktır iddiasında bulunuyor. Bazı zevât mevcûddur ki esâsen bu fikirde bulunup buna şunu da ilave ediyorlar: Ahlâka cem-i vakitte hizmet etmek vâkı‘a münâsibtir. Fakat bundan gazetelerde kuru kuruya bahs etmek hükümsüzdür: Ahlâka itinâ olunacak vakit çocukluk vaktidir. Bir gazeteyi okuyup meal çıkaranlara açıktan

açığa ahlâk dersi vermek için roman okuturmalıdır. Tiyatro seyrettirmelidir. Yoksa “varak-ı mihr-i vefâyı kim okur kim dinler” diyorlar ve Avrupa’da çıkan binlerce romanları tiyatroları delil gösteriyorlar.

Her şey’i nihâyetine kadar dinleyip dinleyip de etraflıca işi muhâkeme eden erbâb-ı dânişden bazılarının mutâla‘âtına mürâcaât edilince şu hakikat meydana geliyor:

İnsan her sinn-i visâlinde kuvve-i ihtiyâriyyesi oldukça şeytanate ve hevâ hevese doğru bir cazibe tahtındadır. Onun için münâsebetli şeylerden münâsebetsiz şeyler kadar mütelezziz olanlar ekseriyeti teşkîl edemez. İstanbul’da yakın vakte kadar devam eyleyen eski “Zuhûrî Kavli” nin İstanbul’da küçük büyük bebekler ve daha âlî ve erbâb-ı safvetten kimseler için cuncuna bazlık âlemini ihyâ etmekten başka bir hizmeti olmadı.

Vâkı‘â Dersââdet’te şimdi tiyatrolar gayr-ı mefkûd ve pek güzel romanlar mevcûd ise de Avrupa’da te’hîl edinceye kadar kızların elinde pederi veya hocası tarafından ol emirde intihâb ve kabûl olunmayan

bir roman bulunmak pek büyük bir kabâhat ve ayıbdır. Ve kızlar istedikleri tiyatrolara gidemezler. Kızlar dersek Avrupa’da pek geç tehîl vukû’una mebnî 20-25 ve ondan az aşağı binlerce kısım inâs tiyatroya gitmeğe ve roman okumağa içleri titrese de yine mümkün ve mutasavver değildir. Bunlar ahlâk ve terbiyeye menâfi’ her bir cümle ve fikirden azâde olan bazı “opera” oyunlarına gidebilirler. Zükûra mahsûs mekâtib-i âliyede bile roman okunması memnû’dur. Ezcümle Mekteb-i Sultânî dahî bu usûl-i haseneyi vaz’ etmeğe çalışmıştır.

Şu ifâdâtta bunların daha pek çok sözleri vardır. Ânların arkası alınıp bir hulâsa çıkarılması ise irice bir bend-i mahsûsa muhtaçtır. Bunu ileride tahrîr etmek üzere kütüb-i mu‘tebere-i Arabiyyeden bir “ahlâk” bendi yazıp çıkarmak meslek-i mütehad-dimiz iktizâsından olmakla ve bu emr-i mühimme zaten Saâdetlû Sırrî Paşa Hazretleri taraf-ı âliyelerinden himmet edilmiş bulunmakla onu ber veçh-i âtî derç eder ve ilerideki nüshalarımızda ayrıca şerh ve tefsîr eyleriz.

Sivas Vâlisi Saâdetlû Sırrî Paşa Hazretleri’nin eser-i hâme-i hakîmâneleridir.

Ahlâk

Halk nefis-i nâtika-i insâniyede bir heyet-i râsihadan ibarettir ki ondan ef’âl bir güne fikir ve rüyete muhtâç olmaksızın kemâl-i yûsr ve suhûletle sudûr eder.

İmdi eğer bu heyet-i râsiha aklen ve şer’an cemîl ve mahmûd olan ef’âle masdar olabilecek bir haysiyete melâbis ise huluk-i hasen tesmiye olunur.

Ve eğer ondan sâdır olan ef’âl-i kabîha ve mezmûma ise huluk-i seyyie tesmiye kılınır.

Rusûh şarttır.

Zîra meselâ, ârizî bir sebebden nâşî nâdiren bezl-i mâl eden kimseye hulukî sehâdır. Yani kerîm ve sahîdir denmez. Tâ ki nefsinde kerem ve atâ bir seciyye-i mahsusa-i râsiha olduğu sâbit olmaya.

Suhûlet ve adem-i ruyet şarttır.

Çünkü bezl-i mâli ma’a’t-tekellûf i’tiyâd eyleyene de kezâlik hulkî sehâdır, denmez.

Sehâ mutlaka fiilden yani bezl-i mâlden ibaret değildir. Zira nice kimselerin sehâvet-i tabî’i var iken ya fîkdân-i maldan veya sâir mâni’den nâşî bezl ve ihsânda

kâsır olur.

Nice kimseler de var ki buhul ve imsâk ile muttasıf iken ya bir sebep ve bâ'isden veya riyâdan nâşî bezl ve atâya muzdar olur.

Huluk-i hasen sâhibinde kuvve-i ilm, kuvve-i gazab, kuvve-i şehvet ve bir de bu üç kuvveti hal-i itidalde tutmak için kuvve-i adlin vücûdu labüddür.

Kuvve-i ilmin iyiliği akvâlde sıdk ile kizb, itikâdâtta, hak ile bâtıl, ef'âlde cehl ile kubuh, beyinlerini fark ve temyîz etmeği teshîl etmektedir.

Bu sebeptendir ki kuvve-i ilm, tahassul edince ândan semere-i hikmet hâsıl olur. Hikmet ise ahlâk-ı hasenenin re's ve ru'yesidir. Nitekim Cenâb-ı Vâcibü-l Vücûd Kur'ân-ı Mecîdde hikmetini haber-i kesîr ile yâd eyledi.

Kuvve-i gazab ve şehvetin iyiliği de hal-i inkıbâz ve inbisâtlarında hikmetin iktisar ettiği had ve miktar üzerine iktizâ etmektedir. Kuvve-i adl, gazab ve şehveti akıl ve şer'ın işaretleri altında zabt eylediğinden nâsır-ı müşîr, menzîlesindedir.

Gazab av zağrına benzer.

Zîra av zağarı da terbiyeye muhtaçtır.

Tâ ki icâbına göre ava salmakta ve durmakta sayyâdın tut, dur, ruyu edeceği işarete tabi' ola, yoksa harekâtı ve sekinâtı kendi nefsinin heyecanına tabi' olursa işe yaramaz.

Şehvet av avlamağa giden sayyâdın bindiği ata benzer

Zira mutlaka feres-i rehvar dahî kimi vakit müeddep olup râkibinin dilhâhına göre hareket eder. Kimi vakit sertlik edip gem almaz olur da dilediği yola gider. İmdi her kimdeki bu sıfatlar alâ vecih-i itidal istikrar bulduysa o kimse için ahlâk-i hasene sâhibidir diye hükm olunur.

Kuvve-i gazabiyyenin hüsn ve itidâline yani mutedil ve müstahsin olan kuvve-i şehevâniyyeye, iffet tabir olunur.

Kuvve-i gazabiyye, eğer hadd-i itidali tecâvüzle cânib-i ifrâta meyl eylerse tehevür ve zaaf ve tefrît cihetine meyl ederse cübün tesmiye kılınır.

Kuvve-i şehevaniyye eğer ifrât tarafına mütemâyil ise şerre ve noksan ve tefrîte meyl eylerse, hamûd, tesmiye olunur.

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:53

Hâl-i vâsat ki o da adilden ibârettir, mahmûddur.

İfrât ve tefrît tarafları rezâil ve zemâyimden ma'duddur.

Adlin ziyâde ve noksan yani ifrât ve tefrît tarafları olmayıp yalnız bir zıddı var ki o da cûr ve i'tisâftır.

Eğer ağraz-i fâsidede isti'mal olunursa hikmetin ifrâtı, cerbeze ve tefrîti, beleh tesmiye kılınır.

Hikmet denmeğe şân ve bu ism-i celîlin şeref ihtisâsına çesban olan halet-i vustâsıdır.

Bu takdîrce ahlâk-ı hasene-i cemîlenin ümmehât ve usûlü ber vech-i muharrer dörde inhisâr eder.

Cerîde-i askeriyye muharriri İzzetlû Abdurrahman Süreyyâ Efendi tarafından irsâl buyrulmuştur.

Malûm-i irfanlarıdır ki:

Hilkat-ı Havva ve Âdem matmûre-i âlemin ma'mûriyetine hidmet. Ve ictimâ'ât-ı zâhire-i beşeriyye ile melekûtiyet-i bâhire-i subhaniyyeye kesb-i marifet gibi bir hikmet-i bedî'a-i rabbaniyyeye müstened olduğu cây-i inkâr değildir. Evet! İbtidâyı

âferinişden beri yırtıcı hayvanların mesken ve me'vâsı olan kabirler, bayırlar, çöller, sahralar, hulâsa pek korkunç pek mühim dağlarıyla ebnâ-yı âdemin himmet-i müşkil bir endâzâneleriyle ma'mûr edilerek sath-ı gabrâ-yı zemîn Nigaristân-ı Çîn ve Mâçîn gibi bedâyi' gûnâ günle arz çehre-i ibtidâ' etmekte, cihânın her köşesi ânisât-ı kulûbun cilve-i sihr-i âferînleri ile avâlim-i ulviyyeye tefavvuk ve itilâ dâ'iyesinde bulunmaktadır. Benât-ı Havva dahî bizzat beytin zîneti, beytin saâdeti, beytin şeref ve meziyyeti, beytin rûhâniyeti oldukları halde dest-i iffet-i peyvest maharetleriyle nişimengâh-ı ismetlerine nizâm ve intizâm vererek meziyet-i medeniyet neden ibaret olduğu bir bakışta nazar-ı itibâra şa'sâbâr olmaktadır.

Demek ki medeniyet umûr-u beytiyyenin hüsn-ü intizâmından başlayarak oradan şu on üçüncü asrın dâhilen ve hâricen hâiz olduğu kemâlâta vâsıl ve her yüzden alâ'im-i mes'adet-i zâhiriye hâsıl olagelmektedir. Binâberîn tedbîr-i menzil-i kazâye'i mühimmesine zerre kadar hâlel dârı olmuş olsa mebnâyı medeniyet dahî mütezelzil olmamak muhaldır, bu dakikaya imâle'i nazar-ı ibret edilse âlem-i

medeniyetin temîn-i intizâmı için ebnâyı âdemin esbâb-ı saâdetini teheyyüye vesile olabilecek her nevi‘ mesâ‘i-i cemîlenin sarfı lâzım olduğu gibi menâzilin mabe‘l-hayâtı olan benât-ı Havva’nın tehzîb-i ahlâklarına, terbiyelerine dikkat gibi bir vazife-i samîmeyi dahî cidden nazar-ı itinâyı almak iktizâ eder. İşte bu vazîfe-i ciddiye ümmehât-ı müşfikanın nazar-ı şefkat ve iffetlerini davetle idâre-i beytiyenin hüsn-ü temşiyeti ne gibi esbâb-ı dakîka ve mühimmeye müstened olduğunu hüsn-ü telkîn için bir eserin neşrine görülen lüzûm-u hakîkiyyeye mebnî zât-ı âlileri gibi hamîyyet-i millîye ve terbiye-i fitriyyeye mâlik bir zâtın fazl-ı takaddüm kazanması vücûh-u şettâ ile şâyân-ı tebrîk ve tahsîndir. Yukarıdan beri menâfi‘ ve fevâidi ta’dâd edilen böyle bir himmet-i memdûhanın âsâr-ı cemîlesi vücûd olmak temenniyâtı en mukaddes, en muhterem temennilerimden bulunduğunu zât-ı âlilerine arzla kesb-i mefharet ederim efendim.

Abdurrahman Süreyya

Kütübü-ü mutebere-i İslâmiyede mazbût ve mukayyed olup meşâhîru’n-nisâyâ dahî nakl olunduğu vecihle (İmâme Bintü’l-Hâris)

nâm kadın kerîmesini tezvîc edip zevcinin hânesine göndermek üzere iken nasihata şöyle bir mukaddeme ile başlamıştır:

Bak yavrum! Bir kimseye nusus ve tavsiye husûsu eğer ol kimsenin edep ve terbiyesine ve haysiyet-i asliyyesine mebnî terk olunmak lâzım geleydi benim de şimdi sana tavsiye etmeme hâcet olmaz idi. Lâkin tavsiye bilene ihtâr ve bilmeyene tezkâr demek olarak herkes hakkında mûcib-i menfaattir. Kızım! Eğer bir kız anasının babasının zenginliğinden nâşî-i müstağnî olaydı senin cümleden ziyâde istiğnan lâzım gelirdi, lâkin öyle olmayıp erkekler bizim için halk olunduğu gibi bizde onlar için halk olunmuşuzdur. Ey kızım! Sen ananın hânesinden yiyip yürüdüğün yuvadan çıkıp bilmediğin ve ömründe ülfet etmediğin bir adamın evine gidiyorsun. Onun için ol kimsenin rızâsını gözetip câriyesi gibi kendisine ita‘ât eyle ki o dahî sana kul köle olsun. Seni sevip hoşnut olmanı iltizâm etsin, Şimdi sana on şey beyân edeceğim: onları ezber ve mûceble-riyle amel eyle, tâ ki zevcin ile hüsn-ü mu‘âşerete

muvaffak olabilesin.

Birincisi: Sana zevcen yiyecek ve giyecek her ne getirir ise onu ezcân ve dil kabûl eylemelisin. İkincisi: Emrettiği şeyleri yapmalı ve nehy edip yapma dediği şeyleri yapmamalısn. Sözüünü dinleyip kendisine ita'ât etmelisin. Üçüncü ve Dördüncüsü: Evin içini ve üstünü ve başını temiz tutmağa dikkat eyleyip göz görerek veya kokusu alınarak istikrâh olunacak şeylerden ihtirâz ve ictinâb eylemelisin, tâ ki kendinden iğrendirip gözünden düşmesin. Beşincisi: Uyuyacağı ve Altıncısı: Ta'am eyleyeceği vakitleri aramalısın. Yani bunları hangi vakit ve saatte i'tiyât etmiş ise o vakitleri gözetip yemeğini ve döşeğini hazır ve âmâde etmelisin. Zira açlık insanı ateşlendirip uykusuzluk dahî öfkelenendir. Yedinci ve Sekizincisi: Zevcinin malını muhafaza ve sarf ve telefden sıyânet ve vikâye etmeli ve itibarını gözetip müte'allıkâtına riâyet eylemelisin. Dokuzuncu ve Onuncusu: Hiçbir şeyde ona isyan ve muhâlefet etmemeli ve sırrını kimseye ifşa etmemelisin. Çünkü eğer emrine isyan eder isen

kin bağlarsın ve sırrını ifşa eyler isen gadr ve cefâsından emîn olamazsın. Kızım sakın ki zevcen kederli iken yanında ferahlı durmayasın ve ferah ve neşat vaktinde keder göstermeyesin)

Ahvâs bin Muhammed el-Ensârî

Nâmında bir şair salâh-i hal ve iffet ve istikâmla şehir-i tiş'âr (Ümmü Cafer) isminde bir hüsna hâtuna hitaben söylediği şu beyt ile (lekad mene'ât ma'rufeha Ümmü Cafer innî ilâ ma'rûfihâ lefekîrun) diyerek mûmâ ileyhâyı lekedâr eylediğinden Ümmü Cafer bunun üzerine şâir-i merkûmun galebeliği bir yerde yanına gelip (şu bizim koyunların akçesini ver) deyu Ahvâs'ı tazyîk etmekle Ahvâs-ı mezbûreyi nefsü'l-emirde tanımadığından ben senden bir şey almadım bildiğim kadın değilsin demeğe ve mezbûre-i ibrâm ve ısrâr edip bağırıp çağırdıkça Ahvâs, vallahi sen benim tanıdığım insan değilsin diye yeminler etmeğe başladıkta (Yâ A'duv vallahi beni bilmezsin de niçin iş'ârında yâd edersin ve Ümmü Cafer bana böyle dedi ben ona şöyle söyledim dersin? İşte Ümmü Cafer benim) deyip

alâ melei'n-nâs berâetini isbât etmiş ve Ahvâs'ı utandırmış olduğu meşâhîrû'n-nisâda bir tafsîl-i muharrerdir.

ALTINCI KISIM

FÜNÛN

Melbûsat

İnsan kısmı soğuk ve sıcaklığın tesirâtından vücûdunu muhafaza için elbise ile bedenini setr etmeğe medeniyyü't-tab' olduğu cihetle mecbûrdur. Elbise evvelleri âdî ve kaba kumaşlarla yapılmış ise de medeniyet kesb-i terakkî ettikçe melbûsât dahî yavaş yavaş ıslâh ve ikmâl olunarak bugünkü hal ve kıyâfeti bulmuştur.

Elbise ya hayvan tüylerinden, derilerinden veyahut ot ve nebâttan imal olunur. Mevâd-ı hayvâniye: Yün, harîr ve bazı hayvânâtın cildleri ve kürkleridir. Yünden imal olunan melbûsât vücûdu sâir şeylerden ziyâde sıcak tutar.

Mevâd nebatîye: Kendîr, keten ve pamuktur.

Melbûsâtın mensûcâtı ve renklerini dahî nazar-ı itinâyâ almak lâzımdır. Hafif ve kalın kumaşlar ziyâdesiyle sıcak tuttuğu gibi gayet sık ve ince dokunmuş kumaşlardan ise burûdet his olunur. Elvânına gelince en ziyâde sıcak tutan beyaz yün olup diğer renklerden en az sıcak tutan siyahtır. Şu keyfiyet tecârüb-ü müte'addide ile ve fennen sâbit olmuştur. İnsan ne kadar genç olur ise ol mertebe cüz'i hararet peydâ eder ve ol vakit harârete pek az mukâvemet edebilir. İşte bu sebele ufak çocukları dâimi sûrette sıcak ve münasip esvâb ile hıfz etmek lâzımedendir.

Çocuklara giydirilecek elbise yumuşak ve seyrek dokunmuş olmalıdır. Bunları sık sık değiştirip vücûtlarını mümkün mertebe gevşek olarak ihâta eylemek iktizâ eder.

İstanbul'da bir acayip kundak usûlü vardır. Bu usûl sıhhatçe pek fenâ ve mazarrdır. Beden-i insâniyede sonradan hâsıl olan bir takım eğriler büğrüler ekseriyâ kundak meselesinden tevellüd eylemişlerdir. Bizdeki kadîm kundaklar, sonraları

daha fenâ bir sûrete girmiş ve Anadolu eyâletlerinde oldukça İstanbul'lulara taklîd edilmemiştir. Çocuklardan sonra nazar-ı itinâyâ alınmak lâzım gelen ihtiyarlardır ki bunlarda burûdete mukâvemet edemediklerinden vücûdları ufak çocukların vücûduna müşâbihdir. Bunun için ihtiyarlar dahî mümkün mertebe sıcak elbise ile bedenlerini hıfz ve vikâye eylemelidir ki sıhhat ve afiyetçe her halde fayda müşahade eylesinler.

Melbûsât-ı mevcûda ve malûmenin resimlerde ve musavver gazetelerde görülen şekillerine nazaran beher kavim kendi âdât-ı mânâsına göre elbisesine muhtelif ve mütenevvi' şekiller vermiş ve türlü kıyafette girmiştir. Birbirleriyle ihtilât eden bazı yerli ecnebî kadınları öteden beri modaya ve elbisenin yenisine ziyâdesiyle meyyâl oldukları cihetle külle yevmin yeniden yeniye moda elbisesi zuhûr eylemiştir ki bunlar ekseriyâ bedende en nâzik noktaları tazyîk ederek genç yaşta teverrüm eylemek derecelerinde enva'-i emrâz sadriye tevlîd eylemektedir. Mâbe'l-hayât olan mideyi, turuk-u hazmiyeyi berbat eden korsenin istimaline gelince

bu hal âdeta kendi eliyle canına kıymak derecelerinde nefesine düşmanlık demektir.

Sütün Kesilmemesine Çare

(150) dirhem suyun içine (2) dirhem (sânî-i karbuniyet süt) atıp güzelce hal etmelidir. Ba'dehu sütün kesilmemesi için bir çorba kaşığı kadarını süte karıştırmalıdır. Böylece süt birkaç gün kesilmeyip bozulmaksızın durur ve tu'muna hâlel gelmez. Mezkûr mayı', süt ziyâde olur ise o nisbetle istimâl olunur.

Doktor Anderyadis.

YEDİNCİ KISIM

MÜTENEVVİA

Hüsne dair medâyah, bilâd ve ekâlîme göre tebeddül ve tehâlûf eder

Her kavim hüsnü kendisine mahsûs bir tarzda tasvîr eder. Volter bir eserinde demiştir ki “güzelliğin ne olduğunu şu kara kurbağaya sorunuz kanburumdur diye size cevap verir!”

Her ne kadar bu bir dereceye kadar şâyân-ı itiraz ise de vakı‘a nazaran değildir.

Hindliler siyah ve boz renkli kalın dudaklı (yassı) ve enli burunlu olanları hüsün sâhibi a’d ederler! Bunlar burunlarına kalın altın halkalar takarlar ve ağıza kadar sarkıtırlar! Bir de alt dudağa mücevherât ile müzeyyen dâireler geçirirler ki bu dâireler çenenin üstünde asılır. Dişleri köklerine kadar göstermek kendilerince bir letâfet a’d olunur!

Amerika’da vâki‘ (Peru’da) en büyük kulaklı olanlar en güzel sayılır. Bunlar kulaklarını mümkün olduğu kadar tevsî‘ ederler! Bir eserde şu fıkra okundu:

“Bir seyyâh Afrika’da bir kavim görmüş (Peru’da) olduğu gibi kulaklarını o kadar

büyütürler ve o kadar şeyler asarlarmış ki râvî en kalın bir parmağın kulak deliğinden geçtiğini müşahade etmiştir!”

Bazı akvâm vardır ki dişlerini gayet ihtimam ile siyaha boyarlar. Ve beyaz dişlerden nefret ederler. Diğerleri dahî kırmızıya boyarlar!

“Bâsık” nâm şehirde ve daha bazı yerlerde başı traş olanlar güzel itibar olunur. Hüke-mâdan “Pelîn”in rivayetine göre bu itibar bazı bilâd-ı bâridede dahî var imiş. Meksikaca güzellik şerâitinden biri anlın küçüklüğü olduğu gibi üstünü dahî sanatla kâbil olduğu kadar saçlandırmaktır!

Bizce bunlar çirkinlikten başka bir şey değildir.

İtalyalılar güzelliği âle’l-itlâk şişman ve iri ve İspanyalılar nârin tasvîr ederler.

Nezd-i ukalâda ise hüsn, ilim ve irfan ve kemâl-i edep ve vakardır.

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:59

SEKİZİNCİ KISIM**TEFERRUK**

Müfid bir tarih kaleme alınmakta idüğünden yakında bu kısma derc ve neşrine başlanacaktır.

DOKUZUNCU KISIM**İLÂNÂT**

Akâid-i diniyye geçenlerde irtihâl-i dâr-ı bekâ eden a'zam-ı ulemâdan Merhûm Mustafa Fâik Efendi'nin (Akâid-i İslâmiye) nâmıyla muhtasar ve müfid bir eser-i güzîdeleri tab' ve neşr edilmiştir. Eser-i mezkûr fetevahâne-i celîlece dahî kabûl ve tasvîb edilmekle min külli vucûh elde edilmeğe şâyândır. Matbaamızda mevcûd olduğu gibi kitapçılara da dağıtılmıştır.

Fiyatı 3 kuruştur.

Mekteb-i Sultânî hüsn-ü hat muallimi meşâhîr-i hattâtından İzzetlû İzzet Efendi'nin eseri olup mübtedileri az vakitte muntazam rika hattı yazmaya alıştırmakta fâidesi mücerreb olan (rehber-i sıbyân)

nâm rika hattı defterleri bu kere sâye-i kemâlât-ı vâye-i Hazret-i tâcîdarîde (on cüz) üzerine bi't-tanzîm mükemmeliyet ve intizâm-ı fevkalâdesi bâ'is-i iftihârımız olmak da olan Matbaa'-i Osmâniyye'de a'lâ cins kâğıt üzerine tab' olunarak nihâde'-i mevki' intişâr edilmiş ve beheri mâsârıf-ı tab'iyyesine bile kâfi olmadığı halde mücerred umûmun istifâdesi için otuzar para fiyatla Matba'a'î Osmâniye Kütüphânesinde satılmakta bulunmuştur.

Vezâifü'l-inâs; Kitapçı Arâkil Efendi marifetiyle tab' ve neşr olunan iş bu eser-i fevâid nisâb-ı hakîmâne yazılmış makâlâtı, kâmilâne tasvîr olunmuş birçok mutâla'âtı hâvîdir.

Bir nüshası 3 kuruştur.

Âyine-i nasîhat: Bâ'is-i istifâde makâlâtı hâvi olan bir eser Bâb-ı Âlî Caddesi'nde kitapçı Alexander Efendi Kütüphânesinde satılıyor.

Fiyatı 2 kuruştur.

Ev kadını: Bu kitab envâ'i yemeklerin nasıl pişirileceğini ve seferlerin nasıl tanzîm olunması lâzım geleceğini mübeyyindir. Her kitapçada bulunur.

Fiyatı 20 kuruştur

Fenerde Hıdır Çavuş Caddesi'nde Çorbacı Çeşmesi'nde 14, 16, 24, 26 numrulu dört Bâb-ı kârgîr Han satılıktır. Beher hânedan şehirî yüz ellîşer kuruş kira alınır. Mezkûr evler, derûnunda bulunanlar vasıtasıyla gezdirilecektir. Pazarlığı için matbaamıza mürâcaât buyurulması iktizâ eder.

Beyoğlu'nda kâin Bon Marşda (Bon Marche) gazetemizin ser levhasını gösterir tabaklar vardır. Bu tabaklar gayet zarîftir. Hânelerde her şey için isti'mâl olunabilir. Bon Marş (Bon Marche) beherini beşer kuruşa fûruht ediyor.

Balık yağı kapsül derûnunda olduğu halde isti'mâl olunur ise hîn-i isti'mâlinde ikrâh edilmez. Bundan başka balık yağı bu yolda pek ziyâde kullanılmaktadır. Bu kere Sirkeci İskelesi Caddesinde kâin (Eczahâne-i Türkiye) asıl Morina Balığının sayd olduğu Danzig Şehri'nden en hâlis balıkyağı kapsülleri getirtmiştir. Beherinde birer dirhem yağ vardır. Elli kapsüllü bir kutu 10 kuruşa satılmaktadır.

Çarşı içinde Kalpakçılar Başında (178) numrulu Rıza Efendi'nin dükkânında ecnebî emti'ası

mubây'e'asına hâcet kalmayacak derecede 'alâ ve zarîf ipekli yerli çarşaf, hırkalık nefis kumaşlar ve sâir eşya ehven fiyatla fûruht olunur.

Balık yağı kapsül derûnunda olduğu halde isti'mâl olunur ise hîn-i isti'mâlinde ikrâh edilmez. Bundan başka balık yağı bu yolda pek ziyâde kullanılmaktadır. Bu kere Sirkeci İskelesi Caddesinde kâin (Eczahâne-i Türkiye) asıl Morina Balığının sayd olduğu Danzig Şehri'nden en hâlis balıkyağı kapsülleri getirtmiştir. Beherinde birer dirhem yağ vardır. Elli kapsüllü bir kutu 10 kuruşa satılmaktadır.

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaladdin

Müdürü Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin

Sene:1**Pazartesi****Numru:3**

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVRET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satırı 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	---

29 Cemaziye'l-âhir 1305**Bir Nüshası 2 Kuruştur****29 Şubat 1303****İFÂDE-İ MAHSÛSA**

1304 senesi muharebe senesi midir? Değil midir? Burasını Avrupa diplomatlarının bazıları biliyorlarsa da eski zamanlardaki gibi mahz-ı hakikat olarak kabûl olunamayan resmî nutuklarda bile setr-i maksad, tağayyür-ü izhân emeline hizmet ediyorlar. Bir vakitler benim resmî suretle idâre-i lisan etmek üzere her devletin hâriciye nezâretine mensubiyeti tayin eden gazeteler bile şu son bir iki sene zarfında inzâr-ı umûmiyeyi hayrette bırakmıştır.

Brüksel'de basılan Nur Gazetesine Londra'nın Times'ı ile dertleşecek

vakitler gelmiştir. Zîra evvelkisi Rusya Hâriciye Nezâretinin oyuncağı makamına kâim olmuştur. İkincisi Lord Salisbury tarafından hakk-ı tekâ'üde nâil olmuştur. Mecâlis-i ümmete karşı isticvaptan istiğna gösteren Prens Bismarck tarafından Almanya gazetelerine evvel ve âhir burûdet gösterilmekten hâlî kalınmamıştır. Diplomatların bu derecelerde hodbîn olmalarına ve esrâr-ı hükümetten ekâbir devleti bile bî-haber bırakıp çok kere kendi kendilerini ihmâl ve iğfal edercesine bir sükût ve meskenet ihtiyar etmelerine karşı inatçı ve kazançlı olan ecnebî gazete muharrir ve muhabirleri sabr edemez hale gelip vâveylâyı terk etmek de işlerine gelmediği için cemi-i vakitte çok çok sözler dermeyen ediyorlar. (Ajans

hevâs) nâm telgraf şirketi musibet dellallılığıyla i'tilâyı sîr ve şöhret ettiğinden müşterisi gâlip olan kara haberleri bulup buluşturup aktâr-ı cihâna neşr ve ilan eyliyor. Telgrafçı “engelendir” dostumuzda gizli sıtma gibi havadan nem kapıp ikide bir şark müşterilerine baş ağrısı veriyor. Kendi çıkardığı yalan havâdisden bir ay sonra yine kendisi deriğ-i servet edemeyerek mahvu perişân olunca kabâhati düvel-i muazzamaya isnâd eyleyen bir alay konsolidciler. Vericiler, muamelesi ara sıra Almanya, Fransa hudutlarında tahaddüs eden hudut vukûât-ı nâdidesi misillû fırsatlardan, vesîlelerden bila istifâde muhârebenin başlanacağına dair halkı inandırmak emeline düşüyorlar. Zaman bunların aksini isbat ederek fakat kâinât sefer bir halde kaldığından bi'l-cümle milel ve akvâm bir sakil altında bulunuyor.

Tafsîlât-ı mebsûtadan müstebân olduğu ve vukûât-ı ruzmereden yegân yegân anlaşıldığı üzere 1034 senesinde muhârebe mukarrer mi değil mi? Burasına Dersââdette değil mademki Avrupa'nın

her taraflarında akl-ı serâyir dirilemiyor. Muhârebe niçin olacaktır? Medenî devletleri bilâ sebep meşrû‘ şu zamanda kavgaya kim sevk ve mecbûr ediyor? Biraz da burası düşünülse daha muvâfık olacağı için birçok kimselerde bu noktaya sarf-ı zihin eyliyor. Osmânlılık nokta-i nazarıyla bu esası ele almak farz-ı ayn ve lâzımdır. Bu farzı edâ etmek bu esâsı ele almak ayrıca bir meseleden bahis açmaktır ki bu da ibtidâyı emirde vukûatın mebdini kurcalamakla hâsıl olabilir.

Şunu demek istiyoruz: Bir şeyin ibtidâsından bahis edilmedikçe intihâsına nakl-i kelâm olunamayacağından geçendeki muhârebeyi tevlîd ve tesri‘ eden sebeplerin yine ve hakikatini mücmelen öğrenmek için geçmiş senelerden vekâyı‘-i sâbıkadan bazı hâlâtı der hâtır etmek lâzımdır.

BİRİNCİ KISIM

BEND-İ MAHSÛS

Şark Meselesi

İki üç kişi bir araya gelip

uzun uzadı bir işten güçten mubâhese ettikleri vakit o kadar lakırdıya bâ'is olan bahs her ne ise ona söz uzadı bir “mesele” oldu dedikleri malumdur.

“Şark” ise güneşin doğduğu taraf ve lisân-ı Fârisîde Çin ve Hind ve Acem gibi memleketlere bilâd-ı şarkıyye denirse de “şark meselesi” dendiği vakit mevki'miz Avrupa'nın şark tarafında bulunduğundan kinâyeten bizim memlekete ve devlete münâsebeti ve alâkası olan ne kadar işler varsa onlara şark meselesi demek Avrupa'ca âdet hükmüne girmiştir. Ve'l-hâsıl şark meselesi Osmânî Devlet-i Muazzamasının başına ecnebî devletleri tarafından çıkarılan bir ğâile bir fırlaktır.

Birçok düzen ile re'ayâyı vaktiyle iğfâl etmek için Rumeli Vilâyetlerine bazı devletler tarafından mahsûs adamlar çıkarılmış, meclisler “kumpaslar” kurulmuştu ve bir taraftan Devlet-i Aliyyeye istediği kadar paralar verilmişti. Yani istikrazlar karpısı açılmıştı. En ziyâde İngilizler der ki Osmânî Devleti bu gidişle bütün cihânı zabt edecek deyu dostluk yüzünden ol vakit ki Bâb-ı Âliye sokulup

eski vüzerâyı iğfâle ve devleti fazla masârifâta alıştırmak için var kuvvetle çabaladılar. Nihâyetü'l-emr İngilizler ve Fransızlar bir taraftan buna muvaffak oldukları gibi Rusya Devleti de vakit ve fırsat bekleyip edilen istikrâzâtan askerlik uğruna ve mühimmât ve tedârikâta para sarf olunmasına filâna meydan vermeyerek mükerreren Devlet-i Aliyye ile muhârebeler etmiş ve Osmânî Devleti'nin muhabbetine kahramanlık ile değil hiyel ve desâyis ile galebe çalmış ve yine İngiltere ve Fransa nüfûzuyla Paris'te bir mu'âhedenâme vücûda gelmiştir ki Kırım Muhârebесinin netâyic-i mazarrasından Devlet-i Aliyye için tahlis-i gerîbân hâsıl olamamış ve ol zaman kongrede Âlî Paşa murahhas bulunduğu halde İngiliz murahhasından fazla bir iş görememiş ve Reşîd Paşayı bî nazîr tarafından kaleme alınıp ol zaman intişâr eden bir muhtırada Âlî Paşa merhûmun oldukça teseyyüb ve ihmâli de meydana konulmuştur:

İşte şu tafsîlattan burasını anlatmak istiyoruz ki “şark mesele”si ol zamanın yadigârıdır.

Devlet-i aliyyede evvel tarihlere kadar

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:64

umûr-u dâhiliyece beyne'l-vükelâ ihtilaf vâki' olsa da umûr-u hâriciye de cümleten bir noktada ictima' eden re'yler beğâyet-i mektûm tutularak ecnebî sefîreleri nâmıyla mevcûd olan zengin diplomatlar vükelâ-yı devleti elde etmek üzere ne derecelerde fedakârlıklar eyledikleri sahâif-i tevârihde muharrer ise de yine devlet-i aliyyenin hârici politikasına muttali' olamazlar ve kazanmış olacakları veziri üç gün sonra Bâb-ı Âliye uğrayamaz görüp ettikleri fedakârlığa pişman olurlar imiş ki işte o zamanlar da bile cümle devletler hükûmât-ı İslâmiyyenin birer sûret ile tedricen zararîde olmasına hizmet eylemedikten fâriğ olamamışlar demektir. Bunlar meârif-çe dahî kavm-i İslâmi geride bırakmağa çabalamışlardır. Hatta o zaman yegâne mektebimiz olan ve Fuat Paşa'ya ma'tuf bulunan Mekteb-i Sultânî'den bile nice nice Bulgar ve teb'a'i ecnebiyye evlâdları müstefid olup ziyâde çalışkan olan fukarâyı ümmet mektebe külliyyetle dâhil olamamıştır. Meârif ilerlemedikçe her şey gerileyip Âlî Paşa'nın vefâtını müte'âkip şark meselesi Mahmûd Nedim Paşa'nın gözünden büsbütün ırâk olmuş ve Rumeli

Vilâyeti az zamanda vâveylâsını bulmuş olması üzerine şark meselesinin ne kadar müzmin bir illet olduğu görülüp Devlet-i aliyyenin eczâ-yı mütimmesinde açılan yaraları iltiyâm-pezîr etmek üzere çok çalışılmış ise de muvaffakiyet hâsıl olamamış ve nihâyetü'l-emr Ruslar Ayastefanos'a gelmiştir.

Ve işte o gündür ki bütün cemaât-i İslâmiyye için kan ağlamak lâzım geldiği halde mahzâ bir lütuf ve inâyet-i rabbaniyye âsâr-ı kudsiyesinden olarak halife-i rûy-i zemîn Şevketlû mehâbetlû şehinşâh-ı cihân Efendimiz Hazretleri sabahlara kadar hâb-ı râhat-ı hümâyunlarını terk ederek Moskofları geldikleri yere kemâl-i mahârat ile iâde eyledikleri gibi mehâm-ı umûr-u devlet-i aliyye ile can siperâne ve fevka'l-had deverand-ı şâne tevağğul buyurup az zamanda devlet-i aliyyenin hâl-i sâbıkını buldurmuş olduklarından ve teferruât-ı umûra varıncaya kadar bizzat nezâret ve teftîş birle saltanat-ı seniyyeyi bugünkü gün pek mühim ve mûtena bir sûrette düvel-i mu'azzamaya hakkıyla tanıtmışlardır. Şimdi “şark meselesi” eski

halde değilse de hıttâ-i Mısıriyye’de İngilizlerin hâlâ kuvve-i askeriyyesi mevcûd olması ve Bulgaristan dâ’iyyesi de netîce pezîr olamaması sebebiyle şark meselesinin Memâlik-i Mümtâze-i Osmâniyye üzerinde hâlâ icrâ-yı ahkâm etmekte idüğü görülüyor.

Şu kadar ki şark meselesinin Bulgaristan’a müteferri‘ te’sir-i mahsûsuna karşı iki rakip komşumuz yani Rusya ve Avusturya Devletleri tarafından tutulan meslek-i garîbdeb harb sesleri çıkmış ve her devlet tedârikâta gayretle elân hazîneler boşanmakta bulunmuştur.

İngiltere Devleti şark meselesi diyerek bir çiçek demeti gibi Kıbrıs’ı elinde tutup Malta zaten kendisinin olduğundan ve Girit Adasını donanmasını barındıracak diğer bir mühim nokta hesap ve kitap ediyor. Ve ona göre pusulasını uydurup ve İskenderiye’yi geçende yakıp yıkıp Akdeniz’e kapitan olmak istiyor.

Avusturyalılar hâlâ Bosna ve Herseği iade etmediklerinden havâlisinde ne olur ne biterse tecessüsten hâlî kalmıyorlar. İkide bir de Fransızlar da Şam vakı’ası diyerek birkaç serserinin yaramazlık ve haşarlıklarını giydirip kuşatarak

âlemi müzevvirlikle iğfâl etmek istiyorlar. Trablusgarb Eyâletinde İtalya ve Fransa teb’ası ve tüccârı şımarıkça şımarıp koltukları kabarıyor. Bu halleri görüp görüpte bir türlü kabına sığamayan Moskof Devleti Bulgaristan işini bir türlü temizleyemeyeceğini anlayarak şark meselesini bütün bütün herc-ü merc edecek her vesile ve fırsattan ictinâb eyliyor. Şimdi şark meselesinin hâtime-i mukâvelenâmesi hükmünde bulunan Berlin Mu’âhedenâmesini Batum hakkındaki muâmelesini bir tarafa bırakarak en çok onu kendisi muhâfaza ve müdafa’a eylemek istiyor.

Cümleden evvel buralarını vakit ve zamanında fevkalâde bir zekâ ve itinâ ile teyakun buyuran Padişah-ı farukcâh Şevketlû Efendimiz Hazretleri kâffe-i umûru birer birer tetkîk ve mülâhaza buyurup bir hamlede te’dip ve terbiyesine mahv-u perişâniyyeti pek tabi‘ olan Bulgar heyet-i hâzırasına ehemmiyet vermeyip ancak onun tahtında müstetir olan bazı netâyic-i mühimmeye mebni fevka’l-had ihtiyât ile kâffe-i düvel-i muazzamaya karşı Devlet-i Osmâniyyenin ehemmiyet-i mevkiyye ve siyasiyyesini her vakitten ziyâde şu buharanlı zamanlarda düşünüyorlar

Hüsn-ü idâre çaresini tamâme-i temîn için her an ve dakika irâdât-ı hikmet ğâyât-ı hilâfetpenâhîleriyle bu mülk-ü devletin temîn-i saâdet haline hâb-ı râhat-ı hümayunlarını terk ve feda ederek ve heyet-i vükelâ-yı devleti bile îkâz eyleyerek lehu'l-hamd ve'l-minne kimsenin burnu kanamadığı halde asâyiş-i cihânı tahtgâh iltizâma almak emrinde dahî mertebe-i nihâyede hukuk-i mukaddese-i saltanat-ı seniyye ve menâf'-i devlet-i aliyyenin muhafazasıyla her halde meşru'an hareket olunmasını emir ve fermân buyuruyorlar.

Bir Haftalık Politika İcmâli

Geçen hafta Bulgaristan meselesini size bir tafsîl anlatmış idik. Bu mesele bu hafta şu hâli kesb etmiştir:

Bâb-ı Âlî cânib-i sâmişinden Bulgaristan Reîs-i Müdîrânı İstanbulof'a bir telgraf çekilerek, Prens Ferdinand'ın devlet-i aliyye ile diğer devletlerin muvâfakatını tahsîl eylemeksizin Bulgaristan'a gelmesi Berlin Ahidnâmesi ahkâmına muvâfık olmadığından

mûmâ ileyh Prens Bulgaristan'ı terk eylemesi lâzım geleceği beyân buyurulmuştur.

Bâb-ı âlinin şu ihtârını müte'âkib iki gün zarfında kat'î bir haber alınmadıysa da min ğayr-i resmin işitildiğine göre İstanbulof, bu işe hükûmet-i hâziranın karışamayacağını bi'l-beyân işi Subrânî'ye yani Bulgar Meclis-i Mebûsânına havâle ile Subrânîye'nin vereceği kararı Bâb-ı Âli'ye arz ve inhâ edecekmiş; bu haberin doğruluğunu bilemez isek de her halde devlet-i aliyye vesâyâsı mûcibince hareket eylemekliğin Bulgarlar hakkında faydalı olacağı izâde-i ityândır.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Velinimet-i bî minnetimiz Padişahımız Efendimiz Hazretleri Cuma günü selamlık resm-i âlisini "Hamîdiye" Cami-i nûr-i lâmi'inde icrâdan sonra açık faytona râkib oldukları halde Şişli ve Feriköy taraflarını teşrîf buyurmuşlardır.

Binlerce teb'a-i sâdika-i şâhâne azîmet ve avdet-i hümayun hengâmında saf beste-i ta'zîm

ve ihtirâm olarak duâyı bi'l-hayr Hazret-i hilâfetpenâhîlerini tekrar eylemişlerdir.

Üç mübarek aylarda taşra köylerinde vaaz ve nasîhat için İstanbul 'dan azîmet edecek hoca efendilere itâ olunmak üzere taraf-ı eşref-i Hazret-i padişahiden altı yüz lira ihsân buyurulmuş ve bu akçe Şeyhü'l-İslâm Kapısında zât-ı âli meşîhatpenâhî marifetiyle tevzi' edilmekte bulunmuştur.

Geçen çarşamba gecesi saat sekiz raddele-rinde Kâsım Paşa'da harîk zuhûr ederek sabaha kadar devam etmiş ve seksen bâb-ı hâne ile birkaç dükkân muhterek olduğu halde bastırılmıştır. Bunca derdlere merhamet-i seniyyelerini râyigân buyurmakta olan Merhametlû Padişahımız Efendimiz Hazretleri harîk mahalline müte'addid yâver irsâliyle harîkzedeleri tesellî buyurdıkları gibi kendilerine mu'âvenet içinde hemen bir komisyon teşkilini ve îcâb eden mevâddın şimdiden taraf-ı hükûmetten tedârik ve itâsını emir ve fermân buyurmuşlardır.

Asâkir-i şâhâne için cemî'-i vakitte âlât ve silah mübâye'ası devletçe elzem olduğundan bu sene zarfında pek çok tüfenkler mübâye'a edilmiş ve torpido vapurları getirtilmişti. Şimdi de 300 kıt'a sahra topunun İstanbul'a götürülmek üzere Avrupa'dan yola çıkarıldığı işitilmiştir.

Bursa ile Mudanya arasında vaktiyle birçok paralar sarf olunup başıboş bırakılmış olan demir yolunu Ferîk Saâdetlû Necîb Paşa Hazretlerinin ikmâl ve küşâd etmek için hazırlık ve muvaffakat göstermekte oldukları işitilmiştir. Hemen Cenâb-ı Hakk tesirini halk eylesin.

Memûriyet-i mahsûsa ile Şam'a gönderilen atûfetlû Rıza Beyefendi Hazretlerinin kesb-i âfiyet eyledikleri mahallinden yazılmıştır.

Muvâsalât

Görice Sancağı Mutasarrıf-ı Sâbıkı Saâdetlû Mahmûd Berto Paşa Hazretleri Selanik'ten Harem-i

Şerîf Müdürü Saâdetlû Nazîf Efendi Hicaz'dan Karûp Fabrikasının Dersaâdet Vekili Mösyö Karlman Terbeste'den Dersaâdete müvâsalet etmişlerdir.

Azîmet

Edirne defterdârı olup muvakkaten Dersaâdet'te bulunan Saâdetlû Hayri Efendi Hazretleri Edirne'ye Dersaâdet Amerika Sefiri zevcesiyle beraber li ecli's-siyâha Suriye'ye, Ayintâb hânedâtından Saâdetlû Mustafa Lami' Paşa Haleb'e azîmet etmişlerdir.

Bir Resmî

Tevcîhat

Mazgirt Mutasarrıflığı mulgâ Bayburt Mutasarrıflığından munfasıl Saâdetlû Mehmed Ali Paşaya Yanyâ Vilâyeti defterdârlığı, Biga Sancağı Muhasebecisi İzzetlû Niyâzi Bey'e tefvîz buyurulmuştur.

Dersaâdet liman reisi Saâdetlû Dilâver Paşa Hazretlerine tebdîlen birinci rütbeden

Mecîdi nişân-ı zîşânı.

Meârif-i encümen teftîş reisi Saâdetlû Ahmed Arifi ve Meârif-i mekâtib-i ecnebiyye ve gayrı müslime müfettişi Saâdetlû Abdullah Hasib Beyefendilere üçüncü rütbeden Mecîdi nişân-ı zîşânı. Bahriye tabîb mirlivâlarından Saâdetlû Kuzma ve İsak Paşalara üçüncü rütbeden Mecîdi nişân-ı zîşânı.

Şehir emâneti mektûbcusu Saâdetlû Nâzım Beyefendi Hazretlerinin vâlidesi Mevhibe Hanıma üçüncü rütbeden şefkat nişân-ı hümâyunu ihsân buyurulmuştur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE

Bu sene İspanya'da pek çok kar yağıp bazı mahallerde kar iki buçuk metreye kadar çıkmıştır.

Avusturya hükûmeti Karadağlıların kaht u galâdan nâşî Hersek'e tecâvüz ederler endişesinden dolayı oralara çokça asker göndermekte imiş!

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:69**

Rusya'nın Purut Nehri civarındaki sevkiyatına karşı Romanya hükûmeti Besarabya hududuna asker ve mühimmat sevk edip oralarını tahkîm ediyor.

Kafkasyada bulunan Çerkes ve Gürcü İslâm ahâlinin hepsi asker verecektir deyu Rusya Devleti ilan etmiştir. Bunun üzerine biz Moskof askeri olamayız diyerek birçok ahalî Memâlik-i Osmâniyeye hicret ediyorlar. Sâye-i şâhânedede cümlesinin güzel yerlerde iskân olunacakları derkârdır.

Telgraf

Paris 4 Mart 1888

Rüşvet ile nişân almasından dolayı cezalanmasına karar verilen Mösyö Wilson aleyhine verilen hükmü istinaf eylemiştir.

Bükreş 4 Mart

Mösyö Bratianu'nun taht-ı riyâsetinde olan Romanya heyet-i vükelâsı istifa etti.

Paris 5 Mart

Süveyş Mukavelenâmesinde Bâb-ı Âlî tarafında talep olunan şartlardan beri ecnebi devletlerin memurlarından mürekkebb muhtelit komisyonun devlet-i aliyye memurunun taht-ı riyâsetinde olmasından ibaret idi. İngiltere Devleti buna muvâfakat eylediğini Fransa Hâriciye Nâzırı Mösyö Feluransa tebliğ eylemiştir.

Bükreş 5 Mart

Meclî-i âyan reisi Mösyö Giff yeni bir heyet-i vükelâ teşkiline çalışmaktadır.

Berlin 5 Mart

Almanya İmparatoru Wilhelm Hazretleri soğuk aldığından hastadır.

Londra 7 Mart

Prens Bismarck'ın mahdûmu Kont Herbert, burada bulunduğu vakit Bulgaristan işi gücü için İngiltere başvekili ile görüştü. Prens Dulayahtenbrağ nâm zatın Bulgaristan beyliğine tayîn ve kabûl olunması için İngiltere Devletinin razı olmasına çabaladı, diyorlar.

Berlin 7 Mart

İmparator Wilhelm'in hastalığı mûcib-i endişe olunur.

Berlin 9 Mart

İmparator Wilhelm dün sabah vefât etmiştir.

(Hastalığından nâşî İtalya'nın (San Remo) şehrinde bulunan veliahdı Frederik Hazretleri Almanya İmparatorluğu tahtına geçmiştir. Müşârün ileyh hasta olduğu halde Berlin'e müteveccihen şehir-i mezkûre hareket etmiştir. İmparator Frederik Hazretlerinin büyük oğlu Prens Wilhelm pederinin yerine veliahd olmuştur)

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Afîretü-l Âbide

Veli gibi bir hâtundur. Kendisi Basralıdır. (Mu'âdetü-l Adeviyye) Hazretlerinin asrında iştihâr etmişlerdir. Sabahlara kadar taat ve ibâdet ile meşgûl olup Mevlada duası müstecâb

idi ki bazı kimseler hakkında dergâh-ı izzete duahan olmalarıyla beyne'n-nas şâyi' idi. Sonraları gözlerine âmâ arz olmuştu. Bir gün birisi kendilerine şu yolda "göz-süzlük yani görmemezlik ne müşkil şeydir" demekle (Afîretü'l-Âbide) cevâbında: Hak ve hakîkati görmemek ve evâmir-i ilâhiyeden murâd ne olduğunu anlamayıp gönül âmâsı olmak daha müşkildir buyurdu.

Fi'l-hakîka sûret ve zâhirde mahrûm basar olmuş ise de sîret ve hakîkatte tecellisi açık idi. Sulhâdan ve súa'dâdan birkaç zât müşârün ileyhânın ziyâretine gelip hayır dualarını niyâz ettikleri vakit: Eğer köhnekârların lal ve ebkem olmaları lâzım geleydi bu ihtiyarınıza hiçbir söz söylemezdi. Fakat dua etmek sünnet-i seniyyedir deyup hayırlı dualarda bulunmuştur.

Asrımız şâiratından Nigâr Hanımefendi tarafından peder-i âlîleri asâkir-i şahâne mir alaylarından İzzetlü Osmân Beyefendi marifetiyle matba'amıza irsâl olunan varakadır.

Ecl-i kaza sûretiyle terk-i hayat eden

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:71

yegâne birâderimdir ki sûret-i fevti gayetle mükedderdir. Bir leyl-i vahdetimde ânın yâd-ı haziniyle me'yûsu'l-fuâd iken hırz-ı canım gibi muhâfaza ettiğim resmini elime alıp temâşâ eyledim. Bu hal mûcib-i istiğ-râk olup defn edildikten iki gün sonra bir mersiye söylemiş olduğumu tahattur ettim. Derhal perakende evrâkım arasında taharriye başladım. Taharriyatım semeresiz kaldı. Bir sûretini bulamadım. Hayfâ ki kendi gibi hakkında söylenen mersiye dahî mahv ve bî nişân olmuştu.

İşte bu hal teşdîd-i ızdırab-ı derûna sebebiyet verdi! Garibane ağlayarak ikinci def'a olmak üzere âtîde ki mersiye nazm ettim. Öyle bir gece idi ki gönlüm gözüm ağlamak istiyordu.

Ânın için söyledikten sonra dahî okuyarak ağladım! Düşündüm ki o bir tanecik birâderim küçük yaşında pek halûk! Gayetle zeki ve şahsen de güzel idi. Hasbe'r-recûliyye bir hayat kalmış olsa benden bahtiyar olması lâzım geldiği vârid-i hâtır oludu. Efsus ki deveran o yegâne kardeşimi bana çok gördü... Eyvah ki sâik-i takdîr ânı küçük yaşında

aldı götürdü de benim ömr-ü bed bahtâne-mi on sene sonra hakkında yeniden mersiyehân olacak kadar temdîd etti.

Bu gibi hâtırât-ı müelleme o dereceye kadar mûcib-i rikkat oldu ki birâderim bu gece vefât etmiş kadar gönlümde bir ye's-i küllî his edip pek çok ağladım. Bu ye'se ancak hükm-ü tabîat galebe etmiş idi. Çünkü gecenin sabaha takarrub eden zamanında bir iki saat dalmış olduğumu sabahleyin vücûdumda ki kırıklıktan hisyledim.

İmza Nigâr

Ey ecel ey kanlı elden sen yegâne dâderim
Ah bilmem ki niçin kastettin ol nâzik tene?
Dembedem gördükçe giryan vâlidemle mâderem
Hiç bilinmez bir cihetten isterim gelsin yine

Hayf kim gelmez yola gittikten hâlâ beklerim
Ey azizim hatıra gelmezdi kim devran seni!
Benden evvel mahv edipte yalnız koysun beni
Ya da geldikçe vefâtın gizli gizli ağlarım

Sûret-i fevtin senin pek gamlıdır ey dâderim
Ağlasın yâdınla dâim kalb-i rikkat-perverim

His edip bir gün gönülde bir ye's ve keder
Ben garibane sebep fikir eyliyordum nâgehan
Kalbime hançer sokuldu geldi bu gamlı haber
Yaralanmışsın azizim etmek üzere terk-i can

Ağlıyordum ben bu ye's-i tâm ile mecnûn
gibi
Altı saat sonra duydum mevtini eyvah kim
Yâreni çün gayr-ı kâbildi tedavi ah kim
Görmedim bir lahza ru'yun son deminde
ey sabî

Sûret-i fevtin senin pek gamlıdır ey dâde-
rim
Ağlasın yâdınla dâim kalb-i rikkat-
perverim

Zalimâne cismine mahveyledi senin kaza
Bitmesin hemşirenin hicrinle ah ve şeyunî
Tam sekiz yaşında ettik han içinde ihtifâ
Bir dakika bari görseydim feraşekdesini...
Belki bu fikir ile eylerdim teselli-i iktisâb
Sen kaza eyledin azm-i bekâ ey yâr-i can
Üç adet yaranla ah toprakta nihân
Gönlüme mevtin bıraktı dâimi bir ızdırab

Sûret-i fevtin senin pek gamlıdır ey dâde-
rim
Ağlasın yâdınla dâim kalb-i rikkat-
perverim

Gelmezdin bir vakit benden tebâu'd ey
melek
Pek küçükken hem dem olmuşsun bana
mektebesin
Bu felâkethânede hayfâ bıraktın şimdi
tek...
Cismine ey nûr-i seyyide sardı bir kanlı
kefen!
Bir zeki mahlûk idin ölmek ne lâyıktı aceb!
Pek tez oldu cây-gâhın âlem-i ukbasının
Sanki çok gördü vücûd nâzenin dünyasının
Vermedi imkân-ı ihrâz etmeğe ilim ve
edeb

Sûret-i fevtin senin pek gamlıdır ey dâde-
rim
Ağlasın yâdınla dâim kalb-i rikkat-
perverim
Fi 15 Nisan 1303
Nigâr

BEŞİNCİ KISIM

AHLÂK

Tepedelenlizâde Saâdetlû Muhtar Beye-
fendi Hazretleri tarafından irsâl buyurul-
muştur!

Hanımların nasıl terbiye edilmesi ve hüsn-
ü ahlâka ne yolda sevk olunması lâzım
geleceği hakkında evvelki nüshaların bi-
rinde bir makale-i belîğa görülmüş oldu-
ğundan bu babda âcizâne bazı mülâhazât
beyânını fâideden a'd eyledim. Şöyle ki kız
ve erkek çocukların en ibtidâ gördükleri
terbiye vâlîde ve sütüninelerinden ve ikinci
derecesi peder ve hocasından ise de üçüncü
mertebe mukârinlerinin ahlâkıyla tahalluk
etmesi umûr-u tâbî'iyyledir.

Evvelâ bir vâlîde çocuğunu dâimâ sevmek
ve okşamak ve ağlamasın diyerek her de-
diğini yapmak ve sonra çocuk yaramazlık
ettikçe ve mektebe gitmek istemedikçe
tekdîr etmek ve bazen dahî dövmek çocuk-
ları en mazarr ve fenâ ahlâka sevk edece-
ğinden vâlîdeler çocuklarını açıktan açığa
hiçbir vakit sevmemeli vah evlâdım diye-
rek bağrına basmamalı. Ve'l-hâsıl

çocuğun yüz bulacağı bir şey'i yapmamalı ve bununla beraber mümkün olabildiği kadar dahî gayet az emr ve nehy ederek dâimâ ikisi ortası muameleye dikkat ve itinâ olduğu halde o çocuğun ve terbiye ahlâkı güzel ve ebeveynine muti' olacağında şüphe yoktur. Bu bahsin tafsîli terbiye-i etfâl hakkında neşr olunan kütüb ve resâil-de munderic olmasıyla bundan ziyâde söz yazmağa hâcet görülemedi.

Çocukların ikinci derecede terbiyesi peder ve hocasından demiş idik. Biraz da ândan bahs edelim: Bir peder evlâdını küçük iken veya biraz büyüdükten sonra kezâlik katâ' yüz vermeyerek ileride maddeten istifâde edebileceği tarîk-i tahsîle sevk etmeli ve icâb ederse bu yolda varını bile feda etmeli ve fakat uygunsuz adamlarla görüşmemesine mevâzi'- i tühem olan mahallerde gezmemesine mütemâdiyen dikkat ve itinâ etmelidir.

Hoca bahsine gelince şimdiki mekâtib-i ibtidâ'iyelerin çoğu oldukça yoluna girmiş ise de eskiden kalma bazı fenâ seyyierlerin elân devam etmekte

olduğu nazar-ı teessüfle görülmektedir. Ezân cümle mekâtib-i ibtidâ'iyeler ayrılmazdan evvel yani kız ve erkek çocuklar beraber bulunuyorken hâricden bir çocuk mektebe başlanacağı zaman evvel mektepte ve bazı iki mektep bir arada ne kadar çocuk var ise mektebe başlanacak çocuğun hânesine giderek büyüyecekleri ilahici nâmıyla ikiye ayrılarak bunlar sürünün alt ve üst başlarında nöbetle ve bülend-âvâz ile ilahi okuyarak sokak sokak dolaştıktan sonra hâne-i mezkûra giderler sokak kapısının önünde hep bir ağız üçler yediler fâlanlar diyerek duadan ve lokma tenâvülünden sonra dağılırlar idi. Hamdolsun şimdi kız ve erkek mekâtibi ayrılmış ise de bu âdât henüz bâkî olup şu kadar ki bu ilahileri evvel yalnız erkek çocukları okur ve kızlar âmin diyerek bağırır iken şimdi bir kız çocuğu mektebe başlanacağı gün evvel mektepte ne kadar kız var ise çoğu başörtüleri ve birazı yıldırımlarla büyükleri ilahi ve küçükleri aminhan oldukları halde kemâfi's-sâbık dolaşmakta

ve sesleri ayyuka çıkmaktadır.

Beyâna hâcet olmadığı vecihle insanın ibtidâyı neşesinde iyi ve fenâ her ne ile tevağğul ve ülfet ederse o hal tabiata yerleşerek bir daha ondan vazgeçmeyeceği umûr-u bedîhiyyeden olup erkek çocuklarına ise ama velev kasâ'id ve ilahi olsun bir kız ki evâil-i sinninde sokak ortasında bar bar bağırmağa alıştırdığı cihetle şu hâlet-i garîbenin kendiliğinden zâil olmasını beklemek pek becâ olamayacağını ashâb-ı insâf nezdinde müsellemidir. Binaenaleyh bu babda merci'in nazar-ı dikkatini celbe cesâret olundu.

Bir pederin evlâdına karşı olan vazîfesi hakkında bâlâda yazılan birkaç söze atf-ı nazar olunursa çocukların üçüncü derecede olacak terbiyelerini dahî mücmelen cami' olmakla şimdilik bu kadarla iktifâ edildi.

ALTINCI KISIM

FÜNÛN

(Heyet-i tahrîriyemiz erkânından Doktor Refa'tlû Anderyadis Efendi

tarafından kaleme alınan (melbûsât) makalesinin mâba'diyle (korse) nin mazarratı hakkındaki makale gelecek nüshaya yazılacaktır.)

YEDİNCİ KISIM

MÜTENEVVİA

İstanbul'da eskiden beri pek güzel tarihler yok değildir. Ara sıra bunlardan bazı garip şeyler alacağız. Herkesçe makbûl bir târîh-i Naî'mâ vardır. Bunda Cenâb-ı Hakkın kudret-i rabbaniyyesi hikâye edilmiştir. Şöyle ki 1006 senesinin son günlerinde Şam Şerîf Alay Beyi Bekir Beyin zevcesi Rebi'ü'l-âhirin 18. Cuma günü henüz üç aylık birbirine bitişen iki çocuk dünyaya getirmiştir. Bunlar ikiye ayrıldığı sırada azâsı tamam fakat cansız on dört çocuk hâsıl olmuştur. Hatta bunların ikisi erkek ve on ikisi kız oldukları görülmüştür. Bu tarihin sâhibi bu fukarâyı yazar iken diyor ki: Sakın inanmamazlık etmeyiniz, Cenâb-ı Hakk

neye kâdir değildir. Böyle on dört çocuğu bir insan dünyaya getirmeğe de kâdirdir. Vakı'a bizde (amennâ ve sadaknâ) demek-ten geri durmayız. Hem bazı hükemâ böyle şeylere galat-ı tabi'at deyu ad takmışlardır. İ'tidâl ve ittihad mizâc ve kuvvet tâli'-i i'âneti ile tenâsüb-ü azâyı tamam etmek ve hatta canlı olarak dünyaya getirmek kudreti Hâlık Teâlâ Hazretlerinin mahzâ cilve-i mahsûsasıdır deyu Naî'mâ mutlaka bu ha-beri kabûl ettirmek isityor. Dünya kurula-lıdan beri tek tük böyle garip şeyler eksik değildir. Hele eski tarihlerde daha garip neler vardır. İnsan tarih okumağa alışsa bundan âlâ eğlence hiçbir yerde bulamaz.

Ayşe ismi İstanbul'da mutlaka kadınlara mahsûs ise de Arabistan'da böyle değildir. Bunun şahidi "Âişe bin Nümeyrid Vâkıf" nâm kimsedir ki Medine'i Münevvere kur-bunda "Bi'r-i Âişe" yani Âişe'nin Kuyusu bu eser-i hayrın sâhibidir. Kendisi erkek olduğu ve kuyunun kendi nâmına yâd ey-lediği hatta "Kamusda" bile zikrolunmuş-tur. ("Kamus " gayet mükemmel bir lûgat kitabıdır. Arapça kelimeleri Türkçeye on-dan âlâ nakil ve tercüme eden olmamıştır.)

(Âişe bin Asem) kavm-i necîb-i arabdan bir erkek kimsedir. Bir şey'i pek sıkı ve kuvvetli zabt eden adamlara "Âişe gibi zabt et" sözü Arapçada darb-ı mesel ol-muştur. Bunun hikâyesini de size söyler isek (Âişe bin Asem) in her halde kadın olmadığına itimad edersiniz. Bu Âişe bir gün beş on kadar develerine su vermek için bir kuyu başına gelmişti. Oraların kuyusu İstanbul evlerinin gibi alt değildir. Ve o tarihte kuyuların ağzı pek dar olmadığın-dan olmalıdır ki (Arabistan sıcağı malum ya) kuyu başına su içeceğiz deyu koşuşup birbirini çiğneyerek gelen develer oralarda dolaşmakta iken Âişe küçük hemşiresini kuyuya indirip orada kovayı doldurmak üzere meşgûl olduğu sırada bir deve yavru-sudur kuyuya doğru yuvarlandığını Âişe görünce deveden ziyâde altında kalıp ezi-lecek olan hemşiresini düşünüp ve gayet tetik davranıp acele devenin kuyruğundan yakalamıştır. Bu hali aşağıdan temâşâ edip işi anlayan hemşiresi bir tarafından "Ey birâder meded! Helâk olacağım" deyu ba-ğırdıkça Âişe hiç telaş göstermeyip belin-deki kuvvete güvenmiştir. Ve cevaben hemşire

dua et ki devenin kuyruğu kökünden kopmasın yoksa elimden kurtuluş yoktur ve fi'l-hakîka deveyi çekip çıkarmıştır! Ve bu haber sahîh, şâyi' olarak "bir şeyi Âişe gibi tutmalı zabt etmeli" manasına olmak üzere Arabça bir darb-ı meseli kalmıştır.

SEKİZİNCİ KISIM

TEFERRUK

Muhtasar Osmânî Tarihi

"Kürre-i arz" dedikleri bizim dünyamızın büyüklü küçüklü her tarafına urup yetişmiş olan denizleri yeryüzünü beş bölük etmiştir. Kürre-i arzın en büyük parçası Asya Kıtasıdır ki Anadolu yakası demektir. İslâm mezhebi ve İslâm kavmi her tarafta mevcûd ise de en evvel Arabistan kıtasında zuhûr etmiştir.

Peygamberimiz aleyhîsselâm Efendimiz Hazretleri'nin Mekke'den Medine'ye nakli ve muhâceret ettikleri senenin tarihine İslâm beyninde "tarih-i hicret" demişlerdir. Hicretin yedi yüz senesi içinde Harput, Erzincan, Erzurum, Van gibi

Tatar kavminin sâkin olduğu ve kitaplarda "Tataristân-ı Kebîr" denilen mahallerden yani şimâl taraflarında vâki' memleketlerden Moğol denilen merhametsiz tâife, sü-rülerle cenge hazırlanarak şark memleketlerine yayılmış ve pek ziyâde gadr ve cefâ edip her tarafı yakmış yıkmış ve husûsen ehl-i İslâma rahat ve huzur vermemiştir. Bunun üzerine Moğol tâifesiyle Horasanda Mâhân Ovalarında uğraşan Türk aşiretleri onlara teslim olmayıp Nehr-i Ceyhûn'u geçip garb taraflarına çekilmişler demektir ki güneşin çıktığı mahallerde sâkin iken oradan yel yeperek ayrılıp güneşin battığı semtlere gelmişlerdir.

Türk beyleri içinde kendi sâkin olduğu mahalde doğruluk mertlik sayesinde o tarihlerde epeyce şöhrat kazanmış olan Süleyman Kayalp nâm zat hâlâ "Horasan" dediğimiz mahalden kendisine mutî' ve sadık olanlara ve daha sâir halka ön ayak olup muhâceret etmiş ve Kürdistan cânibinden Erzincan havâlisine kadar gelmiştir. Ma'badi var

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaleddin

Müdürü Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin

Sene: 1**Pazartesi****Numru: 4**

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satır 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	--

7 Receb 1305**Bir Nüshası 2 Kuruştur****7 Mart 1303****BİRİNCİ KISIM****BEND-İ MAHSUS**

Gazetemizin ikinci numrusunda Avrupa'da kızların roman ve tiyatrodan mahrum edildiklerini beyân etmiş ve bunun için ayrıca tafsilât veremeyeceğimizi söylemiş idik. Bu günde diyoruz ki İstanbul'da yeni yetişen hanımlar roman mutala'asına ziyâdece mübtelâ olmuşlardır.

Türkçeye tercüme edilen romanlar münderecâtını bi't-tabî' ba'de'l-mutâla'a anlayıp bunları okuduklarına ekseriya nâdim ve pişman olmaları lazım geliyor. Mademki mestûriyet-i hakîkiyye ve şerî'at-ı ahmediyyeye bigâne olan akvâm-ı hristiyanîyenin en kibârları kızlarını en mütemeddin şehirlerde roman ve münasebetsiz kütüb ve resâili men' edecek tedbirlere

larını zararsız ve faydalı şeyler mutalâ'asına bizzat sevk ve icbâr ile evrak-ı mazarrayı evlatlarının hatırı için kendi odalarına belki hânelerine idhâl etmemeğe ve ettirmemeğe ikdâm ve himmet etmektedirler. Bu halde İstanbul Mekâtib-i Âliyesinden yetişen hanımların romancılık merakına karşı ebeveyn ve muallimîn câniblerinden gece ve gündüz icrâyı tekayyüdât olunması lazım geleceği derkârdır. Roman nâmıyla İstanbul'da tab' ve neşr olunan âsârın bazıları da elbet şayân-ı kabûl olmak lazım gelirse de bunların tedkîk ve temyîzi şimdilik ebeveynin borcudur. Vâkı'a faydasını inkâr-ı kâbil olamayacak mertebeye varan kendi romanları hakkında Saâdetlû Ahmed Midhat Efendi Hazretleri bizzat hakem olsalar ve kızlar

müracaat etmiştir. Ahlâk-ı hamîde ashabından bulunan bi'l-cümle pederler evlad-

için mütâla'ya elverişli bulunanları tayîn ve tasrîh eylemiş bulunsalar muhadderât-ı İslâmiye tarafından kemâl-i serbesti ele alınıp okunacak kütüb ve resâil isim ve resmiyle meydana gelirdi. Etfâl-ı müslimîn için öteden beri bunca ikdâm ve muâveneti mesbûk ve Rodos mektebi gibi bir binâ-yı fazîlet sayesinde bugün yüzlerce mekâtib-i husûsiyyeye numûne nemâ-yı fazîlet ve terakkî olan Ahmed Midhat Efendi Hazretleri şu ma'kûl ve meşrû' himmeti de deriğ buyurmazlar ümidindeyiz. Ve belki bi'l-hassa muhadderât için yeniden birkaç roman tahrîr ve tertib etmeği bile meşâğil-i kesîreleriyle ibrâ' ihtiyâr buyurmaktır. Habbelerinde hissiyât-meârifperverlerine mağlûb olsalar gerektir. Şu keyfiyet münhasıran müşârun ileyhe mahsûs olmayıp üdebâ-yı hakîkiye taraflarından ve ezcümle Silistre Tiyatrosunda bir nokta'î nâzikeyi şerh eden İzzetlû Murat Beyefendi cânibinden terbiye-i umûmîye ye telakki itibarıyla yabana atılacak fikirlerden değildir. Şehrimizde beyne'l-ahâlî evza' ve harekât-ı umûmiyece hayli tahavvül ve tebeddül âsârı birçok zamanlardan beri görülmekte olduğundan eski terbiye ve yeni terbiye diyerek ahlâk-ı

Milliye-i Osmâniyeye bile tefrika bahş olmak isti'dadını alan cümleler ve bu cümlelerin tazammun ettiği na-münasib haller bazı bazı görölmeğe başlamıştır.

Husûsuyla İslâma mahsûs hânelerde haram ve selamlık âdet-i mezhebiyyesinin muktezîyât-ı kadîme ve mukarreresinden bulunan dönme dolapların ve ihtiyar îvâzların vücûdu kalkıp ve kâhya kadınlar azimdâr-ı ahiret olduklarından bazı yerlerde “dam du kumpani” yani sokak refikaları ve muallimeler ve müdîreler Petrolar, Elfonslar türemekte ve aksakallı harem kâhyaları ve kapıcılar tatîl-i işgâl etmektedir. Harem dâiresi için iktizâ eden mahlûkâta bedel güya frenk kadınları elde etmek arzusuna düşölmüştür. Avrupa'da kibar salonlarına hak duhûlu ihrâz edenlerin zaten memleketini terk ile üç beş altın için İstanbul'a şedd-i rihâl etmesi ihtimalden baîd olduğundan Beyoğlu mahsûlü ve tabîr-i avam pesendâne ile tatlı su yadigârlarının istihdâmı modası gittikçe efzâyiş bulunmaktadır ki bu yüzden İslâm hânelerince bazı mazarratların görölmesi kâbil-i inkâr değildir.

Çünkü büyücek bir hâne sâhibesi olan bir genç hanım için birinci vazîfe

etba‘ ve hademesine karşı fevkalade muhafaza-i vakâr ve haysiyet ile huddâmın tayin-i hidamâtıyla evin emr-i tanzîfât ve hüsn-ü idâresine gece ve gündüz sarf-ı zihin etmek ve mevâsim-i mahsûsada içkilere müte‘allık tatlı ve şurup kaynatılması ve muâlecât-ı kadîmeden birer miktar şeyler vakit ve zamanıyla edinilmesi ve kendisi dâhil olmak üzere bütün harem dâiresi elbisesinin biçilip ve iç çamaşırlarının enva‘i yapılp vücûda getirilmesine ve et‘ımaya müteallık evâmîr-i mahsûsa ve dikkat-i mütemadiyeden dahî zühûl edilmeyip zevcine ve pederine karşı o kadınlığı hakkıyla takınmak mesele-i mu‘tena bihâsından ibaret iken şu keyfiyet güya eski terbiyeye göre caiz ise de yeni terbiyeye göre mu‘ayebâtta olarak itikad buyurulması hakîkaten keder olunacak ahvâl-i sefâlet iştîmâliendendir. Bir hanım şu saydığımız şeyleri işleri güçleri külliyyen terk ve ihmâl edip ve mevsim-i sayfa harem bahçesine çıkıp bir gülfidanıyla ve yase-men ile eğlenmeği dahî hatırına getirmeyip her akşam ve her sabah Beyoğlu’nda ve şurada ve burada keşî ve güzâr ile emrâr-ı eyyam edecek ve bir takım değersiz ve tâbi‘atsız

modaperestlere kapılıp dünya kadar paralar sarfıyla biçimsiz ve münâsebetsiz kostümler giyip ve kolsuz ferâceler mantolar ile de sokakta gezecek olur ise her memlekette bu yolda hareket eden şantöz ve aktristlerden yani tiyatro oyuncularından kahvelerdeki hânende kadınlardan hiçbir farkı kalmaz. Burası bilinmek lâzımdır ki Avrupa’da dünyanın hatta her bir noktasında hâlâ merî ve cârî olan usûl-ü hasene eski İstanbul terbiyesi diyerek bugün mazhar-i ta’rîz olan terbiyedir. Avrupa’da kibâr familyalar burada bir takım garîbü’l-etvâr Hristiyanlardan bazılarının hal ve mesleğine külliyyen mübayin bir tavır ve harekette bulunurlar. Gerçekten frenk evlerinde dahî adetâ İslâm hânesi gibi harem ve selamlık vardır. Harem kısmı o sâhibesi olan mademenin dâiresidir ki oraya zevcinden gayrı kimse gidemez. En teklifsiz bir misafir geldikte gitse gitse doğru salona gidebilir. Eğer salonda (madam) hazır ise orada daha sâir kişilerde mevcûd olur. Her hânenin haftada mahsûs bir günü vardır ki misafirler

o gün birbirini müteâkib ve muayyen bir zamanda gelip giderler zevci ve tealluktan biri yevm-i kabulde mutlaka salonda hazır bulunur.

İşte bu rütbe resm-i teşrîfâtla hareket eden ecnebî familyaları için sokağa çıkacakları gün ve saat dahî muayyendir. Ve dâimâ yanlarında münâsib biri bulunur. Adamsız sokağa çıkmazlar. Bunlar bir hâne sâhibesi hakkında zerre kadar şüphelenecek ve ahlâkında bazı münâsebetlilik veya tabîatında hafîlik müşahade edecek olsalar derhal o hâne ile ihtilâti keserler. Ne kimse o hâneye gider ve ne de o sâhibesini kendi hânelerine kabûl ederler. Böyle ahlâksız olanlardan gerek zevç ve gerek zevce ismette oturamazlar. Bulundukları memlekette işlerini güçlerini terk etmeğe yerlerini yurtlarını satmağa mecbur olurlar. Ve çıkıp isimleri bilinmeyen bir başka diyâra giderler orada akıllarını başlarına alıp yeniden yeniye eş dost peydâ etmeğe bir daha hiçbir türlü hafîlikte bulunmamakla katiyyen azm eylerler.

Böyle olmasa da eski yerlerinde kalsalar kimse yüzlerine bakmaz bir ferd ile görüşemez

olurlar. Hiçbir ziyafete davet edilmezler. Ve kendileri her kimi çağırırsa boştur. Bir kere lisâna gelince bir daha o hânenin semtine uğramazlar.

Hatta Cemîl Paşa merhûmun Paris sefaretinde baş ser kitâbetinde bulunmuş olan bir zât bu yolda sahîhu'l-vuku' bir hikâye nakl etmişti. Bakınız ne kadar dikkatle okunacak şeylerdendir.

Bir gün Paris'de kibâr bir familya tarafından bir gece ziyafeti tertîp edilip birçok halk oraya davet kılınmış ve herkes bu daveti kabûl etmişti.

Böyle ziyafetlerde oyun oynamak âdet olduğundan hâne sâhibesi ibtidâ oyunu küşâd etmek için ayakta bulunduğu sırada usûl ve âdetinden ziyâdece olarak oyun esnasında ayağını ve kolunu kaldırmasıyla beraber şu hareketi gören davetliler derhal birer ikişer hemen savuşmağa ve bilâ ihtar çekilip gitmeğe başlayıp oradan bir saat geçmeden bi'l-cümle misafirler çil yavrusu gibi dağılmıştır. Hâlbuki hâne sâhibi gayet kibâr ve vakarlı bir familyaya mensûb ise de haremi oldukça kendi küfüv

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:81

ve dengi olmadığından ve akşam her nasılsa his olunamayacak mertebe böyle bir ayağını yolsuz atışla bir daha salonlara dâhil olamayacak bir töhmette kabahatte bulunmuş a'd edilmiştir. Ve bunun üzerine zevci ile beraber katiyyen Paris'i terk etmeğe mecbur olmuşlar ve çekilip gitmişlerdir. Oradan birkaç sene sonra gelseler dahî misafirât tarîkiyle birkaç gün kalır ve yine duramayıp vatan-ı sânileri olan mahalle giderler imiş. Dersaadette buraları layıkıyla hâlâ bilinmemektedir. Eğer bunlar bilinecek olsa eski terbiye denilen âdât-ı mustahsenenin hemen mecmuunu bitemâmiha icrâ etmek iktizâ eder. Ve şerîat-ı İslâmiye sayesinde mesûdiyet-i hakîkiye ve medeniyet-i sahîhiyyece muhadderât-ı vatan için hakkıyla istifâde çareleri meşrû ve makul bir sûretle bulunurdu.

Bir Haftalık Politika İcmâli

Bu hafta zarfında cihân-ı matbûât

İmparator Wilhelm'in keyfiyet-i vefâtıyla Almanya hükümdarlığına geçen haşmetlû Frederik cenâbları hakkında türlü sözlere meydan açmıştır.

Müteveffâ İmparator henüz sapa sağlam bir halde iken şimdi İmparator olan zât boğaz hastalığından tehlikeli bir sûrette idi. O zaman Almanya Devleti pek müşkil bir mevki'de kaldı. Çünkü Frederik Hazretleri makâm-ı İmparatoruya geçmeğe muvaffak olamaması halinde Almanya hânedân saltanatı bir büyük inkılabı uğrayacak ve haşmetlû Frederik Hazretlerinin mahdûmu nail-i saltanat olamayacak ve harem-i âlile-ri kraliçe ve imparatoriçe ünvanından mahrûm edilecekler idi.

İmparator Wilhelm'in bağıteten vuku' vefâtıyla bugün Frederik Hazretleri İmparator ve Kral olarak icrâ-yı hükûmete mübâşeret ettiğinden şimdi her nev'i keşmekeş ve ızdırabın önü alınmış ve kendi mahdûmu veliahdı ve haremi İmparatoriçe sıfat ve resmiyesini iktisâb eylemiştir. Şu keyfiyet düvel-i muazzama meyânında en çok İngiltere'nin maddî ve manevî revâbıt ve münâsebâtına takvîyet vermiş

olsa gerektir. Malum olduğu üzere gerek İmparatoriçenin ve gerek Veliahdın İngiltere Kraliçesi'ne olan familyalık râbitası bi't-tabî bazı tesirât-ı siyâsiyye tevli'd etmiş olacağı ve belki Fransa ile Almanya arasında men'-i muzarebâta İngiltere Kabinencesince ileride muzâherât sûreti bile gösterileceği istib'ad olunamaz.

Gerçi Almanya mecâlis-i ümmeti kendi devlet ve milletin menafi'-i mülkiye ve siyâsiyyesini doğrudan doğruya idâre ve müdâfaâ eyleyeceği bedîhi ise de İngiltere ile Almanya arasında ziyâde rekabet ve münâfereti icâb edecek mesâ'il-i ciddiye ve mühimme her vakit mevcûd olduğu iddi'a edilemeyeceği dahî cây-i nazardır. Ve'l-hâsıl Almanya İmparatorluğunca vukû'a gelen tebdil-i münâsebetle mesâ'il-i mu'allekanın bizce daha şimdiden tesîrâtı his olunduğunu iddia eyleyenler çoğalmaktadır.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Şeref idrâkiyle müşerref olduğumuz leyle-i reğâib'den dolayı

sadrazam vesâir-i mensûb ve mazûl bi'l-cümle paşalar hazeratı saray-ı hümayuna gidip halife-i rûy-ı zemîn Efendimiz Hazretlerine arz-ı tebrîk ve ubudiyyet etmişlerdir. Cenâb-ı Hakk saltanat-ı seniyyeyi daha nice nice leyâli-i mübârekeyi bi ikmâl ikbal-i idrâke muvaffak buyursun.

Bu Cuma selamlık resm-i âlisi "Hamidiye" Cami-i nurlâmi'inde icrâ buyurulmuştur.

Beyoğlu sâkinelerinden Yunanlı Elkari nâm hâtun arzusu vecihle şeref-i İslâm ile müşerrefe olup ismine Âişe Hikmet ve Selanik ahâlisinden bir kadın kezâlik kabûl-ü İslâm ile ismine Fatıma Zehra tesmiye olunmuştur.

Reji idâresi gelecek seneden itibaren tütün zer' edenler hakkında yeni tedbirlere mürâcaât etmek üzere olduğu işitilmiştir.

Dede Ağacından Drama ve Serez

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:83**

Selânikten geçirilerek Uluniyeye kadar şimendifer yapılacak imiş. Uluniye (Birendizinin karşısında bulunması için değil) esbâb-ı sâireden dolayı dahî İtalya ve Yunan Devletlerince ziyâdesiyle nazar-ı mahsûsayı câlib bir mübhem nokta idüğünden orasının hükûmet-i seniyyece min külli'l-vucûh sezâvar dikkat olacağı derkârdır.

Tevcîhat

İçel Sancağı Mutasarrıflığı Beyrût Mutasarrıfı Sâbık Saâdetlû Nasûhî Beyefendi Hazretlerine

Bu kere teşkîl olunan Beyrût Vilâyeti mektupçuluğu Halep mektupçusu Sâbık Saâdetlû Fikret Efendiye.

Meclîs-i sıhhiyye azalığı İzmir sıhhiyye müfettişi Saâdetlû Koçeni Efendiye

Trabzon Vilâyeti vâlisi Semâhatlû Sürûrî Efendi Hazretlerinin rütbe-i

ilmiyyesinin mülkiyeye tahvîliyle uhdesine rütbe-i sâmiye-i vezaret

Ordu kazası kâim-makamı Saaâdetlû Bekir Beye rütbe-i refîa-i mîr-i mîrânî

Hicaz ve Yemen Vilâyetleri Kapı Kethudâsı Saâdetlû Rif'at Efendiye rütbe-i evveli sınıf-ı sânisî.

Vilâyet

Edirne Vilâyeti muzâfâtından Gümülcenin Hacı Yavaş Mahallesinde Paçalı Mustafa Ağanın dört yaşında bulunan mahdûmu Tevfik'in ocaktan sıçrayan ateşin üzerine sirâyetle cüz'ice muhterik olduğu halde vâlidesi tarafından tahlîs edildiğini beyândan sonra Edirne Gazetesi şöyle bir mutâla'a'ı musîbânede bulunuyor:

“Küçük çocukların öyle yalnızca oda içinde ve husûsuyla ateş başında bırakılmaları ne dereceler de tehlikeli olduğu müstağnî-i beyân bulunduğundan bu gibi hallerin men-i vuku'una velileri tarafından dikkat olunmasını ihtâr ederiz

Muvâsalât

Yemen vâli-i Sâbıkı devletlû Aziz Paşa Hazretleri, Hadîdeden Şerîf Saâdetlû Musâid Paşa Hazretleri, Bursa'dan ve İngiltere asilzâdegânından olup bir müddet-ten beri Midilli Ceziresinde ikâmet etmekte bulunan Prenses (De Luzinya) Midilli'den İstanbul'a muvâsalât ettikleri gibi Luid Kumpanyasının Timavu Vapuruyla levâzımat-ı umûmîye reîs-i cedîdi ferikân-ı kirâmdan ve yaverân-ı Hazret-i Padişahîden Saâdetlû Hacı Râşit Paşa Hazretleriyle Yaver Harbî Binbaşı Ref'etlû Said Bey Selânîk'ten Dersaâdet'e gelmiştir.

Muhâberât-ı Mahsûsa

Evvelki nüshamızda söylediğimiz üzere gazetemizin hanımlara mahsûs bu nüshasından mâ'adâ bir de cumartesi gününden beri yevmiyye olarak neşrine başlanmıştır. Senelik abone bedeli 80, altı aylığı 45, üç aylığı 25

kuruştur. Bir senelik posta ücreti 46 kuruştur. Bir nüshası 10 paradır.

ÜÇÜNCÜ KISIM**HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE**

Almanya İmparator-u cedîdini tebrîk için her taraftan büyük memurlar gönderildiği gibi devlet-i aliyye tarafından Viyana Sefîri devletlû Sadullah Paşa ve Berlin Sefîri atûfetlû Tevfik Beyefendi Hazeratı tayîn olunduklarından bugünlerde oraya vâsıl olmuşlardır.

Bükreşte Bulgar milletçileri Bulgaristan ahâlisine hitâben bir beyânnâme neşr edip bunda ismini birkaç def'a zikr ettiğimiz İstanbulof ve Prens Ferdinand aleyhine birçok sözler söylemişlerdir.

Avusturya Hâriciye Nâzırı "Kont Kalnûki" Peşte'de Macaristan reîs-i vükelâsıyla pek sıkı fıkı görüşmeye başlayıp maksadları Bulgaristan işine dair cemî-i vakitte bir fikirde kalmak ve icâb edince bazı fedakârlığa kıyam eylemek imiş.

(Lebdis Piktoid) nâm gazetenin beyânına nazaran el-hâletü hâzâ New York şehrinde yüz elli tabîbe kadın bulunup Amerika şehrinin diğerlerinde dahî bir hayli tabîbeler bulunuyor imiş.

New York tabîbelerinden bazıları senevî elli bin Frank ve hele ikisi senevî yüz yirmi beş bin Frank yani ayda dört yüz elli liradan ziyâde para kazanıyorlar imiş.

Telgraf

Berlin 13 Mart

Berlin gazetelerinde yeni İmparatorun beyânnâmesi memnuniyetle okundu.

Paris 13 Mart

Almanya İmparatoru'nun beyânnâmesi Fransa'da hüsn-ü tesîri müceb olmuştur. Fransa reîs-i cumhurunun pederi nezele-i sadra dûçâr olmuştur. Kendisi seksen altı yaşındadır.

Petersburg 14 Mart

Rusya gazeteleri İmparator Fredrik'in

beyânnâmesini takdîr ve tahsin ediyorlar.

Petersburg 14 Mart 1888

Rusya İmparatoru'nun veliahdı Grandogun müteveffa İmparator "Wilhelm" in cenaze alayında bulunacağı ve bu da iki devlet arasında muhabbet-i kadîme-ye delâlet edeceği söyleniyor.

Atina 13 Mart

"Süver" nâmıyla elmas ve yakut ve züm-rüd ile müzeyyen Yunanistan nişânı zat-ı Hazret-i Padişahiye takdîm etmek üzere Yunan Devletinin General Veltinsos ile tahrîrat-ı Hâriciye Kâtibi mahsûsen İstanbul'a hareket etmek üzeredirler.

Paris 15 Mart

Harbiye Nâzırı General (Lojro)nun bilâ ruhsat Paris'e gelip gitmesi tahakkuk etmekle taşra kumandanlarının şu hali nizâmât-ı askeriye muhâlif düşeceği reis-i cumhur tarafından tasdîk olunmuştur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Hafsa binti Hamdûn

“Hafsa binti Hamdûn” dört yüz tarihi şâirâtından olup ilim ve kemâl ile kesb-i iştihâr etmiştir.

Arabiyyü’l-ibâre pek çok iş’ârı varsa da bunların kütüb-ü kadîme-i Arabiyyede ve meşâhîr-u nisâda mutâla‘ası mümkündür. Edîbe-i müşârun ileyhânın tab’ındaki zerâfet ve nezâketi meş’ar olan bir beytlerini âtfide tercüme ve derç ile iktifâ ederiz. “Ya Rab ben küllerimden pek yangınsam içlerinde bir hallicesi yok kimi humk ve belâhatından bana yorgunluk verir ve kimi dahî sâhib-i mel‘anet olmakla hîlesinden nâşî çağırdığım vakit sesini çıkarmayıp üzünlük verir.

Kavm-i necîb-i Arab meyânında her sınıf halk-ı edebiyat meraklısı olduklarından i’ndillerinde en müessir kanun, fesâhat ve belâgat-ı kanûnîdir. Kâffe-i muamelât ve vakayı’ı iş’ar ve ibyât ile zabt ve tahrîr ettikleri zamanlarda marûf olan bir zatın müteaddid câriyeleri mevcûd idi ki ve bunların bile ne derecelere kadar

fâdile bulunduklarını ihtâr eden bir fukarâ-i edebiye meşâhîrû’n-nisâda manzûrumuz olmuştur.

Şöyle ki “Fazl bin Sehlek” zamanını idrak eden şuarâyı meşhûradan “Ebû Nuvvâs” ne kadar hoş güftâr ise lehçesi de parmakla gösterilecek kadar çirkin imiş. “Ebû Nuvvâs” hakîkaten çirkin denmeğe lâayık imiş. Bu şair Hazretleri bir gün Fazıl bin Sehlek ve câriyesine kemâl-i edeple bazı methiyeler söyleyip ve hîn-i tesadüfünde câriye Ebû Nuvvâs’ı tanıdığı halde yüzüne asla bakmamış olması üzerine şair bunun sebebini sual eylediğinde “vechuke ve’l-harâmu lâ yectemiâni” cevâbını almıştır. Ki meâli senin veçhinle harâmı irtikab câiz olmaz. Yani mademki senin beni methedişin hüsn-ü niyete mebnî değildir. Senin zaten çirkin olan yüzüne bakıp bir kat daha günahkâr olamam.

İnsanlara vaktiyle Arabistanda gayet acayip isimler takarlar imiş. Ezcümle geçen hafta söylediğimiz vecihle kadın isimleri bile konur imiş. Şu tuhaf mukâleme dahî eski vaktin yadikâridir.

“Hımâr isminde bir adam edîbe bir kadın ile akd-ı izdivaç eder. Zevcinin

şu sakîl ve âlem-i insâniyete tevâfuk etmeyen isminin tebdîlini bir müddet sonra lisân-ı münasiple ricâ eyler. “Hımâr” Efendi isminin halkaten müsemması olduğu için mi yoksa o dahî zevk-i edeble bilâ ihtiyar bir cevap verdiğiinden mi bilinemez. Çünkü hımâr Arabîde nekbet manasına gelir. Zevcesine bu sûretle mukabelede bulunur.

Bundan böyle ismim “beğal” olsun zevcesi şu cevâb-ı na-savabı alınca dayanamayıp der ki: vakı‘a bu ondan hayırlı ama korkarım ki yine ıstabilldan çıkmış olamayacaksınız.

ALTINCI KISIM

FÜNÛN

Âlim ile câhilin müsâvi olmadığı âyât-ı celîle-i Kuraniye ile müsbit olduğu ve her şeyi bilmek mükellefiyet tahtında bulunduğu halde yakın vakitlere kadar bazı zevât evlâd ve ahfâdını bâis-i füyûzât-ı nâmü-tenâhiye olan tahsîlat ve malûmâtta geri bırakarak havadarlığa sevk eder ve Beyefendiler ile hanımefendilerin zaman tahsîlleri olduğundan bahseden asdıkaya giymenin

nehâfetinden ve giymeninde tahsîlleri büyüculükle netice vereceğinden dolayı hallerine bırakılması münasip olacağı cevâbını itâ ile sâhib-i servet ve sâ mân olduğundan terk edeceğim emvâl-i cümlesine kifâyet eder deyu kendi kendisine iğfâl eyler idi. Hatta mesmû‘ata nazaran zamandan istifâde ile zengin ve zi-nüfûz bulunanlar okuyup yazmak bî-kesler vazîfesidir bizler gibi zevât evlâd ve ahfâdını berâ-yı tenezzüh-ü sayd ve şikâre sevk etmeli ve gönüllerinin istediğini yerine getirmelidir deyu fahr ve mübâhât ile evlâdlarına ihânet ettikleri ve ensâbının inkırâzına hizmet eyledikleri familyalarının nâm ve nişânı kalmamasıyla sabittir. Zamanımızda mücerred sâye-i terakkî sermaye-i Hazret-i padişâhîde yedi sekiz yaşında bulunan evlâd-ı vatan ulûm-u diniye ve ferâiz-i lâzımeği öğrendiklerinden başka ulûm-u sarfîyye ve nahviyye ve fârisiyye, riyâziye, coğrafîyyeği tamamiyle öğrenmeleriyle beraber senelerine münasip sûrette yazmaya da mukadder oldukları görölüyor. Sâye-i saâdetvâye-i cenâb-ı hilâfetpenâhîde Memâlik-i Osmâniyyenin cihât-ı muhtelifesinde açılan mekâtib-i inâsın tesîsi bilâhire yetişecek ve din ve vatan ve padişahı

uğrunda fedâyı can edecek etfâl için mürebbiye yetiştirmek maksad-ı âlisinden ileri gelmekte ve bunun tesîrat-ı fevkaladesi birdenbire kendisini göstereceği ednâ mutala'â ile görülmektedir. İşbu inâyet-i fuyûzat gayet cenâb-ı padişahiye ilâveten tab' ve neşrine musâ'ade-i mekarimâ'ade-i Hazret-i Padişah-i şâyân buyurulan Mürüvvet Gazetesi tevsi'-i malumâtımızı mûcib ve ahvâl-ı âleme bir kat daha kesb-i vukuf eyleyeceğimizi müstevceb olduğundan dolayı üzerlerimize vâcib olan duayı devam-ı ömür ve ikbal-i cenâb-ı padişahiye bir kat daha müdâvemet etmeli ve daha doğrusu enfâs-ı müste'ârı o yola sarf etmeliyiz. Muhadderât-ı Osmâniyyeye mekteb dersi olan ve mürüvvet denmeğe şâyân bulunan muteber gazetenizin mürâcaâtla rımıza açık bulunması teşekkürü mûceb ahvâlden ise de umûr-u tahrîriyye de tevağğülsüzlüğünden dolayı inzâr-ı umûmiyyeye arz-ı âsâr etmekte iktidar-ı mefkûd olup ancak yedi seneden beri ve her gün mektepte tedrîsiyle müftehara olduğum derslerden lezzet aldığım coğrafya ki âlem-i tarih ile muhakeme olunduğu

halde âdetâ seyahat hükmünü aldığından nâşî mezkûr fenne dair malûmât-ı muhtesire-i acizânem noksanının tahsîsi ricâsıyla takdîme ictisâr ediyorum.

Şöyle ki: Üzerinde yaşadığımız arz müstevî olmayıp cesîm bir gülle şeklinde olarak iki mukâbil tarafları birer miktarı basıktır. Müdevverliğine derece-i evveliyye de hüküm olunamaz ise de gurûb-u şemsde yani güneş batar gibi görüldüğü zaman da bir balon ile irtifa' olursa mezkûr güneş görülebilir ve takibi mümkün olsa bu hâlin devamı müşâhede kılınır ve bir de husuf olduğu vakitte dürbin vasıtasıyla müşâhede olunan arzın gölgesi bir yanar mum önüne tutulan yuvarlak bir cismin verdiği gölgeye müşâbehe olduğu görülüyor ve daha isbatına çok delâil var ise de delâil-i mesrûda kâfi görüldüğünden ihtisar olundu. Sath-ı arzda vâki' dağların en yükseği sekiz bin sekiz yüz kırk metre irtifa'ında bulunduğu halde arzın cesâmetine nisbetle zerre demek olduğundan küreviyyetine halel vermez. Arzın iki nev' hareketi olup birine hareket-i yevmiyye ve diğerine

hareket-i seneviyye denilir. Hareket-i yevmiyye kendi mihveri üzerinde yirmi dört saatte bir sürat-i fevkalade ile harekettir ki bu da biaynihi bazı ebniye-i atıkalarda görülen dönme dolabın çevrilmesine müşâbihdir. Bu sebeble güneşe karşı gelen tarafı gündüz ve arka tarafı gece ve tarafeyninin ise bir tarafı sabah ve bir tarafı akşam olmuş olur. Eğer böyle bir hareketi olmasa bazı ciheti dâimâ gece ve bazı ciheti dahî dâimâ gündüz olması lâzım gelir. (Maba‘di var)

Mirgün İnâs Mekteb-i Rüşdiyesi Birinci Muallimesi Fitnat

YEDİNCİ KISIM

MÜTENEVVİA

“Melbûsât”

Elbise insanların cinsine göredir. İbtidâ kadınlara mahsûs olan elbise vardır ki bunun enva‘i ta’dâd olunamaz.

Diğeri erkeklere mahsûs esvâbdır ki bu da her yerde az çok tahallûf eder ve hele çocuklar için türlü kıyafetler kabûl olunmuştur. Biz bu makalemizde kadınlara mahsûs olan elbiseden bahs edeceğiz. Kadın esvâblarının şekil ve heyetleri ale’l-umûm fenâ bir halde bulunduğundan hakîkaten teessüfe şâyândır. Entârî ve fistanların alt tarafları geniş olmaları sebebiyle rutûbet ve burûdetin tesîrâtına beden-i insan kısmen maruz olmaktadır. Ve bu sebeple bir çok emrâzın zuhûruna bâis-i müstakildir, dense câiz olur. Hanımların rutûbet ve burûdetten kendilerini hıfz ve vikâye etmek için soğuklarda yukarıdan topuklarına kadar ince fanile giyimleri lâzımdır. Kadınlara bile bile kendilerini hasta etmeğe ve envai göğüs illetlerine mübtelâ olup esir-i firâş eylemeğe sebep olan Fransız modalarından “korse”nin isti‘maline gelince onun tayîn-i mazarratı bile kâbil değildir. “Korse”nin tarih-i zuhûrundan biraz bahs ettikten sonra mazarratından dahî muhtasaran bahsedeceğiz.

Kadınların isti‘mal ettikleri

“korse” zannolunduğu gibi yeni bir şey değildir. “Korse”yi ilk defa olarak eski Yunanlıların ve Romalıların kadınları istimal ederler idi. Lâkin evvel vakitler şimdiki gördüğümüz halde olmayıp şeritlerden ibaret idi. Bunu “lifâfe” deyu tesmiye ederler idi.

“Korse”yi birinci defa Fransa’ya idhâl eden Fransa Kraliçesi “Catherine de Medicis” olup göğsü ve beli sıkmak için “lifâfe” arasında bir takım balina çubukları sokmuşlardır. Mü’ehhiren mezkûr balina çubuklarının yerine demir çubuklar vazî edip o kadar bellerini sıkırlar imiş ki bazen derileri üzerine yaraları hâsıl olur imiş.

Bu zamandan sonra “korse” şeklinde tebdilat-ı külliye hâsıl olarak on sekizinci asrın bidâyetinde “korse” bugünkü gördüğümüz ve bildiğimiz şekli ahz etmiştir.

Korsenin mazarratı hakkında hukemâ meyânında büyük mubâhesât-ı ilmiyye cereyân etmiştir. Ve aleyhinde dahî itirazat yazılmıştır. Hatta Fransa Krallarından İkinci Jozef büyük bir cezâyı nakdî ile “korse” yi bütün bütün men’ etmeğe çalışmış ise de

muvaffak olamayıp illet-i sâriye gibi bugünkü günde şarka dahî sirayet eylemiştir. Bütün genç kızları harab ediyor. “Korse”den husûle gelen mazarrat insanın her sin ve sâlinde başka başka tesîrat gösteriyor. Genç kızların adetâ kad ve kâmetini ve neşvu nemâsını bile rahnedâr edip sadrı ile şeklini tebdîl etmeğe ve belki kanbur bırakmağa bâis olur. Bundan mâ’adâ ciğer ve midenin vazîfelerine su’ûbet verir ve kezâ beden nâzik azalarından akciğer ve kalbin harekât-ı tâbi’iyyelerine bir dereceye kadar durgunluk getirip âzâyı mezkûreyi emrâz-ı müzmineye sevk eyler.

Kadınlara ve başlı kızlara gelince “korse”nin sû-i tesîri daha başka sûretle tecelli eder. Göğsün her tarafını sıkı sıkı kanın etmarlarda cevelânına mani’ olur ve göğsün müntezam sûrette kesb-i cesâmet etmesine meydan vermeyip fakru’d-dem yani kan bozukluğu, hafekân-i kalb yani yürek çarpıntısı ve mide ağırları usret-i hazm beliyyelerinden fazla hayat-ı umûmiyyeye hâlel îrâs edip baygınlık zuhûr eder

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:91

Bundan mâ'ada “korse”nin isti'malinde evlâd yetiştirmek üzere olan kadınlar külli-yen memnu' olmalıdırlar. Zira gerek çocuğun dünyaya gelmesinden evvel veya sonra mutlaka “korse” isti'mal eden kadınlar pek fenâ mazarrat görmeleri muhakkaktır.

Bazı vakitlerde “korse” isti'mal olunabilir. Lâkin balinasız ve demirsiz ve elastik ile mensûc olmalıdır.

“Korse” gibi bir vâsıta-i acıbe i'ânesiyle bu misüllü arızâtın vukû' bulmamasının çaresine bakılmasına ihtiyaç görüldüğünden bedenın böyle münâsebetsiz ve tab'a muhâlif hareketler ve tuvâletlerle ifnâsına gitmek bayağı insan kendi kendisini zehirlemektir. Hiç olmazsa balinasız ve demirsiz “korse”nin isti'mali ile tarîf ve hikâye ettiğimiz enva'-i felaketlere meydan vermemelidir.

El-hâsıl korse isti'malinden hiçbir fâide melhûz olmayıp mümkün mertebe isti'malinden sarf-ı nazar olunması hıfzu's-sıhha nokta-i nazarından âfiyetlerini arayanlar için daha hayırlıdır.

Bazı genç kızlar dahî büyük kadınların tabi'ata karşı gelip ince ve nâzik görünsün deyü “korse” ile bellerini derece-i nihâyede sıkıklarını katiyyen men etmek

ebeveyn için adetâ farzdır.

Doktor Anderyadis

SEKİZİNCİ KISIM

TEFERRUK

Maba'di

Muhtasar Osmânî Tarihi

Bu eli öpülmeğe cemî-i vakitte layık olan zatın akıllı ve gayretlü cesur oğulları var idi. En mükemmel mahdûmu “Ertuğrul” nâm celîlin sâhibi olan ve pederinin erine giden bir bahadır-ı âlicenap evvel semtlerde kimseden ürkmeyerek merdâne gezip dolaşır iken günün birinde cenk ateşine dalmış iki dehşetlü orduya rast geldi.

Ertuğrul min tarafillah yiğit ve mert olduğu için muhârebe eden ordulardan zayıf ve yorgun görünen tarafa hemen yardıma koyuldu. Yardım edeceği kimselerin karşısında bulunanların kim olduklarını böyle can alıp can vermekde bulunduğu bir zamanda anlayıp dinlemekte lüzûm görmedi. “Ertuğrul”un yanında vakîâ pek az adam var idi. Lâkin “Ertuğrul” bu adamları pederinin ve birâderlerinin maiyyeti halkından seçilip

mahsûsan erilmiş cengâver bir kahraman olarak yanına almıştı. Bunlar Gâzilik şerefine mertebe-i şehâdeti tercih edecek derecelerde damarından kan fışkıran mehîb ve dehşetlû birer merd oğlu merd idiler.

İşte bunun için “Ertuğrul”un bahâdırlarından her biri muhârebe eden iki fırkanın askerlerine karşı gâlip gelenlerin Azrail’i mağlup olanların Hızır’ı gibi güya taraf-ı İlâhi’den memûr ve meb’ûs edilmişler de vakt-i zamanında oraya gelip yetişmişler idi... Muhârebenin dehşetini, halini iyice düşünen bir insan bile bilir ki mağlup olan tarafa imdad yetişince bu hâl-i tekmîl ef-râd-ı asâkire hayat taze bahş eder. Ve karşısında bulunanları da birden bire pek şaşırtıp me’yus eylediğinden azıcık taburları korkmakla çil yavrusu gibi çabucak tarumar olur.

Bu hikmet ve sebeple Ertuğrul’un imdadına yetiştiği taraf galip gelmiş ve o kadar da muzaffer olmuş ki hadsiz hesabsız düşmanlarını kovalaya kovalaya ol tarihlerde daha meşhûr olan Anadolu toprağından

Domaniç’e (1) sürüp çıkarmışlardır.

Bakınız Allah’ın hikmetineki bu tarumar olup firar eden ordu yukarıda ismini ve merhametsizliğini beyân ettiğimiz canavar makulesi Moğol taifesi imiş, hatta bu muhârebeyi eden asker adedinin çokluğu da şehâdet ettiği vecihle asıl Moğol Hanının yani hükümdarının asâkir-i muntazimesi imiş.

Ertuğrul’un yardım ettiği fırka, Konya hükümdarı Sultân Alaaddin Selçukî’nin yani Türklerin en büyük kavimlerinden Salur taifesinin adamları imiş. Çünkü cömertlik ve iyilik zayı‘ olmaz. Sultân Alaaddin bu hizmet-i aliyye karşılığı olarak Ertuğrul’un ma’iyetindeki dört yüz kadar ordu halkına sükût ve Eskişehir ovalarıyla yaylalığını in’âm eylemiştir. Ertuğrul’un münbit ve güzel bir mahalde yerini yurdunu yapıp kendisini oranın sâhib-i meşrû’u deyu ilan ederek mükâfatlandırmıştır. (Maba’dı var)

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaladdin

Müdürü Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin

Sene: 1**Pazartesi****Numru: 5**

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satırı 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	---

14 Receb 1305**Bir Nüshası 2 Kuruştur****14 Mart 1303****BİRİNCİ KISIM****BEND-İ MAHSÛS**

Zînet-i beşeriyet, meziyet-i insaniyet olan medeniyetin, faziletin en başlı hâdimi (hizmetkârı) kadınlar, en birinci hâdimi (yol göstericisi) yine kadınlardır.

Cemiyet-i beşeriyenin a'zâyı mürekkebesi olan zekur ve inâs ilk ders-i ahlâkı hep kadınlardan alırlar. En doğru, en sebâtlı fazâil ahlakı hep kadınlardan öğrenirler, ak saçlı bir ihtiyar bile sevgili mâderinin nasihatlerini tahattur ettikçe lezzetyâb olmaktan hâlî kalmaz, kalbi ihtizazdan kurtulmaz.

Gözleri şu'le-i muhabbetle nurlanmış, sinesi

hararet-i hamiiyetle ısınmış olan vâlidenin âfitâb-ı âlemtâbı arayan çiçekler gibi kendisinden nevâziş bekleyen yavrusunu seve seve kucağına aldığı, bağrına bastığı zaman kalbini tahrîk eden şey o mini mini yâr-i cânının emniyet istikbaline, o küçücük mahcûb vicdânının âtîdeki ahvâline ait endişelerdir. Bir şefkatli vâlidenin gözleri yavrusunun kudretsiz, kuvvetsiz, zayıf bir mahlûk olarak görmekten ziyâde müstakbelinde mesûd ve makbûl namuslu ve muktedir bir vücut olmak üzere temâşa eder.

Çocuğun âtîde mesâ'ib içinde, fesâd-ı ahlâk mezbelesinde sefil ve muhakkar kalması havfı kadar acı bir şey yoktur ki vâlidenin gönlünü daha derin surette deldirsin. Zevcini kıskanmak, çocuğun pederi tarafından dûçar-ı gadr ve ihanet

edilmek bir kadın için daha müessir olacağını serd edenler vardır. Bunların tesirsiz olmadığını itiraf ile beraber te'sirde ötekilerine rûchânı teslim edilemez. Fesâd-ı ahlâktan ârî, hüsn-ü hal ile mütehallî olan vicdanlara elbette havf nişteri daha müessir, daha acı gelir.

Çocuğun âtîde mesûd olacağını ve hüsn-ü ahlâk ile ittisaf ederek nâmuskârane yaşayacağını düşünmek, bunlara az ve çok mutma'in olmak gibi tatlı bir hal tasvîr edilemez ki vâlidenin gönlüne daha ziyâde inşirâh versin. Dudaklarına daha hoş bir ibtisâm saâdet getirsin, gözlerinde daha parlak bir nûr-i meserret hâsıl etsin, muhabbet-i zevce nâiliyet, devamına emniyet kadın için daha şevk-i efzâ, saâdet-i bahşâ olduğu zehabında bulunanlar yoktur denemez. Gerçi bunlarında tesiri inkâr edilemez. Lâkin vazîfesini bilen vicdanı pak olan ahlâk-ı fâzıla erbâbı için elbette birincisi daha tatlı olur.

İşte bu türlü hakâyık kuvvetiyle müslimdir ki çocuğun ilk mektebi, birinci terbiyetgâhı anasının kucağıdır. O mektebin

şefkatli hocası da vâlidedir.

Hikmet-i ahlâkda isbât-ı kemâl eden esâtîze bunda hep ittifak eylemişlerdir.

Nâtık-ı Hak olan lisân-ı nübüvvetten şeref-sudur eden bir hadis vâcibü't-takdîs dahî rızâ-yı tıbâyı tağyir ettiğini tebliğ eylemektedir. Yani süt tabi'iyeti tağyîr eder olduğunu göstermektedir. Çocuk ömrünün en masumane zamanını en safdilâne evânını yegâne rızkî olan sütü kendisine veren vâlidesinin ya sütninesinin kucağında geçirdikten ilk terbiyeyi o kucakta aldığı telmîh edilmektedir. Yine bu hakikat icabâtından olarak sütnine nazar-ı hikmet eser-i şeri'atta vâlide makamında tutulmaktadır. Çocukların ilk muallimesi, en nâfi' hocası kadınlar ve bu cihetle medeniyetin, fazîletin en başlı hademi kadınlar olunca hiç nasıl olurda zikrettiğimiz vecihle o medeniyet ve fazîletin en birinci hademi dahî yine kadınlardır iddi'âsına mahal kalır!

Bunun için adına teemmül-i kifâyet eder: Hocanın ulûm-u lâzımeden bî nasib fazâil-i ahlâktan bî behere bulunması nasıl

neticeler, nasıl fenâlıklar tevlîd edeceği muhtac-ı izah mıdır? Bu handa ilk tertib-gâh olan ağûş-u mâder ihsâs-ı fâzile-i hazinesi değil fesad güna gün mezbelesi olursa, ilk muallime olan vâlide şâkirdini öğreteceği ilim ve marifetten bî behre bulunursa, o kucağa düşmek öyle berîd-i terbiyeye geçmek belasına uğrayan çocuğun hali ne olacağını uzun uzadıya araştırmaya lüzûm var mıdır?

Gerçi şefkat-i mâdarane hemen her kadında bulunur denebilir. Bu meziyet-i celîleden mahrûm kalan bedbahtlar sefâhata alışmış. Nâmus ve iffeti payimâl olmuş bed mesleklerden gayrı olmasa gerektir.

Şurası da sahîhtir ki gönlünde az çok şefkat olan bir vâlide yavrusunun sû-i terbiye görmesini isteyemez. Fakat kendisi sû-i terbiye görmüş ise hüsn-ü terbiyenin yolunu bilmediği için muvaffak olamaz. Merhametten maraz hâsıl olur. Yoksa yavrusunu sû-i terbiye, fesâd-ı ahlâk sim katliyle tasmîm etmesi kasdı değildir.

Niş akrep ne ezre kinset

Muktezayı tâbi‘atış inset

Görmezmiyiz ki içi çürümüş kurtlara mesken ve me’kel olmuş ağaçta dahî meyveler doğar, ama mayası çürük aslı marazlı olduğundan bir türlü büyüyüp kemâle eremez ya çürür dökülür yahut ağız tadını bozar yenmez yutulmaz bir hale gelir.

Kezâlik şurası da sahîhtir ki sefâhata alışmamış, iffet ve ismeti rahnedâr olmamış pak tinet bir vâlide iyi huylu evlâd yetiştirmeğe muvâfık olur. Yetiştirdiği çocuk nevâkısdan âzâde bulunmakla beraber saf-fet-i vicdan, hulûs-i kalp, iffet ve ismet gibi hasâil-i mübecceleden mahrûm kalmaz. Lâkin bir vâlideki fezâil-i ahlâktan mahrûmdur. Okumuş yazmış el işlerinden mehâret kesb etmiş olsa da yine cemiyet-i medeniyeye için insanlık vasf-ı celîline ihrâ çocuk yetiştiremez. Bu cihetle birinciye ikinciye tercih-i evlâ olur. Ama en iyi vâlide yavrusu için en menfaatli mâder ikisini de cami‘ olan yani hem fezâil-i ahlâk ile mutehallık, hem de çocuğuna ilk derslerin hafiflerini verecek kadar okumuş ve marifetli bulunandır.

Bir de kadınların fezâil-i ahlâk ile muttasıf olması lüzûmu kadar ilim ve marifetten behredâr bulunmasını sade terbiye-i evlâd ile mükellefiyeti muktezâsı değildir. Çünkü vazâif-i inâs bundan ibaret olamaz. Kadınların meziyeti yalnız mürebbiye-i evlâd olmalarından ibâret kalamaz.

Ayrı ayrı makâlat ile tasvîr ve izah olunacağı üzere kadınlar cemiyet-i beşeriyeye büyük büyük hizmetler edebilirler. Hatta tecrübelerle sabit olmaktadır ki kadınlardan ilm-i tıbbî öğrenip tabâbet edenler bâ husûs İslâmiyet nazarındaki muhsenât-ı adîde ve ciddiyesinden başka emrâz-ı inâsı teşhis ve tedavide daha ziyâde ibrâz-ı mahâretle dahî temâyüz ediyorlar.

Lâkin öyle hizmetler kadınlar için vezâif-i tabi'iyeden ma'dud değildir. Fıtraten başka nice mükellefiyetleri mevcûttur.

Kadın ailenin en büyük, en şâyân-ı ehemmiyet erkânındandır. Saâdet-i âileyi ikmâlde, ihlâlde erkek kadar dahli vardır. Evin idâre-i umûr-i beytiyyece vazîfe-i riyâseti vardır. Evin ahvâl-i dâhiliyesinden mesuldür. Âilenin dâhilî

muamelâtından mesûldür, vazîfesini bilir ifâyı vazîfenin yolunu da bilir. Bir kadın işini bilmez zevci çok vakit ıslâh eder hiç olmazsa idâre eder, enini belli etmez.

Kadın ahlâk-ı fâzıla sâhibesi olur. Tedbîr- i menzîl iktidarını haiz olmakla beraber kadını hüsn-ü istimale say'ı bulunursa melikü'l-beyt olmak şerefini ihrâz eder. Aksi takdirde evin şeytanı, korkunç gulyabânisi, dehşetli mahrebi olacağı şüphesizdir.

İşte bu cihetledir ki kadınlara fezâil-i ahlâk ile ittisâfına ait olan çareleri bulmak onlara tevessül etmek her kavmin ukelâsı nezdinde vecâibten sayılır.

İşte bu cihetledir ki kadınlara ulûm-u lâzîmeyî, usûl-i idâre-i beytiyyeyi, malûmat ve meârif ve müteferri'ayı talîm ve tedrîse çalışmak her kavmin ürefâsı nezdinde en mühim, en mukaddes vezâiften a'd olunur. Bu vecâib ve vezâifi îfâ için mektepler darü't-terbiyeler tesîs ve küşâdına ikdâmdan her tarafça kalınmadığı gibi vesâit-i matbûât ile hizmetten dahî geri durulmaz.

Padişahımız ın ahd-ı mesûd-u hümayunları zükûr ve inâs bi'l-cümle teb'a-i şâhânelerinin maddî ve manevî saâdetini temîn edecek tesisât-ı hayriyye ve icrâât-ı nâfi'a ile sevâlif-i i'sâra reşk-i âver olduğundan etfâl-i zükûrun talim ve terbiyesine ait binlerce icrâât ve muvaffâkıyâtı mütevâliye-i uyûn-i erayı şükrân ve mehmedet olmakta bulunduğu gibi nunhalan inâs için dahî nehârî, leylî mektepler darü't-talimler küşâdına himmet buyuruluyor.

Bunlar derece-i ihtiyaç ile mütenâsip değil ise de Padişahımız ın sayesinde karîben arzu olunan derece-i kemâle itilâmsız olur. Sultân-ı âlişânımızın asr-ı meârif hasr-ı hilâfetpenâhîleri hergün müteaddid müellefât-ı nâfi'a ve cerâid-i müfide intişârıyla ta'mim-i meârifin suhûlet bulunduğu bir zaman-ı mes'adet iktirân olduğundan zükûrun istifâdesine hâdim müdevvenât-ı zînet bahş-i âlem-i matbûât olmakta bulunduğu gibi inâsa mahsûs bazı âsâr dahî neşr ediliyor.

Gerçi bunlar derece-i lüzûm ve ihtiyacın pek madunundadır. Ancak say'e-i şâhâne-de karîben o derece ile nisbet kabûl edecek terakkînin husûle geleceği ve cübbe-i ubûdiyyeti kalemen

ifâya çalışan esdikâ-i erbâb-ı irfânın bu vadide dahî hâ-merân olmağa günden günden daha ziyâde şitâb edeceği şüpheden âzâdedir.

Şehir emâneti hulefâsından

Vassâf

Bir Haftalık Politika İcmâli

Eczâyı mütimmeme-i saltanat-ı seniyyeden memâlik-i İslâmiyeden olan iklim-i Mısır öteden beri matmah-i enzâr-ı âlem olduğundan sahâif-i tevârihe bigâne olmayanlar bu arâzi-i münbite yüzünden rub'u meskûnun aksâm-ı malumesi ne kadar bin seneler temîn-i ma'îşet olduğunu ve ulûm ve sanâyie merkez olan Mısır kadim siyâsiyesinde ektâr-ı cihânın ne derece iktitâf-ı fuyûzât eylediğini bilirler.

Mısır'ın ihyâsına bâde-i müstakil olan Nil-i mübarekte, Mehmed Ali Paşa zamanında mümkün mertebe açılan cetveller ve yapılan setler, ahîren ıslâh olunmuş ve sonraları bu uğurda bir hayli fedakârlık da ihtiyâr edilmiştir.

Hâlbuki Süveyş Kanalı'nın küşâdıyla beraber terakkiyât-ı medeniyyece beyne'l-beşer büyük bir fütûhâta nâiliyet hâsıl olmakla hata-i

Padişahımız ın ahd-ı mesûd-u hümayunları zükûr ve inâs bi'l-cümle teb'a-i şâhanelerinin maddî ve manevî saâdetini temîn edecek tesisât-ı hayriyye ve icrâât-ı nâfi'a ile sevâlif-i i'sâra reşk-i âver olduğundan etfâl-i zükûrun talim ve terbiyesine ait binlerce icrâât ve muvaffâkıyâtı mütevâliye-i uyûn-i erayı şükrân ve mehmedet olmakta bulunduğu gibi nunhalar inâs için dahî nehârî, leylî mektepler darü't-talimler küşâdına himmet buyuruluyor.

Bunlar derece-i ihtiyaç ile mütenâsip değil ise de Padişahımız ın sayesinde karîben arzu olunan derece-i kemâle itilâmsız olur. Sultân-ı âlişânımızın asr-ı meârif hasr-ı hilâfetpenâhîleri hergün müteaddid müellefât-ı nâfi'a ve cerâid-i müfide intişârıyla ta'mîm-i meârifin suhûlet bulunduğu bir zaman-ı mes'adet iktirân olduğundan zükûrun istifâdesine hâdim müdevvenât-ı zînet bahş-i âlem-i matbûât olmakta bulunduğu gibi inâsa mahsûs bazı âsâr dahî neşr ediliyor.

Gerçi bunlar derece-i lüzûm ve ihtiyacın pek madunundadır. Ancak say'e-i şâhâne-de karîben o derece ile nisbet kabûl edecek terakkînin husûle geleceği ve cübbe-i ubûdiyyeti kalemen

ifâya çalışan esdikâ-i erbâb-ı irfânın bu vadide dahî hâ-merân olmağa günden günden daha ziyâde şitâb edeceği şüpheden âzâdedir.

Şehir emâneti hulefâsından

Vassâf

Bir Haftalık Politika İcmâli

Eczâyı mütimmeme-i saltanat-ı seniyyeden memâlik-i İslâmiyeden olan iklim-i Mısır öteden beri matmah-i enzâr-ı âlem olduğundan sahâif-i tevârihe bigâne olmayanlar bu arâzi-i münbite yüzünden rub'u meskûnun aksâm-ı malumesi ne kadar bin seneler temîn-i ma'îşet olduğunu ve ulûm ve sanâyie merkez olan Mısır kadîm siyâsiyesinde ektâr-ı cihânın ne derece iktitâf-ı fuyûzât eylediğini bilirler.

Mısır'ın ihyâsına bâde-i müstakil olan Nil-i mübarekte, Mehmed Ali Paşa zamanında mümkün mertebe açılan cetveller ve yapılan setler, ahîren ıslâh olunmuş ve sonraları bu uğurda bir hayli fedakârlık da ihtiyâr edilmiştir.

Hâlbuki Süveyş Kanalı'nın küşâdıyla beraber terakkiyât-ı medeniyyece beyne'l-beşer büyük bir fütûhâta nâiliyet hâsıl olmakla hata-i

Mısriyye Süveyş Kanalı tarîkiyle ticâret-i bahriyece kâbil rekabet olmayan bir girizgâha mâlik olmuş ise de şu keyfiyet-i tasarruf kanalın had ve hesabı aşır taşın masarîfât-ı vâkıa'sı karşılığı olarak işin içine İngiltere ve Fransa Devletleri ve birçok ashab-ı sermaye dâhil olarak ve Hadyû Sâbık Hazretlerinden bir hayli hisse senedâtı daha mübaya'a kılınarak Süveyş Kanalı'nın vâridât-ı hâzıra ve âtiyesi arttıkça artmakta bulunmuştur.

Kanal şu terakkiyât-ı ticâriyesiyle kesb-i ehemmiyet ettiği gibi Nil-i mübarek sevâhili dahî kordon ve sâir İngilizlerin ziyâ'ından sonra bir kat daha kesb-i ehemmiyet eylemiştir.

Bugün hıttâ-i Mısıriye bir taraftan Sudanîler ve bir taraftan İtalyalılar ve merkezden dahî İngilizlerin istilâsına uğramıştır. Şu hal evvel be-evvel Mısır meselesinin hal ve faslını icâb etmiş ve bunu İngilizler de tasdik eylemiş iken Hindistan'ın meşhûd olan temayülât-ı siyâsiye, zuhûrât-ı mahalliyesi İngiltere Devletini daha evvel Süveyş meselesinin hal ve tesviyesi lüzûmunda muhtar bırakmış olduğundan Süveyş Kanalı'nın evvel be evvel hâl-i bi tarafiye vaz'ına

tasaddî eylemiştir. Ve sûret-i muvakkatada buna da muvaffak olmuştur. Fransa Hâriciye Nâzırının dersaâdet Fransa Sefiri Kont De Monte Belluye Süveyş meselesi hakkında taraf-ı Bâb-ı âliden vukû' bulan talebe cevaben İngiltere ve Fransa'nın beyânat-ı vâkı'asına dair telgraf keşide eylediği Ajans Havas telgrafnâmelerinde bildirilmiş idi.

Bu münâsebetle şimdi kanalın bî-terafıya vazî'inin katiyyen takarruru İngiltere ve Fransa'nın cevâb-ı ahîri üzerine yeniden başlanılacak müzakere neticesine tâbi' olup müte'akiben İngilizlerin Mısır'dan çıkmaları meselesinin taht-ı tezekküre alınacağı memûldür.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYE

Bu Cuma selamlık resm-i âlisi "Hamidiye" Cami-i nurlâmi'inde icrâ buyurulmuştur. Mülkiye memurlarının vazîfelerini mübeyyin bir kanun yapılıyor imiş. Bunun faidesi çok olacaktır.

Yakında etin fiyatı tenezzül edecek-tir. Çünkü uzun çayırda koyunların taksîm

olunup satıldığı mahalde bazı yolsuzluk ve uygunsuzluk vukû' bulduğu taraf-ı devlet-ten haber alınmakla hemen icabına bakılmak üzeredir.

Hadyû Sâbık devletlû ibhetlû İsmail Paşa Hazretleri'nin mahdûmları Prens Hasan Paşa Boyacı Köyünde Mısırlı Ali Bey'in hânesinde bir müddet hasta yatıp bu kere vefâtı vukû' bulduğu ma'ateessür istihbâr olunmuştur. Mevlâ rahmet eylesin. Keyfiyet peder-i âlîleri tarafından arz-ı atebe-i mülûkâne kılınmıştır.

Merhûm Hasan Paşa, cenazesinin Mısır'da cedleri Mehmed Ali Paşa türbesi civarında defnini vasiyet ettiklerinden na'aş-ı mağfir-et-i nakışları taraf-ı hükûmet-i seniyyeden tahsîs buyurulan (Fevâid) Vapur-u Hümâyunuyla İskenderiye'ye irsâl olunmuştur.

Resmî

Tevcîhât

Levâzımat-ı Umûmîye Dâiresi Riyâseti Yaveran-ı Hazret-i Şehriyâriden Bingâzî Vilâyeti Vâlisi esbak Saâdetlû Hacı Reşit Paşa Hazretlerine.

İpek mutasarrıflığı Kusve kumandanlığı uhdesinde kalmak üzere Ferîk Saâdetlû İsmet Paşa Hazretlerine şûrâ-yı devlet azâlığı şûrâyı devlet istinâf ve temyîz mahkemeleri baş muâvini Saâdetlû Ali Beyefendiye

Kusve ve havâlisi Umûm Kumandanı devletlû Recep Paşa Hazretlerine birinci rütbeden nişân-ı âli-i Osmânî, sâbık Anadolu kazaskeri semâhatlû Mehmed Şeref Efendi Hazretlerine Rumeli kazaskerliği paye-i celîli tevcîh buyurulmuştur.

Vilâyât

Balıkesir mekteb-i i'dâdisinin keşfi mûcibince (50.373) kuruş masrafla inşâsı husûsuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahı şeref te'alluk ettiği ve evvel baharda inşaa-ta başlanacağı Karesi Gazetesinde okunmuştur.

Manastır vâlisi devletlû Halîl Refet Paşa Hazretlerinin Vilâyet-i mezkûrede vukû'-i memûriyetlerinden şimdiye kadar derdest olunan ve kendiliğinden hükûmete istîmân eden eşkıyânın (148) nefere baliğ olduğu

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:100**

Manastır Gazetesinde muharrerdir.

Halîl Rifat Paşa Hazretleri her hangi Vilâyette bulundularsa mülk ve devletçe vücûdlarından istifâde olunmuştur.

Trablus Şam sâkinelerinden Lusya nâm kadın kabûl-u İslâm ile usûli vecihle Emine tesmiye olunmuştur.

Selanik'ten bir diğerkadın şeref-i İslâm ile müşerref olduğundan Fatıma Zehra nâmı verilmiştir.

Bu doğrucalı bir hâtun dahî arz-i ihtidâ edip Fatıma ismiyle bi-nâm olmuştur.

İzmir ve Limni ahâlisinden diğerkadın kabul-u İslâm eylediğinden evvelkisinin adına Emine denmiş ikincisinin nâmına Havva tesmiye olunmuştur.

Suriye'de vâli bulunan Hacı Nâşid Paşa geçen Cuma günü feceten vefât etmiştir. (Mevlâ rahmet eylesin)

Muharrerât

Mürüvvet Gazetesi müdüriyet-i behiyyesine Mekârimperver Bey Efendi.

İnsanların mâderzâd isti'adları her şeyi itiyada kâbil olduğu gibi gördüklerini taklide temâyülleri de âsâr ile nümâyandır. Nitekim Peygamber-i zîşânımız, insanlar fitrat-ı selîme üzerine dünyaya gelirler, tekellüme başladıklarında ne yolda terbiye görürlerse onu kabûl ederler, müeddâsıyla peder mâderin akdem-i mürebbiyân olduklarını ilâm buyurmuşlardır. Bedâyi-hâne-i âsâr olan zamanımızda sâye-i saâdetmâye-i cenâb-ı zillullahide her türlü âsâr-ı terakkî ile mülkün her ciheti zînetdardır. Tenvîr-i efkârın illet-i midesinden bulunan neşr-i meârif husûsundada gün a gün teşebbüsât-ı meâliğâyât-ı rû-nümâ olmaktadır. Muteber gazetenizin kadınlar kısmında dahî âdâb-ı milliyeye riâyet olunduğu takdirce hüsn-ü mekârimin kadınlarda da uyanmasına ve o sebeple nur-i seyyidgânın hüsn-ü terbiyesine başlıca bir vesile olacağı vâreste-i kayd-ı ıstibâhdır.

Manisa hâkimi Ali Haydar

Muvâsalât

Selanik ve kusve kumandanı devletlû Receb Paşa ve levâzımât-ı umûmiyye riyâsetine tayîn buyrulan Ferîk Saâdetlû Hacı Reşîd Paşa Hazerâtı maiyyetleriyle beraber Selanik'ten Manisa Mevlevihânesi post nişini reşâdetlû Vâhid Çelebi Efendi Hazretleri Manisa'dan Dersaâdet'e gelmiştir.

Azîmet

Muş Sancağı Mutasarrıfı Saâdetlû Şevki Paşa Hazretleriyle Diyarbakır Defterdârı Saâdetlû Tevfik Efendi mahal memuriyetlerine gitmişlerdir.

İlânı Husûs

Evvelki nüshamızda söylediğimiz üzere gazetemizin hanımlara mahsûs bu nüshasından mâ'ada bir de yevmiye olarak neşrine başlanmıştır.

Bir senelik abone bedeli 80, altı aylığı 45, üç aylığı 25 kuruştur. Bir senelik posta ücreti 46 kuruştur. Bir nüshası 10 paradır.

ÜÇÜNCÜ KISIM**HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE**

İngiltere Parlamentosu'nda Müstemlekât Nâzırı Müsteşarı vukû bulan bir suale cevâben Fransa ve İngiltere hükûmetlerinin taht-ı kefâletinde olan Osmânlı istikrâzâtının te'diye olunmamasından dolayı iki hükûmete terettüb eden zararı tazmîn etmek üzere Bâb-ı Âlînin rızasıyla Kıbrıs vergisiyle Fransız ve İngiliz hükûmetlerine tediye olunduğunu ve böylece yedi sene zarfında iki yüz seksen altı bin İngiliz lirası Fransaya verildiğini ve İngiltere hiçbir şey almamış olduğu cihetle bundan böyle dahî onun alması lâzım geleceğini beyân etmiştir.

İspanya Devleti muhârebe vuku'unda bî taraf kalacağını göstermekle beraber beş yüz bin nefer asker çıkarabilmek ve yüz seksen bin nefer de ihtiyât askeri hazır bulundurmak üzere tedbîr-i lâzıma ittihâz etmekte olduğu Avrupa gazetelerinde muharrerdir

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:102**

Rusyada bu sene çok kar yağmasından dolayı ilkbaharda tuğyân-ı miyâh vukû‘undan havf olunur imiş.

Rusya memâlikine 4.871.571 miktar Almanyalı ve 1.206.113 Avusturyalı gitmiştir.

Telgraf

Londra 16 Mart sene 88

Mart 13 tarihiyle alınan bir telgrafa nazaran sevâkinde asâyiş ber kemâldir.

Paris 16 Mart sene 88

Fransa reis-i cumhûrunun pederi vefât etmiştir.

Paris 17 Mart sene 88

Onüçüncü Fırka kumandanı General Bulange azl edilmiştir. Yerine General Varna tayin olunmuştur.

Viyana 17 Mart sene 88

Avusturya Harbiye Nâzırı istifa eylemiştir. Yerine Mösyö Dubair’in tayîni me’mûldur.

Londra 21 Mart

11 Marttan 21 Marta kadar Süveyş kanalından 98 sefîne geçip bu müddet

zarfında bir milyon sekiz yüz on bin Frank hasılat vukû‘bulmuştur.

Romanya Kraliçesinin Mülâhazâtı

Zevç ile zevce beyninde dâimâ eser-i muhabbet mevcûd olmalıdır.

İnsan bazı kere bir zavallı kadına husûmet eder ki eğer onun hakikat haline muttali’ olsa ona teselliyet verirdi.

Aşk karga gibi hem cesur ve hem cebindir.

Aşk deve kuşuna benzer kendisi başkalarını görmediği vakit başkaları dahî kendisini görmez sanır dört tarafı duvar kıyas eder.

Bülbülün ötmesiyle kedinin mavilâması bir mana-yı müfîd iki tarz-ı beyân ise de

hiçbir vakit bunlar birbirlerinin murâdını anlayamazlar.

Sâife-i inaniyetledir ki erkekler kadınları kendilerinin fevkine çıkardıklarını his etmeksizin kavânîni onlar için daha şiddetli yapmışlardır.

Tabîatı halkaten kibâr bir hanımın tuvalet odasıyla salonundaki evzâ‘ ve etvârı ve hademesiyle misafirlerine karşı olan nezâketi derece’i mütesâviyededir.

Evlâdın peder ve vâlidesine ve melce-i penâh olduğunu görmek ne müellim manzaradır.

Ekseriyâ fazîlet kısm-ı nisânın çok âlî bulunmasını iktizâ eder. Çünkü onun zevcine derece-i kifâyede olması lâzımdır.

Müzene binti Mervâne

Mervân bin Muhammed el-Emevî kerîmesi olarak zâdigân-ı emevîyyeden bir hâtundur ki hakkında Cevâhir-i Mültekata’da ber vech-i âtî bir hikâye mebsûttur. Şöyle ki Ebu Musa

el-Fazl pederimden işittim, pederim Zeyneb binti Süleyman bin Ali bin Abdullah bin Abbas’dan işitmiş! Müşârun ileyhâ Zeyneb demiş ki ben bir gün Mehdî Hali-fe’nin ümmü veledi olan Hayırzâ’nın yanında idim ki Hârûnû’r-Reşîd’in vâlidesidir. Benimle her ne vakit beraber olsa kendisi üst tarafta oturup beni Mehdi Hali-fe’nin ve durduğu mahalde oturturdu. Biz bu vecihle oturup musâhabet ederken Hayırzâ’nın câriyelerinden birisi içeriye girip “Eazzallahu es-Syyidete”: Kapıda hüsn-ü cemâl sâhibesi bir hâtun var ki üzerinde riyâset alameti görünür. Şu kadar ki gayet pejmürde ve hâli perişandır. Sizinle görüşmek istiyor ne emredersin dedikte, Hayırzân bana bakıp ne emredersiniz dedi, ne mâni‘ gelsin görelim şayet ki ondan bize bir fayda ve sevap olur dedim.

İzin verilip içeriye gayet cemîle bir hâtun girip kapının bir tarafında durdu. Ve bize selam verip ben Müzene binti Mervâne bin Muhammed el-Emevî’yim, dedi. Bunu işittiğimde ben dayanmışım. Hemen iki dizim üzerine gelip sen Müzene misin? Kâtele kallahu ve lâ hayyâke ve lâ selleme aleyk:

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:104**

Rabbu'l-âlemîn hamdü senâ olsun ki senden nimeti izâle edip seni beyne'n-nas mahcûb etti. Yâ A'duvv! Hatırına gelir mi ki Nisâ bin Abbas sana varıp İbrâhîm bin Muhammed'in defni husûsunda babana şefa'at etmeği senden ricâ ettiklerinde onların üzerine hücûm edip nasıl kelâm-ı nâlâyık ve kavî-i bâtil ile muâmele ettik. Ve onların yanından ne hal ile çıktıkları malumundur dedim (Müzene) benim bu sözlerimi işittikte kakhaha ile güldü.

Vallahi ben onun gülerken dişlerinin güzelliğini ve u'livv-i savtini hâlâ unutmadım. Sonra bana dedi ki: Ey benim ammimin kızcağızı. Seni benim hakkımda olan sun'-i ilâhiden ne şey icab etti ki bu muameleyi edersin. Vallahi senin dediğin tavrı Nisvâ-i benî Abbas hakkında ben etmiştim. Lâkin şimdi Hak Teâla Hazretleri beni zelîl ve uryân ve aç olduğum halde sana teslim edip gösterdi. Seni benim üzerime olan taslît-i ilâhiye mukâbil senin ettiğin şükür ve hamd bu mudur? Selamun aleykum deyip oradan dışarı çıktı ve gitti. Zeyneb der ki; Hayırzân baktım ki kemâl-i şefkat-ten ağlıyor. Müzene'ye arkasından nidâ edip sen benim

iznim ile buraya dâhil oldun lâ mahâle yine benim iznim ile çıkarsın deyip câriyelere çeviriniz diye emr eyledi.

Hâtunu çevirdiler. Yanımıza gelirken val-lahi beni buraya zarûret sevk etti der idi. Hayırzân yanından kalkıp mu'ânaka etmek murâd ettikte imtinâ' edip benim bu hâl ile seninle kucaklaşmaya liyâkatim yoktur, dedi. Hayırzân câriyelere emredip çarçabuk hamama soydular ve tathîr-i beden ettirip, Hayırzân'ın enfes elbisesinden ilbas ettiler. Ve mahale geldikte Hayırzân yerinden kalkıp onu oturttu ve taâm getirip kendi eliyle ağzına lokmalar verirdi. Ve ona harem-i sarayın âlâ odalarından birini tahsîs edip hizmetine câriyeler tayîn eyledi ve bu hâtun vaktiyle iyi güngörmüştür, harçlıksız edemez deyip beş yüz bin dirhem dahî cep harçlığı gönderdi. Mehdi Halife hareme girdikte Hayırzân huzuruna varıp cemî-i mâ-cerâyı ve Zeyneb'in Müzene'ye verdiği cevâbı ve onun sözlerini nakil etti. Mehdi Zeyneb'e hiddet edip, eğer senin benim yanımda hürmetin olmamış olsaydı fî ma ba'du seninle tekellüm etmemek

üzere şimdi yemin ederdim dedi. Hayırzân, Yâ emîrel-müminîn! Müzene'nin kalbi mutayyab oldu. Ben ona ikrâm edip şöyle eyledim deyu haber verince Mehdi memnun olup yanında olan hâdîma “git Müzene'ye benden selam et: ben müddet-i ömrümde onun burayı teşrifine mesrûr olduğum kadar diğer bir şey ile mesrûr olmadım, her ne ki muradı ise bize ifâde etsin hicab edip gücenmeyeceğini bilsem olduğu mahale kendim varır idim” buyurur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

AHLÂK

Mefhar-ı mevcudat sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz in fem-i saâdetlerinden şeref sâdır olan bir hadis-i şerîfin mealî; “İlmi taleb ediniz. Beşikten mezara varıncaya kadar” işte şu hadis-i şerîf hakkında ukalâdan bir zat bu yolda beyân mutâla'a etmiştir.

Malumdur ki Hazret-i Fahri âlem aleyhis-selam Efendimizin kelâm-ı münîfleri ayn-ı hikmettir. İfrât ve mübalağadan

muarrâdır. Ve şurası da herkesçe teslim olunur ki beşikteki çocuk ilim talebine ve tahsîline muktedir olamaz. Binaen aleyh bundan maksad-ı âlî, vâlidinin tahsîl-i ilim ederek öğrenebildikleri ulûm ve kazanabilecekleri malumât dâiresinde çocuklarına sırasına göre ulûm-u mütenevviayı talîm ile etvâr-ı hikemiyye üzerine terbiye ve sıhhatçe ve gerek ahlâkça iyi davranmalarına teşvîk olduğu anlaşılıyor.

Çünkü ana ve baba âlim olurlar ise bi't-tabî çocuklarına da bildiklerini talîm ve suver-i müstahsene üzere terbiye etmeğe çalışıyorlar.

Ve çocukların terbiye ve ıslâh ahvâlindeki tekâlîfin en çoğu babalarından ziyâde vâlidelerin uhde'i şefkatlerine aittir. Eğer vâlideler câhil olur ise çocuklarını öğretmek şöyle dursun güzelce terbiye dahî edemeyerek selamete çıkaramazlar.

Ve hangi vâlideki âlime ve kâmilemdir. Kendisine ve çocuklarına mazarrat veren şeylerden çekinir ve fayda verecek nesnelere harîsa olur. Vaktâ ki çocuk yürümeğe ve söylemeğe başlar vâlidesi o çocuğa mebâdi-i ulûmi öğretmeye ve

güzel güzel tedîb etmeğe cehd eyler. Ni-hâyetü'l-emr çocuğun mektebe gitmek zamanı geldiğinde mektebe verilir. Çocuk da vâldesinden aldığı talîm ve terbiyenin yardımıyla telakki-i ulûmdan güçlük çekmez. Gündüz hocasından gece vâldesinden ahz-ı ilim ederek ve ilmi hünerle itilâf peyda eyleyerek tehzîb-i ahlâk ve itmâm-ı kemâlât nefis eyler.

Artık bir çocukta ilim ve terbiye ve hüsn-ü ahlâk bu yolda birleştikten sonra mezara varıncaya kadar ilmin ve tahsîl-i kemâlât-i diniyye ve dünyeviyenin arkasını bırakmaz beşikten mezara varıncaya kadar tahsîl-i ilim etmiş olur vallahu alem.

Bandırmada

Mehmed Şevket

BEŞİNCİ KISIM

FÜNÛN

Şu zamana değin kadınlar için bir eserin neşrolunması nazar-ı teessüfle görülüyor idi.

Bu cihetle mürüvvet nâmıyla revnak-efzâ olan cerîde-i muteberelerinin haftada bir kerede kadınlara mahsûs olarak zuhûr ve intişarını kemâl-i sıfatla tebrîk ederim. Arzuvî acizânem kudretsiz ve liyâkatsizliğime galebe ederek vatandaşlarıma bir ufacık hizmet olmak üzere tarîh-i mukaddesten sûret-i muhtasarada bazı şeyler yazmağa ictisâr ettirdiğinden nezd edîbânelerinde kabûl buyrulduğu halde cerîde'i müfidelerinin bir köşesine derç-i maksud-i aciziyeye muvafık bir mürüvvet ad olunur.

Hazret-i Âdemi vâcibü-l vücûd Hazretleri topraktan yaratıp ruhlandırdı. Bütün meleklerle secde ettirdi. Şeytan kemâl-i kibir ve hasetten secde etmeyip huzur-u Hak'tan matrûd ve mel'ûn oldu. Ba'dehu Hazret-i Havva yaratılıp Hazret-i Âdem'e refika edildi. Birçok ihsân-ı ilâhiyeye nâil olmuşlarken şeytan-ı laînin iğfâlâtıyla şecere-i menhiyyeye tekârüblerinden nâşî Hazret-i Müşârûn ileyh Serendip Dağına ve Hazret-i Müşârûn ileyhâ da yekdiğerinden,

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:107

tebâüd ile Cidde'ye i'zam buyurdular. Ni-hâyet ettiklerine pişman olarak tövbe ve istiğfarları nezd-i ilâhîde kabûl olunduğundan Arafât civarında mülakatlari hükmü irâde-i ilâhiyyeye tevâfuk etti. Hazret-i Havva yirmi iki ikiz çocuk doğurdu. Hazret-i Âdemin Kabil ile Habil nâmında olan oğulları beyinde nifak vâki' oldu. Kabil kendi ile doğan kız karındaşının Habil'e verilmesine razı olmadı. Pederleri de birer kurban kesmelerini ve hangisinin kurbanı kabûl olur ise hakk-ı izdivacın onun olduğunu beyân ve Cânib-i Hak'tan Habil'in kurbanı kabûl buyurulmasıyla Kabil haset ederek Habil'e bir taş atıp katl ve kız karındaşını alarak Aden tarafına firâr eyledi. Âdem Aleyhisselâm birçok ömür sürdükten sonra vefât edip bir rivayette Cebel-i Kubeys ve bir rivayette Serendib'te ba'dehu Hazret-i Havva da vefât ederek Cidde'de defn edildi. Sonra peygamberlik Hazret-i Âdem'in üçüncü oğlu Şît aleyhisselama ondan İdris aleyhisselama gelerek kalemle yazı yazmak, esvâb dikmek

terazi ve ölçek gibi şeyler isti'mal etmek Hazret-i İdrîs zamanında vuku' bulmuştur. Hazret-i İdris'in oğlu Lâmek ve onun oğlu Hazret-i Nûhdur ki zamanında tufân-ı meşhûr zuhûr eyledi. Hazret-i Âdem ile Tufân-ı Nûh beyinde 1655 bir rivayette de 2242 sene kadar zaman mürûr etmiştir. Hazret-i Nûh peygamberliğinde kavminin tevhid-i bârîyi unuttuklarından bir belâ-yı azîme uğrayacakları dahî vahyi ilahî ile bildirilip gemi yapması emrolundu. Kavmi iddiâ-yı nübüvvet ederken dülgerliğe kalkıştı diyerek tezyîf ederlerdi. Yaptığı geminin tûlî yani uzunluğu üç yüz zira' ve arzı yani enliliği elli zira' ve irtifâ'ı yani yüksekliği otuz zira' idi

(Maba'di var)

Mirgün İnâs Rüşdiyesi

İkinci Muallimesi

Âyişe Nazîre

ALTINCI KISIM

MÜTENEVVİA

Evlâd anası olacağı tahakkuk eden kadınlar tarafından ziyâde dikkat olunacak bazı şeyler vardır ki herkesin bildiği keyfiyetler olduğu halde ekseriyâ ihmal olunur. Ve hiç yoktan hemen kadının kendi sıhhati bozulur. Ve hem de tevellüt edecek çocuğun selametine hizmet edilmemiş olur. Şöyle ki:

Bu misüllü kadınlar her zamandan ziyâde yiyeceğine içeceğine ve giyeceğine dikkat eylemeleri lâzımdır. Taamları gıda verici, kuvvet verici şeylerden ibâret olması iktizâ eder.

Et, süt ve yumurta gibi kanlı canlı et‘ıme-i müfideye midesi alışmış ve onunla hayatına hizmet edegelmiş kadınların işbu mu‘tâd-ı hasenesine hâlel getirmemek ve kendisini sâir münâsebetsiz şeylere alıştırmamak, hatırlatmamak icâb halindedir. Ve yanında mazar ve kanına faydası olmayan hazmı güç şeyler yememek

göstermemek ve etin başka başka pişmesi ile tebdîl-i ta‘am eylemek kâbildir. Mesela pastırma ve tuzlu balık veya pek ziyâde baharlı etler ve müskirât mazarrdır.

Kadınların elbisesi dar olmadıktan başka dâimâ geniş ve azâ-yı beden serbest bir halde bulunup kanın tabi‘ ahkâmı ne ise onu bilâ müşkilat ve mani‘ icrâ etmelidir. Mesela balinalı “mintan” ve sâir çelikli ve balinalı iç çamaşırlarından ictinâb etmelidir. Ve elbise ağır ve sert kumaşlardan olmamalıdır. İktizâ edip misafirliğe gider iken giyilmek lâzım gelse bu misüllü elbise-leri hiç olmazsa bir takım şeyler ile iç taraftan iki omuzlara asılı bırakıp ağırlığını oraya tahmîl eylemelidir. Ve kışın vücûdunun her tarafını ve ayaklarını ve fanile ve sıcak tutucu kumaşlarla hıfz eylemelidir. (Maba’di var)

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaladdin

Müdürü Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin

Sene: 1

Pazartesi

Numru: 6

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satırı 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	---

21 Receb 1305

Bir Nüshası 2 Kuruştur

21 Mart 1303

BİRİNCİ KISIM**BEND-İ MAHSÛS****(Meârif-i İslâmiyeden Bir Nebze) Yahut****İstanbul Meârifi**

Bin üç yüz seneye karîb bir müddettir kürre-i arzı devir ve münevver eden dîn-i Muhammedî her yerde tab'ı selîm erbâbına erip yetişmiştir. En mütemeddin akvâmın kavânîn ve nizâmâtı şer'-i şerîf, Kuran-ı Mübîn ahkâmından muktebesdir. İslâmiyet insâniyetin timsalidir. Akıl ve hikmetle mümtezic olduğu, imdâd-ı ruhâniyet-i peygamberiye tevessül edildiği için cihanın en güzel noktaları en münbit memleketleri ayâde'i İslâmiyânda bekâ bulmuştur. Otuz bir yıl müddet-i saltanatlarında Trabzon bu sene Eflak misüllü mühim noktaları

zabt eden ve dağlardan gemi yürütmek gibi o zaman için çok kimselerin tasvîr edemeyeceği fütûhât ile 857 sene-i hicriyesinde İstanbul'u feth eyleyen Sultan Mehmed-i Sâni Kostantiniyye'nin ma'nen ve madde-ten tahrîb ve perişaniyetine meydan ver-meyip hasbü'l-insaniyye beyne'n-nâs temîn-i selamet ırz ve can hususunda min tarafî'r-rahman memûr olduğunu hakkıyla ispat etmiş ve Rum Patrikhanesi bu yüzden dahî müteşekkir ve minnettâr kalmıştı. O zamanlarda meârif-i İslâmiyye Memâlik-i Vesî'a'ı Osmaniiyenin her tarafında az çok tecelli etmekte idi.

O tarihlerde dahî Endülüs'te izhâr-ı kemâlden hâlî kalmayan Arap ulemâsının İspanyalılara karşı ailece müdafa-i nefis etmekten bu büsbütün izhâr-ı acz etmeğe başlayıp merkez-i Saltanat-ı İslâmiyye mura-caat

eylediklerinden Sultân Bayezid zamanında İspanya sevâhili devlet-i aliyye cânibinden bir dereceye kadar sıkıştırılmış ve bir taraftan Tarsus ve Adana cihetlerinin fethiyle uğraşılmış idi. Otuz iki yıl bir müddet daha cenk ve cidal ile mürûr etti. Sultân Selim 917 senesinde Padişah olduk da az vakitte dünyayı zabt etmeğe kıyâm eylemiş ve sekiz seneden az süren müddet-i saltanatlarında Acem'i te'dîb ve tenkîl ve Mısır ve Şam'ı ve'l-hâsıl bütün Arabistan'ı zabt edip Hâdimü'l-harameyn ve Sultânü-l Arab ve-l Acem ve'r-Rum ünvanlarını ihrâz eyleyerek cism-i saltanı ruh-u mukaddes hilâfetle hayat-ı sermediye mazhar buyurdu.

926'da Sultân Süleyman Halife-i Âlişân olarak Venedik, Mora, Rodos, Bağdad, Yemen, Habeş, Şirvan, Dağıstan, Gürcistan ve daha nice nice eyâletler, metin kaleler ve'l-hâsıl berrî ve bahrî seksenden mütecâviz cesîm yerler feth etti. Hind denizlerine kadar gitti. Viyana'yı muhasaraya muvaffak oldu. Her muhârebede galebe eyledi. Avusturya'yı bir müddet vergiye bağladı. İspanya'dan bîzâr olan Fransa Devletine müdedres oldu. Bu kadar fütûhâtıyla Sultân Süleyman dünyanın hemen yarısına icrâ-yı ahkâm eyledi.

Ve bir taraftan kavânîn-i nizâmâtı vazî' ve tesîs etti fakat bir türlü kendisini gazadan alamadı. Son seferde irtihâl-i dâr-ı bekâ etti.

Kanûn-i Sultân Süleyman devrinden sonra Trablus ve Tunus gibi bazı yerler daha fi'l-vâki' ele geçirilmiş ise de kavânîn ve nizâmâtın tatbikâtı zamanı gelmiş ve belki geçmişti. Daha o zamanlar Avrupa'da sanayi' ve ticâret bir başka kılığa girmişti. Bazı mühim ihtira'ât sernemâ olmağa başlamıştı. İstanbul'da herkes kılıca sarılıp umûmiyetle okuyup yazmaya ve fen ve sanayi tahsîline heves eden pek az idi. Bağdat'ta ve Halep'de ve Vilâyet-i sâirede türlü türlü destigâhlar ve devr-i Sultân Selîm-i Sâlisde bazı ıslâhat-ı dâhiliye ve nizâmât-ı cedide-i âsârı his olunmuş idi. Bu zamana kadar birçok eğniya ve ricâl ve saray memurları tarafından pek çok hayrât ve müberrât vücûda getirilmiş idi. Mektepler, medreseler inşâ ve ihyâ kılınmıştı. İstanbul'da usûl-u tahsîl minval- i kadîm üzere ceryan ederdi. Fünûn ve sanayi hakkında ders alıp ders verecek mahaller umûma mahsûs değildi. Yalnız ulûm-u Arabiyye tahsîli çaresi var idi.

Ulûm-u Arabiyyenin erkânı lûgat, nahv-ı beyân ve edeb ve bu ilimlerin marifeti ehl-i şeri'ata göre emr-i zaruri idi. (Çünkü kâffe-i ahkâm-ı şer'îyyenin me'hazı kitabullah ile hadis-i nebevi olup onlar dahî lûgat-ı Arab üzeredir. Ve nakil ve râvileri olan sahabe ve tâbi'in Arabtır.) Ulemâyı ziyâde işgal ve bîzar eden ilim, tasavvuf oldu ve elsine-i garbiyyeye beyne'l-ulemâ râğbet eden bulunmadı.

1223'de şehinşâh-ı zaman olan Sultân Mahmûd Han-ı Sâni devletın başına birer ejderha kesilen yeniçerilerle uğraştı. Bunlar azdıkça azmıştı. Cism-i devlete birer müzmin çıban halini almış olan birçokta derebeyleri türemişti. Memâlikin idâre-i dâhiliyyesi çoktan mihver-i tabi'îyyesinden çıkmıştı.

Devlet-i aliyyenin umûr-u hâriciyyesi ise pek yaman bir hale gelmişti. Bir taraftan Rusyalılar Besarabya'yı, İngilizler Cezâir-i Seb'ayı, Fransızlar Cezâyir'i ele geçirerek Yunanistan dahî istiklali tam kazanmıştı. Böyle bir keşmekeş ve heyecan içinde bulunduğunda bizzat Sultân Mahmûd Han harikulade bir iktidar ve metânet gösterdi. Yeniçeri takımını külliyyen ortadan kaldırdı. Derebeyi

adını nâ-bedîd eyledi. Bu muvaffakiyet üzerine kendisi "adlî" nâmı verildi. Hayfâki bu tebeddülât-ı seyfiyyeyi ve yeni askerin azlığını Rusyalı fırsat ittihâz etti. Açtığı muhârebenin neticesinde devlet-i aliyyeyi ağır şartlı bir mu'âhede akdine mecbur eyledi.

1255'te makâm-ı celîl-i hilâfet cennet-mekân Abdülmecîd Han Gâzîye intikal etti. Ahd-ı hümayunlarında tanzîmat-ı hayriyye tesîs ve ilân buyuruldu. Cihet cihet tensikât ve ıslâhât-ı takarrüre başlamıştı. 1256'da Cerîde-i Havâdis nâmıyla bir de gazete tab' olunmağa başladı. Takvîm-i Vakayî' tesmiye olunan resmi diğer bir gazete neşr edildi. Ve Matba'a-i Âmire'de kitaplar da basıldı ve işte bu zaman İstanbul meârifî hakkında bir fikr-i mahsûs uyanmağa ve ulûm-u sanâyi-i garbiyye hakkında İstanbul'da beyne'l-İslâm ziyâdece söz edilmeğe nöbet ve sıra geldi. Bu ana kadar akvâm-ı Hristiyanîye fevk-i ma yutesavvar terakkî etti. Memâlik-i ecnebiyyede türlü türlü alât-ı imâriyye ve tahrîbiyye ihtira' olunmuştu. Kavm-i İslâm'a mahsûs bahadırlıktan istifâde ve Anadolu ve Rumeli cânibinden gelen kahraman asâkire usûl-u cedide üzere kumanda edecek ve mühimmât-ı harbiye yetiştirecek

vesâit yalnız para kuvvetiyle de olamayacağı iyice anlaşılmıştı. Fünûn ve sanayi'in vakit ve zamanıyla ve lâıykıyla talîm ve taallümü mecburî derecelerde tutulması iktizâ etti. Cânib-i hükûmetten bu uğurda pek çok teşvîkât ve himemât vâki' oldu. Ve lehu'l-hamdu, usûl-u tahsîlin lüzûm-u tebdîl ve islâhı daha o zaman esasen kabûl buyuruldu. Fünûn ve sanayinin tahsîl edilebilmesi için ol emirde ulûm-u beşeriyyenin ne demek olduğu bilinmek merâmı geldi. Herkes kendi kendisine ahkâm çıkardı. Kütüb-ü mutebere-i kadîmeye mürâcaât edenler çok oldu. Ulûm-u beşeriyyenin hazînesi nefis-i insaniyedir, dendi. Hakâyıkı tasvîr etmek ve onun zımnında ne olmak lâzım geleceğini istihrâç eylemek sûretiyle insanın zamirinde mâhiyet-i eşya hakkında iyi veya kötü bir fikr-i mahsûs takarrur eyleyebilir. İşbu malûmât-ı mustahseleyi talîm ve taallüm etmek tabi'at-ı beşeriyye iktizasındandır. İnsana ilim ve sanayi lâzımdır, diye hükmü kat'î verildi. Bir şey hakkında hâsıl olan malûmât ve mutala'âtın hata ve sevabı ise müdavele-i efkâr ile yani iki ve bazen üç beş zatın beyinde o şeye dâir serd-i mulâhazât ile zâhir olur ve bu da malumâta muhtaçtır

diyerek itirâzât ile bir vakitler daha gaib eyledi. Bir şeyden müzâkere ve mübâhese etmek için mutlaka karşı karşı gelmek ihtiyâr olunurdu. Hâlbuki söylenecek sözlerin aradan zayi olup hatırdan çıkmaması için deri, taş ve kâğıt alınmak lüzûmu iki üç bin senedir tahakkuk etmişti. Zira insan lisânını anlatmağa dilini alet ittihaz ettiği sırada ağızdan çıkan elfâz-ı nutkıyye cemî-i akvâm ve milelde bir takım harflere verdi'a olunduğu ve ondan binlerce tab' edildiği ve böylelikle senelerce hıfz ve sıyânet kılındığı nefis-i İstanbul'da umûmiyetle pek geç anlaşıldı.

İstitrât

(Esasen kitâbet bile her kavim ve millette muhtelif sûretle takarrur eyledi. Harflerin resimleri ve şekilleri ve sûret-i tertipleri Çinlilerde bir ecnebi için tahsîli nâ-kâbil bir hale girdi. Envâ-i hatlardan biri hatt-ı "hamîrî" dir ki "müsned" tesmiye olunur. Kudemâ-i Ehl-i Yemen Hamîr'in kitâbeti olarak Arab müteahhriyetin yani Mısır'ın kitâbetine muhâliftir. Nitekim lügatleri dahî mütehâliftir. Hâlbuki bunların ikisi dahî Arabîdir. Lisân ve ibâredeki meleke-leri onların

melekelerinden başkadır. Bir de hatt-ı Sür-yânî vardır ki Keldânîler bununla kitâbet ederler. Hatt-ı ibrânî ise Benî Âbir bin Şâlih'in kitâbetidir ki Benî İsrâil takımı bunu kullanırlar. Meşhûr hatlardan bir de Latin" hattı vardır ki eski Rumlar ve elân Latin lisânı bununla tadrîs olunur. Bunlar teessüs ve takarrür etmiş hatlardır.)

İstanbul'da emr-i meârife ciddi bir sûretle hizmet olunmazdan akdem Arab lisânının ta'mîm ve kabulü cihetine gidilmek istenildi. Her nasılsa bu hâsıl olmadı. Hurûfâtı tağyîre kıyâm edenler bulundu. Halk bunlara güldü.

Pay-i taht saltanat-ı seniyyede bâlâda zikr-i geçtiği üzere Sultân Abdulmecîd Han Hazretleri devrine gelinceye kadar ulûm ve sanayi-i garbiyyeden haberdar olmak emeli İstanbul halkında asla his olunamadı. (Hâlbuki ulûm ve fûnûn ve sanayi-i ehl-i İslâm mâlî idi.) Ve o zamana kadar yazılan bazı tarihler ve kütüb ve resâil mutlaka havâsü-l havâs için karalanmış şeyler idi. Bundan efrâd-ı nas istifâde edemezlerdi. Elfû-l leyl ve'l-leyl, Tûtînâme ve Muhayyelât-ı Azîz Efendi'nin zuhûr ve revâcî İstanbul ahâlisinin romancılığa isti'dâdını

daha o zamanlar meydana getirdi. Eskiden ricâl-i devlet pek muntazam kütüphâneler, medreseler, camiler, mektepler, imâretler, çeşmeler, köprüler, kemerler ve bunca hayratlarla ele geçen diyâr-ı ma'mur ve abâdân ederlerdi. Fakat muhârebât ve mücâdelattân göz açılmayıp havâsın ve ulemânın gayrisi kütüb-ü mu'tebere-i mevcûdeyi istinsâh ile vakit geçirirlerdi. (Birçok fuhûl ulema yetişmiş ise de her asırda duhât eksik değildir. Bunlar nevâdir ve müstesniyâtıttandır. Devlet-i aliyyenin hakkıyla kazandığı mevâki' ve memâliki muhafazaya ve hukuk-i ibâdî siyânete memûrlardır.)

Hâlbuki Kostantiniyye şehri diyerek öteden beri galeyân-ı hissiyât sâ'ikasıyla mil-i gayr-ı müslime kendi kîse-i hamiyetleriyle Fenâr Mektebi gibi Heybeli'de Ticâret Mektebi gibi ve hatta her taraflara lüzûmu miktar papaz yetiştirmek üzere Ruhban Mektepleri ve Beyoğlunda leylî ve neharî birçok mekâtib-i ifrenciyye vücûda getirmişler ve İstanbul'da İslâm kızları bile çâr nâ çâr ecnebî mekteplerine devâma başlamışlar idi. İşte şu hale muttali' olan cennetmekân Sultân Abdülmecîd Han Hazretleri ulûm ve fûnûnun evvel be evvel sınıf-ı askeriye üzerinde icrâ-yı tatbikâtı lüzûmunu emr

ettiklerinden 1266 ve 67 senelerinde Mekteb-i Harbiyye ve Bahriyye gereği gibi ıslâhât görmüş ve Kasım Paşada kâin Mekteb-i Bahriye hastahâneye tebdîl ve tahvîl ile Heybeli Ada'da olan atîk Mekteb-i Bahriyye tecdîd olunmuş ve mutantan sûretle imtihanlar icrâ edilmiş ve neferât ve zabâtân bir kat daha teşvîk olunmuşlardır.

Reşit Paşa'nın sadrazamlığı hengâmda emr-i meârifte dahî her yüzden itinâ olunmuştur. 7 Şevval sene 1267 tarihli ve 453 numaralı takdîm-i vakayı' nüsah-i atıkasına mürâcaât olundukta görülüyor ki devlet-i aliyyede mükemmel bir de Encümen-i dâniş vücûda gelmiştir. Emr-i meârif husûsu mutena behasında hidemât-ı makbûle ve ciddiyesi bi'l-fiil nümâyân olan merhûm Fuat Paşa o zaman dahî rütbe-i bâlâdan olarak müsteşar-ı sadrı âlî idiler. Encümen-i dânişin resmi küşâdında ol vakit meclîs-i meârif azâsından ve sınıf-ı ilmiyyeden Cevdet Paşa Hazretleriyle birlikte İstanbul'da esas tahsil-i meârif olan Lisân-ı Türkî'nin kavâ'idini şâmil terkîb ve telîf eyledikleri kitaptan dolayı Encümen-i dânişin mazhar-ı takdîri olmuşlardır. Bâlâda terkîm ve tayîn olunan Takvîm-i Vakayı'da şu vecihle muharrerdir.

“Müsteşar sadrıâli atûfetlû Fuat Efendi Hazretleriyle müderrisîn-i kirâmdan ve meclîs-i meârif azâsından Ahmed Cevdet Efendi'nin esas tahsîl-i meârifî olan Lisân-ı Türkî'nin kavâ'idini şâmil terkîb ve telîf eyledikleri kitâb-ı nefis-i bî-mesîl eğer ki mukaddemce meclîs-i meârifden tahsîn ve tasdîk ve taraf-ı meşihatpenâhîden dahî intihâb ve takrîz olunarak şeref sudûr eden irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihânbanî mûcibince derdest-i tab' ve temsîl ise de Müsteşar müşârun ileyh Hazretleri ile Efendi-i Mûmâ ileyh Encümen-i dânişin azâyı dâhiliyesinden olup meclîs-i mezkûrun ise ekser işi bu misüllü şeyler olduğuna ve meclisin ibtidâyı küşâdı bulunduğuna binâen kitâb-ı mezkûr teşekküren meclîse arz ve irâe olundukta fevâid-i umûmiyyesi orada dahî tasdik olunup zevât-ı hâzırâdan her biri mazhar-ı iltifât-ı seniyye buyurularak avdet-i seniyye-i Hazret-i padişâhi şeref vuku' bulmuş ve zikrolunan nutuklar ilan kılınmıştır. Encümen-i dânişin teşkilâtı İstanbul meârifinin mebd-i feyz ve saâdeti olmak üzere telakkî edilmiştir.

Takvimhâne Nezâreti 65 senesinde ıslâh

ve tevsi‘ edilmiş ve mekteb-i fûnûn-i harbiye-i mülûkâne tab‘hânesinde müselselât-ı küreviyye ve müsteviye kitapları gibi muntazam âsâr-ı fennîye 66 senesinde otuz kuruş ve ondan dûn fiyatlarla umûma fûruht ve tevzi‘ olunabilmiştir. Bu tarihten on sene akdem yani 1606 tarihinde Şevvâlin 11. Günü 8 numrû ile merkûm Cerîde-i Havâdis tab‘ hâne’i âmirede mevcûd olan kütüb-ü mütenevvianın müfredâtı vecihle bir kıt‘a ilan varakasını neşr ettiğinden mezkûr kitaplar üzerine İstanbul Meârifî hakkında bir dereceye kadar bir fikr-i mahsûs hâsıl olmak üzere haftaya derç edilecektir.

Maba‘di var.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Bu Cuma selamlık resm-i âlisi “Hamidiye” Cami-i nurlâmi‘inde icrâ buyurulmuştur. Şevketmeâb Efendimiz Hazretleri selamlık resm-i âlisinden sonra Hacı Hüseyîn Bağında kâin Kasr-ı Hümayunu teşrîf buyurmuşlardır.

Taraf-ı âli-i Hazret-i Hilâfetpenâhiden Bankalitide müteşekkil (Fukarâperver) cemiyetine bu kere dâhi elli altın ihsân buyurulmuştur.

Galata’da Fransızca tab‘ ve neşrolunan “İstanbul” Gazetesi geçenlerde tatil olunmuştu. Bu def‘a tekrar intişar etmeğe başlamıştır.

Beyoğlu Rum Cemiyet-i Hayriye-i Nisvâniyesi tarafından Kasım Paşa harîk-zedegânına üç yüz altmış takım elbise tevzi‘ olunmuştur.

Şark Meselesi

Ünvanıyla üçüncü nüshada muharrer bend-i mahsûsada: Hatta o zaman yegâne mektebimiz olan ve Fuat Paşa’ya matuf bulunan Mekteb-i Sultânî’de bile nice nice Bulgar ve teb‘a-i ecnebiyye evlâdları müstefid olup ziyâde çalışkan olan fukarâyı ümmet mektebe külliyyetle dâhil olamamıştır.

Deyu muharrer olan fıkra ya bazı taraflarda bizce maksût olmayan manalar verilmiş ve binaen aleyh ifâdâtımız her sûretle hakîkate

muhalif şeylerden a'd edilmiş olduğundan ibtidâyı emirde ifâdât-ı mebsûtayı birer birer beyân ile îzâh-ı keyfiyet eyleyelim. Şöyle ki bâde-i keft ve gûn olan fıkranın üst tarafı cümle devletler hükûmât-ı İslâmiyyenin birer suret ile tedricen zararîde olunmasına hizmet eylemekten fâriğ olamamışlar demektir. Bunlar meârif-çe dahî kavm-i İslâmı geride bırakmağa çalışmışlardır. Hatta o zaman yegâne mektebimiz olan, o zamandan ve bu ibâreden maksat Avrupa şehirlerinde yüzlerce mekâtib-i âliye ve medâris-i sinâiyye yüz binlerce erbâb-ı iktidar yetiştirdiği vakitlerde devlet-i âliye bir taraftan gavâil-i dâhiliye ve hâriciye ile iştigâli hasebiyle altı yüz senelik payitaht-ı saltanat-ı seniyyede medâris-i kadîmeye bile bir taraftan şart-ı vakıf ifâ edilemeyerek rehîn-i zevâl olduğundan ve dâimâ tasvîrat ile iştigâl edildiğinden Sultân Mahmûd Hazretleri devrinden sonraları bu nüshada ki meârif bendinde tafsîlâtı mevcût olduğu vecihle İstanbul'da Mekteb-i İrfân'ı ve müteâkiben Vâlîde Mektebi neden sonra bir de mahrec-i iklâm denilebilmiş ve şu mekteplerde ise hasbe't-teâmül ulûm ve fûnûn İzhâr ve Avâmil ve

Gülistân-ı Sadîye münhâsır gibi kalmış ve hâlbuki Kostantiniyye Şehri diyerek bir kat daha galayân-ı hissiyât sâikasıyla milel-i gayrı müslime kendi kîse-i hamîyyetleriyle Fenâr Mektebi gibi Heybeli'de Ticâret Mektebi gibi ve hatta her taraflara yetişecek miktar ruhbân yetiştirmek üzere pek mükemmel mektebler açmışlar ve git gide muntazam Protestan Mektepleri ve Beyoğlu'nda leylî ve nehârî birçok mekâtib-i ifrenciyye vücûda getirmişler ve İstanbul'da İslâm kızları bile çâr nâ çâr ecnebî mekteplerine devâma başlamışlardır. Yani Hicri tarih ile seksen beş evâilinde küşâdına muvaffâkiyet hâsıl olan Mekteb-i Sultânî'nin hükûmet malı olarak bir iş ve menendi daha olmadığı için "yegane" kaydıyla tahsîs ettiğimiz vecihle bir tanecik mektep feyz ve rif'atımız idüğünü hürmetle ve ma'a't-ta'zîm yâd etmek istediğimize dendir.

Fuat Paşa'ya matuf bulunan Mekteb-i Sultânî yani Avrupa'dan avdet-i hümayun vukû'una tesâdüf ederek cennetmekân Abdülazîz Han Hazretleri taraf-ı eşreflerinden gösterilen arzuya bina edilmesi tabî'i olmakla beraber Fuat Paşa merhûmun bu mektebi tesîs ve küşâd etmekte pek büyük himmeti mesbûk

olduğu ve hatta Rüşdî Mehmed Paşa mäsârif-i kesîre vuku'una sebep olacağı ser-rişte Mekteb-i Sultânî'nin zaman-ı küşâdı vakti âhire te'alluk kılınması ve suver-i sâire ile muhâlefet re'yinde bulunduğu ol zaman iş bu mektebin lüzûm küşâdı tarafını iltizam edenler meyânında bulunan ibhetlû devletlû Ahmed Vefik Paşa Hazretleri'nin malumât-ı resmiyele-riyle sâbit ve işkârdır. Binaen aleyh matûf kelimesinin bu cümledeki hizmeti Fuat Paşa merhûmun aleyhinde değil lehinde olarak "himmetiyle" mefhûmunu mukay-yedir.

Mekteb-i Sultânî'den bile nice nice Bulgar ve teb'a-i ecnebiyye evlatları müstefid olan bizzat Mekteb-i Sultânî'ye müdâvemet etmiş olanların cümlesince muhâlif-i hakikat olmayan bu iddiamızı Meârif Nezâreti'nin ve Mekteb-i Sultânî'nin kuyûdât-ı resmiyesi her zaman için isbâta kâfidir. Şu kadar ki düvel-i mütemeddide-nin cümlesinde "lise"ler için din ve kavim tefrikaları yoktur. Bu cihetle İstanbul'da "lise emperyal" yani Mekteb-i Sultânî'nin münhasıran İslâma mahsûs olması esasen caiz olamayacağı meydanda iken Mekteb-i Sultânî'ye idhâl ve kabûl edilecek şa-kirdânın Meârif Nezâreti'ne muhavvel olan

Defter-i Esâmîsinden Fuat Paşa merhûmu tahattıye ve ta'ayyüb haksızlığını bize at-feden "matûf" kelimesinin mefhûmu yanlış anlaşılmış demektir. Bizim bundan maksadımız Mekteb-i Sultânî gibi bir binâ-yı fazîlet küşâd olunup aradan günler geçtiği halde en evvel davranmak lâzım gelen eğ-niyâ ve ricâl-i İslâm evlatlarını nısf ücretle ve bâdihevâ kabûl ettirmek çaresinin tahrîsiyle meşgûl iken sâlifü'l-beyân İstanbul'da bunca Mekâtib-i Hristiyanıyye mâ-lâ mâl olduğu halde yine birçok teb'a-i gayr-i müslime ve esâmîsini tayîn edebile-ceğimiz bazı ecnebiler tam ücretlerle vakti fevt eylemeksizin evlatlarını Mekteb-i Sultânî'ye yerleştirmiş olduklarından ve bunlar da güzelce çalışıp çabaladıklarından bi't-tabi mektepten müstefid olmuşlardır.

Mektebin Nizamnâmesi'nde senede yüzde on çocuk meccânen kabûl olunacağı muharrer olduğundan (Fukarâyı ümmet külliyyetle dâhil olamamıştır) sözü evvel ve âhir fukarâyı ümmet külliyyetle dâhil ola-madığı için söylendiğinden bu sözümüz dahî şimdiki seneler için hükûmet-i seniyyenin celb-i nazar-ı âtîfetine hizmetten ibarettir. Nitekim Şehriyâr-ı meârifperver ve Şevketlû Efendimiz Hazretleri

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:118**

Mekteb-i Sultânî'ye ceyb-i hümayun-u mülûkânelerinden olarak ve suver-i sâire ile şu günlerde birçok fukarâ etfâlini idhâl buyurmakta olduklarından ve şehrimizde envâr-ı meârif herkesin gözünü açıp evlâd-larını câhil bırakmaktan ziyâdesiyle hazr edildiğinden İslâmiyet nokta-i nazarıyla bi tevîka-i Teâlâ az zamanda bir hayli terakkiyât memûl ve muntazardır. Culûs-u Cenâb-ı Padişâhiden birkaç sene mürûr etmeksizin vukû bulan himemât-ı mütevâliye ile bugünkü günde birçok mekâtib-i âliye vücûda gelmiştir.

İnşallahu'r-Rahman bundan böyle daha ciddî tesisât-ı hayriyye ile cümlemiz iftihâr eyleriz.

Mekteb-i Sultânî'nin küşâdından akdem dahî Fuat Paşanın Meârif-i Osmâniyye'nin terakkîsine maddî ve manevî himmeti mesbûktur. Paris'te tahsîl-i ulûm için Dersaâdet'ten gönderilen "Etudiyân" yani ikmâl-i tahsîl için gidenlerin perakende bir sûretle kalmalarından ise bir mekteb küşâdıyla evlâd-ı müslimînden birçok evlâd-ı memleketin Paris'e i'zâmı husûsunda dahî Fuat Paşa merhûmun hasebe'l-hamiyye tesîr-i nüfûz ettiği ve hatta devâir ve nezâretlerden ayrı ayrı efendiler

intihâb olunup gönderildiği malûmdur. Devletlû Ali Nizâmî Paşa Hazretleri ol zaman Viyana'da ateşe-mîlter bulunduklarından Paris'e gelip bu Osmânî mektebini tesîs ve küşâd buyurmuşlar ve müteâkiben Esad Paşa merhûm nezâretine vermişlerdir ki İsmail Bey ve Rıfat Bey ve hâlâ Paris sefirî Esad Paşa ve Doktor Sâib Paşa ve Fuat Paşazâde merhûm Nâzım Bey ve daha pek çok zevât bu mekteb-i feyz-i meksepte bir hayli müddet bulunmuşlardı. Demek isteriz ki himmet büsbütün Fuat Paşa merhûma kalsaydı bugünlerde sâye-i şâhânedâ Avrupa'ya uğramaları mukarrer olan şakirdân misüllü her sene gerek Avrupa'da tahsîl-i fûnun ve sanayi' ettirmek ve gerek İstanbul'da mekâtib-i âliye ve ciddiye vücûda getirmek husûsunda min külli'l-vücûh ikdâm ederek sınıf-ı mülkiye ve ilmiyyece pek büyük âsâr-ı muvaffakiyyet rû-nümâ olurdu.

Tevcîhât

Diyarbakir Vilâyeti Vâliliği Trabzon Vâlisi Sâbık devletlû Surûrî Paşa Hazretlerine

Eden Vilâyeti Vâliliği rütbe-i sâmiye-i vizâretle mahkeme-i temyîz baş müdde'i-i umûmîsi olup memûriyet-i mahsûsa ile Beyrût'ta bulunan devletlû Rıza Paşa Hazretlerine.

Trabzon Vilâyeti Vâliliği Diyarbakır Vâlisi Sâbık Saâdetlû Ârif Paşa Hazretlerine.

Şurâ-yı Devlet azâlığı Hadyû sâbık ibhetlû devletlû İsmail Paşa Hazretleri'nin mahdûmu Saâdetlû İbrâhîm Paşa Hazretlerine.

Mahkeme-i temyîz baş müdde'i-i umûmîliği mahkeme'i mezkûr azâsından fazillû Hâşim Beyefendi Hazretlerine.

Mâlîye-i Hazîne-i Celîlesinden bu kere tesîs kılınan kupon kalemi müdürlüğü Hazîne-i Celîle Evrâk Müdürü Saâdetlû Tevfik Beyefendiye.

Hazîne-i Celîle-i Evrâk Müdürlüğü Muhâsebe-i umûmîye-i mâliye muâvini Saâdetlû Sabri Beyefendiye Hazretleri'ne.

Muhâsebe-i umûmîye-i mâliye muâvini Orman ve Maden idâresi muhasebe müdürü Saâdetlû Rifat Efendiye.

Orman ve maden muhasebe müdürlüğü düyûn-u umûmîye idâresi muâvini Saâdetlû Muhyiddin Beyefendiye.

Hazîne-i Celîle-i mâliye düyûn-u umûmîye müdüriyeti defter-i hâkânî nezâret-i celîlesi muhasebecisi

sâbık Saâdetlû Osmân Efendi Hazretlerine.

Defter-i hâkânî nezâret-i celîlesi muhasebeciliği Hazîne-i Celîle-i düyûn-u umûmîye Müdürü Sâbık Saâdetlû Mesut Beyefendi Hazretlerine.

Dersaâdet mâliye müfettişliği inzimâmıyla meclîs-i mâliye azâlığı meskûkât-ı şâhâne Müdürü Saâdetlû Süleyman Sûdî Efendi Hazretlerine.

Hazîne-i Celîle-i mâliye sandık emînliği Dersaâdet Maliye Müfettişliği inzimâmıyla meclîs-i mâliye azâlığında bulunan Saâdetlû Kâmil Efendi Hazretlerine.

Kütahya Sancağı Mutasarrıflığı Hicâz Vâli kâim-makâmı Sâbık İzzetlû Tevfik Paşa'ya tevcih buyurulmuştur.

ALTINCI KISIM

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE

Avusturya İmparatoriçesi İngiltere'ye seyâhate çıkmıştır. Londra'da "Kalâriç" nâm meşhûr bir otele misafir olmuştur. İngiltere Devleti'nin veliahdı bulunan

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:120**

“Prens Du Ğâl” zevcesi ve çocukları birlikte olduğu halde mezkûr otele gidip Avusturya İmparatoriçesini ziyâret eylemiştir. Danimarka veliahdı vesâir büyük familyadan birçok zevât ve bi’l-cümle elçiler dahî birer ikişer gidip ziyâret etmişlerdir.

Londra’da basılan (Times) Gazetesi Bulgaristan meselesine dair bazı sözler dermeyân ediyor.

Mezkûr gazete İngiltere efkâr-ı umûmiyesini Bulgarlara izhâr-ı teveccühte sâbitkadem göstermektedir. Times diyor ki Bulgarlar kendi muhtâriyet idâreleriyle intizâmın muhâfazasına ve asâyişin vikâyesine cemi’-i vakitte muvaffak oldukça prensleri kim olursa olsun Bulgarlar İngiltere’nin teveccüh-i kavîsine mazhar olacaklardır.

İtalya Devleti tarafından Mesu’de hayli telaş emâreleri görölmeğe başlanmıştır. Çünkü Habeşliler oralara kadar yürümek ve İtalyanları mümkün mertebe püskürtmek azmine düşmüşlerdir.

Paris’te Madam Şanbûn nâm bir kadın

zevcinden iftirâk etmek için bir garip tedbîre mürâcaât etmiştir.

Merkume Elen isminde bir kadın ile lakırdıyı ibtidâ yolunakor. Bu kadını hizmetçi sıfatıyla hânesine alır. Ve bir gün kendisi sokağa çıkacağını beyân eder. Hâlbuki “Elen” zevci ile birlikte hânede ve bir odada kalır. Evvelce Madam Şanbûn’dan aldığı talimat vecihle mezbûre Elen bir takım nâ-becâ tavırlarda bulunur. Ve bu esnada Madam Şanbûn odaya girip bağırıp çağırır ve Fransa kanunlarından istifâde etmek için zâbitıyeleri evine doldurur ve mahkemelere mürâcaât ederler ise de hakikat meydâne çıkıp Madam Şanbûn’un hîlesi tebeyyün eyler ve fevkalâde mahcûb ve şermsâr olur.

Telgraf

Londra 21 Mart Sene 1888

İngiltere Kraliçesi Victoria bugün İtalya’da kâin François’e gitmiştir.

Berlin 23 Mart Sene 1888

Almanya İmparatoru hastalığı cihetle mahdûmu Prens Wilhelm’in umûr-u hükûmetle

iştiğal etmesine ve resmî evraka imza koymasına ruhsat ve mezûniyet vermiştir.

23 Mart Sene 1888

“Journal de Saint-Petersburg” nâm Moskof gazetesi Rusya’nın asker hazırlıklarına ziyâdesiyle gayret ettiği havâdisini tekzîb eylemiştir.

Paris 26 Mart Sene 1888

Rüşvet ile nişân aldirmek madde-sinden dolayı Fransa Reîs-i Cumhuriye’nin damadı aleyhine bidâyet mahkemesinde verilen karar istînâf mahkemesi tarafından kabûl olunmamıştır. Fransa kanunlarında buna dâir bir kayd olmamasından dolayı tebriye-i zimmet cihetine gidilmiştir.

Londra 28 Mart Sene 1888

(Sir Henry Durummond Wolff) un İngiltere Devleti’nin Tahran Sefâretine tayîn olduğuna dair devlet-i müşârunileyhâ tarafından Rusya Devletine vuku‘bulan tebliğnâmeye cevâben İngiltere Devleti memalik-i sâirede Rusya politikasına muhâlif hareket ettikçe Rusya tarafından Asya’da muâmele-i mütekâbile-i dostane göremeyeceği beyân ve îmâ edildiğini (Standard) gazetesi yazıyor.

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Behrûze Hanım

Onuncu karında yani dokuz yüz ile bin arasında zuhûr eden Devlet-i Safeviyye erbâbının evveli Şah İsmail Erdebîlî’nin zevcesidir ki sefer-i Selim Hanı da sâir ayan Acem haremleleriyle ehl-i sünnet eline geçip buraya naklinde Sultân Selîm merhûm onu fetevâ-yı ulemâ ile Nâcîzâde Cafer Çelebi’ye tezvîc etmiştir. Çünkü İrânîler ol vakit bâis-i izdiyâd cür’et ve iktihâmları olabilmek üzere cenge haremlelerini dahî götürmüşler idi. Münhezim olduklarında kadınlar bir minvâl-i mihver-i Osmâniyâne ganâ’im olmakla Şahın zevcesi (Behrûze) Hanım dahî mütehayyizân-i ulemadan mûmâ ileyh Cafer Çelebiye zevce olmuştur. Hatta birçok zaman sonra Şah İsmail sulh emeliyle dürri-i aliyyeye adam gönderdikte mezbûreyi dahî talep etmiş ise de onun bi-fetevâ-yı şer‘i âhire tezvîc olduğu cevâbı verilmiştir.

Herkesin bildiği Şah-ı mezkûrun zevcesi (Taçlı Hanım) ise de Sahâif-i İhbâr sâhibi-nin tahkîkince (Taçlı Hanım)

Şah İsmail'in mekûhesi değil nedîmesi imiş.

Tâce binti Zi's-Şefer

Bu asîle Kamus'ta muharrer olduğu üzere bir vakit Yemen'de (Ezvâ) tabir olunur mülûktan (zi's-şefer) nâm emirin kızıdır ki hakkında ber vech-i âtî bir kıssa'î garibe zikr olunmuştur. Şöyle ki Yemen diyârında bir vakit bir seyl-i nagehânî zuhûr edip bir kabri hafr eylemekle içinden bir hâtun cenazesi zâhir oldu. Gerdanında inciden dizilmiş yedi kıta gerdanlık ve ellerinde ve bazularında ve topuklarında yedişer zerîn ve murassa' bilezikler ve bazubendler va halhallar ve hep parmağında zikr kıymet mücevher yüzükler olup baş tarafında nefâis ve tefârîk emvâl-i giran-bahâ ile memlu bir tâbut ve bir levha mevcûd ve ol levhada şu ibare-i garîbe mestûr idi. Netice-i mealî aklıktan fevt olduğunu tefhîm ediyorsa da harf be harf tercümesi şöyle olsa caizdir.

“Ben zû-şerefın kızı Taceyim. Karargâhımız olan memâlike bir kaht-ı azîm müstevlî olmakla zahîre celb için zahîrecimizi Yusuf ki azîz-i Mısır olan Yusuf aleyhisselama irsâl eyledim. Geçinip gelmemekle

bazı havâssımızı bir (ölçek) gümüş verip yolladım ki bir mahalden bir ölçek un bulup götüreler yine bulamadılar. Tekrar bir ölçek altın verip gönderdim yine bulamadılar. Ba'dehu bir ölçek inci verip gönderdim yine bulamadılar. Daha sonra çaresiz ne kadar incim varsa emrettim öğüttüler. Tenâvülüyle müntefî' olamadım. En nihâye ancak aklıktan yiyeceksizlikten helâk oldum. Benim bu kıssa-i pur-gussamı işitenler halime acısınlar. Acaba hangi kadın benim bu zinetlerim gibi zinet giye de benim sûret-i helâkım misüllü helâk ola.”

Sâhib-i Kâmusun ifâdesine göre bunu ehl-i siyer olan İbn Hişam el-Kelebî zikr eylemiştir.

Sûyûtî'nin Sâhibü'l-Mirât'tan naklen (Hüsnü'l-Muhâzara'da) beyânına göre dört yüz altmış tarihinde Mısır'da dahî böyle bir galâ-yı azîm olmuş ve hanımın bir elinde bir ölçek mücevher ile çıkıp bu mücevherata mukâbil bana bunun dolusu buğday veren yok mu dediği halde kimse kendisine iltifat etmemiştir. Seyit Murtaza asr-ı Hazret-i Yusuf'tan beri Mısır'da öyle bir kaht vuku'u malum değildir diyor

İbnü'l-Esîr'de mestûrdur: Hazret-i Âişe buyurmuşlardır ki (bir gün nezd-i risâlette oturmakta idik. Hazret-i Fatıma geldi. Yürüyüşleri bi tabaka Resul-ü Kirâm'ın rûşende idi. Zat-ı Hazret-i risâlet kendilerini (Merhaba Ya Bintî) deyû teltif ile sağ ve yahut sol câniblerine oturtular. Ve kulağına sırren bir şey söylediler. Hazret-i Fatıma ağlamaya başladı. Tekrar bir şey söylediler. Güldü ben de: Bugün gibi ferahın hüznü takip ettiğini görmedim deyup kendilerinden Resul-ü Ekrem'in söylediği ne idi ki ibtidâ ağladınız ba'dehu güldünüz deyup sordum ise de cevâb olarak "sırr-ı resû-i ilâhiyi kimseye ifşâ etmem" buyurdular. Zât-ı Hazret-i risâlet teşrif-i dâr-ı âhiret buyurduktan sonra kendilerinden bu hali tekrar sual ettiğimde müşârun ileyhâ ol vakit şöyle haber verdiler. İbtidâ-yı fısıltılarında: Cibril-i Emîn talim-i Kuran-ı Mübîn için bana senede bir defa gelir idi. Bu sene iki defa geldi. Öyle zannederim ki ecelim yakındır. Ve ehl-i beytim içinde en evvel bana lâhik olacak sensin. Ve ben sana ne güzel selef olacağım, buyurdular. Ben de bükâ ettim ağladım. İkinci defasında Ya Fatıma: Sen seyyide-i nisa-i âlemîn

olduğuna razı olmaz mısın buyurmalarıyla mesrûr ve ferahnâk olup güldüm" buyurdular. Fi'l-vâki' Hazret-i Fahr-i Kâinatın irtihallerinden esahh-i akvâl üzere altı ay mürûrunda teşrifdâr-ı âhiret buyurmuşlardır ki ol vakit on bir sene-i hicriyyesi ramazan- ı şerîfinin üçüncü günü Salı gecesi ve henüz ömür-ü ulyâlarının yirmi ile otuz arası idi. Hadis-i Ümmü Selmâ'da vârid olmuştur ki Hazret-i Fatıma maraz-ı mevtleri olan hastalıklarında gusûl edip yeni esvâb giyindiler. Ve sağ ellerini ruhsârı altına koyup yanları üzere yattılar. Ba'dehu kibleye teveccüh ederek "ben şimdi teslim ederim. Beni bir kimse açmasın ve gusûl etmesin" deyup buyurup Rahmet-i Hakka intikâl ettiler. O aralık Hazret-i Ali gelip sûret-i hale kendilerine ihbâr olunduk ta müşârun ileyhâyı âlâ hâliha alıp defn eyledi bir kimse kendilerini açıp gusûl etmemiştir. Rahimellahu anha. Resûl-u Ekrem Efendimiz Hazretleri'nin intikâl-i dâr-ı ahiret buyurdularından sonra müşârun ileyhâ Efendimizin güldüğü görülmeyip hengâm-ı irtihâl seyyidü'l-enâm da dahî kendilerine vecd-i şedîd müstevlî olarak emr-i defnin icrâsında "Keyfe tesâbet nüfûsuküm en tebhâsû alâ Rasûlullahi salallahu aleyhi ve sellem et-turâbu hitâbün.

BEŞİNCİ KISIM MÜTENEVVİA

Sadr-ı esbak merhûm Kadri Paşazâde
Saâdetlû İsmail Beyefendinin âsâr-ı müter-
cimesindendir.

(la ruşfukuldan mülâhazât-ı hakîmiyesin-
den bazı fıkralar)

Eğer hiç kusurumuz olmayaydı başkasının
kusurlarını gördüğümüz vakit o kadar mü-
telezziz olmazdık.

İşlediğimiz fenâlık ettiğimiz iyilik kadar
bize kin ve adâvet celb etmez.

Haset ol kadar kötü bir huydur ki hiçbir
vakit ikrâr olunamaz.

İkbali hazm için belâya tahammülden
ziyâde fazîlet ister.

Mevt ile güneşe dik bakılamaz.

Kâmillerin temkîni heyecanlarını kalple-
rinde saklamayı bilmelerinden ibarettir.

Hakîm olanlar geçmiş ve gelecek mesâ'ibe
kolayca galip olurlar. Lâkin mesâib-i hâzı-
ra kendilerine galebe eder.

Hubb-i nefis dünyanın en mâhir adamların-
dan ziyâde mahârete mâliktir.

Muhâberât-ı Mahsûsa

Evvelki nüshalarımızda söylediğimiz üzere
gazetemizin hanımlara mahsûs bu nüsha-
sından ma'âdâ bir de yevmiye olarak neş-
rine başlanmıştır.

Senelik abone bedeli 80, altı aylığı 45, üç
aylığı 25 kuruştur. Bir senelik posta ücreti
46 kuruştur. Bir nüshası 10 paradır.

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Cela-
leddin

Müdürü Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin

Sene: 1

Pazartesi

Numru: 7

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satır 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
28 Receb 1305	Bir Nüshası 2 Kuruştur	28 Mart 1303

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Memâlik-i İslâmiyeden Zengibar Kıtasının Hâkimi Seyit Berğâş bin Saîd Hazretleri vefât etti. Yerine geçen hükümdar atebe-i Cenâb-ı Mülûkâneye bir telgraf çekmiştir. Bunda Halîfe-i rûy-i Zemîn Şevketlû Mehâbetlû Sultan Abdülhamid Han Efendimiz Hazretlerine arz-ı sadâkat ve tazimât etmiştir. Ve Şevketmeâb Efendimiz Hazretlerinden Zengibar Kıtası ve ahâlisinin himâye ve siyânet buyurulmasını ricâ eylemiştir.

Aydın Vilâyetine tayîn olunan ve rütbe-i vezâret tevcîh buyurulan İsmet Paşazâde Devletlû Rıza Paşa Hazretleri memuriyetle Beyrut'ta bulunmakta idi. Müşârun ileyh Beyrut'tan doğru Dersaadet'e gelip hâkipâyı şâhâneye

yüz sürdükten sonra mahal memûriyetine gideceğinden bu günlerde şehrimize muvâsalet etmek üzeredir. Cenab-ı Hakk sabr-ı cemîl ihsân eylesin. Evvelki gün Paşayı müşârun ileyh küçük hafîdelerinden henüz iki üç yaşlarında iken yedi gün içinde Kuşpalazı nâm-ı illetten rehâyâb olamayarak irtihâl-i dâr-ı bekâ eylediği ma'a't-teessür istihbâr olunmuştur.

Mülkiye tekâ'üd nezâret-i celîlesi cemiyet-i umûmîsi geçende toplanmış idi. Bir takım emektâr ve alîl memurlar ile vefât eyleyenlerin ailelerine yine nizamnâme-i mahsûsu ahkâmına tevfiken maaşlar tahsîs olunmuş ve mazbatası Bâb-ı Âliye takdîm edilmiştir.

Beş altı aydır esîr-i firâş olan

Safvet Paşazâde Refet Beyefendi ile kâtib-i husûsî-i şehriyârî Reşid Bey bir günde vefât etmişlerdir. İkisi de genç idi. Hükûmet-i seniyye bu iki sâdık bendenin bırakmış olduğu evlâd ve ıyâli haklarında lâzıme-i insâniyeti deriğ buyurmayacağı tabîdir.

Bu gece leyle-i mukaddese-i miraç cenâb-ı nebeviye müsâdif olduğundan cevâmi-i şerîfe minârelerinde îkâd-ı kanâdîl edilmiş ve amme-i ehl-i imân tarafından barigâh-ı Hazret-i Rabbi'l-Âlemîne arz-ı münâcaat olunmuştur.

Bir iki gün dûcâr-ı tatîl olan Servet Gazetesi Matbûât-ı Osmâniye'nin hâmi-i hakîkîsi olan Şevketlû Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin sâye-i şâhânelerinde dünkû günden itibaren yeniden tab' ve neşr olunmağa başlanmıştır.

Resmî

Tevcîhât

Sivas Vilâyeti Vâliliği Diyarbakır

Vilâyeti Vâlisi devletlû Surûrî Paşa Hazretlerine.

Diyarbakır Vilâyeti Vâliliği Sivas Vilâyeti Vâlisi Saâdetlû Sırrı Paşa Hazretlerine.

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi Mektupçuluğu Ticâret ve Nâfia Nezâret-i Celîlesi Mektupçusu Saâdetlû Münîr Beyefendi Hazretlerine.

Berlin Sefâret-i Seniyyesi Müsteşarlığı Sefâret-i Müşârun ileyhâ başkâtibi İzzetlû Şükrü Efendiye.

Sefaret-i Müşârun ileyhâ baş kitâbeti ikinci kâtibi İzzetlû Sâlim Beye.

Sefaret-i Müşârun ileyhâ ikinci kitâbeti Saâdetlû Hüseyin Efendi Hazretleri'nin mahdûmu Mehmed Beye.

Meclîs-i umûr-i sıhhiyye azâlığı dâire-i mezkûre muhasebe muâvini Saâdetlû Hacı Hurşîd Efendiye.

Hicâz Vilâyeti Defterdârlığı Adana Vilâyeti Defterdârı Sâbık Saâdetlû Mümtaz Efendiye.

Adana Vilâyeti Defterdârlığı Trabzon Vilâyeti Defterdâr sâbıkı İzzetlû Cemal Beye.

Kurnâ-yı Cenâb-ı şehriyarîden İzzetlû Arif Beyefendiye rütbe-i sâniye sınıf-ı sâniyesiyle üçüncü rütbeden nişân-ı âli-i Osmânî ihsân buyurulmuştur.

Mahkeme-i temyîz azâlığı mahkeme-i istinâf azâsından Saâdetlû Reşâd Beyefendiye.

Mahkeme-i istinâf azâlığı Ticâret-i Bahriye Mahkemesi azâsından Saâdetlû Mehmed Sâlih Beyefendiye.

Mektûbe-i Sadrı-âlî Telgraf odası müdürlüğü mektûbe-i sadâret kalemi kudemâ-yı hulefâsından İzzetlû Behzat Beye tevcih buyurulmuştur.

Azîmet

Şehrizor Mutasarrıflığına tayîn buyurulan Saâdetlû Abdülkâdir Kemâl Paşa Hazretleri mahal memuriyetine müteveccihen.

Tophâne-i âmire Ferikân-ı kirâmından Saâdetlû Sâbit Paşa Hazretleri.

Hüdavendigâr Vilâyeti Defterdârı Saâdetlû Sâlim Beyefendi.

Beyrût Vilâyeti Mektupçusu Saâdetlû Fikret Bey mahal memuriyetlerine.

Rusya hükûmetinin Dersââdet seffri ve ailesi Avrupa'ya azîmet etmişlerdir.

Muvâsalât

Heyet-i ithâmiye reisi Saâdetlû Emrullah Efendi Hazretleri.

(Müşârünileyh memûren İzmit'te iki mâh ikâmet buyurup avdet etmiştir.)

Isparta Sancağı Mutasarrıfı Sâbık Saâdetlû Ali Rıza Bey şehrimize muvâsalât eylemişlerdir.

Vilâyât

Girit'te hükûmet-i mahalliye biraz gevşek davrandığından mıdır nedir bir takım vuku'at-ı nâmünâsibe eksik olmadığı Girit Gazetelerinde okunmaktadır.

Geçen sene zarfında Trabzon'un muamelelât-ı ticâriyesi beş yüz seksen bin lirası ihracat ve bir milyon sekiz yüz on yedi bin lirası ithalat olmak üzere iki milyon üç yüz doksan yedi bin lira-yı Osmânîye balığ olmuştur.

Kıbrıs Cezîresinde fakîr ve zarûret derece-i nihâyeye varmıştır. Vâli-i Cezire vergilerin bir müddet tehiriyle buğday ve levâzım-ı sâirenin ucuzca satılmasına karar vermiştir

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:128

Geçen nüshada münderic meârif bendinin
ma ba'di gelecek hafta neşr olunacaktır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYE

Paris Mekteb-i Tıbbiyesinde 3966 talebe mevcûd olup bunların 582 neferi bu sene mektebe kaydolanmıştır. Bu yeni talebenin 479'u Fransız, 12'si Osmânî ve 11'i Romanyalı ve 20'si Amerikalı ve 20'si Sırp'ı imiş. Bunlardan fazla 11 nefer dahî kadın talebe vardır ki 10'u Rusyalı ve bir neferi de Yunanlı imiş.

(Ceride-i Hindiyeye)den naklen Times Gazetesine iş'âr edildiğine göre Hind ümerası her sene İngiltere Devleti'ne on milyon üç yüz bin ruble itâ ve teberru' eyliyorlar imiş.

Brüksel Zabıta İdâresi garip bir vakı'a keşf etmiştir.: Kadının birisi sekiz sene evvel vefât eden bir çocuğunu fevkalade sevdiği cihetle defn ettirmeyip tebhîr ettirerek bir sandık derununa vazî'

ile gittiği yerlere beraber götürür imiş.

Amerika'da Kadınlar

Amerika'da kadınlar erkekler gibi hükûmet memuriyetlerinde bulundukları cihetle bu kere Avrupa gazetelerinde görülen Amerika'nın kadınlar tevcihatını ber vech-i âtî nakil eyledik:

Amerika'da (Port Horson) şehri polis müdüriyetine şehir-i mezkûr müdde-i umûmisi Matmazel Adale.

Amerika'da (Onpeskunis) şehri sandık emînliğine Madam (Guf) New York Mekâtib-i Rüşdiye umûm müfettişliğine Matmazel (Elish Pajan) tayîn olunmuşlardır.

Amerika'nın (Boston) şehrinde Madam (Zan Nurber) nâmında bir kadın tüccarlık edecek kadınlara mahsûs olmak ve masârifî kendi tarafından tesviye edilmek üzere husûsî bir ticâret mektebi tesis eylemiştir.

Telgraf

Bükreş 1 Nisan Sene 1888

Mösyö Bratianu'nun taht-ı riyâsetinde

ile gittiği yerlere beraber götürür imiş.

Amerika'da Kadınlar

Amerika'da kadınlar erkekler gibi hükûmet memuriyetlerinde bulundukları cihetle bu kere Avrupa gazetelerinde görülen Amerika'nın kadınlar tevcihatını ber vech-i âtî nakil eyledik:

Amerika'da (Port Horson) şehri polis müdüriyetine şehri-i mezkûr müdde-i umûmisi Matmazel Adale.

Amerika'da (Onpeskunis) şehri sandık emînliğine Madam (Guf) New York Mekâtib-i Rüşdiye umûm müfettişliğine Matmazel (Elish Pajan) tayîn olunmuşlardır.

Amerika'nın (Boston) şehrinde Madam (Zan Nurber) nâmında bir kadın tüccarlık edecek kadınlara mahsûs olmak ve masârif kendi tarafından tesviye edilmek üzere husûsî bir ticâret mektebi tesis eylemiştir.

Telgraf

Bükreş 1 Nisan Sene 1888

Mösyö Bratianu'nun taht-ı riyâsetinde

bulunan heyet-i vükelâ istifasını vermiştir.

Kral Hazretleri yeni bir heyet teşkîli için Prens Şika'yı saraya çağırmıştır.

Paris 1 Nisan

Mösyö (François) ile Mösyö (Gub-le) Feluke kabinesine dâhil olacaklardır.

Paris 2 Nisan

Mösyö Freycinet'in Harbiye Nezâretine tayîn olunacağı söylenmektedir.

Paris 3 Nisan

Yeni heyet-i vükelâ ber vech-i âtî teşkîl etmiştir:

Mösyö (Charles) Floquet meclîs riyâsetiyle dâhiliye, Mösyö (Rene) Goblet hâriciye, Mösyö (Charles de) Freycinet harbiye, Mösyö (Jules François Emile) Krantz bahriye, Mösyö (Jean-Baptiste) Ferrouillat adliye, Mösyö (Paul) Peytral maliye, Mösyö (Edouard) Locroy meârif, Mösyö (Pierre Deluns) Montaud nâfia, Mösyö (Jules) Viette ziraat, Mösyö (Pierre) Legrand ticâret nezâretlerine tayîn olunmuşlardır.

Bükreş 3 Nisan

Romanya'da kabine Mösyö (Rozetti)nin taht-ı riyâsetinde teşekkül edip hâriciye nezâretine Mösyö (Petre P.) Carp tayîn olunmuştur.

İsmailiye 2 Nisan

Yirmi bir marttan otuz bir Marta

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:130

kadar Süveyş Kanalından mürûr eden 131 sefineden iki milyon dört yüz bin Frank resim alınmıştır.

Caen 2 Nisan

Prenses (Clementine) İtalya'ya azîmet etmek üzere buradan geçti. Mûmâ ileyhâ kendisini istikbal zımnında gelmiş olan (Duc de Chartres) ile birkaç dakika mülâkat etti.

Roma 2 Nisan

Habeş kumandanı şerâit-i sulhun doğrudan doğruya müzakeresi zımnında kıdemli zâbitandan birisinin gönderilmesini İtalyanlara teklif etti. General (San Marzano) dahî İtalya ordugâhına Habeş ruesâyı me'mûrîninden bir zatın i'zâm edilmesini talep eyledi.

Musavva'a 2 Nisan

Habeş kumandanının nâmesi bu gece vâsıl oldu. Mezkûr mektupta İtalya hükûmetinin teklif ettiği şerâit ile şimdilik akd-i müsâlahanın mümkün olmadığı beyân olunuyor.

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Asâkir-i şâhâne miralaylarından İzzetlû Osmân Beyefendi tarafından lütfen matbamıza irsâl buyurulmuştur.

Bir Mâder-i Mütchassır

Ya Rab bu ne ızdırab-ı ahzân
His eylediğim dilimde her an!
Hasret denemez azab-ı nîran
Ateşgide-i cân sine suzan
Elbette ederdi beni perişan...
Evlâd fîrakıdır bu hüsrân
Yezdân acısın bu hale yezdân
İcâz-nümâ olan o sultân.

Çektim nice ızdırab-ı mihnet
Nezdimde kalır diye o heyet
Taktîr-i Hüdâyı sabr ve gayret
Tağyire nasıl eder kifâyet!
Vâki' yine ayrılık nihâyet
Evlâd fîrakı gamlı hasret
Yezdân acısın bu hale yezdân
İcâz-nümâ olan o sultân

Nezdimde iken o nazlı etfâl
Eylerdi beni hep onlar işgal

Gelmez idi istirahat-ı bâl
 Rahatların etmedikçe ikmâl
 Asayiş mi deriğ.. fi'l-hâl
 Evlâd-ı firâkı etti ihlâl.
 Yezdân acısın bu hale yezdân
 İcâz-nümâ olan o sultân

Yattıkça o yavrular koyup ser
 Balın idi sinegâh mâder!
 Bu levha idi o şevk-i âver
 Seyrile olurdu dil mübeşşer
 Eyvah ki...! Şimdi kalb-i kemter
 Evlâd gamıyla zar ve muğber
 Yezdân acısın bu hale yezdân
 İcâz-nümâ olan o sultân
 Kimler size şimdi dikkat eyler?
 Kim yavrularım hamiyet eyler?
 Kim şimdi acep sahâbet eyler?
 Kim halinize mürüvvet eyler?
 Mader-i bükâyı hasret eyler!
 Allah'a sizi emânet eyler
 Yezdân acısın bu hale yezdân
 İcâz-nümâ olan o sultân
 Nigâr binti Osmân

Romanya Kraliçisinin Mülâhazâtı

Dostlarla uğraşmak cümleden ziyâde cesa-
 rete muhtaçtır. Bu halde insan soğukta
 kalmak için ocağının ateşini bizzat kendisi
 itfâ etmiş olur.

Bir taraftan kemâl-i derece saâdet ve diğer
 taraftan hadden ziyâde sefâlet olur ise dost-
 luğa haleldârı olur.

Minnetdârlığa mebni olan dostu ve
 muhâdenet fotoğrafkârı bir resimdir ki
 eczâsı mürur-i zaman ile uçar mahv olur.

Tesellî-âmiz sözlerle bazı nasihatlar kınar
 birşeyi kestirmek için akıtılan soğuk su
 damlalarına benzer: Tesiri olur fakat ateşe
 mukavemet edemez.

(*) Encümen-i teftîş ve muâyene azâsından
 İzzetlû Azmî Beyefendi tarafından bi't-
 tercüme devletlû Münîf Paşa Hazretleri
 taraf-ı âlîlerinden tatbik-i icrâ buyurulmuş-
 tur

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:132

BEŞİNCİ KISIM**AHLÂK**

Mürüvvet Gazetesi İdâre-i Aliyyesine
Dünya ve ahirette insanın bâis-i şerefi ancak ilimdir. Hatta şeref-i ilim neseb üzere mukaddem olduğu delâil-i adîde ile müsbet ve müberhendir. Şöyle ki kişi kendi fazlıyla ıftihâr etmek asıl ve neseb ile ıftihâr etmekten evlâdır. Mealinde olan hadîs bu davayı ispata kâfidir.

Hazret-i Fatıma radiyallahu anha binti Rasûlillah olup eşref-i neseb olduğu ezharu mine's-şems iken Hazret-i Âişe-i Sıddıka radiyallahu anha vâlidemiz ilim cihetinden efzaliyette ona fâik idi.

Cümle malumdur ki ilim insanı terbiye etmeyip insan ilim ile terbiye olacağından fezâil-i ilim her şeyin fevkinde olduğu cihetle zâhiren ve bâtınen ilim ile âreste ve piraste olan kimse min ciheti'n-nesebi dün olsa bile yine saâdet-i kirâma küfüv olduğu musarrahtır.

Müctehidinden İmâm Yûsuf Hazretlerine hîn-i mükâlemede Hârûn Reşîd nesebiyle tefahhur-i izhâr ettikte İmâm Yûsuf Hazretleri asıl ile ıftihâr etmek muğayir-i

insâniyet ve fazl ile ıftihâr muvafık-ı hikmet olup dünyada sizin gibi pek çok insan bulunur. Fakat bu abd-ı hakîr gibi şu asırda âlim bulunamaz ki ferîd-i asır olduğundan ilim de bana küfüv ola demesi üzerine Hârûn Reşîd hakkı teslim edip (Leytenî cemalen ve hâlen le teallemtü'l ilme) buyurdular.

Binâen alâ hâzâ bir kimse lezâiz-i ilmi tezevvuk etmeyip te selefinin ıktisâb etmiş olduğu şeref ve fazîletle ıftihâr etmek gibi dünyada abes şey olamaz.

Kütüb-ü tefsîrde beyân olunduğu vech üzere ilim ile zulmün menbâı kasaba ve cehl ile bereketin menba'ı karyeler ise de kasabanın ilmini karyenin bereketini ve karyenin cehli kasabanın zulmünü celb ettiğinden ilim ile bereket kasabada ve zulüm ile cehl karyelerde demek olmakla bu cihetten medeniyetin ehali-i karada noksâniyetini lâzım gelip terbiye-i nefis behemehâl âleme muhtaç olduğundan şu evsâf ile muttasıf olanlar her halde kendilerini üdebâdan a'd edemezler. Çünkü edîb olmayan kimse hamiyet ve mürüvvet denilen ef'al-i memdûha mefkûd olup nüfus-i zekiyye ve himmet-i âliyeden mahrûm demek olur. Ancak şeref-i insâniyeti hâiz olanlar hem cinsiyle ülfet ve müvâneset

ederek mâ fevkine riâyet ve mâdûnuna merhamet ve kulûb-i münkesireyi imâr gibi hâlâtın küllîsini deruhde etmiş olmalıdır ki bunların cümlesi edebiyat tahtında münderrictir.

Şu evsâf-ı mezkûradan bî behre olduğu halde edîb ve fazîlet davasında bulunmak gibi dünyada hilâf-ı hakîkat bir şey olamaz. Muallim-i Mekteb-i Rüşdiye-i Tokat es-Seyyîd Mustafa Nûrî

ALTINCI KISIM

FÜNÛN

Maba'di

Arzın hareket-i seneviyesi ise güneşin etrafında ve mîntakatü'l-burûc üzerinde garpten şarka doğru olan hareketidir ki üç yüz altmış beş gün altı saatte ikmâl eder. Bu müddette tam bir sene husûle gelir. Güneş arzdan bir milyon kırk iki bin kere büyük ve cesâmetlû olup uzaklığı da yüz elli beş milyon kilometredir. Ay dahî arzın peyki olarak arzdan kırk dokuz def'a küçük ve bu'd-i mesafesinde üç yüz yetmiş yedi bin kilometredir.

Bunlar muzlim bulundukları halde güneş-den ahz-i ziyâ eder. Ayda seyârât-ı sâire-i misüllû iki nevi harekete mâlik olup ikisi de arzın etrafında yirmi yedi gün yedi saat kırk üç dakika dört sâniyede ikmâl eder ise de o müddette arz mukaddem ki noktada bulunmayıp mîntakatü'l-burûc üzerinde yirmi derece kadar ilerlemiş bulunacağına ve o mücemme'a vâsıl olmak için iki gün beş saat bir dakika mesafe daha kat' etmek lâzım geleceğine mebnî müddet-i mâh-ı kamerî yirmi dokuz gün on iki saat kırk dört dakika dört sâniye olmuş olur. Ay ibtidâsında güneş, arz, kamer üçü bir istikâmette bulunduklarından o esnada ay görünmez. Hareket-i devriyesiyle ilerledikçe evvelâ hilâl halinde nihâyet on dört on beş gün mürûrunda nısf-ı kürre-i nûrânîsi büsbütün müşâhede olunur ki bu hâline bedr-i tâm denilir. Husûf ve kûsûfun dahî vuku'a gelmesi mezkûr hareketlerden neş'et eder olduğundan insana dehşet verecek şeyler değildir. Ay tutulmasının sebebi şudur ki bazı kürre-i arz güneş ile ay arasında girerek ayın ziyâsına mani' olarak bedr-i tâm görünecek iken gölge altında muzlim

görünür. Güneş tutulması ise ay güneş ile arz beynine tavassut ederek şemsin ziyâsını setr eder. Binaen aleyh şuhûr-u arabiyyenin ortasında husûf evvelinde kûsûf vukû' bulur. Herkes için bulunduğu ufuk dâhilinde şark-ı garb şimâl-i cenûb isimleriyle dört cihet tasavvur olunur ki bunlara cihân-ı erba'a'-i asliyye denir. Şark güneşin doğduğu, garb güneşin battığı ve güneşe karşı durulduğu zaman sağ taraf cenûb sol taraf şimâldir. Haritalara bakıldığı zaman üst taraf şimâl, alt taraf cenûb, sağ taraf şark, sol taraf garbtır. Mezkûr cihetlerden başka dört cihet daha vardır ki şark ile şimâl beynine şark-i şimâlî, garb ile şimâl beynine garb-i şimâlî, şark ile cenûb beynine şark-ı cenûbî, garb ile cenûb beynine garb-ı cenûbî tesmiye olunur. Bazı gemiciler bu cihetlerin isimlerini kullanmayıp ol taraflardan gelen rüzgârların isimlerini isti'mal ederler. Şimâlden yıldız, cenûbden kıble, şarktan gün doğrusu, garbtan batı, şark-ı şimâlîden poyraz, garb-ı şimâlîden karayel, şark-ı cenûbiden keşişleme,

garb-i cenûbîden lodos rüzgârları vezn etmektedir.

Maba'di var.

Mirgün İnâs Mekteb-i Rüşdiyesi Baş Muallimesi Fitnat

Tarih

(Ma badu)

Hazret-i Nûh emr-i Hüda ile Sam, Ham, Yafes nâmında üç oğluyla ıyâllerini ve rûy-i arzda bulunan hayvânâtta ikişer erkek ikişer dişi alıp Çimşîr Ağacından bir tabut yaparak cesedi âdemi vaz' edip mezkûr gemiye girmeleriyle tufân zuhûr eyledi. Sular ol derece kabardı ki en mürtefi' dağları on bin arşın aştı. Bilâ fâsıla yağmurlar yağarak yeryüzünü yüz doksan gün su ihâta eyledi. Ba'dehu Hüdâ-yı lem yezel bir rüzgâr halk ederek yağmurlar kesildi. Mezkûr sefine mâh-ı muharremin onuncu günü Cebel-i Cûdî üzerinde karar kıldı. Ve sefinedekiler selamete erdi. Suriye ve Ceziretü'l-Arap evlâd-ı Sam'dan, Mısır, Habeş Hind, Sind, Kıbtî evlâd-ı Ham'dan, Türk, Tatar, Çin, Faris, Rum milletleri evlâd-ı Yafesten tevellüd ve tenâsül eylediği için Hazret-i Nûh'a Âdem-i Sâni itlâk

olunmuştur. Tufandan sonra Yemen’de zuhûr eden Âd kavmine tarîk-i müstakimi irâe etmek üzere Cenâb-ı Hakk Hûd aleyhisselâmı irsâl buyurup bunca nasîhat ve nice mucizeler ibrâz buyurmuş ise de yalnız kırk kişi imân edip, sâiri dalalette kalarak şiddetli rüzgârlarla helâk olmuşlar. Ba’de-ezîn Semûd Kavmi zuhûr ederek Sâlih aleyhisselâm meb’ûs olup nice sene-ler tevhide davet eylemiş onlardan da yüz kişi şeref-i iman ile müşerref olarak bâkisi şedid bir hareket-i arz ile helâk olmuşlar. Hazret-i Sâlih iman edenleri alıp Yemen’de kâin Hadramevt Şehrine azîmet ve bir müddet sonra vefât edip defîn-i han rahmet olduklarından halk bir müddet peygambersiz kalıp Bâbil ahâlisi ziyâde isyâna cûret ve melikleri olan Nemrûd ulûhiyet davasına kadar kıyâm ederek bir gece rüyasında ay ve güneşin ziyâsı hiç hükmünde gayet münevver bir yıldız tulû‘ ettiğini görmesiyle vâkıa-i mezkûreden ürküp tabir ettirdikte bu sene bir çocuk doğup esâs-ı saltanatın mahv olmasına bâdi olacak cevâbı bir kat daha havfını tezyîd eylediğinden ol sene tevellût eden erkek çocukları peder ve مادرlerinin

nâle ve feryatlarına asla terahhüm etmeye- rek bir takım cellâd bî-âmân ellerinde zebh ve i‘dam ettirip icrâ ettiği ihtiyât ve dikkat cenâb-ı Hâlık-ı Kadîrin emr-i takdirini tağyîr edemediğinden Hâfız-ı Hakîki Hazret-i İbrâhîmi kehvâre-i mahfûziyette saklayıp müehhiren kavm-i Nemrûd’u dîn-i Hakka davet için bâis ve irsâl buyurduktan kabûl-ü imân etmeyip Hebut ismiyle müsemmâ bir şahsı müfsidetin ta‘limiyle etrâf-ı eknâftan toplattırılan odun ile kırk gün yaktırılmış olan ateş cihânsız içine mancınık ile Hazret-i Müşârun ileyihi attırmış ise de mezkûr ateş enva-i gül ve çiçekler ve türlü reyâhîn ağaçlarından mürekkeb bir gülistân-i rûh-i efzâ ve Hazret-i İbrâhîm ol bahçe derûnunda müteşekkik eltaf-ı celîle-i Hüdâ olup nihâyetü-l emr mahlûkatın en aciz ve küçüğü olan sivrisinek Nemrûd’un helâkine sebep olmuştur. Hazret-i İbrâhîm Hazret-i Lût ve harem-i ismeti Cenâb-ı Sâre ile birlikte Şam’a ve ondan Mısır’a muvâsalât eylemişler. Mısır melîki olan Firavun bazı esbâba mebnî Hazret-i Sâre’ye şükrâne-i selâmet olarak takdîm ve ihdâ eylediği Hacer nâm câriye-yi tezevvüc edip

Hazret-i İsmail tevellüt ederek ve ziyâde şeyhûhat halinde iken Hazret-i Sâre'den de İshâk aleyhisselâm kehvâre-i pirâyı vücûd olmuştur. Hazret-i İbrahim'in vefâtından sonra Şam civarında Sedum ahâlisi hiçbir kavmin yapmadığı fenâlığı icrâyâ cüret eylediklerinden amcası Hazret-i İbrahim ile Şam'a azîmet eden Lut aleyhisselâm peygamberliğe ba's ve irsâl buyurulup her ne kadar men' ve tahzîr ile tarîk-i istikâmet ve din-i hakka davet ve enva'-i vaaz ve nasîhat buyurmuş ise de tarîk-i dalaletten ayrılmamış olduklarına mücâzaten Cenâb-ı Hakk başlarına taş yağdırarak cümlesini helâk etmiştir. Yukarıda zikrolunduğu üzere Hazret-i Sâre Hacer ile İsmail'i kıskanmış olduğu cihetle Hazret-i İbrâhîm şeref-sudûr eden vahy-i ilâhi mûcibince Mekke-i Mükerreme'ye getirip Cenâb-ı Hakka tev-di' ile avdet eylemiştir.

(Maba'di var)

Mirgün İnâs Mekteb-i Rüştîyesi İkinci Muallimesi

Âyişe Nazîra

YEDİNCİ KISIM MÜTENEVVİA

Hârûn Reşîd'in keyifsizliğinde huzuruna çıkan bir hekîm-i hâzik, nüdemânın ve mukarrebîn havâssın cümlesini üç beş dakika odadan çıkartmak sûretiyle bir halvet icrâ ettirip müşârûn ileyh Hazretlerinin hayret ve teaccübüyle tabîbin yüzüne bakar. Böyle yalnız kalmalarının illet ve hikmetini anlamak istedikleri sırada bu tabîb- zarîf söze yavaşça ağâz eder. Ve der ki: Efendimiz, bu odada zat-ı haşmet-penâhınız bendeniz ve bir de hastalık mevcûddur. Eğer benimle ittifak ederseniz, hastalığa galebe ederiz. Eğer hastalıkla müttetik olursanız beni mağlup ederseniz.

Hakîm-i hâzıkın şu tarz-ı edebiyânede vuku' bulan tenbîhâtı Hârûn Reşîd Hazretlerine ziyâde tesir etmekle onun müdâvât-ı serîasıyla az zamanda afaktiyâb olmuştur.

Sadr-ı esbak Kadri Paşa merhûmun mahdûmu İsmail Beyefendinin âsâr-ı mütercimesidir.

(Larvoş Fokoldo'nun Mülâhazât-ı hakimiyesinden bazı fıkralar)

Hodpesendlik kâffe-i müdâhinlerin en büyüğüdür

Bahtiyâr kimselerin halîm ve mutedil olmaları servetin mizâclarına verdiği sükûnetten ileri gelir.

Başkalarına gelen mesâibi tahammüle hepimizin de kuvveti vardır.

Hayatımızın devamı elimizde olmadığı gibi hevâ-yı nefsimizin de anani elimizde değildir.

Hevâ-yı nefis ekseriyâ en dirâyetli adamı ahmak ve en ziyâde ahmak olanları dirâyetli gösterir.

İnsanın kalbinde dâimi sûrette müteselsil arzular vardır ki birinin mahvı ekseriyâ kalpte bir diğerinin birleşmesine mütevakıftır.

Muallim Nâci Efendi Hazretleri'nin kalem-i tashîh-i âlîlerinden geçen “Mekteb-i Edeb” nâm risâle ki onu kitapçı Arakil Efendi tesîs etmiş ve mündericâtı fevkâlâde itinâ ile vücûda gelmiştir. Bu (Mekteb-i Edeb) den (Zevcinin Vezâif ve Hukuk Müttekâbilesi)

ünvanlı makalenin ehemmiyet ve nezâket-i mahsûsasına ve bi'l-cümle muhadderâta cihet-i te'allukuna mebnî onu gazetemizle derç ve neşre lüzûm görmüşüzdür.

Zevcinin Vezâif Ve Hukûk-U Müttekâbilesi

Erkekler dâimâ iyi kadınların nedretinden, kadınlar da iyi erkeklerin kiltinden şikâyet ederler. Bu teşkî bütün bütün de haksız değildir. Kabahat kimde olduğunu tayîn etmek hayli müşkildir. Şurası muhakkaktır ki bu şikâyetler pek çok familyaların bedbahtlığını mûcib oluyor.

Bahtiyar görülen ailelerin esbâb-ı mesûdiyetleri taharrî olunca zevcinin yekdiğerine karşı borçlu oldukları vezâifi kemâliyle ifâ etmelerinden başka bir sebep bulunamaz.

İmdî ey zevç ve zevceler! Mesut olmak istermisiniz? Hukuk-u müttekâbile-i zevciyyeye bi-gâyet dikkat ediniz.

Ey kadınlar! Zevcelerinizin devâm-ı muhabbetini arzu eder iseniz tehhül ve tezevvüçlerinden evvel zevcelerine hoş görünmek için sarf etmiş oldukları sa'y ve gayreti ba'de'l-izdivac terk eden kadınlar gibi olmayınız.

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:138

Kendinizin ve zevcenizin haliyle mütene-sib sûrette esvâb giyiniz. Lâkin yalnız zev-ceniz için giyiniz! Başkalarına hoş görün-mek için giymeniz! Başkalarına ve (moda) denilen divâneliğe tâbi olmayıp zevcenizin arzu ve tabiat ve mizâcına muvafık sûrette şeyler iktisâ ediniz. Bir kadın evin içinde zevcinin karşısında üstüne, başına bakma-dığı, pâk durmadığı, zevcine hoş görünme-ğe cehd etmediği halde hârice çıkacağı vakit hadden aşırı süslenir, takar takıştırır, her şeyi yakıştırır ise zevcine hoş görün-mek kaydında olmadığını ilân eder. Zevci de bunun farkına vararak hiç şüphe yoktur ki zevcesinin bu tavır ve hareketi kendisin-den ziyâde başkalarına hoş görünmek için olduğu zannında bulunarak kendisinden müteffir olur. Belki de ondan ziyâde nazar-ı riba bir kadına teveccüh ve kendi-sini terk eyler. Bu halde zevcin meyânında burûdet ve nefrete en evvel kadınlar tara-fından sebebiyet verilmiş olur.

Bunun gibi gerek zevclerde ve gerek zev-celerde daha pek çok kusurlar bulunabilir. Zira kimse kusur ve noksandan hâlî de-ğildir. Lâkin zevcin her şeyden ziyâde

yekdiğerine hoş görünmeğe ve birbiri gü-cendirmemeğe çalışmıştır. Hatta yekdiğe-rinin akraba ve teallukâtına karşı dahî hürmet ve riâyette kusur etmemelidir. Zira onlara olan tevkîrât ve tahkîrât kendilerine aittir.

Binaen aleyh başkalarının bize hürmet ve riâyete etmelerini arzu eder isek evvelâ biz onlara hürmet ve riâyete etmeliyiz.

Yoksa hürmetsizlikten muhabbet-sizlik, bundan da nefret ve husûmet zuhûra geleceği derkârdır.

Erkekler! Siz de kendi tarafınızdan vâki‘ olan intihâbınızı tasvîb ve takdîr edi-niz! Düşününüz ki sizinkilerden iyi zannet-tiğiniz kadınlarda sizin göremediğiniz ve bilemediğiniz nice kusurlar vardır. Eğer onlar ile izdivaç etmiş olaydınız belki zan-nettiğiniz kadar memnûn ve hoşnut olmaz idiniz. Zevcenizin kusurlarına bakmadan ziyâde kendi kusurlarınızı gözlerinizin önüne alınız ve haklarındaki hürmet ve muhabbetinizi tezyîd ederek kusurlarınızı afv ettirmeğe ve muhabbetlerini kazanma-ğa çalışınız. Zevcelerinizin la-yuhti’ olma-larını talep etmek hadden aşırı bir şey de-ğildir?

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:139

Fransa Krallarından XII. Louis zevcesi Anne de Bretagne nâm Prenses her husûsta iyi ve terbiyeli olduğu halde yalnız merteb-i gayede bulunan kibir ve nahveti kralı rahatsız ederdi.

Müşârün ileyh hem iyi bir kral, hem de iyi bir zevc olduğundan dâimâ “ne çare! Kadınların bedel-i iffet ve ismetlerini bu vech ile te’diye eylemek vaciptir” diyerek kendisini afv ederdi.

Eğer uygunsuz halleri ve bed muameleleri seni mükedder eden bir zevciye düşer isen ağyâr yanında ondan teşekkî etmekten sakın! Bu babda meşâhirden bir zat demiştir ki: “Bu öyle bir illettir ki ona etibbâ bile çare bulamazlar.” Bir kadın ne kadar küstah ve barbar olsa, ne derece bi-edep bulunsa yine onu bu kusurlarından dolayı ithâm eden zevci mutazarrır olur. Zira bir kadının rezil ve bednâm olması zevcin haysiyetine dokunur. Bir zevc zevcesini mümkün mertebe ıslâh etmeli, şayet ıslâha muvaffak olamaz ise bari kusurlarını setr ve ihfâya çalışmalıdır. Hastaya hem müesir ilaçlar vermeli, hem de kendisini bağarmaktan men’ etmelidir. Buna muvaffak olmak için de

dirâyet ve fetânet lâzımdır.

Hiddetli zamanlarda verilen nasihatlar tesir eder. Bu cihetle nasihat vermek için dâimâ böyle vakitler intihâb edilmelidir. Eğer zevcenin ahvâlini uzun müddet tecrübelerle nâ-kâbil ıslâh bulur isen bari sen de ona uymağa çalış! Tâbi bulunduğun din ve kanun müsait olduğu halde (dahî kendisini terk etmek tarafına gitme). Lâkin rişte-i izdivâcî öyle birden bire velvele ve şamatla, değil aheste aheste kati’ (edenler ekser pişman olurlar)

Eğer zevcen kâmile ve fâzıla ise onun akıl ve isti’dadını takdîr ve kendisini bir mevhibe-i ilahiyye olmak üzere telakki et!

Kütüb-ü ilâhiyyeden birinde mestûrdur ki: “Afife bir kadın eltâf ve mevâhib-i ilâhiyenin en büyüğüdür. Dünyanın altınları ve hazîneleriyle mukayese edilemez.”

Eğer sen uygunsuz mizac-ı meşrebin ve bed muamelelerin ile kendisini çok defa gücendirmiş isen onunla uzun müddet mütelezviz olamazsın. Ya ecel kendisini senin elinden kapar yahut daha şeni’ olmak üzere onun muhabbet ve şefkati senin üzerinden zâil olur. Ondan sonra

sen de yalnız cezayı çekmek için yaşamış olursun.

Nihâyet derecede muzdar kalmadıkça bütün kuvvetini zevcene gösterme. Cabbârlık dâimâ menfûrdur. Hiçbir kimse cebren iyi bir şey yapmaz. Kendisini iyilikle tatlılıkla iyiliğe sevk ve irşâd eyle. Ona düşman gibi değil, dost gibi muamele et. Zira intihâb-ı gerdek olan zevcen senin esirin değil, ancak bir refîk-i şefikindir. Hasbe'l-kader bir cabbâr ve gaddârın eline düşen kadına acınır. Zira öyle adam insan değil, hayvânât-ı vahşîyyeden de vahşî bir canavardır ki yalnız kendi nefs-i emmâresi tarafından idâre olunur. Nefs-i nâtıkasının sadâsını istima' etmeğe muktedir değildir. Bir zevce düşmekteki fenâlık yalnız kendi kader ve namusunu şikeste etmek üzere ağzını açtığı gibi bed muamele edeceğinden havf olunması değil, daha ziyâde fenâsı, en fenâsı odur ki bu bed huyda bulunan adam başlıca zevcesini dâimâ kendisinin taht-ı tahakkümünde tutmak için ona dâimâ ve asılsız yere hiddet ve şiddeti ve enva'-i tahkîri revâ görür.

Bir kadın için bu misüllü zevc ile asla imtizâc kâbil değildir. Hiç rahat yüzü göremez. Dâimâ kederden hâlî kalacağına emîn olamaz. Zira kendisini zabt ve idâre etmek için hiçbir çare-i müessir yoktur. Hadsiz, hesapsız uygunsuz hal ve kâllerinden, nâbecâ ef'âl ve harekâtından kendisini men' edebilecek hiçbir vasıta yoktur. Bunları yapmaktan murâd ise kendisinin hâkimiyetini, anları yapmağa muktedir olduğunu göstermekten başka bir şey değildir.

Hukuk-i tâbi'iyeden olan Hak hâkimiyeti muhâfaza ile lâkin kemâl-i akl ve basîret ve fart-ı intibâh ve itinâ ile ve dâimâ hüsn-ü niyet ile isti'mâl et ve onu hiçbir vakit sû-i istimale meyl etme.

Din, medeniyet, insâniyet, adâb ve ahlâk, terbiye ve nezâket, cümlesi bu hakk-ı tabi'i ve meşru'u tasdik eder.

Bir aile içinde büyük kim olduğu bilinmelidir. Lâkin zevceyn beyinde hâkim ve âmir kim olduğu tefrîk olunmak caiz değildir.

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaleddin

Müdürü Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin

Sene: 1**Pazartesi****Numru: 8**

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satır 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	--

5 Şaban 1305**Bir Nüshası 2 Kuruştur****6 Nisan 1303**

Tab' hâne-i Âmirede mevcûd kütüb-ü mütenevvia'nın beyânı;

BİRİNCİ KISIM**BEND-İ MAHSÛS**

Meârif-i İslâmiyeden Bir Nebze yahut
İstanbul Meârifî

Altı numrulu nüshamızda bâlâdaki serlevhayla tahrîr ettiğimiz bend-i mahsusun maba'dini bu nüshada ikmâl edeceğiz:

1256 tarihinde İstanbul meârifî hakkında bir fikr-i mahsûs peydâ edilmeğe başlanıp ve tab'hâne-i âmire'de basılıp neşir ve fûruht olunan kütüb ve resâilin ne gibi şeylerden ibâret olduğunu aynen izhâr etmek emeliyle bir ilan-ı mahsûsa mürâcaat eyleyeceğimizi sâlifü'l-beyân makalemizde söylemiştik. 1256 senesi

Cild	Kuruş	
Tarih-i Gülşen-i Meârif	2	120
Pend-i şerh-i mâ hazar	1	18
Resâil-i Hamse	1	5
Halebî	1	20
Baharistan Şerhi	1	45
Hadis-i Erbaîn Şerhi	1	25
Şâhidî Şerhi	1	15
Şerh-i Akâid Hâşiyesi	1	17
Assâm		
Fetevâdan Camiü'l-	1	35
İcâreteyn		
Kâfiye Şerhi Assâm	1	35
Tuhfetü't-Rüşdî	1	18
İthâfu'l-Munsafin ve'l-udebâ		

Şevvâlinin 11nci günü çıkan 8 numrulu Ceride-i Havâdisten kütüb-ü mezkûra şu vecihle muharrerdir:

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:142**

Hasiniyye hâşiyesi müftîzâde 1 00

Gerçi 990 tarihinden 1003 senesine kadar İstanbul'da Padişâh-ı zîşan Hazretlerine birçok kütüb ve resâil tercüme ve te'lîf edilip takdîm kılınmış ve Sultân Ahmed Han-ı Sâlis Hazretleri zamanında Damad İbrâhîm Paşa sadârate geldikte taraf taraf kütüphâneler ve büyücek mektepler imar ve küşâd olunup nice şua'râ zurefâ ve erbâb-ı hüner ve meârif yetişmiş ise de bunlar hep zevk ü safâ âlemlerine koyulmuşlar ve etfâl-i vatânı kendilerinden müstefîd etmek üzere ilim ve irfanlarından umûma tarîk-i istifâdeyi küşâd eylememişlerdir. Devlet-i Aliyye'nin düvel-i ecnebiyye ile münâsebeti bu tarihte gittikçe artmış ve arayış ve debdebeye meyil ve rağbet çoğalmıştır. Erbâb-ı Kemâlden meşhûr Saîd Efendi himmetiyle İstanbul'da fenn-i celî-il tab' ve temsîl-i mevki' fiil ve tatbîka çekilmiştir. Ve bunda (İbrâhîm Müteferrika) nâmında bir Macar- lının delâlet ve sanatı medâr-ı kifâyet olmuştur. Sultân Ahmed Sâlis'in hat-ı destiyle pek mükemmel ve kebîr bir Mushaf-ı Şerîf zuhûr eylemekle beyne'l-ricâl ziyâdesiyle takdîr edilmiştir. Hâsılı neşr-i ulûm ve kesb-i envâr-ı fûnûn için Payitaht- ı Saltanat-ı Seniyyede bir takım

Hasiniyye hâşiyesi müftîzâde 1 00

Gerçi 990 tarihinden 1003 senesine kadar İstanbul'da Padişâh-ı zîşan Hazretlerine birçok kütüb ve resâil tercüme ve te'lîf edilip takdîm kılınmış ve Sultân Ahmed Han-ı Sâlis Hazretleri zamanında Damad İbrâhîm Paşa sadârate geldikte taraf taraf kütüphâneler ve büyücek mektepler imar ve küşâd olunup nice şua'râ zurefâ ve erbâb-ı hüner ve meârif yetişmiş ise de bunlar hep zevk ü safâ âlemlerine koyulmuşlar ve etfâl-i vatânı kendilerinden müstefîd etmek üzere ilim ve irfanlarından umûma tarîk-i istifâdeyi küşâd eylememişlerdir. Devlet-i Aliyye'nin düvel-i ecnebiyye ile münâsebeti bu tarihte gittikçe artmış ve arayış ve debdebeye meyil ve rağbet çoğalmıştır. Erbâb-ı Kemâlden meşhûr Saîd Efendi himmetiyle İstanbul'da fenn-i celî-il tab' ve temsîl-i mevki' fiil ve tatbîka çekilmiştir. Ve bunda (İbrâhîm Müteferrika) nâmında bir Macar- lının delâlet ve sanatı medâr-ı kifâyet olmuştur. Sultân Ahmed Sâlis'in hat-ı destiyle pek mükemmel ve kebîr bir Mushaf-ı Şerîf zuhûr eylemekle beyne'l-ricâl ziyâdesiyle takdîr edilmiştir. Hâsılı neşr-i ulûm ve kesb-i envâr-ı fûnûn için Payitaht- ı Saltanat-ı Seniyyede bir takım

vesâit müşâhede olunmağa başlamış olduğu halde (1140) tarihinden (1199) tarihine değin emr-i meârif bir raddede kalmış ve fakat Sultân Osmân Han-ı Sâlis Hazretleri ahlâk-ı milliyeyi a'lâyâ çabalayıp bi'l-cümle mekîdelerin sed ve bendi ve nisvân-ı müslimînin seyir yerlerine ve sokaklara açık saçık kıyafetlerle çıkmaması şedîden irâde ve ferman buyurulmuş 1169'da Padişah tebdîl gezer iken ve üçüncü def'a sadâratı elde etmiş olan Ali Paşa'nın ve sâir evliyâ-i umûrun mâhiyetini iyice anlayarak mensıb-ı sadârat Avrupa memâlikinde müddet-i medîde sefâretle gezip mesâlih-i nâzike-i devlette istihdâm olunmuş olan Mehmed Saîd Efendi'ye tefvîz olunmuştur.

Gerek Saîd Efendi'nin ve gerek (1870)'de mesned-i sadârete bi-hakkın geçirilmiş olan Râğıb Paşa'nın ulûm ve fûnûnun İstanbul'da tamîm ve intişârına hizmet-i makbûleleri görülmüş ise de geçen nüsha da zikri geçen Encümen-i Dâniş ve Dârü'l-Funûn gibi Mekteb-i Mülkiye ve Mekâtib-i Harbiyye gibi tesîsât-ı hayriyye 1260 tarihinden bed'e eylemiştir. Kimya ve hikmet-i tabiiyye misüllü tedrîsât-ı mühimmeyi ol vakit yani 1275'den 1280 seneleri arasında meârif-ı umûmîye ve Nâfia Nezâreti Müsteşarı

olan Ferîk Dervîş Paşa bizzat deruhde eylemiş ve Mekteb-i Mülkiyenin son sene imtihanı her sene meclîs-i meârif tarafından icrâ kılınmıştır.

İstanbul meârifinin i'tilâsına en müessir tedâbîri kendi kalemiyle ittihâz eden zat-ı âli-i kadr Âkif Paşa merhûmdur. Kendisi elsine-i ecnebiyye ve edebiyât-ı garbiyyeye aşinâ olmadığı halde belâğat ve fesâhat fedaîlerinden bulunduğu için ulviyet-i efkârına meftûn olan hürriyet-i kalemiyyesi tasannu' ve tekellûf gâilesine karşı kemâl-i şiddet ve hiddet ile mukâbele edip ve fakat uslûb-u ifâdeye bir zemîn diğer verdiğinden ve Reşîd Paşayı bî nazîr derhal imdada yetişip Âkif Paşa'nın fesâhat ve belâğatine bir kat daha revnak ve şetâret bahş eylediğinden "edebiyat"ı ihyâ etmişlerdir. Ziyâ Paşa ile Şinâsî merhûm o iki vezîr-i zîşânın kalem-i hikmetlerinden sâdır olan nevâdir-i âsâr-ı hırz-ı cân eylemişler ve git gide hârikalar göstermişlerdir. Şinâsî'nin ruhu Kemâl Beyefendi'nin ruhuna ruh katmış ve kimselere kıyâs kabûl etmeyecek bir Abdülhak Hâmid zâhir olmuştur. Mekteb-i Mülkiye ve Sultâniye'de ancak Ekrem

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:144**

Beydir ki edebiyât-ı talîmiye hakkıyla iktidâr gösterip edebiyat nokta-i nazarıyla saye'-i irfânında yetişen bunca nur-u seyyidgân vatan evlâdından ahfâda intikâl edecek sûrette zât-ı muallimânelerine minnetdâr kalmışlardır. Merkez-i Hükûmet-i Seniyye ve Memâlik-i Osmâniye'de Ahmed Midhad Efendi Hazretleri'nin âsâr-ı mütenevvia'-i edebiyyesini mutâla'a etmeyen varsa elbet okuyup yazması olmayan bir kimse demektir. Kemâl-i muhâlasatla esâmisini dermeyân ettiğimiz dört beş zattan başka Cevdet Paşa, Sait Bey, Zihnî Efendi, Muallim Nâcî Efendi, Abdurrahman Süreyyâ Efendi, Hacı İbrâhîm Efendi Hazretiyle daha pek çok erbâb-ı kemâl mevcûddur. Cümlesinin semere-i sa'y ve himmetiyle bugünkü gün binlerce kütüb ve resâil tab' ve neşr olunmakta ve bundan yedi sekiz sene evvel günde yedi sekiz gazete satmak üzere devâir ve aklâmı yedi sekiz kere devr eden kişiler ikdâm ve sebat sayesinde o binlerce kitapları yedi sekiz yüz kuruşdan yedi sekiz bin kuruşa kadar olan ücret-i tabi'yye ve sâiresinden kaçınmayıp bir taraftan ta'mîm-i meârif hizmetle fenn-i tibâati ve kitapçılık sanatını ihyâ eylemektedir.

İstanbul meârifî hakkında şu neticeyi arz etmek isteriz ki her bir şeyin iyisini

fenâsını anlamak ve kendi nefsinin ve oyunun işini iyice bilmek bile meârif sayesinde hâsıl olacağından insanın her halde boynunun borcu cehilden kurtulup ilim ve hüner tahsîl etmek olduğu için velîni'met-i biminnetimiz Padişâh-ı meârifşerver Şevketlû Sultân (Abdülhamid) Han Efendimiz Hazretleri culûs-u hümâyunlarını müte'âkib kâffe-i umûr ve mesâlih-i devlet-i aliyyeleriyle tevağğul buyurdıkları sırada en evvel emr-i meârifin tamîm ve ihyasına fevkalade itinâ buyurdıklarından sâye-i feyzivâyeye-i Hazret-i hilâfetpenâhilerinde üç dört sene zarfında Avrupa mekteplerine mümâsil bunca âlî mektepler küşâd buyurulmuş olduğundan İstanbul meârifî gün be gün i'tilâyâ yüz tutmuş ve sâye-i meâlivâyeye-i Hazret-i şehinşâhîlerinde nice nice erbâb-ı kemâl yetişmekte bulunmuştur.

İKİNCİ KISIM**HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE**

İstanbul'da sâye-i şâhânede muntazam bir müzehâne vardır ki kadın erkek onu seyr ve temâşâ edebilirler.

Bu Müze-i Hümâyuna Şevketlû Padişahımız Efendimiz Hazretleri ziyâdesiyle itinâ buyurmaktadırlar. Sadr-i ‘azam-ı esbak devletlû ibhetlû Ethem Paşa Hazretlerinin mahdûmu rütbe-i bâlâ ricâlinden atufetlû Hamdi Beyefendi Hazretleri iş bu müzehâneye müdür tayîn buyrulduğundan ve Hamdi Beyefendi Hazretlerinin âsâr-ı atıkaya ve sanâyi-i nefîseye fevka’l-had malûmâtı bulunduğundan Memâlik-i Osmâniye’den bazı taraflara bizzat azîmet ve icrâ-yı taharrüyât eyleyerek pek çok âsâr-ı atika keşf ve ihrâc etmişler ve bugünkü müze-i hümâyunu yoluyla tanzîm ve ihya eylemişlerdir.

Şu bir iki gün zarfında Aydından bir takım antikalar daha gelmiştir. Geçende Sayda’da bulunan antikaların dahî pek kıymetdâr olduğu anlaşılmış ve Hamdi Beyefendi Hazretleri bu defa yeniden Sayda’ya azîmet etmişlerdir.

Mâliye Nezâret-i Celîlesi tarafından bütçe tanzimi yani devletimizin îrâd ve mesârifini karşılaştırmak husûsu için ziyâdesiyle çalışılmaktadır.

Bu defa bazı tenkîhât dahî icrâ

edilmiştir. Mâliye Tahsîlat İdâresi ve Nâfia Komisyon-u Âlîsi ve Şehir Emâneti Mülhakat Meclisi ve Defter-i Hâkânî İdâre Meclisi ve bazı ticâret mahkemeleri lağv olunmuştur. Fakat Şevketlû Merhametlû Padişahımız Efendimiz kimsenin mağdur olmasına rıza göstermemekte bulundukları cihetle mezkûr meclislerden açığa çıkan memûrîn ve ketebe ve sâir zevât birer sûretle hizmet-i devlete alınıncaya kadar ma‘zûliyet maaşı olarak eski aylıklarının nısfını alacaklardır.

Üsküdar’da kâin Pîr Aziz Mahmud Hüdâyî (kuddise sirruhu’l-âlî) Hazretlerinin dergâh-ı şerîflerinde emsâl ve sevâbıkı misüllû dergâh-ı mezkûr post nişîni Efendi tarafından bi-ikmâl-i tazîm Mirâc-ı Bâhirü’l-ibtihâc-ı Cenâb-ı Risâletpenâhi kıraat ettirilmiştir.

Resmî

Tevcîhât

Mahkeme-i temyîz azasından atûfetlû Ali Şahbaz Efendi Hazretlerine rütbe-i bâlâ.

Defter-i Hâkânî Nezâret-i Celîlesi

Muâvinliği Nezâret-i Müşârun ileyhâ Mülğâ Meclîsi İdâresi Reisi Sâbık Saâdetlû Reşid Beyefendi Hazretlerine.

Hazîne-i Hassa-i Şâhâne Muhasebeciliği Matbah-i Âmire Müdürü Sâbık Saâdetlû Hâfız İbrâhîm Efendiye.

Şûrâyı Devlet Muâvinliği merhûm Safvet Paşazâde İzzetlû Faiz Beye.

Ankara Vilâyeti mektupçusu Saâdetlû Rûkneddin Beyefendi Hazretlerine rütbe-i ûlâ sınıf-ı evveli tevcîh buyurulmuştur.

Vilâyât

Bağdat'ta medfûn olan Seyyid Ali Rifâi Hazretlerinin türbe-i şerîfelerinin muhtâc-ı ta'mîr ve termîm bulunduğu Halife-i Cihân Şevketlû Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin mesmû'-i âlî-i hilâfetpenâhileri buyurulduk da türbe-i mezkûrenin sûret-i mükemmelede icrâyı ta'mîri zımında derhal irâde-i seniyye-i şehriyârîleri şerefsâdır olmuştur.

Zat-ı Hazret-i hilâfetpenâhi Seyyid Ali Rifâi Hazretlerinin ruh-u mübareklerini i'zâzen müderris ve halka şeyhi ve sâir

memûrîn ve hademe tayîniyle kimisine biner kuruş ve diğerlerine münâsîp miktar maaşlar tahsîs buyurmuşlardır.

Sivas Vilâyetinde meşhûr Ayaş Irmağı üzerinde bulunan köprünün geçilmez derecelerde harab bir hale girdiği ve yolcular ziyâdesiyle sıkıntı çekmekte oldukları beyânıyla mezkûr köprünün nâm-ı akdes-i mülûkâneye olarak inşâ ve tamiri ahâlî taraflarından istid'â olunmuştu. Geçen de bu istid'â Hâkipây-i Şâhâneye takdîm kılınmış ve bu kere şerefte'alluk eden irâde-i merhamet ifâde-i Hazret-i padişâhi mantûk-u celîli vechile zikrolunan köprünün ahâlinin arzusu vechile nâm-ı akdes hilâfetpenâhiye mensûb olmak üzere müceddeden ve mükemmelen inşâsına mübâşeret olunmak üzere bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE

Seyâhat tarîkiyle İtalya'ya muvâsalât eden Brezilya İmparatoruyla İmparatoriçesi orada bulunan İngiltere Kraliçesini ziyâret etmişlerdir.

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:147**

İtalya Kralı ve Kraliçesi Pini Sarayında İngiltere Kraliçesine ve Brezilya İmparatoruyla İmparatoriçesine ve Sırbistan Kraliçesine ve Mösyö Karsepi ile sâir zevâta ziyafet vermişlerdir.

İngiltere Kraliçesi Floransa ahâlisi tarafından meşhûd olan âsâr-i ihtirâmiyeden memnun olmuştur.

İtalya Kralıyla Kraliçesi Roma'ya avdet etmişlerdir.

Müşârun ileyhâ burada bulundukları sırada Sırbistan Kraliçesini dahî ziyâret etmişlerdir.

Almanya İmparatoru'nun büyük kerîmesinin sâbık Bulgaristan Prensi Prens Alexander of Battenberg ile izdivacı husûsunun Rusya'yı telaş ve endişeye düşürmeğe hâcet bırakmadığı ve Almanya'nın sadrazamı Prens Bismarck'ın buna muvâfakat etmediği ihbâr-ı cedidedendir.

Telgraf

Berlin 6 Nisan

“Nasyonel Çaytoniğ” gazetesinin

ifâdesine nazaran Almanya İmparatoru'nun kerîmesi Prenses Victoria ile sâbık Bulgaristan Prensi, Prens Alexander Battenberg'in izdivacından şimdilik sarf-ı nazar olunmuştur.

Atina 6 Nisan

Milli Yortu bugün bir mu'tad mutantan sûrette icrâ edildi. Hiçbir nümâyış vuku' bulmadı. Yalnız birkaç kişi önlerinde müzika ve ellerinde meşaleler ile şehri dolaşp vükelâ aleyhine nümâyîşte bulundularsa da halkça ehemmiyet verilmedi.

Berlin 7 Nisan

Prenses Victoria ile Prens Alexander'ın izdivacı meselesi Bulgaristan meselesinin halline değin tehir edilmiştir.

Atina 7 Nisan

Vükelâ taraftarı olan gazeteler Milli Yortuyu münâsebetsiz nümayişler ile ihlâl ettirmek fikr-i sakîminde bulunmuş olan fırka-i muhâlife tarafkiranını takbîh ediyorlar.

Eyâlette bu yolda nümayişler vuku'bulmadı bugün her tarafta sükûnet bâkidir.

Paris 9 Nisan

“Dordogne” Eyâletinin Perigueux cihetinde vuku' bulan intihâbatta General Georges Boulanger elli dokuz bin kur'a ve “Oponist”

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:148

Fırkasına mensûb bir zat yalnız otuz beş bin kur'a kazanmış olduklarından jeneral General Boulanger eyâlet-i mezkûre tarafından mebûs intihâb olundu.

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

Asâkir-i şâhâne miralaylarından İzzetlû Osmân Beyefendi tarafından matbaamıza irsâl buyurulan makale-i edebiye-dir:

(Alferd de Musset) in bir neşîdesi ki neşren tercüme olunmuştur.

Bir Çiçeğe

Ey aziz şükûfecik, ey sevimli ve latîf olan yadigâr, benden talebin nedir? Nim merde ve nim zarîf bir halde seni bana kim îsâl etti!

Memhûr ve mazrûf olarak bir mesafe-i ba'ideden geliyorsun. Ne gördün? Seni o çalı üzerinden koparan el ne söyledi? Kadîd bir nebattan başka bir şey değil misin ki henüz dûcâr-ı fenâ olmuşsun? Yoksa

Tecdîd zendeki etmeğe hazır olan nafında bir fikir mestûr mudur?

Heyhât senin çiçeğin masumiyet-i müellime beyazlığını haiz bulunuyor, lâkin yaprağının bir emid mevhum renginden nişân vuruyor.

Benim için bir peyâmın var mı? Meşrebim kötüdür. Söyleyebilirsin Hazretin bir ser ve boy latîfin bir lisân mıdır? Ey muhbir-i hafî: Eğer öyle ise yavaş söyle, eğer öyle değil ise cevâb verme, kalbim üzerinde terütaze nâim ol.

Înâd ve lutf ile memlû olan o destiyi pekiyi tanırım ki, senin o berik bi rengini nezm ve nâzik bir filiz rüştesiyle rabt etmiştir.

Ey küçük çiçek, ne (fidyas) ne de (praksetil) o destin nazarını bulamazlar idi. Meğerki (Venûz) enmüzec ittihaz etsinler.

O el, beyaz, şirin, güzel ve doğrudur.

Bundan başka öyle denir ki, onu zabt edeki bir hazîne-i küşâd edebilir.

Lâkin hoşyar ve şediddir. Bana îrâs- mazarrat edebilir. Ey şükûfecik hidde-tinden mücânebet edelim. Hiçbir şey söyleme, beni tahayyulâtımla bırak.

Fi 25 Şubat Sene 303

Nigâr Binti Osmân

YEDİNCİ KISIM

MÜTENEVVİA

Her gün neşr olunan gazetemizden me’huzdur.

Teehhül

Memleketimizde lüzûm-u terki herkesçe müsellemlenmiş bazı âdetler vardır ki bunlarla insanlar bile kendi harabiyetine hizmet eylerler.

Dersaâdet ahâlisinden İslâmlarla Hristiyanlar teehhül meselesinde birçok mesârıf-i zâideye dûçar olurlar.

Malumdur ki beyne’l-İslâm bir kızın cihâzı uğrunda edilen fedakârlık ve yapılan elbise ve oda takımı ve sâire

esâsen birçok isrâfâta sebep olur. Ve sonra pazartesi ve Salı gününden başlayan düğün yemekleri ve ayş ve nevş alemleri birçok macerayı ve münâsebetsiz halleri ve şunun bunun aleyhine türlü türlü hastalıkları tevellüd eder ve bir çok müsâfirîn için yatak odası tedariki kâbil olamayarak sabahlara kadar bir manzara-i kerîhe devam eyler. Ve nihâyetü’l-emr herkes sâhib-i hânenen müştakî olarak iki üç gün kendilerine gelemmezler ve düğün sâhibi misafirlerinin ahvâl-i garâib iştîmâline hayran olur ve bu uğurda sarf edilen paralar beyhûde gider. Ancak asıl masraf damadın başına kopar. Çünkü âdet-i milliye vecihle bir takım mertebât ve hedâyadan başka yüzgörümlüğü ve ağırlık nâmlarıyla bir hayli fedakârlığa muhtaçtır. Ve işte bu sebeptendir ki tenâsül-i umûmîyye keyfiyet mühimmesine pek ziyâde tesiri oluyor.

Ne kadar yetişmiş kızlar hânelerinde kalıp en sonunda hiçbir şeye bakılmamak üzere bazı ellere düşüyor.

Vaktiyle Vilâyetlerin teşkîlatında Anadolu’da bile bunun önünü almak teşebbüsünde bulunmuşlardır. Ve hatta Konya’da vüzerâ-yı ızâmdan Tefîk Paşa

vâli iken meclisin küşâdında evvel be evvel bu işi ortaya koymuştur. Ve mümkün mertebe muvaffakiyeti görülmüştür. Sâye-i ıslahâve-i Hazret-i hilâfetpenâhide her yüzden ahâlinin inzibât ve terfiye-i ahvâli için dahî türlü türlü nizâmlar tesis buyurulmakta olduğundan ahâlinin yekdiğerine karşı bu âdetten bir dereceye kadar azâde kalmalarına dair bazı tedâbir ittihaz edilmektedir.

Kendi oğul ve kızlarını mesûd etmek ve istikballerini temîn eylemek isteyenlerin mücerred zenginliğe bakmayıp gerçekten insanoğlu insan aramaları ve düğünler isrâfât ve garâibâtına nihâyet gelmesi ziyâdesiyle arzu olunacak hâlât-tandır. Hristiyanların âdetleri ise esasen bizimkine benzer ise de onların da kendilerini satar gibi refikalarından evvel be evvel drahuma almaları âdeti ağır ve gariptir. Bu drahuma yüzünden nice Hristiyan kızları zarar görüyorlar. Cemaat-i Hristiyanice şu mesârif-i zâidenin ve usul-i gayr-i merğûbenin ta'dîli iltizâm olunsa hayırlı olur zannındayız.

(Mekteb-i Edeb)den

Mabadu

Yalnız zevce evin hâkim ve âmiri olduğunu bilmek kâfidir. Eğer bazen bunu farâmuş ederse ihtar etmek lâzımdır. Zevcenin zevc üzerinde hâkim olmasına da asla müsaade edilmemelidir. Bir evin reîsesi zevce olur ise dâimâ her şeyde muhâlefet eder. Bu surette zevci hâkimiyetini zâlimiyete tebdîl etmedikçe evin içinde tahakküm edemez. Zevcesini ziyâdesiyle tazyîk etmedikçe kendisini münkâd eyleyemez. Zira mağsûbât ancak cebr ile istirdâd olunabilir. Bunun için zevcine hâkime olmak isteyen kadın bi-hakkın mahkûm olsa sezâdır.

Zevcenin istediği şeyi eğer kâbil ise icrâ etmeğe çalış. Lâkin kendisini öyle akıl ve tedbîr ile zabt ve idâre etmemelisin ki herşeyden ziyâde kendi vazîfelerini icrâ etmekten hoşlansın. Yani vazifelerini dâimâ kemâl-i hoşnudu ile ifâ eylesin.

Kendisinin üzerinde olan hak hâkimiyetini dâimâ muhafaza eyle. Bununla beraber bu hakka lüzûmu kadar da muhabbet ve mürüvvet mezc ve ilave eyle ki sana amir olmaktan

ise memur ve muti‘ olmağı arzu eylesin, tav’an itâat eylesin.

Özründe asla hırs-ı tahakküm ve tekebbür eseri görünmesin. Bu vecih ile sana borçlu olduğu itâat ve inkıyâdı gönül hoşluğu ile kemâl-i suhûletle kabûl eder. Lâkin eğer sen bunu kendisinden cebren talep eder isen o da bilakis itâatten imtina‘ eder. İtaat etse bile gönül hoşluğu ile etmez. Bunun için bir zevc kendisinin hakkı ve zevcesinin borcu olan itâatı kendisinden cebr ile değil, ricâ ile talep etmek lâzımdır. Böyle olduğu halde zevce de bu itâati zevcine bir hediye makamında etmiş olacağından sevinir ve hoşlanır.

İşte böyle sevinerek ve hoşlanarak olunan itâat de devam eder. Âkile bir kadın zevcini asla iz‘ac etmez. Her şeyi kemâl-i nezâket ve zerâfetle talep ve kabûl eder ve zevcinin muhabbetine layık olur.

Zevceyn meyânında zuhûr eden, münâzaa ve münakaşanın çoğu zevcin hakkı olan hâkimiyeti cebren talep etmesinden neş’et eyler.

Zevce de tab’en borçlu olduğu itâati edip etmemekte kendisini muhtâr bilir.

Veya öyle olmak lâzım geldiğini zanneyler. Binaen aleyh zevc bir hakkını ricâ ile talep ederse zevce de bu borcunu rıza ile edâ eder.

Meşhûr (Ağustin) n vâlidesi (Moniga) küçük yaştan beri iyi terbiye görmüş, büyüklere itâat etmeğe alışmış olduğundan zevcine itâat etmekte de asla güçlük çekmezdi. Zevci haksız ve vefâsız bir adam idi ise de kendisi yine itâatte kusur etmezdi ve asla eser-i muhâlefet göstermezdi. Dâimâ kendisini refik ile ıslâh etmeğe cehd ederd.

Bu vecih ile zevcinin muhabbet ve hürmetine lâayık oldu. Vakı‘a zevci kendisini çok sever idi ise de hadîdü’l-mîzâc olduğundan çok def‘ada öyle hiddet ve şiddet gösterir idi ki tahammül olunur şey değil idi. Lâkin zevcesi kendisinin hâl-i hiddetinde hiçbir cevap vermemeli kendisine bir vazîfe ve kâide ittihaz etmiş olduğundan zevci asılsız yere darılıp hiddet edince kendisi ağzını açmayıp kemâl-i sükûn ile hiddetinin zevâlini bekler ve o zaman haksızlığını kendisine nezâketle beyân ederdi

Bundan az hiddetli zevcleri bulunan bazı kadınlar zevcelerinin hiddet ve şiddetlerinden dolayı ıstikâ eder ve üzerlerinde bulunan darb eserlerini de gösterirler idi. Kendisi de onlara gülerek der idi ki: “O alametleri dillerinize gösteriniz. Zira bunlara hep diliniz sebep olmuştur. Zevcelerine muhâlefet etmek kadınlara asla yakışmaz. Biraz halîme olunuz. Zevcenizi kendinize hâkim a’d ediniz. İşte o zaman onlar ile güzel güzel geçinebilirsiniz.”

Kütüb-ü diniyyeden birinde mesturdur ki: Mutî’ ve muslih bir zevceye mâlik olan bir adam pek bahtiyardır. Eğer insanın lâyetmût olması mümkünâtta olsaydı bir zevcenin hüsn-i muâşeretî sayesinde mümkün olur veyahut hiç olmazsa iki kat ömür sürerdi.

Âkile ve fâzıla bir kadının hüsn-i etvârı ve mişvârı zevcinin kalbinde şu’le-i behcet ve meserreti işgâl eder ve hüsn-i etvâr-ı dîdârında bedîdâr olur. Muâmelât ve umûru beytiyye üzerine olan himmet ve nezâratı zevcinin bî huzurluktan ve külfet-i meşâğil-i beytiyyeden âzâde eder.

Bir zevc için affe zevcesi üzerinde gördüğü fazilet kadar meserret bahşâ bir hâl olamaz. Ve’l-hâsıl bir hânenin sebep-i saâdet ve imrânı kadın olduğu gibi bâis-harâbı ve hüsrânı da yine kadındır.

Böyle iyi bir zevceye mâlik olur isen kendini cümleden ziyâde bahtiyar ve herkesden ziyâde sahib-i iktidar a’d eyle. Eğer menba’-i saâdetin daima cârî olmasını ister isen huzur ve rahatla bi’l-cümle zevk ve şevki daima zevcenin nezdinde taharrî eyle. Zevcene arz-ı muhabbet et. Lâkin acz ve miskinî ile eser-i za’f gösterme. Akıl ve basiretin müsaâde eylediği mertebe zevcene âsâr-ı mürüvvet ve insâniyet ve şîâr-ı şefkat ve merhamet ve bâ husus herşeyde kemâl-i emniyet göster ve kendisine malûmât vermeksizin hiçbir şey yapma. Bu halde kendisi de her hususta sana danışmaya mecbûr olur. Bu vecihle rişte-i muhabbetiniz asla munkat’i olmaz.

Meşhur Madam (Mentin) un Burgunya Düşesine şu ibret-i âmîz nasihatleri yazmıştır:

Sûret-i mutlakda hoşnut ve mesut olmak ümidinde olma. Zira bu şey bu alemde kâbil değildir. Kâbil olsa bile saraylarda

olamaz. Eâzım ve ekâbirin öyle kederleri vardır ki nâsın ekdârından ziyâde tahammülsüz bir derecededir. Hele tâife-i nisvân zekûrdan ziyâde mükedder olur. Zîra başkasının taht-ı hükmünde bulunmaktadırlar. Zevcinin taht-ı hükmünde bulunduğu için müteessir olma. Ve bu hali kendin için bâis-i şeyn a'd etme.

Cenab-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin hiçbirine itiraz etme. Zevcin senin en aziz en hakiki ve hâs dostun olsun. Onun nasihatlerini kemâl-i hoşnûd ile kabul ve icâb-ı takdirinde sen de kendisine nasihat eyle. Zevcinle yek vucût olmaya gayret et. İzdivâcın sana bir saâdet-i sâbite getireceğini ümit etme. En iyi, en mesut izdivaçlar onlardır ki zevc ile zevce yekdiğerine lutf ile ve birbirlerinin kusurlarını nazar-ı afv ile müşâhede ederler.

Müdâhene et, müdâhin görünme. Tab' ve mizacında mübâyenet-i efkârdan tavır ve hareketden zuhura gelen kusurlara tahammül et. Zevcine mutî ve tâbi' olmak sana vaciptir.

Sen onun hakkında ne kadar hayırhâh

isen kendisinden o kadar hayırhâhlık talep etme. Bu öyle bir ahz-ü i'tâdır ki sen daima ikinci olacaksın.

İştikâlar, sitekler nâ-marazi sözler ve nâ-becâ hareketler ile zevcinin sana râm etmeye muvaffak olabileceğini ümit etme. Kendisine celb etmenin çaresi sabır ve mülâyemettir. Zirâ sabırsızlık yürekleri tebrîd ve teb'îd, hilm ise telbîn ve takrîb eyleyler. İrâdetini zevcine fedâ ettiğin halde buna mukabil senin de kendisinin irâdeti üzerine bir hak ve selâhiyeti olur zann ve talebinde bulunma. Erkekler kadınlardan ziyade kendi irâdetlerini mâil ve münhemin dirler. Zîra onları başkalarının iradelerine pek az tâbi olarak büyümektedirler. Kadınların hâkimâne muâmele etmek istemeleri tabiatları iktizasındadır. Onlar hürriyet ve istiklallerini muhafaza etmek isterler. Kadınlar ise bunları kendilerine vermekten imtina ederler. Onların hukûku âdil ve meşru' olup olmadığını teftîş etmek câiz değildir. Yalnız kendileri için memnu' olup olmadığını bilmek kâfidir. Sana lâayık olan kemâl-i sabır ve itaattir.

Zevk ve sefâya münhemin olma. Zîra

tabîat-i hal ve şânı bunu icab eder. Binaen aleyh sabr ve tahammül ve nefsinı zabt ve teshîr etmeği öğren. Zira bu fazilete de htiyacın vardır.”

Kadınların ala'l-umûm hâl-i izdivaclarında erkeklerden ziyâde sabûr olmaları iktizâ ettiği cihetle kendilerine bir ders-i ibret olmak üzere meşhûr Madam (Bumun)n nasihatlerini de buraya derc etmeği münasip gördük: Madam Bumun gerek kemâlat-ı zâtîyesi ve gerek meşhûr bir avukat olan zevci sayesinde iştihâr etmiş bir kadın idi.

Bazı kadınların kendi cinslerine böyle ibretâmiz nasihatlar verdiklerini görmek ne kadar güzeldir!

Fikirler dâimâ tebeddül etmek üzeredir. Bazı kere tabayi'-i âliyye mâlik olan adamlar bile vuku'u melhûz olmayan ahvâlin vuku'uyla nagâh bozulup bedhuy ve bedmeniş olurlar. Muhabbetin devam ve bekâsı yoktur.

Âkile bir kadın için sabr ve metanet-i kalbiyeden başka bir tarîk ve tedbîr bilmem. Yani zevcelerin kalplerini celb etmek için bundan ihsân-ı tarîk bilemem!

Bir kadın zevcinin kendi üzerindeki

muhabbet ve emniyeti selb ve başka bir kadın üzerine celbedildiğini görünce zevci hakkındaki dikkat ve himmetini, ikdâm ve ihtimâmını taz'îf etmeli, yani bir kat daha artırmalıdır. Lâkin naz ve nevazişini de ibzâl etmemelidir. Zira o sırada mûcib- i nefret olabilir. Lâkin vakit engiz ve ke-derâmîz bir hal göstermek lâzımdır.

Her hangi husûs da olur ise olsun zevcine asla sitem ve kin eseri göstermemelidir. Zira sitem ne kadar hafîf ve nezâketli olsa yine ânın kalbinde nâ-kâbil teselli bir teessür peydâ edebilir. Eğer bu büyük bedbahtlık mütehasıs bir kadına tesadûf ederse, yani zevci sâir bir kadına gönül verirse kendisi âna karşı ibzâl-i lütuf ve şefkat etmekten başka hiçbir tedbîr isti'mal etmemelidir. Zira ânı bu halden geçirmek için bundan ehven ve ahsen tarîk yoktur. Bu vecih ile tekrar i'ade'i muhabbet etmeğe çalış. Fakat bu halden haberdar olduğunu kendisine asla hissettirmemeğe gayret et.

SEKİZİNCİ KISIM

Tefrika

Muhtasar Osmanlı Tarihi

ma ba'di

Eskişehir ve Söğüt'te bulunan aşiretinde mu'tedilâne hükûmet eden Ertuğrul Baha-dır oraların asâyiş ve emniyet-i umûmiyesini yoluna komuş ve kimsenin burnu kanamaz olmuştu. Sene-i Hicrî hesabıyla 665 senesinde günün birinde bu hükümdar diyaret-i şî'ârın sulb-i pâkinden dünyaya gelen oğluna teberrüken Osmân nâm celîli verilmiş idi. Bu zatın dahî mayası temiz ve muktezâ-yı fitratının ve bedi daha pek çocuk iken mümeyyiz olduğundan Selçukîye Memâliği serhatlerden ol vakit ki kuvvetli düşmanı yani Rumları def ile Karaca şehri ve daha bazı hisarları Rumlardan harb ederek darb-ı destiyle zabt eylemiş ve Gâzî unvanına bu seferde nâil olmuştur.

Bu muzafferiyet-i İslâmiyye Konya'da merkez hükûmete ihbâr olundukta ol zaman âdet olduğu üzere mahsûsan tabl ve ilim ve sancak beyliği unvanını şâmil Berat-ı âli-i Ertuğrul'un mahdûmu Osmân Gâzî Hazretlerine derhal gönderilmesi cihetle o tarihte resmen Osmân Gâzî'ye bir de beylik teveccüh etmiştir.

Bir müddet sâhibi olduğu kaleler ve mahallerin hüsn-ü muhâfazasıyla ve dâhilen پدرinin eserine gidip herkesi kendisinden ziyâdesiyle hoşnut ve ırzâ etmeğe çalışmış ve komşusu olan Rum Sergerde ve hâkimleri Osmân Beyden havf ederek o sitemlere asla tecavüz edemez olmuşlardı.

Rumların meşhûrlarından Bilecik hâkimi Gâzî Osmân Beyin müttefiki iken bu ittifa-ka 688 senesinden sonra hâlel gelmiş ve o sıralarda Rumlar Osmân beyin gittikçe tevsî'-i dâire-i hükûmet edeceğine ve kendilerini nihâyetü'l-emir mahv eyleyeceğini birbirlerine anlatarak ve Bilecik Hâkimi kendilerine celb eyleyerek ne yapıp yapıp Osmân Beye suikast etmeğe ve ibtidâ kendisini dâme düşürüp urmağa karar vermişlerdi. Doğruluk ve adalet sayesinde pek çok bela ve musibetten tahlîs-i girîbân muktezâyı ahkâm-ı ilahiyeden olmakla Rumların şu nâmerdane kararları yani resmen ve alenen muhârebe ve muhâceme sûretine gidemeyip bir takrib-i dolap ederek Gâzî Osmân beyi telef etmek istemelerini ve bunun için bi'l-cümle düşmanları arasında ittifak husûlü vakit ve zamanıyla Osmân Bey tarafından tamamıyla

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:156

haber alınmış ve bu haber Harmankaya Hâkimi Kösemihal cânibinden meclûb fezâil ve hısâlî olduğu Gâzî Osmân Bey'e mihrimâne bir sûretle verilmiştir. Bir riva-yette Köse Mihail fî'l-asl Yarhisâr Tekfûru'nun (tekfur demek sahip ve hâkim manasınadır) afife ve Hasan Cemal sâhibesi olan kerîmesiyle Bilecik hâkimi izdivaç etmek üzere bir düğün tertîb edilmiş ve Çakırpınar nâm çayırılık Sürgâh tahsîs kılınmış olduğunu bi'l-beyân Gâzî Osmân Beyi düğüne davet etmek üzere Rumlar tarafından sükûta gönderilmiş olduğu sırada Köse Mihail işin içindeki maksad-ı ihânetkâraneyi mihrimane ihbar etmiştir.

Gâzî Osmân Bey her sene mevsim-i sayfda mu'tad edindiği üzere yaylağa gider ve eşyayı zâidesini hıfz ve sıyânet olunmak üzere zıkr-i bâlâda geçen Bilecik Hisarına gönderir imiş. Bilecik hükümdarıyla ittifakları bu sebeple epeyce vakitler hüsn-ü muhafaza olunmuş ve Gâzî Osmân Bey Bilecik hükümdarı hakkında dâimâ merdâne ve âli cenâbane hareket ederek dostluğuna halel getirmez imiş. Bilecik hükümdarı bunun kadrini bilip diğer Rumların sözüne uyması lâzımeden iken bunca vakitler iyiliğini gördüğü ve kendisiyle ittifak ve ittihat üzere yaşadığı bir kahramanı

kuvve-i müdafâadan aciz ve her yüzden naçiz olduğu halde böyle bir fırsattan istifâde edip kendisini öldürmeğe karar vermesi bi-gayet nâ-merdane bir hareket olduğu için böyle hile ve desiseye karşı muktezâ-yı hal ve maslahat ne ise ona tevessül eylemek ve hile-i harbiye ise zaten merdûd olmamak sebebiyle Gâzî Osmân Bey çar nâ çar mukabele-i bi'l-misile mecbûr olmuş ve Bilecik Hisarına cismi sandıklar derûnunda öteden beri irsâlî âdet hükmünde olan eşyaya bedel-i maşlah bahadırlar gizleyip ve mezkûr sandıklara münfisler açıp birçok silahşurani bu sûretle Bilecik Hisarı derûnuna idhâl eylemiştir. Gerek bu sandıkları ve gerek eşyayı sâireyi hâmil yük hayvanlarını gütmek için bir hayli cengâveri daha mevsim-i sayf münâsebe-tiyle güneşten başlarını muhafaza edercesine yüzlerini ve âlât ve edevât-ı harbiyyelerini güzelce setr ettirmek sûretiyle sevk etmiştir. Her sene bu hizmet-i nakliyyeyi ekseriyetle kadınlar îfâ eder yani hasebe'l-mukâvele derûn-i hisara çokluk cengâver idhâli caiz olamadığından eşyayı mevcûde ihtiyar kadınlar ve bir kaçta ihtiyar erkek refakatiyle gider imiş.

Maba'di var.

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaleddin

Müdürü Marûfizâde Mehmed Ziyaüddin

Sene: 1

Pazartesi

Numru: 9

Fennî, Edebî Makaleler ve Sâir Muharrerât ba'de'l-İntihâb Derç Olunur. Mahall-i İdâresi: Bâb-ı Âli Caddesi'nde "Mürüvvet" Matba'asıdır. Numru 36	MÜRÜVVET Haftada Bir Kere Neşr Olunur. "Mürüvvet" Gazetesinin Kadınlara Mahsus Nüshasıdır.	Bir Senelik Abone Bedeli 80 Altı Aylık 40 Üç Aylık 20 Umûru Sarrâfiye Satır 10 Umûr-u Ticâriyye 05 İlânât-ı Sâire 03
---	--	--

12 Şaban 1305

Bir Nüshası 2 Kuruştur

13 Nisan 1303

BİRİNCİ KISIM**İFÂDE-İ MAHSÛSA**

Dünyada saâdet-i hakikiyye ve ahirette mükâfat-ı edebiyye tahsili dîn-i Mübîn-i Ahmedî sâyesinde müyesser olduğundan kâffe-i müminîn ve müminât için şer-i şerîf dairesinde hareket-i muktezâyı akıl ve hikmettir.

Bi'l-cümle eslâf-ı i'zâm ahkâm-ı Kuraniyyeden ayrılmayıp derecât-ı âliyye ve bunlar meyânında pek çok muhadderât-ı İslamiye dünya ve ukbâda fevz ve felâha nâil olmuşlar ve hayır ile yâd edilmişlerdir. Mademki şerî'at-ı İslâmiye iktizâyı münîfi veçhile kadınlar için lüzûm-u tesettür esâsen emir olunmuştur.

Onun kavâ'id ve inzibâtı dahî hüsn-ü suret-le cereyan etmesi lâzımdır. Keyfiyet-i tesettür için tahavvulât ve tağayyurât icrâsı ve bunun su-i istimali dinen ve siyaseten mazarr olmakla beraber hele bir takım nur-u seyyidgânın büsbütün açık ve saçık bir

hal ve kıyafete girmeleri inzâr-ı yâr ve ağ-yara karşı fevkalade çirkin bir keyfiyettir. İstanbul şehri merkez-i hilâfet-i kübrâ olup muhadderât-ı İslâmiyenin min külli'l-vucûh fezâil ve mehâsin yüzünden terakkî ve i'tilâsıyla Memâlik-i Osmaniyye numune-i numâyı iffet ve marifet olmaları icâb eder. İslam memleketinde doğup büyüyen insanların ahlak-ı hamîdiye sâhibesi olmaları ve kendilerinden terbiye ve irfân beklenilmesi kanun-u ilâhî demek olan Kur'an-ı Azîmü's-şân ile te'yîd buyrulmuştur. Bu babda izâhât-ı i'tâsı abes olduğundan emr-i tesettüre tamamıyla riâyet olunmasını ve rızâ-yı meâlî irtizâ-yı hümayun dâhilinde kemâl-i edeb ve vakâr ile muhâfaza-i şân ve şeref kazıyyesine riâyet edilmesini ve bu sayede dünya ve ahiret makbûliyet

Ve memdûhiyet kazanmak çaresinin tahar-
risini bi'l-hassa tavsiye ve ihtâr eyleriz.

İKİNCİ KISIM

HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

Bu Cuma selamlık resm-i âlisi Hamîdiye Cami-i Şerîfnde icrâ buyurulmuştur. Selamlık resm-i âlisi esnasında ceyb-i hümayun Dâire-i Fâhiresinde bulunan İngiliz Sefîri Sir William Watt ve Madamesi, Avusturya Sefîri Baron Kalis ve Rusya Sefîri Mösyö Nelidof Cenâbları mazhar-ı iltifât-ı cihânderecât-ı Hazret-i Padişâhî olmuştur.

Tepedelenli İsmail Paşazâde Âsaf Bey irtihal-i dar-ı bekâ etmiş ve cenazesi ihtifâlât-ı lâyika ile kaldırılıp Kanlıca'da vâki' Ataulah Efendi dergâhında medfûna vâlideleri yanına defnedilmiştir.

(Mevlâ rahmet eylesin)

Rumeli şimendüferlerini vaktiyle inşâ eden meşhur Baron Hirsch geçende İstanbul'a gelmiş ve devlet-i aliyye ile hesap ve kitabını

ruyet edip borcunu vereceğini beyân eylemiş idi. Birçok günler İstanbul'da kaldığı ve pek çok müzâkereler cereyân ettiği halde işi yüz üstü bırakıp yine Avrupa'ya gitmiş idi. Sonra gerek devlet-i aliyye ve gerek Baron Hirsch vekiller tayîn eyledi. Şimdi Bâb-ı âlide bir komisyon teşkîl olunup orada bu meseleye bir netice verilmek üzeredir. Bizim taraftan Sâbık Nâfi'a Nâzırı Devletlû Hasan Fehmi Paşa ve hâlâ Adliye Müsteşarı atûfetlû Vahan Efendi Hazeratı ve bir iki de avukattan ibarettir.

Bugünlerde devâir-i devlete Mart maaşı verilmeğe başlayıp sırasıyla her dâireye gönderilmektedir.

Sıhhiyye telgraflarının tetkîk ve te'addili zımında a'yândan Saâdetlû Serviçin Efendi Hazretlerinin taht-ı riyâsetinde ve düvel-i ecnebiyye mürahaslardan ibaret olarak hâriciyye dâiresinde bir komisyon-u mahsûs teşkîl etmiş ve geçen Çarşamba günü müzâkerâta mübâderet olunmuştur.

Resmî**Tevbîhât**

Bingazi Sancağı Mutasarrıflığı Vâli-i Sâbıkı Ferîk Saâdetlû Hasan Tahsin Paşa Hazretlerine.

Karasi Sancağı Mutasarrıflığı Ergiri Sancağı Mutasarrıflığından munfasıl Saâdetlû Behced Paşa Hazretlerine.

Mısır fevkalade Komiseri Devletlû Gâzî Ahmed Muhtar Paşa Hazretlerinin refâkati birinci kitâbetinde bulunan Saâdetlû Arif Beyefendi Hazretlerine rütbe-i evveli sınıf-ı evveli.

Paşayı müşârünileyh Hazretlerinin ikinci kitâbetinde bulunan emde-i divan-ı hümayun mütehayyizân-ı hülefâsından Saâdetlû Mehmed Muhsin Beyefendi Hazretlerine rütbe-i evveli sınıf-ı evveli.

Paşayı müşârün ileyh Hazretlerinin muharrerât-ı ecnebiyye kitâbetinde bulunan hazîne-i hassa-i şahâne Mütercimi İzzetlû Osmân Efendiye rütbe’i sâniye sınıf-ı mütemâyizi.

Selanik merkez kumandanı Ferikân-ı Kirâmdan Saâdetlû Ali Rıza Paşa Hazretlerine ikinci rütbeden Osmâni.

Selanik hânedânından Saâdetlû Mehmed Şefik Paşa ve Hamdi Beyefendi hazerâtına rütbe-i mezkûreden ve Selânik vücûhundan İbrâhîm Bey’e dahî üçüncü rütbeden Mecîd-i nişân zişânı.

Dersim Sancağı Mutasarrıflığı Mazgirt Sancağı Mutasarrıf Sâbıkı Saâdetlû Mehmed Ali Paşaya.

Hakkâri Sancağı Mutasarrıflığı Kengari Mutasarrıflığından Munfasıl İzzetlû Tâhir Beye.

Drama Sancağı Mutasarrıfı Saâdetlû Hıfzi Bey’e rütbe-i refi’a-i mîrmîrânî tefvîz buyurulmuştur.

İzmir Mutasarrıfı Saâdetlû Selim Sırrı Paşa Hazretlerine ikinci rütbeden Mecîdi.

Azîmet

Müze-i hümayun Müdürü atûfetlû Hamdi Beyefendi Hazretleri, Suriye’ye, Erzurum Redîf Kumandanı Mirlivâ Saâdetlû Sâlih Paşa mahal memuriyetine. Topçu mirlivâlarından Saâdetlû Esad Paşa Mekke-i Mükerreremeye. Kütahya Mutasarrıfı Saâdetlû Tevfik Paşa, mahal memuriyetine, Doktor Zambaku Paşa, İskenderiye’ye

Sene:1**Mürüvvet****Sayfa:160**

Beyrût Ceza Kısmi Reisi İzzetlû Mahmûd Kemâl Beyefendi mahal memuriyetine azîmet eylemiştir.

Muvâsalât

Saruhan Sancağı Mutasarrıfı Saâdetlû Şakir Paşa Hazretleri İzmir'den Sivas İstinaf Ceza Reisi Sâbık Bedirhan Paşazâde Saâdetlû Emîn Beyefendi Samsun'dan İstanbul'a muvâsalât eylemiştir.

Bu sene ahâli-i İslâmiyesi tarafından hükûmet-i seniyyeye mahallî hükûmetten bir takım şikâyât-ı muhikkayı hâvi arz-ı muhzır gönderilmiştir.

İskenderiye Şehrini elektirik ziyâsıyla tenvîr edilmesine karar verilmiş ve bunun imtiyâzını istihsâl eden zat bu yüzden memlektçe her türlü hasârâtın tazmini ve mukâvele şerâitinin temîn cereyanı için on bin adet Mısır altını (12.000 osmâni lirası demek) temînat akçesi itâ eylemeğe muvâfakat etmiştir.

Haleb'de çekirge belası bu sene dâhi baş gösterip tamamıyla hasar-ı mûceb olmasına meydan verilmemek üzere hükûmet-i mahallîye hayli uğraşmış ve anlaşılan yeni kıyye hesabıyla mahal-i malûmede cem'an yekûn 961, 521 kıyye çekirge toplatmıştır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE

Almanya'da Prens Bismarck'ın nüfûz ve itibarı ziyâdeleşmiştir. Almanya İmparatorunun kerîmesi Sâbık Bulgaristan Prensi Prens Alexander Battenberg ile akd-i izdivaç eylesine ebeveyni razı oldukları halde Prens Bismarck buna muhâlefet etmektedir. Hâlbuki Almanya İmparatoriçesi İngiltere Kraliçesi'nin kerîmesi olduğundan ve Bulgaristan meselesinde İngiltere'nin öteden beri tesîr-i nüfûzu meşhûd idüğünden bu meselenin gereği gibi ehemmiyeti vardır. Çünkü Almanya İmparator-u Cedidi boğaz hastalığıyla pek muzdarip ve tehlikeli bir haldedir. Mahdûmu ise Pederinin politikası hâricinde bazı mukaddes ve cesaret sâhibi bir genç diplomatıdır. Bugünlerde Fransa'da zuhûr eden Boulanger

nâm Fransız Generali mecâlis-i ümmete dâhil olduğundan şu keyfiyetin Fransa toprağında azîm kargaşalığı intâc eylemesinden ve Avrupa’da asayiş ve sulh-umûmîye hâlele gelebilmesinden korkulmaktadır.

Rusya Devleti Asya tarafında mühimmât-ı harbiye ve tedarikât-ı seferiye ber devamdır. Ve demir yollarına nihâyet mertebe çabalanmaktadır.

Fransa’da cumhuriyet taraftarlarının akdecekleri cemiyet Boulanger taraftarlarının icrâ ettikleri nümâyîş üzerine münakid olamamıştır.

Avusturya’da sarayı imparatorîde tecemmu’ eden askerî komisyonu asâkir-i ihtiyâtiyenin dâhi silahaltına alınmasına dâir olan kanunu bi-lâ ta’dîl tasdik etmiştir.

Belçika hükûmeti dahî tedâbir-i ihtiyâtiyeye mübâşeretle Felemenk Hududunu Belçika’dan tefrîk eden “Maas” Nehri istihkâmâtının inşâatı bahânesiyle heyet-i meb’usandan on iki milyon Frank tahsîsât talep etmiştir.

Telgraf

Moskova 14 Nisan

“Moskova” Gazetesi diyor ki: Prens Bismarck Prens Battenberg’in izdivâcî maddesinin ehemmiyetini i’zâm etmekle bir hatada bulunmuştur. Çünkü bugün Rusya’nın nazar-ı dikkati şarkdan kâmilan garba matuftur.

Viyana 14 Nisan

“Correspondance Politique” Gazetesi diyor ki: Her ne kadar İmparatoriçe Victoria Hazretleriyle Prens Bismarck miyânesindeki ihtilaf henüz mündefî’ olmamış ise de İmparator izdivaç maddesi hakkındaki kararını ileriye ta’lik etmiş olduğundan buhrân-ı vükelânın önü alınmıştır.

İngiltere Kraliçesi dahî izdivaç hakkında Prens Bismarck ile hem efkâr olduğu cihetle müşârun ileyhânın Berlin’e vürûdu ahvâl-ı hâzırâyı daha ziyâde teşdîd etmeyecektir.

Atina 15 Nisan

Napoli ile Kalama arasında demir yolu inşâsı için Yunan hükûmeti Belçikalı bir kumpanya ile mukâvele akd etti. Bu mukâvelenâme mûcibince hükûmet kumpanyaya senevî yüzde altı faizli tahvîlat olmak üzere yalnız beher kilometre için yüz

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:162

yirmi bin Frank verecektir. Ve inşaâta karîben başlanacaktır.

Mart ayı zarfındaki gümrük hasılatı geçen senenin şehir-i mezkûr hâsılâtından fazla vuku‘ bulmuştur.

Paris 16 Nisan

Mösyö (Jules Fery) bugün irâd eylediği nutukta “oportunist” fırkasını müdâfaa ile beraber General Boulanger’i Eski Romalılar zamanında cumhuriyet düşmanı olan Katalina nâm şahsa benzetmiş ve Boulanger taraftarları aleyhinde tedabîr-i şedîde ittihâz olunmasını Heyet-i Vükelâ Reisi Mösyö Floquet’e tavsiye etmiştir.

General Boulanger (Nord) Eyâleti müntehiblerine irsâl etmiş olduğu teşekkürnâmesinde ber vech-i âtî beyân-ı fikir etmiştir:

“Pazar günü icrâ edilmiş olan intihâb-ı iktidardan müberrâ olan ve maksatları mahzâ iktidarda kalmaktan ibaret bulunan Politika Sâni‘lerinin mahkûmiyet-i ilâmıdır.”

DÖRDÜNCÜ KISIM

EDEBİYAT

1299 senesi Cemâziye’l-evvelinin on

sekizinci günü idi ki hava bir âşık şikeste hatırın kalb-i mahzûnu gibi mağmûm ve topraklar ise üftade-i mâtemzedenin çeşm-i güryâni gibi nemnâk idi. Vicdanımda merkûz olan arzu-i evlad ve hânedânını terk ile bu denî dünyanın dağdağani girudarını ve meşâgil-i günâ gûnunu incâma resîde etmiş ve tecrîd-i libâs hayatla âlem-i ulviyete revân olarak hâlik-i hakîkisini bulmuş olan vâlide-i azîzimin makbere-i sükûnunu ziyâret idi. Lâzım gelenlerden birkaç kişiyi alarak nakkaş-ı tâbiyesinin arkasındaki kabristana müteveccih ve ahes-te aheste zirve-i cebele sâ‘id ve vâlide-i mihribânımın makbere-i mukaddesesi yanına kâ‘id oldum.

Kabri mezkûr leb-i deryâdaki cebelin dâmeninde ve sath-ı deryâdan hayli mürtefi‘ bir mahalde vâki‘ olduğundan güya o ruh-u mukaddes nezd-i kibriyâyâ olan mukâreneti ilan için kabristân-ı mezkûrun en yüce mahallinde zaviye-i güzîn sükûn veistirâhat olmuş ve eltâf-ı rahmet-i rahmânî gibi vasi‘ olan bahr-i bi pâyânede nâzır bulunmuştu.

İşte ol mahalde bir taş üzerine oturmuş olduğum halde başımı bir servi ağacına dayayarak ve nazar ve nigâhımı vâlidemin o güzel yüzüne bedel-i rekz edilmiş olan

senin mezarına hasr ederek düçeşm-i hun-feşânımdan seylan eden serşin hazin emi-zimle han mezarı sakî ve erva eylemekte idim.

Burada merhûmenin lisân-ı şefkat-ten işiteceğim sözlere bedel bir sükût-u daimi devam eder ve ne bir yolcu ve ne de bir zâir bu hâmuş-i ebedinin rikkat engîz samt ve sukûtünü mahv ve ihlal eylerdi. Yalnız deryayı kebûd renk üzerinde arada bir peydânın birkaç yolcuyu hâmil olduğu halde güzêrânı ve bazen de vapurların kâh aşağı kâh yukarı emed-u şedleri görülürdü ki bunların esnâyı mürûr ve ubûrlarında bıraktıkları izde bu cihân-ı fenâda insanların müddet-i hayatları gibi serî'ü'z-zevâl idi.

İşte gönlüm iftirâk-ı ebediyetle mahzûn ve çeşm-i serşin matemle meşhûn olduğu bir zamanda kendi kendime hiâab edip dedim ki (Ey Mader-i mihribânım. Ben pâ-nihâde-i alem vücûd olduğum günden bugüne kadarki yirmi seneyi müte-câvizdir senin himaye-i şefkatinde perveriş bulmuştum. Sen ki bir veda-i ebediyetle benden müfâratat ve beni kendi himaye-i şefkatinden devr eyledik. Bana her şeyden evvel Fatiha-i kelâm senin ağuş terbiyetinde müyesser oldu.

En kederli ve en hicranlı zamanlarda bile gönlüm bârika-i inşirâh olan nesâyih-i edîbânenin semeresiyle feyz bulur ve o sâyede mufarrahu'l-bâl olurdum.

Hayfâ ki o şu'le-i emelim hubûb-i bad-ı ecel ile sevindi ve bünyan-ı maksûdumu dest-i ecel hedm ve tahrîb ile seni benden ayırarak şimdi bu târik-i meza-ra kadar soktu. Ben ise gamm-ı hicrinle dilfigâr sen ise bu hal-i tenhâyîde bîkes ve bî-yarsın) diyerek derin derin hülyalara dalmış ve bu hülyalar arasında kendi kendimi kaybederek ağlamaktan gaş olmuş-tum.

Bu aralık berîd-i kudret hâil-i nur-u hakikat olan perverde-i zalam ve gafleti nazarımdan refî' ile gözlerim birden bire açılarak yanı başımda bulunan nûrânî çehre bir pir-i fânînin bana tevcih-i hitâb eylediğini gördüm. Bana dedi ki:

(Kızım sen vâliden için ne müteessif oluyorsun. Niye beyhude gözlerinden kanlı yaşlar akıtarak kendi kendine azab ediyorsun. Bu dar-ı fenâda kimin için beka mümkün olmuş ve bu kanûn-u tabîatın ne zaman bozulduğu görülmüş. Bugün senin vâlidene ağladığın gibi yakında senin için de

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:164

ağlayacaklarını der hatır etmiyor musun? Hâlbuki asıl ağlanacak cihet senin hâl-i esef-i iştîmâlidir. Sen vâliden için sevin. Sevin ki o şimdi istirahat-i edebiyeye vâsıl ve serâir-i maneviyeye nâil oldu. Kendin için ağla, ağla ki ekdâr-ı kevnîyyenin elem ve ızdırabından yakanı kurtaramayıp bu âlâm içinde daha bir müddet yuvarlanacak-sın.

Vah biçare çocuk vah. Acaba bu kiştâr-ı fenâdan göçenler ve dâr-ı naîm-i ahirette köşekir necât olanların bir defa hallerini görsen ettiğin bana döktüğün şu gözyaşlarına nâdim ve pişman olarak kendi haline yine kendin acımayacak mısın) der demez vicdanımda bir sükûnet ve kalbimde bir istirahat peydâ oldu.

Bu pîr-i rûşen-i zamirin kenz-i irfân ve fetânetten bahş ettiği devr-i nesâyihden bi tekrar-ı müstefîd olmak ümniyesiyle başımı kaldırdım. Ah ne göreyim. Ve kimden ne sorayım. O şeyh-i ruhânînin yerinde hafif hafif bir rüzgâr esiyor.

Ol zaman bildim ki Mader-i hakikat göstermek himaye-i müşfikanesine mazhar olmuşum. Anladım ki ruhum onun ruhuyla mülâkî olmuş.

Bu halde kendi kendime dedim ki (İlahi

meğer senin avâlim-i nâ- mütehâniyenin miyânında öyle bir aremgâh-ı ebediyet varmış ki müştekan anda lâ-yemûtâne emrâr-ı zaman edermiş. Hayfâ ki pûşe-i cehl ve gaflet ile kapalı olan gözlerim o lâmiâ-i hakîkati görmekten âciz ve sehâb-ı zulmet ile mestûr olan fikrim o nûr-i mukaddesi idrâkten kasır olduğu için beyhûde et'âb-ı zihin ile kendimi yürür ve nâfile yere bârân-ı belâ gibi kanlı yaşlar dökermişim.) diyerek kâh o şeyh-i nurânînin nesâyih-i hükmiyesiyle mütelezziz ve kâh âlem-i ebedînin sarâir-i hafîyyesine müteaccib olmakta iken hâtif-i gaybdan şu vadede bir sadâ-yı mehîb vâsıl sımâh-ı haşyetim oldu.

(Ey muhafaza-i fikri zayıf olan insan nahnü kasemnâda maksûm olan tane-i merzûkun tamam olmadın bir an evvel dâire-i inkiyâd ve itâata girerek rızâ-yı Bârî'ye çalış. Keyfiyet serâir-i ilâhiyyeyi idrâk ve te'akkul sevdasıyla beyhûde kendini varta-i hevl-nâk'a iterek cadde-i müstakîmden râh-ı sakime sapma.

Ey gâfil çocuk. Bu devr-i bî-âmânın hazırlamakta olduğu âlâm ve ekdâr günâ gün sînezen mukavemet olarak Bâb-ı rızaya inkiyâd ol ki tarîk-i necât ordadır.)

Nidâ-yı mehîbi vücûdumu lerzenâk ederek
dûçâr olduğum gaşyandan hâl-i yakza ve
bidariye beni irca' eyledi.

B. Afife

BEŞİNCİ KISIM

AHLÂK

Hanım Kime Denir?

Hanım odur ki hânesinin müdebbir-i refah
ve rahatı ve sermaye-i sürûr ve saâdeti olup
hânedânını vücûduyla ihyâ ve hüsn-ü ter-
biyesi sayesinde evlâd ve ahfâdı mertebe-i
alayı kemâle irtikâ eder.

Hanım odur ki hânesinin hakîkaten
ruh-u revânı ve azâyı vücûdu olan efrâd-ı
hânimânının bizzat canı olup bunlardan
birine ârız olacak keder ve sürûr ve ayıp ve
kusûru kendi nefesine ait bilir ve bi'l-hassa
kendi vücûdunda his eder.

Her hânenin hayat ve saâdeti ve bekâyı
safâyı rahatı mutlaka hanımın hüsn-ü
idâresi sayesinde hâsıl ve bu vazîfeyi bilen
ve lâıykıyla icrâ eden hanıma mâlik olan
hâne cennete mümasil ve o huluk-i nimet-i
saâdetin

derece-i gâyesine vâsıl olur.

Hanımlık giyinip kuşanmak ve bi-
rine varıp imtizaçsızlık ile boşanmak ve
istediği yerde istediği gibi gezmek ve
hânesine gelince evlâd ve akârını kahr ile
kırıp ezmek değildir.

Avrupa kadınlarının ekseriyeti
adâb-ı mahsûsaları icâbınca bir derece ser-
besiyet ve havalâra ba kemâl-i iffet mağ-
lubiyetiyle beraberine idâre-i umûr-u bey-
tiyelerinde ve terbiye-i evlâd husûsunda ve
hele bazı memleketlerde hizmet-i devlet ve
millette bile akıllara hayret verircesine
gösterdikleri dirâyet ve mahârat bizim için
pek büyük ibrettir.

Hanımlar halkaten kemâl-i nezâket ve vü-
cûtlarıyla beraber en galîz ve en hiddet ve
şiddetli adamları emir ve hükümlerine râm
ve lev muhâl olsun tahsîl-i merâm ediyor-
lar. Mademki bu kudret-i fitrat onlara ve-
rilmıştır. Ya ne için kendi yavrucuklarını
insan denilecek kadar hüsn-ü terbiyeye
kâdir olamıyorlar da, kendilerine asi ve
serkeş ve sonra böyle serkeşler birbirine eş
olup birçok fenâlıklar teselsül ediyor ve
asırlarca sürüp gidiyor âlemde sefâhat en
ziyâde servet sahiplerine bile sade malla-
rınca değil

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:166

vücûtlarınca dahî pek büyük mazarrat iken te'ayyüş-i muvakkat yani kesb ve kârı ya hizmet veya ticâret olan zavallı orta halliler için ne kadar mûcib-i harâbiyet olacağını değil âkil, divâneler bile bilir.

Bir erkek ne kadar çalışkan olursa olsun ne yapar çünkü meşhûrdur dişi kuş yuvayı yapar evinin hanımı hüsn-ü tedbîr ve idâreyi bilemeyince biçare boğazına kadar borca batar.

Güzellik ondur dokuzu boştur diyen ve öylece itikad eden gerçekten böndür.

Hare ve dîbadan libâs ile ne fahr ve gurur olabilir. Hanımlar zaten libâs-ı şîrîne-i fitrattır. Ama ne fayda bazıları kıymetlerini bilmeyip kendi kendisine bin türlü kara yamalar yamar. Bunun böylesi neye yarar ve kim alır satar.

Hanımlar âlemin zînetidir. Elmas takımları için neye üzülmelidir. Bir hanımın kıymeti ağırınca elmastan bin kat zâ'id ve belki o kadar elması kıymetlü zan etmek hamakate aittir. Çünkü elmasın hakîkati bir parça kömürdür. Hanımlar ise zaten nurdur. Hüsn-ü terbiyeye kadar bir hanımın yetiştireceği beş on evlat ve ahfâd milyonlarca elmas

kazanmak kâbil ancak böyle bir vâlideye nâil olmak müşkildir.

ALTINCI KISIM

FÜNÛN

Arz, toprak ile sudan teşekkül etmiştir ki dörtte bir miktarından ziyâdece kara ve bâkisi sudur. Kara olan mahal (bir atık) yani eski dünya, (bir cedid) yani yenisünya nâmlarıyla ikiye ayrılıp bir atık Avrupa Asya Afrika isminde üç kıtayı hâvidir. Bir cedid kısmı Amerika (Okyanusya) isimleriyle iki kıtayı müstemildir. Bu beş kıtaya kıt'ât-ı hamse denir. Mezkûr kıt'aların en küçüğü Avrupa ve ondan biraz büyüğü Okyanusya ve üç misline yakın Afrika ve dört misli olan Asya ve Amerika kıt'alarıdır. Rûy-i arzın dörtte üçü dediğimiz sulara (deniz) tabir olunur. Karaları teşkil eden kıt'ât-ı hamse bu denizlerin üzerinde büyük adalar heyetinde kalır. Kıt'aların vaziyet-i tabiyelerine göre denizler büyük ve küçük bir takım aksâma ayrılır ki büyükleri

bahr-i muhit manasına olarak okyanus veya dış deniz nâmlarıyla müsemmâdır. Bunlar bahr-i münce mid-i şimâli, bahr-i münce mid-i cenubi, bahr-i muhît-i atlasî, bahr-i muhit-i kebîr, bahr-i muhit-i hindî isimleriyle beş kısma ayrılmıştır. Dış denizlerden ayrılarak karalar arasına giren küçük denizlere iç deniz tabir olunur. Karalardan inen birçok nehir suları mezkûr denizlere döküldükten sonra deniz sularının bir kısmı buhar haline girip havaya çıkarlar ve orada yağmur olup karalara inerler ve karalarda da nehirleri teşkîl edip tekrar denize akarlar. Ve'l-hâsıl bu devr-i dâim ile denizler karaları suladığından küremizdeki tatlı suların menba'ı da okyanuslardır. Denizlerin karalara doğru ilerleyip girmiş olan mahalline büyük ise körfez, küçük ise koy denir. Limanlar küçük körfezlerdir ki fırtınalarda gemilerin barındığı mahallerdir. İki denizin birbirine kavuştuğu dar yere boğaz. Dört tarafı kara ile muhât olan durgun suya göl ve yerden neb'ân eden sulara pınar tesmiye olunur. Pınarlar dâimâ akıcı sular vücûda getirip bu suların küçüklerine dere çay ırmak ve büyüklerine nehir itlâk olunur. Nehirlerin zuhûr ettiği mahale menba'ı ve denize karıştığı yere ağzı

veya mansıbı ve boyuna aktığı mahale de mecrâsı denir. Akıcı olan suların bazılarında derin uçurumlar bulunduğu onlar oradan geçer iken hâsıl eylediği gürültüye çağlayan tabir olunur. Her tarafı su ile muhât olan karaya ada ve cezire ve bir takım küçük adaların bir birine karîben ictima'ından hâsıl olan adalara cezâir-i müctemi'a yalnız bir tarafı kara ve sâir cihetleri su ile muhat olan yerlere şibh-i cezîre ve yarım ada, yarım adaların karaya muttasıl oldukları dar mahale berzah ve karanın denize doğru ilerleyip çıkmış olduğu mahale burun ve sath-ı arzdan yükselmiş olan yerlere dağ ve cebel-i dağlar birbirine bitişik olarak uzar ise sıra dağ ve cebeli müteselsile tabi'i olarak tepesinden alev ve duman çıkan dağlara yanar dağ ve volkan ve cebel-i ateşfeşan, iki dağ arasında bulunan dar geçitlere derbend tesmiye olup ve zan olunduğuna göre kürenin dâhilinde bulunan ecsâm-ı mayı'a ve buhâriyenin menfez bulmak üzere ara sıra zemîni sarsmasına ve toprağı yarmasına hareket-i arz denir.

(maba'di var)

Mirgün Rüştüyesi Baş Muallimesi

Fitnet

Taksîm-i Mesâ'îye Bir Misâl

Toplu İğne

Kürre-i arz sekinesinin isti'mal eyledikleri şu aleti hepimiz biliriz. Düzgün ucu sivri, tepesi toparlak, kalaylı olan bu aletin bugünkü günde yüz tanesinin fiyatı beş santimden (takriben 10 para) dan ziyâde değildir. Hâlbuki bunu imal edenler vakitlerini hüsn-ü sûretle isti'mal ederek bunun temettü'undan ma'îşetlerini çıkarmak miktarı imal ediyorlar. Bu ise taksim-i mesa'î-i fennînce amelenin tuttukları usûl ile müyesser oluyor.

Mesela on dört amele herkes kendi başına olarak toplu iğne imaliyle bütün gün meşgûl olsalar her biri nihâyet yirmi tane imal edebileceklerinden on dördünün mahsul-ü say olarak ancak iki yüz yirmi dört tane toplu iğne vücûda gelir ki bunun kıymet-i câriyesi bugün on beş santim edebilir. Hâlbuki bu on dört amele otuz para ile kendi evlerini beslemek değil birer su içemezler. Gelelim taksim-i mesâ'î usulüne; bir adam dâimâ aynı bir şey ile meşgûl olsa kendisinde o şey'i imalde

meleke hâsıl olacağından faraza bir işçibaşı bu ameleden birisine tuli matlubda kesmek için beyaz pirinç madeni verse bir günde yüz bin tane kesebilir. Diğer ikincisi birincisinin kestiğinin uçlarını sivriltir, üçüncüsü ince bir pirinç teli başına sarar, diğeri keser bir diğeri de doğrultur. İşte bu vecihle her bir amele bir işle işleyerek vazîfelerine bir sürat fevkalade gelerek el ve âlet değiştirmek için vakt-i zayi etmezler. İşte bu vecihle bir günde on dört amele yüz bin toplu iğneyi kâğıtlara saplanmış olduğu halde pazara çıkarırlar ki bunun kıymeti 50 Frank kadar eder. Bu hesapça her ameleye yüz santim yani (bir Frank) kadar isabet etmiş olur. Zaman hüsn-ü isti'mal edilebilirse bir santim yerine bin santim fayda hâsıl olur. Lâkin saye'i ilim ve marifette bugünkü günde taksîm-i mesa'îye nihâyet derecelerde riâyet olduğundan aceleden daha ziyâde istifâde etmek için bir takım fen sahipleri zuhûr ederek toplu iğneyi ve sa'ireyi makineler vasıtasıyla imal etmekte ve buna dediğimiz tarzı vermektedir.

Bir amele birçok amelliyâta muhtaç olan

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:169

sâir işleri de bu vecihle taksim ederek işini teshîl edebilir. Bi'l-farz aleti pencere çerçevesi imaline memur olan bir doğramacı evvelâ birini sonra diğerini yapmağa savaşırsa ise pek çok vakit kaybeder. Lâkin evvelce tahtalarını uzun uzun kesip düzeltse sonra çerçevenin gözlerine göre kesse ve daha lâzım gelen amelliyâtı sırasıyla icrâ etse evvelki usûlden daha ziyâde müstefîd olur.

El-hâsıl her işte taksîm-i mesâ'î ba'is-i muvaffakiyet olacağını herkes bi't-tecrûbe anlayabileceğinden fevâdini ispata hacet görülemez.

Koca Mustafa Paşa Rüştîye- askeriyesi
Fransızca Muallimi
Kilisli Necîb

YEDİNCİ KISIM MÜTENEVVİA

Vaucanson

Kesb-i malûmâtla beyne'l-akrân mümtâz olmak isteyenlere kütüb-ü mevcûda itayı malûmât ederler ise de kitâb-ı tabi'at

gözümüzün önünde meftûh bulunarak daha nice bilinmedik ve hakâyık öğrenilmedik malûmâtı bize arz eder. Kitâb-ı tabiatın ibâresi lisân-ı umûmi üzere yazılmış ve tahsîli hoca üstade ihtiyaçtan biri bulunmuştur.

Hikmet-i balîğa-i rabbanîyyeden bâhis ve müceb-i istifâde bu misüllü bir kitap mütâlaasından sehîl ve sade ve bâis-i iktisâb malûmât fevkalade bir çare olmadığı cihetle her şeyden ziyâde bu kitabı müstedâb-ı kırâate arzu dâde olmalıyız.

Bu kitaptan müstefîd olan erbâb-ı dikkatin husûle getirdikleri âsâr ancak bir faslın hâvi olduğu malumattan müstefâd-ı mevâdden ibaret olduğu cihetle âsâr-ı mezkûrenin nazar-ı tetkik ve imtihandan geçirilmesinden hâsıl olacak fâide dahî yine kitâb-ı tabiattan istihsâl edilmiş demektir.

İşte bir üstad-ı mâhirin eserinden müstefîd olmuş ve belki de sâhib-i eserden ileri geçmiş bir tilmizin nasıl kitab-ı hakîki mutâla'a ettiğini ve bu sayede ne kadar mahâret kazandığını arz edelim.

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:170

Bu zât geçen asırda şöhret-i fevkalade kazanan “Jaques de Vaucanson”dur. Mûmâ ileyhın vâlidesi gayet dindar ve müte dey-yine kadınlarla sohbet heveskâr bir kadın olduğu cihetle sakine olduğu “Grenoble” şehrinde Pazar günlerini geçirmek üzere bir mabede gider ve mahdûmunu birlikte götürür idi.

Çocuk bunların dine dair ettikleri dakik din-i mükâlemelerinden bir şey anlayamadığı cihetle diğ er odada asılı bulunan bir asma saati bir iki odadaki pencereden muayene eder ve makinesinin her birisini ayrı ayrı tetkîk eyler ve eşkâlini hatırında tutar ve tutamadığı şeyleri kâğıt üzerine resim ile emrâr-ı evkât eyler idi. Gece gündüz bu saati düşünür ve makinenin görünmeyen parçalarını tasvîr ile uğraş ır idi.

En nihâyet çarhların hareketini, seyrânını tetkik ederek saâtin sûret-i terkîbini anladı. Bu muvaffakiyet üzerine tahta parçalarından kaba aletlerle oldukça doğru gösterir bir saat yaptı. İşte bu muvaffakiyetten sonra mahir makinist oldu ki “Lebun” şehrindeki ipek

fabrikalarında gösterdiği hünerler hakîkaten halkı müteaccib etmişti.

Fransa’da “fet-duyu” Yortu günü sokaklarda çocuklara ufak kilise yaptıрмаğa ve gelip geçenlerden para aldırmağa ve bu sebele etfâli daha küçük yaşlarında iken dilencilige alışmağa müsaade olunduğu o asırda “Vaucanson” kendi refikleriyle yaptığı kiliseye kanatlarını oynatır melâike ve insan hareketini taklit edici papaz heykelleri yapmış ve bu vecihle mârîn ve â’birînin te’accübünü kazanmış idi.

Yapmış olduğu harikûlade makineler kendisinin derece-i zekâvetine burhan-ı kavî olabilirler.

Hele uzun bir müddet imtidâd eden bir hastalığı zamanında yaptığı bir eser cümleinin hürriyetini mûcib olur. Birgün hizmetçisi odasında yalnız yatan efendisinin odasında bir “fûlût” sesi işittiğ inden ve hâlbuki odada fûlûdü çalacak biri olmadığından te’accüb etmiş ve tahkik-i keyfiyet için hastasının odasına girmiş bir de ne baksın beristato çalış ıyor! Meğ er bunu Vaucanson yatakta herkesten gizli olarak imal etmiş te tecrübe ediyormuş !

Bundan başka tedricen hareket eder ve yerden eyilip tane alıp yutar. İki ördek dahî imal etmiştir. O zaman için bunlar mühim idi.

Vilâdeti 1709 Vefâtı 1782

Kilisli Necîb

25 santim sermaye 1.460.000

Frank Kâr Eder

İhtiyacımızı tesviye ettiğimiz eşya başlıca üç menba‘dan hâsıl olur ki menabi‘ mezkûradan biri tabi‘at-ı eşyâyı mezkûrayı kaba bir sûrette ve birer sanat kâbil-i isti‘mal bir hale getirir. Ticâret-i muhtâcîne tevzi‘ eder.

Bazı şeyler vardır ki tabi‘atın verdiği halde ticârete getirilip erbâb-ı sanat elinden geçmeğe lüzûm göstermez ki meyve, sebze gibi, bazı şeyler de var ki sanata cüz’i ihtiyacı var. Buğday gibi ki değirmen ve fırıncıya muhtaçtır. El-hâsıl tabi‘at mahsulü olan şeyler ameliyâta muhtaç ise de ihtiyacın kesret ve miktarıyla fiyatlarında terakkî ve tedennî hâsıl olur.

Şu elinizde tuttuğunuz kitâb ne kadar

adamin elinden geçmiş! Malumdur ki kâğıt paçavradan, paçavra da ketenden, keten de tohumdan hâsıl olur. Çiftçi bu keteni hâsıl etmek için tarlasını birkaç kere sürmüş ve yahut sürdürmüş tohumu ekmiş tarlanın otlarını almış toplamış keteni istihsâl etmiş sonra iplik haline geçmek için fabrikaya gitmiş sonra dokunmağa verilmiş dokunup terzi biçmiş eskimiş toplanmış fabrikaya gitmiş kâğıt olmuş kâğıt bu ameliyât ile husûle gelmiş. O da bezir yağı fıldan istihsâl edilmiş matba‘a hurufâtı kurşun ve antimondan mürekkeb olduğu halde her biri birer madenden çıkarılmış ve bu hale getirilmiş. Bu kadar ameliyât ile ancak levâzım matba‘aya gelmiş ama gelirken hamal parasını da hatırdan çıkarmayalım. Ya matba‘acı aç mı kalsın. Mertebeler, makineciler, musahhih efendi hep bunlar para ister. Dur bakalım daha bitmedi. Kitapları matbaadan alan mevzi‘ler, kitapçılar da var. Bunlar da yüz kuruşluk kitap satar-sa yirmi beş kuruşu alırlar. Bir kere düşünülse muharrir bir şey yok mu? Bu kadar emek, zahmet, masraf beyhûde mi gitsin? Eğer âmmenin mazhar-ı kabûlü olacak bir eser ise ihyâ

Sene:1

Mürüvvet

Sayfa:172

olabilir ya olmazsa... En zararlı kendisi çıkar.

Ketenden de çok para gelmiyor.

Madenden kazılmış fabrikada tasfiye edilmiş yani birçok adamların elinden geçmiş olduğu halde yarım kilogram demir alalım:

Bu kadar demirden 80.000 koyun saatine yay yapılabilir. Bunlar ince kıl gibi bir şey olup mâhir bir amelenin elinden geçtikleri surette 18 Frank kıymetinde olduğundan $18 \times 80.000 = 1460000$ Frank eder.

Çakıl taşı, kireç yahut kurşun ve potas terkîbâtından imâl edilen camların ne fiyatlar ile satıldıklarını da görüyoruz ki istifade cihetiyle camlarda yaylardan geri kalmadıkları malûmdur.

Kilisli Necîb

Mulâhâzât-ı Husûsiye

Feryat biri safa diğeri cefaya

mahsûs birer ahenk-i tabî'î olduğundan bazı kimselerce bunların te'siri siyyândır.

Cehalet bir illet-i müzminedir ki yerleştiği memlekette hükemâyı hâzika ona tedâviden izhar-ı acz eyler.

Para bir yâre benzer ki açık meşreptir.

Servet ya nakdî veya itibarî bir devlettir ki ikisinin de yekdiğerine hak takdimi vardır.

İnsaniyet İslamiyetin timsâlidir.

İlim ve irfanı olan bir insan için iffet ve nezâfet biçilmiş kaftandır.

Heyet-i tahrîriye nâmına Mahmûd Celaladdin

Müdürü Marûfîzâde Mehmed Ziyaüddin

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KILIÇ, Neslihan
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 12 / 08 / 1978 - Bitlis
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (532) 397 00 31
 Faks : -
 e-mail : nsevenkilic@gmail.com

Eğitim

Derecesi	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/Gazetecilik Bölümü	17 / 06 / 2014
Lisans	Ankara Üniv. Radyo TV ve Sinema Bölümü	2000
Lise	Giresun Lisesi	1995

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2010-devam ediyor	Diyarbakır Türk Telekom Lisesi	Radyo-Tv Öğretmeni
2009-2010	Karacadağ Kalkınma Ajansı	Bsn.Halkla İlişk.Sorumlusu

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Hobiler

Kitap okumak

GAZİ GELECEKTİR..

Gazi gelecektir...

